

TÜRK İŞ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU YAYIN ORGANI

ISSN 1300-6843

Mart - Nisan 2004 • Sayı: 360

Birlik, Dayanışma ve Mücadele Günü

**1 Mayıs
Kutlu Olsun**

DOSYA:

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

Salih KILIÇ

Genel Başkan

Mustafa KUMLU

Genel Sekreter

Ergün ATALAY

Genel Mali Sekreter

Mustafa TÜRKEL

Genel Eğitim Sekreteri

Çetin ALTUN

Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

SAHİBİ:

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

TÜRK-İŞ Adına

Genel Başkan

Salih KILIÇ

GENEL YAYIN YÖNETMENİ ve

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:

Hasan Tahsin BENLİ

GRAFİK - TASARIM:

Münir GÜRAN

FOTOĞRAFLAR:

Necdet UZMAN

YÖNETİM YERİ

TÜRK-İŞ Genel Merkezi

Bayındır Sk. No. 10

Yenişehir / ANKARA

Tel: 433 31 25 (4 Hat)

Tel: 433 38 24 (Basın Bürosu)

Fax: 433 68 09 - 433 85 80

<http://www.turkis.org.tr>

e-mail: turkis@turkis.org.tr

DERGİMİZ BASIN AHLAK

YASALARINA UYAR

Baskı :

Ziraat Matbaacılık A.Ş.

Tel : 384 73 44 - 45

123 TAKVİM

**Çalışma Yaşamında
Mart - Nisan 2004**

121 TAKVİM

TÜRK-İŞ'in Gündeminden

118 ARAŞTIRMA

Nisan'2004 Gıda Harcaması

112 ANKET

**TÜRK-İŞ'in Türkiye'de Üretilen Malın Satın
Alınması ile İlgili Anketi Sonuçlandı**

104 İNCELEME

İş Denetimine Güncel Bir Bakış

Gökçe KALYONCU
TÜRK-İŞ Stajeri

100 ÇEVİRİ

İCFTU ile Dünya İşçi Konfederasyonu Birleşmeye Doğru

Hakan SÜKÜN
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

96 ARAŞTIRMA

İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu

Enis BAĞDADIÖĞLU
TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

94 GÖRÜŞ

**Prime Esas Kazanç Alt Sınırının
Kaldırılmasının Kuruma ve Sosyal
Taraflara Yansımaları**

Celal TOZAN
TÜRK-İŞ Sosyal Güvenlik Danışmanı

89 GÖRÜŞ

**Mesleki Eğitimde İşletmelerin
ve Eğitim Kurumlarının Yaşadığı
Sorunlar ve Çözüm Önerileri**

Dr. Yusuf EKİNCİ
TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı

2 BAŞYAZI

İnsanlık Irak'ta Yaşanan Vahşete Dur Demelidir

Salih KILIÇ

TÜRK-İŞ Genel Başkanı

4 HABER

1 Mayıs Tüm Yurtta Mitinglerle Kutlandı

9 HABER

Erdoğan TÜRK-İŞ'te

11 HABER

MPM 43. Genel Kurulu Yapıldı

14 HABER

18. İş Sağlığı ve Güvenliği Haftası

23

DOSYA:

İşyerinde İşçilerin ve İşverenlerin

17 HABER

"21. Yüzyılda Türkiye'de Çalışan Kadın Profili" Kurultayı

20 HABER

TÜRK-İŞ Hukukçularla Bir Araya Geldi

69 HABER

Avrupa Eylem Günü

70 SÖYLEŞİ

"Yeni Bir Sendikal Örgütlenme Atağı Gerekıyor"

Mete BELOVACIKLI

Posta Gazetesi Ankara Temsilcisi

CNN-Türk Televizyonu Program Yapımcısı ve Sunucusu

75 SÖYLEŞİ

"Kendi İşimizi, Kendi İşyerimizi Korumak İçin Türkiye'de Üretilen Malı Kullanmak Zorundayız"

Sinan VARGI

TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma ve Tüketici Sorunları Uzmanı

83 GÖRÜŞ

Sosyal Diyalog

Salih KILIÇ

TÜRK-İŞ Genel Başkanı

86 GÖRÜŞ

AKP Hükümeti Karar Aşamasında: IMF ile Tamam mı? Devam mı?

Doç. Dr. Aziz KONUKMAN

İnsanlık Irak'ta Yaşanan Vahşete Dur Demelidir

Tüm dünya emekçilerinin birlik ve dayanışma günü olan 1 Mayıs'ı bu yıl da coşkuyla kutladık. Konfederasyonumuz tarafından İstanbul Abide-i Hürriyet Alanı'nda ve yurdun birçok bölgesinde düzenlenen mitingler, TÜRK-İŞ'in büyüklüğüne ve gücüne yaraşır bir olgunlukta geçti.

Bu mitinglerimize katılan tüm üyelerimize, Sendikalarımıza ve bizlerle birlikte olan siyasi partilere ve demokratik kitle örgütlerine teşekkür ediyorum.

Bilindiği gibi 1 Mayıs kutlamaları, uzun yıllardır işçi ve memur konfederasyonlarının tümünün ortak etkinlikleriyle kutlanıyordu. Bu yıl yalnızca İstanbul'da, diğer bazı kuruluşların anlaşılmasız tutumları nedeniyle ayrı ayrı kutlanmak zorunda kalındı.

Elbette ki tüm kuruluşlar dilediği gibi kutlama yapmak konusunda özgürdürler. Ancak, ülkemizin artık aşmak durumunda olduğu geçmiş bazı olaylara takılıp kalmak, halkımızın büyük bir çoğunluğunun gündeminde bile olmayan simgeleri öne çıkarmak ve işçi hareketinin en çok birliğe ve bütünlüğe ihtiyaç duyduğu bu dönemde hareketi bölmek son derece sakıncalı sonuçlar yaratacaktır.

TÜRK-İŞ'in bu konudaki tavrı son derece açık ve nettir: TÜRK-İŞ bugüne kadar olduğu gibi bugün de işçilerin birliğini ve bütünlüğünü savunmaktadır. Bu ülkede işçilerin, memurların, emeklilerin, işsizlerin, tüm dar ve sabit gelirlilerin

sorunlarının ve çıkarlarının ortak olduğunu bilmektedir. TÜRK-İŞ ülkemizin birliği ve bütünlüğü için, tüm emekçilerin hak ve çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi için, kısacası ülkemiz ve halkımız için ne yapılması gerekiyorsa herkesle birlikte olmuştur ve olacaktır.

Ancak bu birliktelik için TÜRK-İŞ'in tek koşulu vardır. Bu birlikteliğin yasal ve meşru bir zeminde olmasıdır. İşte TÜRK-İŞ bunun için Abide-i Hürriyet Alanı'nda olmuştur.

Şu kesinlikle unutulmamalıdır ki; TÜRK-İŞ tek başına da kalsa, mücadelesini yasal ve meşru zeminde sürdürecektir. Demokrasi için, ekmek için mücadele edecektir... Barış için, özgürlük için mücadele edecektir.

TÜRK-İŞ'in kavgası yoksulluktur... açıkladır... işsizlikledir...

Gelir dağılımı adaletsizliğiyle... haksız ve adaletsiz vergi politikalarıyla.

TÜRK-İŞ'in kavgası anayasal ve yasal haklarımız ve yetersiz sosyal güvenlik haklarımız içindir... Avrupa Birliği ülkelerinin işçilerinin elde ettikleri sosyal hakların bizim ülkemizde de olması içindir.

TÜRK-İŞ'in kavgası daha güzel bir Türkiye içindir...

Tüm dünya işçilerinin kardeşlik ve barış günü olan 1 Mayıs kutlu olsun.

* * *

Geçtiğimiz günlere damgasını vuran en çarpıcı gelişmelerden biri de, Irak'taki masum halka yapılan insanlık dışı işkence uygulamaları olmuştur.

Dünyaya egemen olmaya çalışan güçlerin, çıkarlarını korumak ve geliştirmek için işgal ettikleri ülkelerin yoksul halklarını kendilerine köle yapmaya çalışmalarının en açık kanıtı bu uygulamalardır.

Irak'taki işgal güçlerinin dünyanın gözleri önünde masum halka yaptıkları insanlık dışı işkence, dünyaya çağdaşlık dersi vermeye kalkanların gerçek yüzlerini bir kez daha ortaya koymuştur.

Dünyanın uzak köşelerine barışı ve demokrasiyi götürmek iddiasındaki egemen güçler, dün

dünyanın birçok ülkesinde yaptıkları vahşeti şimdi komşumuz Irak halkına uyguluyorlar.

İnsanlık bu vahşete bir an önce dur demelidir.

Her fırsatta ülkemize insan hakları dersi vermeye kalkan dünya kamuoyu, kadınların ırzına geçilmesine, masum insanların dövülmesine ve her türlü insanlık dışı muameleye maruz kalmasına göz yummamalıdır.

TÜRK-İŞ olarak, bu işgalin bir an önce sona ermesini talep ediyoruz.

* * *

Önümüzdeki dönemde TÜRK-İŞ'in önemli hedefleri vardır. Bunların başında da örgütlenme gelmektedir.

Sayın Başbakan, TÜRK-İŞ Genel Kurulunda sendikalarımıza örgütlenme çağrısı yapmıştır. Ülkemizde örgütlenmenin önünde, yasalardan ve uygulamalardan kaynaklanan zorluklar ve engeller vardır. TÜRK-İŞ'e örgütlenme çağrısı yapan Sayın Başbakan'ın bu engelleri ortadan kaldırmasını bekliyoruz.

Bu engeller sendikalarımızın ellerini bağlamakta, sendikalaşmak isteyen işçilerimizi işsiz kalma riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Son aylarda örgütlenme çabası içine giren birçok işçimiz işten atılmışlardır. Bu örnekler her geçen gün artmaktadır.

TÜRK-İŞ tüm engellere rağmen örgütlenme mücadelesini sürdürecektir. 2004 yılı TÜRK-İŞ için örgütlenme yılı olacaktır. Örgütlenme mücadelesindeki amacımız, işçi hareketinin ve TÜRK-İŞ'in geleceğini sağlamlaştırmaktır. İşçi hareketinin birlik ve bütünlüğünü korumak ve geliştirmek, TÜRK-İŞ'in misyonuna uygun yeni bir vizyon yaratmak ve örgütlü olma bilincini sağlamaktır.

Türk sendikacılığının geleceği açısından yapacağımız çalışmalarda eğitim birinci planda yer alacaktır. Ardından fiziki bağı güçlendirecek etkili güç olan örgütlenme gelecektir. Eğitim ve örgütlenme önümüzdeki dönem boyunca temel hedefimizdir.

Salih KILIÇ

**TÜRK-İŞ
Genel Başkanı**

Yoksulluğa, Savaşa, İşgale ve Sömürüye Karşı Birlik, Mücadele ve Dayanışma

1 Mayıs Tüm Yurtta Mitinglerle Kutlandı

***Çalışanların birlik mücadele ve dayanışma günü olan 1 Mayıs
tüm yurttan mitinglerle ve çeşitli etkinliklerle kutlandı.
TÜRK-İŞ tarafından İstanbul Abide-i Hürriyet Meydanı'nda
yapılan mitinge yoğun bir katılım oldu.***

***Miting öncesi 1 Mayıs 1977'de katledilenler için Kazancı yokuşuna ve
Taksim Atatürk Anıtı'na karanfiller bırakıldı.***

Tüm dünyada emekçilerin birlik ve mücadele günü olan 1 Mayıs ülkemizde de işçi, memur sendikaları ve sivil toplum örgütlerinin de katılımıyla mitinglerle ve çeşitli etkinlikler-

le kutlandı. TÜRK-İŞ tarafından düzenlenen başta İstanbul mitingi olmak üzere yurdun dört bir yanında üyelerimizin de katıldığı mitinglerde işçi sınıfının talepleri dile getirildi.

TÜRK-İŞ tarafından İstanbul'da Abide-i Hürriyet meydanında düzenlenen miting öncesi TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu üyeleri ile TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarımızın genel başkanları,

Taksim Anıtına Ulu Önder Atatürk ve tüm şehitlerimiz için karanfillerden yapılan bir çelenk bırakıldılar. Ayrıca 1 Mayıs 1977'de Taksim alanında katledilen emekçiler için Kazancı yokuşunda düzenlenen törende, nereden gelirse gelsin masum insanları katleden terör lanetleri nerek karanfiller bırakıldı.

TÜRK-İŞ tarafından Abide-i Hürriyet Meydanında düzenlenen Miting için TÜRK-İŞ korteji Piyalepaşa Bulvarı üzerinden yürüyüşe geçti. Memur-Sen ve bir çok sivil toplum örgütünün katıldığı mitingde açış konuşmasını TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Çetin Altun yaptı. Altun konuşmasında uluslararası sermayenin ve yerli işbirlikçilerinin yeni saldırılarına karşı her gün 1 Mayıs kutları gibi mücadelenin yeniden örülmesi gerektiğini belirtti.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç ise 1 Mayıs'ın kardeşlik ve sevgi günü olarak kutlanması gerektiğini, tüm dünya emekçilerinin insanlığı savaşa sürükleyenlere, barışı istemeyenlere, dünyamızı kan gölüne çevirenlere sevgiyi, barışı ve kardeşliği haykırdığı bir gün olarak kabul ettiklerini ifade etti. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Küreselleşme adına dünyanın kaynaklarını paylaşım savaşı sürüyor.

Dünyaya egemen olmaya çalışan güçler, çıkarlarını korumak ve geliştirmek için yoksul ülkeleri işgale devam ediyor.

Paranın ve silahların gücüyle yoksul halkları kendilerine köle yapmaya çalışıyor.

İşte Irak... İşte Filistin...

Her gün kan... Her gün gözyaşı... Her gün acı...

Bunları yapanları kınıyoruz.

Buradan bir kez daha haykırıyoruz...

Emperyalist güçlerin işgali altındaki bütün mazlum ülkeler bağımsız ve özgür olmalıdır.

Bu zulüm, bu baskı sona ermelidir.

Dünyaya savaşlar değil, barış ve kardeşlik egemen olmalıdır.

Türk emekçilerinin bu kürsüsünden, Irak'ta, Filistin'de ve dünyanın en ücra köşesinde emperyalist işgallere karşı direnen, ülkesinin ve halkının bağımsızlığı için mücadele veren tüm kardeşlerimizi selamlıyorum.

Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarının önderliğinde dünyanın ilk anti-emperyalist savaşını veren, bağımsızlığını binlerce şehit vererek kazanmış bir ülkenin işçileri olarak onlara başarılar diliyorum.

Kendilerine 30 yıldır haksız bir ambargo uygulanmasına rağmen, onurlu bir biçimde dünyaya entegre olmaya çalışan Kıbrıslı soydaşlarımızı sevgiyle selamlıyorum.

Kıbrıs konusundaki hassasiyetlerimizi devam ettirmekle beraber, 300 yıldır çözümlenememiş bu sorunun, Kıbrıs halkının özgür iradesiyle bir çözüme doğru gitmesinden mutluluk duyuyorum.

1 Mayıs emekçilerin haklarını korumak ve geliştirmek için moral bulduğu, motive olduğu, güç tazelediği, inancını artırdığı, haksızlıklara karşı demokratik tepkisini ortaya koyduğu bir mücadele günüdür.

Ancak bu ülkenin üretenleri olarak bugün içinde bulunduğumuz durum iç açıcı değildir.

Ne yazık ki, bu topraklarda hala üretenin, çalışanın, vergi verenin, alın teri akıtanın değil, parayı verenin yani IMF'nin ve Dünya Bankası'nın düdüğü ötüyor.

Artık yeter değerli kardeşlerim... Buradan hep birlikte haykırıyoruz... Artık yeter...

Türkiye ekonomik bağımsızlığını ilan etmelidir.

Uluslararası finans örgütlerine psikolojik bağımlılıktan kurtulmalıdır.

Bu ülke artık kendi yeraltı ve yerüstü kaynaklarına... kendi insanının gücüne, emeğine, üretimine dönmelidir...

20 yılda 200 milyar dolarımızı yutan, kanımıza dokunan bu IMF ülkemizden gitmelidir.

Bu borç batağı artık bitmelidir.

Biz bu ülkenin emekçileri olarak daha çok çalışacağımıza, üreteceğimize, alın teri akıtacağımıza söz veriyoruz.

Yeter ki, bu ülkenin kaynakları sömürülmesin... Birileri tarafından hortumlanmasın... Bu ülkeyi IMF'nin memurları değil, Türk insanının özgür iradesiyle seçtiği temsilcileri yönetsin.

Yeter ki, bu ülkede yatırımlar artsın... üretim artsın... istihdam artsın...

Yeter ki, özelleştirme adı altında en stratejik karlı ve verimli kuruluşlarımız yok pahasına satılmasın... kapatılmasın...

İşçimiz işinden... aşından... ekmeğinden edilmesin...

Her bir yanı cennet ülkemizde, bu topraklarda hepimize yetecek kadar kaynak var.

Bu güzel ülkede hepimiz için aş var...

O halde neden bir milyon insanımız açlık sınırının, 18.5 milyon insanımız yoksulluk sınırının altında yaşıyor?

Çünkü iyi yönetilmediğimizden, çünkü heba edilen, hortumculara giden, vurgunculara giden kaynaklarımız nedeniyle... karnı doyup gözü doymayanlar nedeniyle bu durumdayız.

Yatırım yok... İş yok... Ama yoksulluk ve yolsuzluk çok...

İşte ülkemizin yaşadığı en büyük sorun budur.

Okuyan ya da okuyamayan tüm gençlerimiz gelecek korkusu ile yaşamaktadır.

İş bulamamaktadır...

Her yıl binlerce insanımız işinden atılmaktadır ve atılma korkusu yaşamaktadır...

Emeklilerimiz ömürlerinin kalan kısmını yokluk içinde ve hayat mücadelesiyle geçirmektedir.

Halkımız umut aramaktadır... geleceğini aramaktadır...

İşte bizim için en büyük tehlike budur.

Bu ülkeyi yönetenler bunu çok iyi görmelidir... önlemlerini almalıdır...

Değirmek istediğim bir konu da, kamu yönetimi alanında yapılmak istenenlerdir.

Türkiye büyük ve güçlü bir ülkedir. Bu ülkenin gücü tarihinden, köklü devlet geleneğinden gelir.

Dünya bankası uzmanları öyle istedi diye... Reform yapıyoruz diye... Devletin çivisini yerinden çıkaracak düzenlemeler yapmak tehlikeli bir girişimdir...

TÜRK-İŞ ülkemizin gelişmesi için her türlü reformdan yanadır. Kamu yönetimi alanında da reform istemektedir.

Ancak devlet sistemimizi kökünden dönüştürecek, çalışanların statüsünü değiştirecek devletimizi daha da güçlendirmek yerine maceralara sürüklemek kimseye yarar sağlamaz.

Bu girişim Türkiye Cumhuriyeti devletini zayıflatmak, bizi güçsüz duruma sokmak isteyenlerin ekmeğine yağ sürmekten başka bir şeye yaramaz.

Buradan hükümete sesleniyorum.

Sosyal taraflara danışmadan hazırladığımız bu yasa tasarılarını geri çekin... Reform adı altında kamu çalışanlarının özlük haklarını ellerinden almaya kalkmayın...

Bu ülke ve bu devlet Dünya Bankası'nın değil... IMF'nin değil...

Bu ülke bizim... bu devlet bizim... bu ülke hepimizin.

TÜRK-İŞ bugüne kadar olduğu gibi bugün de işçilerin birliğini ve bütünlüğünü savunmaktadır.

Bu ülkede işçilerin, memurların, emeklilerin, işsizlerin, tüm dar ve sabit gelirlilerin sorunlarının ve çıkarlarının ortak olduğunu bilmektedir.

TÜRK-İŞ ülkemizin birliği ve bütünlüğü için, tüm emekçilerin hak ve çıkarlarının korun-

ması ve geliştirilmesi için, kısıcası ülkemiz ve halkımız için ne yapılması gerekiyorsa herkesle birlikte olmuştur ve olacaktır.

Ancak bu birliktelik için TÜRK-İŞ'in tek koşulu vardır.

Bu birlikteliğin yasal ve meşru bir zeminde olmasıdır. İşte bugün de bunun için buradayız.

TÜRK-İŞ tek başına da kalsa, mücadelesini yasal ve meşru zeminde sürdürecektir.

Demokrasi için, ekmek için mücadele edecektir... Barış için, özgürlük için mücadele edecektir.

TÜRK-İŞ kavgasını yasal ve meşru zeminlerde, haklarını almak için hep beraber sürdürecektir.

TÜRK-İŞ'in kavgası yoksulluktur... açıkladır... işsizliktir...

Gelir dağılımı adaletsizliği ile... haksız ve adaletsiz vergi politikaları ile...

TÜRK-İŞ'in kavgası anayasal ve yasal haklarımız ve yetersiz sosyal güvenlik haklarımız içindir...

Avrupa Birliği ülkelerinin işçilerinin elde ettikleri sosyal hakların bizim ülkemizde de olması içindir.

TÜRK-İŞ'in kavgası daha güzel bir Türkiye içindir...

Türkiye'nin kaderi yönetenlerin, eğitenlerin ve üretenlerin ellerindedir.

Bugün sizin gününüz... bugün emekçilerin günü...

Bugünü barış içinde, kardeşlik içinde, dayanışma içinde kutlayınız.

Bir olun, birlik olun... Birlikte halaylar çekin, türküler söyleyin... Yüreklarınızı birleştirin...

Davul da bizde, tokmak da bizde... ortak kaderimiz kendi ellerimizde...

Hepinizin bayramı kutlu olsun...

Tüm dünya emekçilerinin bayramı kutlu olsun."

Mitingte daha sonra Petrol-İş Sendikası Başkanı Mustafa Öztaşkın emekçilere hitap etti. Öztaşkın konuşmasında 1 Mayıs İşçi Bayramının özelleştirmelerin yoğun olduğu bir dönemde kutlandığını belirterek Tüpraş ve Pektim özelleştirmeleri hakkında bilgi verdi. Öztaş-

kın Petrol-İş'in uluslararası sermayeye adete peşkeş çekilen, yok bahasına satılmak istenen Türkiye'nin en büyük ulusal yatırımlarının özelleştirme adı altında satılmasını sonuna kadar direneceklerini ifade etti. Mitingte daha sonra bir konuşma yapan Tekgıda-İş Sendikası Genel Başkanı Korkut Güler ise, Türkiye'de düştüğü söylenen enflasyonun ve ekonomik göstergelerdeki iyileşme söylentilerinin halka yansımalarının henüz görülmediğini belirtti. Güler konuşmasında devlet hazinesine en büyük katkıyı sağlayan TEKEL'in uluslararası sigara tekellerinin istediği ile özelleştirilerek ortadan kaldırılmasına direneceklerini ifade etti.

TÜRK-İŞ tarafından İstanbul'da düzenlenen miting müzik konserinden sonra olaysız bir şekilde sona erdi.

1 Mayıs'ta Ankara'da EMEK Platformu bileşenleri tarafından düzenlenen mitinge yaklaşık olarak 15 bin kişi katıldı. Mitingte TÜRK-İŞ adına Türkiye Yol-İş Sendikası Ankara 4 no-lu Şube Başkanı Mehmet Arısoy konuştu.

Erdoğan TÜRK-İŞ'te

Başbakan Erdoğan, TÜRK-İŞ Genel Merkezi'ni ziyaret ederek çalışma yaşamının güncel sorunları hakkında bilgi aldı. Ziyarete Başbakan Yardımcısı Şahin ve Çalışma Bakanı Başesgioğlu da katıldı

TÜRK-İŞ Yönetimi Başbakan Erdoğan'a acil taleplerini içeren 6 maddelik bir mektup sundu. Başbakan Erdoğan taleplerin incelenerek gerekenlerin yapılacağını söyledi

Sayın
Recep Tayyip Erdoğan
TC Başbakanı
ANKARA

Sayın Başbakan,

Ülkemizin en büyük işçi konfederasyonu olan TÜRK-İŞ'i ziyaretiniz nedeniyle, temsil ettiğimiz tüm işçiler adına teşekkür ederiz. Bu ziyaretiniz ve-
silesiyle, çalışma yaşamının gündeminde bulunan

bazı önemli maddelere ilişkin özet konuları bilgilerinize arz ederiz. Saygılarımızla.

1- 1980'li yılların başından bu yana süregelen özelleştirme uygulamaları, başka diğer sakıncaları ve aksaklıklarının yanında, çalışanlar açısından ciddi sorunlara yol açmıştır. 4046 sayılı yasada, özelleştirilen kuruluşlardaki memurlar, sözleşmeli personel ve kapsam dışı personel havuza alınıp korunurken, işçiler emeklilik haklarını dahi elde edemeden işten çıkarılmaktadır.

Bu nedenle şu anda, emeklilik haklarını elde edememiş 5 bin civarında özelleştirme mağduru Hükümetimizin çıkaracağı kararnameyi beklemektedir.

TÜRK-İŞ'in, stratejik önemdeki kuruluşların özelleştirilmesi konusundaki duyarlılığı da devam etmektedir.

Talebimiz; Hükümetimizin ve zualinizin daha önce verdikleri sözler gereği, özelleştirme mağdurlarının sorununun çözümü yönündeki düzenlemenin bir an önce yapılmasıdır.

Stratejik önemdeki kuruluşların özelleştirilmesi kararlarının yeniden gözden geçirilmesidir.

4046 sayılı yasada düzenleme yapılarak, işçilerin de diğer personel gibi havuza alınması ve kamu kurum ve kuruluşlarına yerleştirilmeleri de özellikle talebimizdir.

- 2- Toplumda ve sendikalarımızda rahatsızlık yaratan, ülkemiz açısından da önemli sakıncaları içeren Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı ile ilgili olarak, Başbakan Yardımcımız Sayın Mehmet Ali Şahin, Hükümetimiz adına, yasanın yerel seçimlerden sonra tekrar görüşülmeye başlanacağını ifade etmiştir. Sayın Başbakan Yardımcımız, yasa tasarısının tekrar görüşülmeye başlanması durumunda, çalışanların taleplerinin, kabul edilmiş maddeler de dahil olmak üzere dikkate alınacağını taahhüt etmiştir.

Talebimiz; Emek Platformu tarafından hazırlıkları sürdürülen ortak görüşler ve TÜRK-İŞ'in duyarlılıkları doğrultusunda yasa tasarısında, kabul edilen maddeler de dahil gerekli değişikliklerin yapılmasıdır.

- 3- Demokrasinin vazgeçilmez unsurlarının başında yer alan sendikalar, ülkemizde demokrasinin yerleşmesine güçlü oldukları oranda katkı verebilirler. Bu nedenle sendikal örgütlenme ayrıca önem kazanmaktadır. TÜRK-İŞ'in 3-7 Aralık 2003 günlerinde yapılan 19. Olağan Genel Kurulu'nda, sendikaların özel sektörde de yoğun bir örgütlenme mücadelesine girmeleri öneriniz bizleri mutlu etmiştir. Ancak, örgütlenmenin önündeki yasal ve idari engeller halen geçerliliğini korumaktadır.

Örgütlenme çalışması yapılan birçok işyerinde büyük bir işçi kıyımı yaşanmaktadır.

Talebimiz; Örgütlenmenin önündeki yasal ve idari engellerin kaldırılmasıdır.

- 4- İşçilerimizin öz malı olan Sosyal Sigortalar Kurumu'nun içinde bulunduğu koşullar çalışanlarımızın bu kurumdan yeterince yararlanamamaları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Haziran 2004 tarihinde yapılması beklenen SSK Genel Kurulu bu sorunların köklü çözümü açısından Hükümetiniz için tarihi bir fırsat olabilir.

Talebimiz; SSK'nın bu sorunlarını temelden çözecek kapsamlı bir çalışmanın, tarafların da katılımı ve görüşleri ile gerçekleştirilmesidir.

- 5- Sendikal örgütlenmede işçilerin sendika seçiminde özgür iradelerini kullanmaları anayasal bir haktır. Son dönemde bu konuda, özellikle Orman ve Tarım Bakanlıklarında ve belediyelerde haksız rekabete yol açacak bazı gelişmeler yaşanmaktadır. TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarda örgütlü işçilerimiz, ne yazık ki bazı bürokratik zorlamalarla, başka bazı sendikalara geçmeye zorlanmaktadır.

Talebimiz; Sendikal rekabetin ve işçinin özgür iradesinin önüne çıkarılan bu uygulamalara son verilmesidir.

- 6- Asgari ücretin insani olmadığına ilişkin açıklamalarınız TÜRK-İŞ topluluğunda mutlulukla karşılanmıştır. Ancak belirlenen asgari ücret bu konudaki hedeflerin gerisinde kalmıştır.

Talebimiz; Haziran ayında yeniden toplanacak Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nda, asgari ücretin, TÜRK-İŞ'in araştırmalarında belirlenen yoksulluk ve açlık sınırı rakamları göz önünde bulundurularak insani bir ücret haline getirilmesidir.

Sayın Başbakan,

Çalışma yaşamımızın burada sayılanlar dışında da önemli sorunları bulunmaktadır. Bu sorunlara ilişkin ayrıntılı çalışmalarımız zualinize ve ilgili bakanlara iletilecektir.

Dileğimiz, çalışma yaşamımıza ilişkin sorunların, çalışma barışı içinde köklü ve kalıcı bir çözümle kavuşmasıdır.

Arz ederiz. Saygılarımızla.

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu

MPM 43. Genel Kurulu Yapıldı

Kumlu: "Emek Yalnızca Bir Maliyet Unsuru Değildir"

Milli Prodüktivite Merkezi'nin 43. Genel Kurulu 18 Mart 2004 günü Ankara'da toplandı. MPM'nin 2003 yılı çalışmaları ile 2004 yılı İş Programı'nın görüşüldüğü Genel Kurul'un açılışında işçi kesiminin görüşlerini açıklayan Konfederasyonumuz Genel Sekreteri Mustafa KUMLU yaptığı konuşmada, sosyal ve ekonomik kalkınmanın temelinde kaynakların etkin kullanımının bulunduğunu belirtti. KUMLU, ekonomide sağlanan bir takım olumlu gelişmelerin

iktisaden dar ve sabit gelirli kesimlerin yaşama ve çalışma şartlarını iyileştirmekte yetersiz kaldığına işaret ederek "Üretim gücünü arttırmanın yolu, çalışanların olumlu katkıları ve işbirliğiyle sağlanacak verimlilik artışıyla mümkün olacaktır. Bunun sağlanması adaletli ve dengeli gelir dağılımıdır. Gelir dağılımının adaletsiz olduğu bir ülkede sosyal huzursuzluğun olması kaçınılmazdır. Mevcut olan ekonomik eşitsizlikleri azaltmak ve gelir düzeyi düşük kesimlerin ge-

lirlerini insanca yaşanır bir seviyeye getirmek bu bakımdan önem taşımaktadır" dedi.

Konfederasyonumuz Genel Sekreteri yaptığı konuşmada özetle şu görüşlere yer verdi:

"Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde giderek önem kazanan sosyal diyalog ve birlikte iş yapma kültürü MPM örneğinde olumlu sonuçlar vermiştir.

Sosyal ve ekonomik kalkınmanın temelinde kaynakların et-

kin kullanımı bulunmaktadır. Bu yönüyle verimlilik, kişilerin ve toplumun hayatında rol oynayan anahtar bir kelimedir. Ulusal düzeyde verimlilik artışı sağlanması refaha ulaşmanın başlıca yoludur.

2004 yılının "kaynakları etkin kullanma ve maliyetleri düşürme yılı" olarak ilan edilmesi, verimlilik bilincinin topluma kazandırılması, israfın önlenmesi yönünde olumlu bir gelişme olmaktadır.

Dünyada değişim ve dönüşüm her alanda büyük bir hızla gerçekleşmektedir. Yaşanan gelişmelerin ekonomik ve sosyal açıdan en fazla tahribat yarattığı ülkelerden biri de ne yazık ki, Türkiye'dir. Türkiye, coğrafi ve stratejik konumu, tarihi ve toplumsal birikimiyle çok güçlü ve önemli bir ülkedir. Ancak Türkiye ekonomik açıdan zor durumdadır ve özellikle 1980 sonrası uygulanan yanlış ekonomik politikalar sonucunda uluslararası finans kuruluşlarına bağımlı hale getirilmiştir. Türkiye bir iç ve dış borç sarmalı içine sokulmuştur.

Üzülerek belirtmek gerekir ki, bu programların bizi getirdiği yer, toplumun çoğunluğunu oluşturan geniş halk kesimlerinin arzuladığının bir hayli uzğındadır.

Ekonomide sağlanan bir takım olumlu gelişmeler iktisaden dar ve sabit gelirli kesimlerin yaşama ve çalışma şartlarını iyileştirmekte yetersiz kalmıştır.

İşsizlik dün olduğu gibi bugün de toplumun ortak sorununu oluşturmaktadır. Siyasal iktidarın öncelikli hedefi istihdamı

artırıcı ve işsizliği önleyici politikalar olmalıdır. Hükümetler, insan onuruna yarasır iş olanaklarının yaratılması için çaba göstermek ve özel sektörde yaratılan iş olanaklarının da bu nitelikte olmasını sağlamak durumunda olmalıdır.

Yatırım ortamının iyileştirilmesi, eğitim düzeyinin artırılması, istihdam üzerindeki kesintilerin asgariye indirilmesi, kayıtdışının kayıt altına alınması ve kurallara uyulan, örgütlü toplum olma anlayışının geliştirilmesi gerekmektedir.

Ülkede sosyal barışın sağlanması ve korunması, gelir bölüşümünün adaletsiz olduğu, yoksulluğun ve işsizliğin arttığı bir ortamda mümkün değildir.

Çalışanların verimli olmasını sağlayacak şartlar büyük ölçüde yetersiz olmasına karşın, Türkiye'de emek verimliliğinde önemli bir artış olduğu OECD raporlarında yer almaktadır. Aynı biçimde, Milli Prodüktivite Merkezi'nin çeşitli raporlarında da yer aldığı üzere, verimlilik düzeyi açısından Türkiye bir çok sektörde Avrupa Birliği'nden daha yüksek verimlilik artışı sağlamış ve fakat ücret artışı daha düşük olmuştur.

İstanbul Sanayi Odası tarafından yapılan çalışmanın sonuçları, üretimde ve ihracatta sağlanan artışa rağmen yatırım ve istihdamda bir gelişme olmadığını ortaya koymuştur. İşletmelerin sağladığı karlılık büyük ölçüde işçi ücretlerindeki düşüşten sağlanmıştır.

Kalkınma için gerekli sermaye birikimini yurtiçi kaynakların yetersizliği nedeniyle dış borçlanma ve yabancı sermaye girişi ile sağlamaya çalışan Türkiye, bu alanda ciddi çıkmazlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Türkiye, yabancı sermaye doğrudan yatırımlarından da yeterli düzeyde pay alamamaktadır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında; ekonomik ve politik faktörler önemli rol oynamakta ve fakat, ucuz işgücü maliyeti gibi faktörlerin önemi de halen sürmektedir. Türkiye yatırım, rekabet şartları ve kalkınmayı düşük ücret politikalarında aramaktan vazgeçmek durumunda olmalıdır.

Genel ücret düzeyini, asgari yaşam standardını sağlayacak düzeye getirmeden ücretleri verimlilik artışına bağlayacak yaklaşımlar yanlıştır.

Üretim gücünü arttırmanın yolu, çalışanların olumlu katkıları ve işbirliğiyle sağlanacak verimlilik artışıyla mümkün olacaktır. Bunun sağlanması adaletli ve dengeli gelir dağılımıdır. Gelir dağılımının adaletsiz olduğu bir ülkede sosyal huzursuzluğun olması kaçınılmazdır. Mevcut olan ekonomik eşitsizlikleri azaltmak ve gelir düzeyi düşük kesimlerin gelirlerini insanca ya-

şanır bir seviyeye getirmek bu bakımdan önem taşımaktadır.

Ekonomide dışa açılma ve rekabet gücünün artırılmasına yönelik politikalar sosyal devlet anlayışını reddederek uygulanamaz. Devletin ekonomiyi yönlendirmedeki rolünü en aza indirip sorunların çözümünü piyasa kurallarına bırakarak başarılı olunması mümkün değildir.

Sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması, bunun alt yapısının oluşturulması ülkemizin gündeminde öncelik taşımaktadır. Çünkü istikrarlı bir ekonomik büyümenin sağlanmadığı bir yapıda gelir dağılımı, işsizlik gibi temel meselelere çözüm bulmak güç olmaktadır. Bunun için de, öncelikle ülke koşullarına ve dünyadaki gelişmelere uyumlu kaynak kullanımını düzenleyici, yönlendirici hedef belirleyici bir planlamaya ihtiyaç bulunmaktadır.

Emeğin verimliliğinin artmasını sağlamak, onu yalnızca bir maliyet unsuru olarak görmek yerine "insan" olarak ele almak ve değerlendirmekle mümkündür.

Kalkınmayı sağlayacak insan kaynaklarının yetiştirilmesi kadar, teknolojik değişimlerin neden olduğu yeni üretim biçimlerine uyum sağlayacak bir eğitim verilmesi gereği "sürekli eğitim" talebini ortaya koymaktadır. Milli Prodüktivite Merkezi yaptığı araştırma ve danışma hizmetleriyle bu gerekliliği ortaya koymakta ve düzenlediği eğitim programlarıyla işgücünün niteliklerinin artırılmasına katkıda bulunmaktadır.

Üretimin temel faktörlerinden biri olan emeğin yaşama, çalışma ve eğitim koşullarının iyi bir düzeye getirilmesi verimlilik artışına doğrudan katkı sağla-

maktadır. Toplumsal refahın artması ve bireysel yaşama standartlarının yükseltilmesi gibi hedeflerin gerçekleştirilmesinde önemli bir araç olan verimlilik artışının sağlanması bu açıdan önem taşımaktadır."

İşçi ve işveren kuruluşları, bilimsel kurumlar, üniversiteler, bakanlıklar ve onlara bağlı kuruluş temsilcilerinin katılımıyla toplanan MPM Genel Kurulunu Divan Başkanlığına seçilen Konfederasyonumuz Araştırma Merkezi Müdür Yardımcısı Enis BAĞDADIÖĞLU yönetti.

MPM'nin Yönetim Kurulu, yapılan seçimler sonrası Ziya KARABULUT (Hükümet), H. Hüseyin KARAKOÇ (TÜRK-İŞ), Bedirhan ÇELİK (TİSK), Mustafa DERYAL (TOBB), Nizamettin AYDIŞ (TZOB) ve Mustafa KURT (Üniversite)'dan oluştu.

18. İş Sağlığı ve Güvenliği Haftası

TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Mustafa TÜRKEK:

"Çağdaş işçi sağlığı ve iş güvenliği için tüm işyerlerinin ve çalışanların sağlık ve güvenlik kapsamında olması gerekmektedir"

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından düzenlenen 18. İş Sağlığı ve Güvenliği Haftası, çeşitli kurum ve kuruluşların katılımlarıyla 4-7 Mayıs 2004 tarihlerinde Ankara'da çeşitli etkinliklerle kutlandı.

18. İş Sağlığı ve Güvenliği Haftası'nın açılış konuşmaların-

da; İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü Erhan Batur, TESK Genel Başkan Vekili Uğur Bektaş, HAK-İŞ Genel Başkanı Salim Uslu, DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi, TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Mustafa Türel, TİSK Genel Sekreteri Bülent Pirler, ILO Türkiye Temsil-

cisi Gülay Aslantepe ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu kurumlarını temsilen konuşma yaptılar.

Hafta çerçevesinde; "Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatında Son Durum", "İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliklerinin Getirdiği Yenilikler ve

Tarafların Sorumlulukları", "İş yerinde Sağlık ve Güvenlik Hizmetlerinde Ekip Yaklaşımı", "İş Sağlığı ve Güvenliğinde Risk Yaklaşımı" ve "KOBİ'lerde İş Sağlığı ve Güvenliği" konulu paneller gerçekleştirildi. İlk iki panele TÜRK-İŞ'i temsilen Özcan Karabulut katılarak Konfederasyonun görüş ve önerilerini dile getirdi.

TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Mustafa Türkel açılış konuşmasında özetle şu görüşleri savundu:

"İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği konusu çalışma hayatının en temel konularından biridir. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği günümüzde bir bilim dalı olarak kabul görmektedir. Diğer bilim dallarında olduğu gibi, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği de, üretim sürecindeki, toplum hayatındaki değişikliklere bağlı olarak gelişim göstermektedir.

Çağdaş toplumlar insana ve çalışana değer vererek, çalışma hayatını çalışma çevresiyle birlikte daha insancıl hale getirerek, yaşam kalitesini yükselterek, verimliliği artırarak hedeflerine ulaşmaktadırlar.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi uluslararası kuruluşların çalışmaları, bu alanla ilgili sözleşme ve tavsiye kararları bu yöndedir. Yine Avrupa Birliği'nde topluluk düzeyinde geliştirilen ve yüksek bir koruma düzeyi içeren standartlardan biri de İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğiyle ilgilidir.

"İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğiyle ilgili kanun maddeleri ve yönetmelikler AB direktifi temel alınarak hazırlanmıştır. Ancak bu direktif asgari koşulları belirleyen çerçeve bir düzenlemedir ve getirdiği bazı yeniliklere rağmen, bu haliyle eksik, yetersizdir"

4857 sayılı yeni İş Kanununun kabul edilmesiyle birlikte, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğiyle ilgili yönetmeliklerin çıkarıldığı günümüzde, bu alandaki sorunlar çalışma hayatımızın en önemli sorunlarının başında gelmektedir.

Son 35 yıla bakıldığında, bu alandaki sağlıksız tablo yakıcı boyutlarıyla ortaya çıkmaktadır: Son 35 yılda ülkemizde 4 milyon 645 bin iş kazası olmuştur. Bu dönemde 111 bin işçi-

miz sakat kalmış, 41 bin işçimiz iş kazalarında hayatını kaybetmiştir. Yine binlerce işçimiz meslek hastalıklarına yakalanmıştır.

SSK verilerinin yalnızca sigortalıları kapsadığı, bu rakamın da yaklaşık 6 milyon kişi olduğu, buna karşılık toplam istihdamın 22 milyon kişi olduğu düşünülürse, gerçekte iş kazaları ve buna bağlı olarak sakat kalmaların, ölümlerin, meslek hastalıklarının çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Günümüzde küreselleşme rekabetin boyutlarını genişletmiş, maliyetlerin düşürülmesi temel hedef haline gelmiştir.

Kayıt-dışı ekonominin yaygın olması, sosyal güvenlik haklarına uyulmaması, vergi ödenmemesi ve sigortasız-sendikasız işçi çalıştırılması bakımından da temel sorunların yaşandığı işletmeler küçük ve orta boy işletmelerdir.

Bilindiği gibi, ekonomik sıkıntılar yaşayan, teknolojileri

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç 18. İş Sağlığı ve Güvenliği Haftası etkinliklerinde...

geri olan KOBİ'lerde maliyetin ilk düşürüldüğü yer, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleridir.

Bu koşullarda, açlık ve iş kazası riski arasında tercih yapmaya zorlanan insanlar, sağlıksız ortamlarda çalışmayı, yani iş kazası riskini tercih etmektedirler.

Özelleştirme, taşeronlaşma ve esnek çalışma biçimleri de sağlıksız-güvenliksiz bir çalışma yaşamını dayatmaktadır.

Türkiye, İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin 155, İş Sağlığı Hizmetlerine İlişkin 161 sayılı ILO sözleşmelerini onaylamıştır. Bunu olumlu, ileri bir adım olarak karşılıyoruz. Ancak, tarım işçileri ülkemizde en korunmasız kesimi oluşturmaktadır. Sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışmak, diğer işkollarındaki işçiler gibi tarım işçilerinin de en temel hakkıdır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, tarımda iş güvenliğine ve iş sağlığına ilişkin 184 sayılı Sözleşmesi ile 192 sayılı Tavsiye Kararı, ILO'nun bu soruna verdiği önemi göstermek-

tedir. Bakanlığımızın tarım işçilerine de aynı duyarlılığı gösterdiği inancıyla, 184 sayılı ILO Sözleşmesinin onaylanması ve ulusal mevzuata yansıtılması yönündeki çalışmaları kısa zamanda başlatmasını diliyoruz.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğiyle ilgili ILO sözleşmelerinin ve AB standart ve normlarının, 4857 sayılı İş Kanununun ve çıkarılan yönetmeliklerin kimi maddelerine yansıdığını görüyoruz. Ancak, çağdaş işçi sağlığı ve iş güvenliği standartları ve normlarından söz edebilmemiz için, tüm işyerlerinin ve tüm çalışanların sağlık ve güvenlik kapsamında olması gerekmektedir. Özellikle küçük ve orta boy işletmelerdeki, tarımsal alandaki olumsuz koşullar dikkate alındığında bu maddelerin yeterli olmadığı görülmektedir.

İşçi sağlığı ve güvenliği kurulunun sadece 50'den fazla işçi çalıştıran işyerlerinde kurulması; sağlık birimi kurma ve işyeri hekimi çalıştırma zorunluluğunun yine 50'den fazla işçi çalıştıran işyerlerini kapsaması; iş güvenliği ile ilgili görevli mühendis veya teknik elemanlarının yine 50'den fazla işçi çalıştıran işyerleri için getirilmesi önemli bir eksikliklerdir.

Bilindiği gibi, 50'den az işçi çalıştıran işyerlerinin tüm işyerleri içindeki oranı yaklaşık yüzde 90'ı bulmaktadır. SSK'nın verilerine göre, iş kazalarının yüzde 70'i 50'den az işçi çalıştıran işyerlerinde olduğu göz önünde tutulursa, çalışanların büyük bir bölümünün sağlık-güvenlik

"Tarım işçileri de işçi sağlığı ve güvenliği şemsiyesi altına alınmalı, 184 sayılı ILO Sözleşmesinin onaylanması ve ulusal mevzuata yansıtılması yönündeki çalışmalar başlatılmalıdır"

haklarından yararlanamadıkları ortaya çıkmaktadır.

Bu olumsuz tabloyu değiştirmek için, 50'den az işçi çalıştıran işyerlerinin ortak sağlık birimleri oluşturmalarının zorunlu hale getirilmesi, eşitliğin sağlanarak iş sağlığı ve güvenliğinden her çalışanın yararlanması gerekmektedir.

Bilindiği gibi, işçi sağlığı ve iş güvenliğiyle ilgili kimi kanun maddeleri ve yönetmelikler AB direktifi temel alınarak hazırlanmıştır. Ancak bu direktif asgari koşulları belirleyen çerçeve bir düzenlemedir ve bu haliyle de eksik, yetersizdir. Getirdiği kimi yeniliklere rağmen yönetmeliklerin yüzeysel kalması, bazı maddelerde tartışma yaratacak şekilde belirsiz ifadelerle yer verilmesi, uygulamada çeşitli sıkıntıların yaşanmasına neden olabilecektir.

Bize göre bu yaklaşım çerçevesinde, sosyal tarafların, meslek birliklerinin katılımlarıyla ihtiyacı duyulan işçi sağlığı ve iş güvenliği tüzüğü hazırlanmalı, yönetmeliklerde gerekli değişiklikler yapılmalıdır."

"Bize göre, sosyal tarafların, meslek birliklerinin katılımlarıyla Türkiye'nin ihtiyacını duyduğu işçi sağlığı ve iş güvenliği tüzüğü hazırlanmalı, yönetmeliklerde gerekli değişiklikler yapılmalıdır"

"21. Yüzyılda Türkiye'de Çalışan Kadın Profili" Kurultayı

(08 - 09 Mart 2004)

8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle, 8-9 Mart 2004 tarihlerinde TÜRK-İŞ Genel Merkez'de, "21. Yüzyılda Türkiye'de Çalışan Kadın Profili" Kurultayı gerçekleştirildi.

Kurultaya çeşitli kuruluşların ve üniversitelerin temsilcileri ve TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarda yönetici düzeyinde görev yapan 80'e yakın kadın sendikacı, kadın komite üyesi ve kadın işyeri temsilcisi katıldı.

Kurultayın açılışına katılan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat BAŞESGİOĞLU,

ILO Türkiye Temsilcisi Gülay ASLANTEPE, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih KILIÇ ve TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Mustafa TÜRKEL açış konuşmaları yaptılar.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat BAŞESGİOĞLU, konuşmasında şu hususlara değindi:

"Şu bir gerçek, bugüne kadar kadınlarımızın toplum içerisindeki statü veyahut da olması gereken noktada olmadığı gerçeğini hepimiz biliyoruz, hepimiz kabulleniyoruz. Bu aslında, sadece kadınlarımızın mücadelesi

değil, kadınıyla, erkeğiyle toplum olarak birlikte gerçekleştirmemiz gereken bir mücadele.

Geçtiğimiz yasama yılında çıkartmış olduğumuz 4857 Sayılı Yasa ile kadınlarımızın istihdamına ilişkin önemli düzenlemeler gündeme getirilmiştir. Özellikle, ücrette, işin düzenlenmesinde, analık halinde ve kıdem tazminatı yönünden kadın istihdamını koruyucu hükümlere büyük ölçüde yer verilmiştir.

Bunun dışında Avrupa Birliğine sunduğumuz, ulusal programa fırsat eşitliği kapsamında

konulan kısa ve orta vadeli hedeflerin tümü, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve politikalara yerleştirme stratejisinin bir uygulaması olarak düşünülebilir.

Türk kadınının toplum içerisindeki konumunun iyileştirilmesi, yapılacak çalışmalara bağlıdır. TÜRK-İŞ'in ve sendikalarımızın bu konudaki katkıları çok önemlidir."

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nın ardından söz alan ILO Türkiye Temsilcisi Gülay ASLANTEPE ise şunları dile getirdi:

"Demokrasinin gelişebilmesi için, toplumları oluşturan kadın erkek nüfusunun tamamen eşit haklara sahip olması gerekiyor. Ancak bunun, sadece yasal düzlemde kalmaması ve uygulamada hayat bulması gerekmektedir.

Bugün dünyada 2,8 milyar ücretli çalışanın, 1,1 milyarını kadınlar oluşturuyor. İşsizlik oranlarına baktığımızda, erkek-

lerde 6,1 olan işsizlik oranı, kadınlarda 6,4'dür.

Demek ki hala kadın erkek istihdamında çok ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunları aşmak için öncelikli olarak yeni istihdam alanları yaratılmalı ve kadınlarımızın çalışma hayatında daha çok yer alması sağlanmalıdır."

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih KILIÇ ise konuşmasında kadınların siyasette ve yönetim mekanizmalarında yeterince temsil edilmediklerine değindi ve şu görüşlere yer verdi:

"550 milletvekilinin bulunduğu parlamentomuzda, sadece 24 kadın parlamenterimiz vardır. Bu 4,4 oranında bir seviyedir. 28 Mart'ta yapılacak yerel seçimlerde 3215 belediye başkan adayının yalnızca 17'si kadındır. 34 500 belediye meclis üyesi arasında da 560 kadınıımız vardır.

Bu tablo mutlaka değişmeli, kadınlar siyasette söz ve karar sahibi olmalıdırlar. Bunun ger-

çekleştirilmesi yalnızca kadın kotalarıyla, kadınlara yer açmakla ve yasal düzenlemelerle değil, kadınlarımızın eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve ekonomik özgürlüklerini en iyi şekilde elde edebilecek bir noktaya gelmesini sağlamakla gerçekleşecektir."

TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Mustafa TÜRKEL ise konuşmasında örgütlenmenin önemine değindi ve bu konuda görüşlerini şu şekilde dile getirdi:

"Biz, TÜRK-İŞ olarak örgütlü bulunduğumuz işyerlerimizde, kadınların, erkeklerin gerisinde kalmaması için, toplu sözleşme düzenimiz de dahil, bütün çalışma yaşamında eşit haklara sahip olmaları için elimizden geldiğince özen gösterip, hassasiyetle davranıyoruz. Ancak, kadınlarımıza da düşen görevler var. Demokrasinin gelişmesi, Cumhuriyet Türkiye'sinin medeni devletler içerisinde gerekli yeri alabilmesi için, ka-

dınlarımıza da düşen önemli görevler var: Kadınlarımız gerek sosyal alanda, gerek çalışma hayatında ve gerekse hak arama mücadelesinde örgütlü olmak zorundadırlar."

Açış konuşmalarının ardından, çalışma grupları oluşturuldu. Çalışma grupları:

- Çalışma Hayatı ve Kadın
- Kadınların Karar Alma Mekanizmalarına ve Sendikal Faaliyetlere Katılımı
- Kadın ve Eğitim
- Kadın ve Sağlık

şeklinde 4 ana başlıkta toplandı.

Çalışma hayatı ile ilgili kadın işçileri kapsayan, ulusal ve uluslararası mevzuatta yapılan son düzenlemeler ve bu düzenlemelerin Avrupa Birliği direktifleri ile uyumunun ele alındığı ve tüm ayrıntılarıyla incelendiği komisyon çalışmaları, çalışan kesimin sahip olduğu haklar konusunda bilgilendirilmesi açısından son derece yararlı oldu.

Çalışan kadınların, hakkın da henüz çok fazla bilgi sahibi olmadıkları, 4857 sayılı yeni İş Kanunu ile elde ettikleri hak ve kazanımlar konusunda bilinçlendirilmeleri sağlandı ve bu kanunda yapılması gereken ilave düzenlemeler ile ilgili tespitler yapıldı.

Kadınların karar alma mekanizmalarına ve sendikal faaliyetlere katılımı konusunda ça-

alışma komisyonu, öncelikli olarak TÜRK-İŞ Genel Merkez düzeyinde, ardından da bölge ve şubelerde Kadın Komitelerinin kurulmasının kadın işçilerin sorunlarının çözümüne yönelik kurum içi işbirliğini artıracığı konusunda bir sonuç bildirgesi yayınladılar.

Kurultay etkinliğinin ikinci günü Ankara Üniversitesi'nden Doç. Dr. Bülent GÜLCUBUK, "Türkiye'de Gezici ve Geçici Tarım İşçiliği" konulu araştırmasının sunumunu gerçekleştirdi.

Genel Eğitim Sekreteri Mustafa TÜRKEL başkanlığında gerçekleşen kapanış oturumunda, çalışma grupları, iki gün süren çalışma sonucunda hazırladıkları sonuç bildirimlerini okudular ve bu konuda tüm katılımcılar genel bir tartışma yaptılar. Toplantının sonunda, TÜRK-İŞ Basın Bürosu tarafından, sonuç bildirimlerinde alınan kararları ve kadın çalışanların taleplerini içeren "**Emekçi**

Kadınların Talepleri" şeklinde bir basın bildirisi yayınlandı.

İki gün süren bu çalışmaların kalıcılığını ve daha çok kişiye ulaşmasını sağlamak amacıyla, "21. Yüzyılda Türkiye'de Çalışan Kadın Profili" isimli eğitim kitabı hazırlandı. Bu kitabın, çalışma hayatına yön veren tüm kuruluşlar ve bu alanda çalışma yapan uzmanlar için önemli bir kaynak oluşturacağını düşünmekteyiz.

Kadın çalışanların, çalışma hayatı ile ilgili tüm sorun ve beklentilerinin ortaya konduğu kurultay etkinliğimizin, ilgili makamlarca dikkate alınacağı ve gerekli düzenlemelerin yapılması için çalışmaların başlatılacağı inancındayız.

8 Mart'ların, ülkemizde çalışma hayatı ile ilgili sorunların en aza indirgenmesi ve Avrupa Birliği standartlarına uygun çalışma koşullarının oluşturulmasına yönelik çalışmalara ivme kazandırması dileğimizle...

TÜRK-İŞ Hukukçularla Bir Araya Geldi

2821 ve 2822 sayılı yasada ve çalışma yaşamını ilgilendiren diğer alanlarda yapılacak hukuksal düzenlemeler yapılan bir dizi toplantıyla masaya yatırıldı

16-18 Nisan 2004 tarihleri arasında Ankara Dedeman Otelinde TÜRK-İŞ tarafından düzenlenen "2821 ve 2822 sayılı yasalar ile Kıdem Tazminatı Fon Yasası Tasarı Taslakları üzerinde değerlendirme" çalışması yapıldı.

Toplantıya; TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Genel Sekreter Mustafa Kumlu, Genel Mali Sekreter Ergün Atalay, Genel Eğitim Sekreteri Mustafa Türkel, Prof. Dr. Sarper Süzek,

Prof. Dr. Murat Demircioğlu, Prof. Dr. Savaş Taşkent, Prof. Dr. Polat Soyer, Prof. Dr. Öner Eyrenci, Prof. Dr. Devrim Uluçan, Av. Hüseyin Ekmekçioğlu, Av. H. Ferhan Tuncel, Av. Murat Özveri, Av. Abdi Pesok, Av. İsmail Tepecik, Av. Kenan Eren, Av. Avni Kurt katıldılar.

Tahsis edilen Çalışma salonunda Genel Başkan Salih Kılıç tarafından yapılan kısa bir açıklama konuşması ile toplantı başladı. Daha sonra söz alan Prof. Dr. Murat Demircioğlu

2821 ve 2822 sayılı yasa Ön Tasarı Taslakları hakkında genel bilgi sundu ve çalışma toplantısı başladı. Çalışmalar süresince oturum başkanlığını Prof. Dr. Savaş Taşkent'in yapması kararlaştırıldı. Taşkent, 2821 ve 2822 sayılı yasaların değişikliğine ilişkin ön tasarı taslaklarının, TÜRK-İŞ tarafından hazırlanan değerlendirme raporu üzerinden gidilerek müzakere edilmesini önerdi, bu öneri kabul edildi ve çalışmalar TÜRK-İŞ raporu üzerinden yürütüldü.

2 gün süren çalışmalar sonunda;

2821 sayılı yasa ile ilgili olarak özetle şu hususlar üzerinde duruldu:

- "İşyeri" tanımı ile ilgili olarak, kollektif ilişki ile ferdi ilişki açısından ayrı ayrı işyeri tanımı yapılmasının uygun olacağı, ayrıca "İşveren" tanımının, 4857 sayılı İş Kanunundaki tanıma paralel hale getirilmesi hususu benimsendi.
- Genel kurulları 4 yıldan üç yıla indiren görüş benimsenmedi ve bu konuda TÜRK-İŞ önerisi olan 4 yıl ölçüsü isabetli bulundu.
- Yönetici teminatı konusunda TÜRK-İŞ'in öne sürdüğü "her ne sebeple olursa olsun yöneticiliğin sona erme halinin esas alınması" görüşü benimsendi.
- 2821 sayılı kanunun 32. maddesi üzerinde Tasarı Taslağı ile yapılan değişiklik hakkında TÜRK-İŞ önerisi uygun bulundu. TÜRK-İŞ önerisine göre, şubelere tanınan husumet ehliyetinin kaldırılması yerinde görüldü.
- Tasarı taslağında yer alan yeminli mali müşavirlerce denetim konusunda, TÜRK-İŞ'in karşı çıkışı doğru bulundu ve metinden çıkarılması yerinde görüldü.

- Tasarı taslağında yer alan işkolları sayısını 28'den 17'ye indirilmesi konusunda işkolu sayısının tespitinin TÜRK-İŞ'e ait olacağı sonucuna varıldı.

2822 sayılı yasa ile ilgili olarak ise yine özetle şu hususlar üzerinde duruldu:

- Tasarı Taslağı ile yasanın 8. maddesi üzerinde yapmak istenilen değişiklik konusunda TÜRK-İŞ'in ileri sürdüğü karşı çıkış haklı bulundu ve maddede "...işyeri yetki başvurusunda bulunulduktan sonra işverenin yapacağı başvuruların dikkate alınmayacağı..." maddeye yerleştirilmesi uygun görüldü.
- Tasarı Taslağının 6. maddesi ile Kanunun 13. maddesinin birinci fıkrasında yapılmak istenen değişiklik konusunda TÜRK-İŞ'in karşı önerisi benimsendi. Buna göre tasarı taslağının fıkra sonunda yer alan ve üyelik fişlerinin işverene bildirilmesine ilişkin cümlelerin metinden çıkarılması önerisi yerinde görüldü.
- "Resmi Arabuluculuk" müessesesi konusunda TÜRK-İŞ tarafından ileri sürülen öneri benimsendi ve Arabuluculuk müessesesinin kaldırılmasının uygun olacağı sonucuna varıldı.
- Kanunun 48 ve 49. maddesindeki düzenlemelerin

Tasarı Taslağında eşitliği bozacak biçimde değiştirilmiş olduğu tespit edilerek bu konuda TÜRK-İŞ önerisi aynen benimsendi ve Grev ve Lokavt ile ilgili olarak kanundaki sınırlamaların kaldırılmasında eşit davranılması gerekeceği yolundaki TÜRK-İŞ görüş ve önerisi benimsendi.

Çalışmanın son bölümünde, Tasarı Taslağında yer almayan ve fakat TÜRK-İŞ tarafından değiştirilmesinde yarar görülen maddeler ele alındı. Buna göre 2821 ile ilgili olarak;

- TÜRK-İŞ'in yasanın 11. maddesinin 8. fıkrasının değiştirilerek şube kapatma yetkisinin yönetim kuruluna verilmesi yolundaki önerisi BENİMSENMEDİ ancak uygulamadaki sorunların giderilmesi bakımından şube üye sayısının 1/3 nispetinin altına düşmesi halinde kapatılmasını mümkün kılacak bir değişikliğin yapılabileceği görüşü öne sürüldü.
- TÜRK-İŞ'in kanunun 24. maddesinin son fıkrası üzerinde değişiklik yapılarak, işçinin işsiz kalmasının sendika üyeliğini ortadan kaldırmayacağı hususunun yasada yer alması önerisi UYGUN görüldü.
- TÜRK-İŞ'in, yasanın 32. maddesine bir fıkra eklenerek sendika faaliyetlerinin genişletilmesi görüşü UYGUN bulundu ve hatta

Eğitim Kurumu (Üniversite) açma imkanının tanınması, kanunun 33. maddesinde düzenleme yapılarak vakıf kurma yolu ile üniversite açılması olanağının yasada yer alması gerekli görüldü.

- Av. Abdi Pesok'un, 34 ve 35. nci maddeler üzerindeki teklifi tartışıldı ve kısmen benimsenerek, İşyeri Sendika Temsilciliği görevinin, sendikanın yetki süresince devam edeceği, aynı sendikanın çağrıda bulunması halinde çoğunluk tespit yazısı almak koşulu ile de temsilcilik görevinin devam edeceğinin yasada yer alması uygun bulundu. Madde de yapılacak değişikliğin "...toplu sözleşme yapmak üzere yetkisi kesinleşen sendika ile, toplu iş sözleşmesi olmayan işyeri için Bakanlıktan çoğunluk tespitini alan sendikanın temsilci tayinine hakkı olduğu..." şeklinde de düzenlenebileceği görüşü geliştirildi.

- TÜRK-İŞ'in 39. madde ile ilgili önerisi değiştirildi ve 39. maddenin 1. fıkrasının yani "sendikalar ve Konfederasyonlar ticaretle uğraşamazlar" fıkrasının kanundan çıkarılması UYGUN bulundu.

2822 ile ilgili olarak ise;

- TÜRK-İŞ'in, yasanın 6. maddesi için ileri sürdüğü (protokol yolu ile toplu sözleşme değişikliğinin

önlenmesi) değişiklik teklifi KABUL GÖRMEDİ.

- TÜRK-İŞ'in, yasanın 9. maddesinde değişiklik yapılarak, sendika üyesi olmayanların dayanışma aidatı ödeyerek yararlanma taleplerinin sendikanın muvafakatine bağlı kılması yolundaki önerisi OLUMSUZ bulundu.
- TÜRK-İŞ'in kanunun 17. maddesi üzerinde yapılmasını istediği değişiklik, (yani işverenin de toplu sözleşme teklifini sendikaya vermesi gereği) KABUL GÖRDÜ ve önerinin aynen maddeye yazılmasının uygun olacağı sonucuna varıldı.

2821 ve 2822 sayılı yasalar hakkındaki çalışmalar tamamlandıktan sonra, **KIDEM TAZMİNATI FON TASARISI** ele alındı.

Toplantıya katılan hocalarımız, fon tasarısının yararlı yönleri ile sakıncalı olabilecek yönlerini etraflıca açıkladılar. Yapılan açıklamalarda; işverenlerin kıdem tazminatı için 30 günlük brüt ücret üzerinden değil 30 günlük çıplak ücret üzerinden hesaplama yapılmasını istedikleri, bunun da fiilen 18 günlük ücret karşılığı olduğu belirtildi, buna bir karşı görüş olarak da kıdem tazminatının 20 günlük ücret üzerinden ödenmesi ama işçinin kendi isteği ile ayrılması halinde de ödenmesi esasının benimsenmesi belirtildi. Bir başka alternatif olarak fona esas prim oranları değiştirilebilir, fon için devlet güvencesi istene-

bilir, fon yönetiminde etkinlik talep edilebilir görüşü benimsendi.

Prof. Dr. Sarper Süzek yaptığı açıklamalarda, mevzuatımıza hem iş güvencesi hem de işsizlik sigortası girmiş olduğuna göre, Kıdem Tazminatının yüksek olduğunun bir gerçek olduğunu, bu nedenle fonun benimsenmesi ile geriye gidilmiş olmayacağını belirtti.

Bilim adamları Fon'u tavsiye ettiklerini ve fakat tercihin tamamen TÜRK-İŞ'e ait olduğunu, kararın TÜRK-İŞ tarafından verilmesi gerektiğini vurguladıktan sonra, Fon tasarısının daha kabul edilebilir hale getirilmesi bakımından, fon yönetiminde işçi temsilcisi sayısının 2 ye çıkarılabileceği, 10 yıl prim ödeme süresinin, yıl yerine gün olarak (365X10 =3600 gün) belirlenebileceği, veya hizmet yılının esas alınabileceği, ödemelerde "en son ücret üzerinden" ilkesinin getirilebileceği, böylece daha uygulanabilir ve işçilerin kabul edecekleri bir yapıya kavuşturulabilirliğini vurguladılar.

Sonuç olarak toplantıya katılan hocaların hepsi de Fon'un kıdem tazminatı için garanti niteliğinde olduğunu, tercih edilmesi gerekeceğini ve fakat kararın tamamen TÜRK-İŞ'e ait olduğunu belirttiler.

Böylece iki gün süren görüşmeler tamamlandı ve Genel Başkan Salih Kılıç katılımcılara teşekkür ederek, birlikte çalışmaların sürdürülmesi temennisinde bulundu, toplantıyı kapattı.

DOSYA:

Kayıtdışı Ekonomi ve İstihdam

Murat Başesgioğlu

Refik Baydur

Hüseyin Tanrıverdi

Kemal Kılıçdaroğlu

Dr. Necdet Kenar

Prof. Dr. Şükrü Kızılot

Prof. Dr. Yusuf Alper

Ercüment Öztürk /

Yakup Süngü

Namık Tan

Editörden

“Ekonominin Kara Deliği”

Kayıtdışı ekonomi, yalnızca ülkemizin değil, bütün ülkelerin ortak sorunu. Hem de gittikçe büyüyen ve içinden çıkılmaz bir noktaya doğru hızla giden bir sorun.

Kayıtdışı ile mücadele etmek, bu sorunu kökünden sonuçlandırmak zorunlu. Dünyadaki yoksulluğu önlemek ve adil gelir dağılımını sağlamak bakımından da toplumsal bir görev. Çünkü çalışanların ekonomik ve sosyal hakların önünde çok büyük bir engel oluşturuyor. İşverenler bakımından da haksız rekabete neden oluyor.

Kayıtdışı ekonomi, tam olarak ölçülemiyor, ancak bazı tahminler yapılarak büyüklük ile ilgili sonuçlara varılıyor. Ortaya çıkan tablo gerçekten ürkütücü. Ülke ekonomisi bakımından riskli bir durumun oluşmasında, vergi ve prim kayıplarının büyümesinde kayıtdışı ekonominin payı çok fazla. Bu bakımdan, kayıtdışı ekonomiyi küçültecek hatta ortadan kaldıracak önlemlere yönelmek gerekli. Vergi ve sigorta kesintilerinin azaltılması, vergi tabanının genişletilerek az kazananlardan az, çok kazananlardan çok vergi alınması gibi önlemler ilk akla gelenler.

Kayıtdışı ekonominin yarattığı bir diğer sonuç da, çalışanların temel hakları olan sosyal güvenlik, örgütlenme ve toplu iş sözleşme haklarının da kullanılmasını engellemesi ve bu nedenle düşük ücretle ve sigortasız çalıştırmanın yaygınlaşması.

Buraya kadar ortaya koyduğumuz bu kısa tablo bile, kayıtdışı ekonominin ülke ekonomisinde yarattığı sonucu açıkça gözler önüne seriyor. O halde bu konunun ayrıntılarıyla irdelenmesi önem kazanıyor.

İşte TÜRK-İŞ Dergisi bu sayısında, kayıtdışı ekonominin önlenmesine yönelik olarak bir dizi soruya yanıt aradı. Alınması gereken önlemler konusunda da bilimsel görüş ve önerileri değerlendirdi. Yetkili kişilerin ve uzmanların görüşlerine yer verdi. Ortaya kapsamlı bir çalışma çıktı.

Ortak hedefimiz, işyerlerimizin kayıtlı bir şekilde ve eşit koşullarda rekabet etmesi, ekonomik ve sosyal hakların korunması ve geliştirilmesi olmalı. Bunlar yapılırsa, ülkemizin saygınlığı artacağı gibi, yoksulluğun önlenmesine ve toplumsal barışın korunmasına da önemli katkı sağlanacak.

Namık TAN

SORUŞTURMA

TÜRK-İŞ Dergisi'nin bu sayısında, toplumumuz ve ekonomimiz için büyük bir yük oluşturan Kayıtdışı Ekonomi ve İstihdam konusunu ele alıyoruz. Bu konuyu hem yetkililer hem de konunun uzmanlarıyla ayrıntılı bir biçimde tartışmak ve etkili sonuçlara varmak istedik. Bu amaçla;

- 1- Kayıtdışı ekonominin yaygın olmasının getirmiş olduğu olumsuzlukların ekonomik, sosyal ve gelir dağılımı açısından yansımalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 2- AB ülkeleri ile ülkemizdeki kayıtdışı ekonominin kıyaslaması yapıldığında, farklılıkları nasıl yorumluyorsunuz?
- 3- Kayıtdışı ekonominin önlenmesinde öncelikli olarak neler önerilebilir?
- 4- İşverenler bakımından da rekabetin eşit koşullarda yapılabilmesi için kayıtdışı ekonominin önlenmesinde işçi-işveren kuruluşlarının ortak önerileri neler olabilir?

sorularını değerli yazarlarımıza yönelttik. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, TISK Yönetim Kurulu Başkanı Refik Baydur, AK Parti Manisa Milletvekili Hüseyin Tanrıverdi, CHP İstanbul Milletvekili Kemal Kılıçdaroğlu, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürü Dr. Necdet Kenar, Gazi Üniversitesi IIBF Öğretim Üyesi Prof. Dr. Şükrü Kızılot, Uludağ Üniversitesi IIBF ÇEEİ Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yusuf Alper, Sigorta Müfettişi Ercüment Öztürk, Sigorta Müfettişi Yakup Süngü, TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi Müdür Yardımcısı Namık Tan yoğun programlarından zaman ayırarak sorularımızı yanıtladılar. Kendilerine teşekkür ediyoruz.

"Kayıtdışı Ekonomi ile Mücadele Ediyoruz"

Murat BAŞESGİOĞLU
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

Kayıtdışı/informal sektöre tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş ekonomilerde rastlanmaktadır. Ülkemiz de ciddi bir kayıtdışı sektör ile karşı karşıyadır. Ülkemizde, hızla artan nüfus, göç ve çarpık kentleşme kayıtdışı ekonominin gelişmesi için uygun bir ortam yaratmıştır.

Kayıtdışı ekonominin kapsamı ve boyutunu etkileyen diğer faktörler arasında, vergi ve sosyal katkı düzeyleri, bürokratik engeller, düzenleyici ve idari yükler, işgücü piyasasına ilişkin mevzuatın uygun olmaması, sanayinin daha çok küçük ve orta ölçekli olması ve düşük rekabet gücü sayılabilir. Ül-

kemizde çalışanların yaklaşık yarısı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışmaktadır.

Kayıtdışı ekonomi, kurallı ekonomiyi dışlamakta, vergi yükünü kayıtlı sektörün üzerine yıkarak haksız rekabete neden olmakta ve çalışanları sosyal güvenceden yoksun bırakmaktadır. Ayrıca, kamunun vergi, sosyal güvenlik primi gibi gelirlerinde kayıplara yol açarak sosyal güvenlik kurumlarının açıklarını artırmaktadır. Bu da makroekonomik dengesizlikler yaratarak rant ekonomisini güçlendirmekte ve işletmelerin küresel rekabet yeteneklerini zayıflatmaktadır.

Kayıtdışı ekonominin bir diğer olumsuz etkisi de, işçi ve işveren sendikacılığının güç kaybetmesine, toplu iş sözleşmelerine tabi kesimin daralmasına ve sendikal sistemden kaçışa neden olmasıdır. Yabancı kaçak işçi istihdamına yönelen kayıtdışı ekonomi işçilerin sosyal güvenlik konusundaki pazarlık gücünü azalmaktadır.

Kayıtdışı ekonomi aynı zamanda, toplumda ahlaki değerlerin bozulması, yasallığa olan güven kaybı, tüketici haklarının korunmaması, çevre kirliliği ve çarpık kentleşme gibi pek çok soruna da dolaylı olarak yol açmaktadır.

-Gelişmiş ülkelerde ortalama yüzde 5 oranında hesaplanan kayıtdışı ekonomi, az gelişmiş ekonomilere doğru kaydıkcı büyümektedir. Türkiye ve kategorisindeki ülkelerde bu yüzde 50'lerin üstüne çıkmaktadır. Üzerinde durulması gereken noktalardan biri kadınların kayıtdışı ekonomi içindeki katkılarıdır. Kayıtdışı ekonominin dominant faktörü kendi hesabına çalışmadır. Gelişmekte olan ülkelerde özellikle kültürel engeller sebebi ile kadınlar dışarıda normal çalışma süreleri ile çalışmamaktadırlar. Kendi hesabına çalışma onlar için fırsattır.

Türkiye'de, kayıtdışı sektör yaygın olmasına rağmen, boyutlarıyla ilgili kesin verilere ulaşmak oldukça zordur. Yapılan çeşitli araştırmalarda, kayıtdışılığın milli gelire oranı % 30 ile % 60 arasında tahmin edil-

mektedir. Aslında bu geniş yelpaze sektördeki kesin ölçümün ne kadar zor olduğunun da bir göstergesidir.

AB'de kayıtdışı ekonominin büyüklüğünün, ortalama olarak, AB GSYİH'sının yüzde 7-16'sı arasında olduğu tahmin edilmektedir. Bu da 10-28 milyon işgücüne ya da kayıtlı istihdamın % 7-19'una karşılık gelmektedir. Görüldüğü gibi bizim kadar ağır yaşanmasa da AB ülkeleri de ciddi bir kayıtdışılıkla karşı karşıyadır.

-Son yıllarda kayıtdışı ekonomi üzerine ülkemizde de yoğun tartışmalar yaşanmaktadır. Gerek devlet, gerek işverenlerimiz gerekse çalışanlarımız kayıtdışılığın ülke ekonomisine olan olumsuz etkilerinin farkında olarak kendilerine düşen çabayı gösterme gayretindedirler.

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında da yer aldığı gibi, kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınması için kayıtdışı faaliyete yol açan nedenlerin ortadan kaldırılması temel amaç olmalıdır.

Ekonomik faaliyetlerin yakından izlenmesi ve ekonomi politikası araçlarının gerçekçi bir biçimde kullanılması için ekonomi ile ilgili bilgilerin daha sağlıklı olarak toplanması gerekir. Bu çerçevede kayıtdışı ekonominin istatistiki olarak milli gelir hesaplarına dahil edilebilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

Vergi gelirlerinin artırılması açısından, belge ve kayıt düzeni sağlıklı işler hale getirilmelidir.

Kayıtdışı ekonomiyle mücadelede, tüm kamu kurum ve kuruluşları arasında eşgüdüm sağlanması gerekmektedir. Bilgiler ve kayıtlar, inceleme elemanları tarafından mutlaka erişebilir ve kullanabilir olmalı ve bilgi akışı sağlanmalıdır. Toplumsal yozlaşmaya yol açan yolsuzluk ve suç ekonomisi ile mücadele stratejileri paralel ve geçişken mahiyette olduğu için birlikte uygulanmak zorundadır.

Kayıtdışı ekonomi ile mücadelede Hükümetimiz önemli adımlar attı. Başta yeni İş Yasası ve Yabancıların Çalışma İzinleri

Hakkında Kanun olmak üzere, iş piyasasının regülasyonuna yönelik reform niteliğinde çalışmalar gerçekleştirildi.

İşveren üzerindeki istihdama yönelik yüklerin azaltılması amacıyla 2004 Ocak ayında net yüzde 34 artırılan asgari ücretin sadece yüzde 20'si işverenlerimize yüklendi. Kayıtlı istihdamı artırmak amacıyla 36 ilimizde yapılacak yatırımlara teşvikler getirildi. İşsizlik Sigortası primlerindeki katkılardan 1'er puan indirilmesi uygulaması uzatıldı.

Hükümetimizin bu yöndeki çalışmaları 2004 yılında da sürecektir. 2004 yılını 'İşsizlikle Mücadele ve İstihdam Yılı' ilan eden Hükümetimiz, aynı zamanda kayıtdışılıkla mücadelede en önemli ve öncelikli gündemi arasına almış bulunmaktadır.

-İŞKUR yasası ile sosyal diyaloga açık ve katılımcı bir çalışma ve örgütlenme modeli getirilmiş ve Ülkemiz ulusal istihdam politikasının oluşturulmasına ve bu politikalara uygun hedeflerin belirlenmesine yardımcı olmak üzere başta işçi işveren kuruluşları olmak üzere sosyal tarafların dahil edildiği İŞKUR Genel Kurulu oluşturulmuştur.

11-12 Kasım 2003 tarihinde ikincisi yapılan Genel Kurul Toplantısında, istihdamın korunmasına, geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve işsizliğin önlenmesine ilişkin önemli kararlar alınmıştır.

Bu kararlardan biri de kayıtdışı istihdamın kayıt altına alınmasıdır. II. Genel Kurulda işçi ve işveren kesimlerinin mutabakatıyla aşağıda belirtilen somut öneriler kabul edilmiştir.

- Kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınabilmesine yönelik olarak, vergi ve sigortalılık denetimi etkinleştirilmeli, gerçek kişilerde vatandaşlık numarası kullanımı zorunlu hale getirilmeli, ayrıca vergi kimlik numarası yaygınlaştırılmalıdır,
- Kayıtdışı sektör kayıtlı ekonomiye kazandırılarak, istihdam üzerindeki vergi ve SSK prim yükü OECD ortalamasının altına indirilmeli; vergi, ka-

yıtdışı ve teşvik politikaları birlikte ele alınmalıdır,

- Çalışan sayısına bağlı olarak getirilen yükler gözden geçirilmelidir Kayıtdışı-lık azaldıkça ve vergi tabanı genişledikçe, vergi ve prim oranları indirilmelidir,
- İşletmelerde, ÇSGB'na, Bölge Çalışma Müdürlüklerine, İŞKUR ve SSK'ya ayrı ayrı yapılan işçi bildirimine ve vergi dairelerine verilen muhtasar beyan-
namelere ait formaliteler azaltılmalı, işçi bildirim işlemleri tek bildirge ile tamamlanabilmeli; mükellefiyetlerin bilgisayar ortamında yapılmasına yönelik çalışmalar biran önce tamamlanarak uygulamaya konulmalıdır,
- Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri ve işyerlerinin yoğunlaştığı yörelerde, SSK Sigorta Müdürlükleri ile Vergi Daireleri tarafından bilgisayarla hizmet verecek irtibat ofisleri açılarak, hizmetler işletmelerin ayağına götürülmelidir,
- Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri ile kayıtlı – izlenebilir sektörler elde edileceğinden, Organize Sanayi Bölgelerinde yatırım indirimi oranı ve altyapı muafiyetleri artırılmalıdır,
- İşyeri kuruluş işlemleri kolaylaştırılmalıdır,
- Kayıtdışı istihdamı izleme mekanizması oluşturulmalı, merkezi denetimler daha aktif ve etkin hale getirilmelidir,
- Sendikal örgütlenmeyi zayıflatan ve kayıtdışılığı artıran uygulamaları ortadan kaldırmaya yönelik tedbirler alınmalı ve sosyal tarafların aktif işbirliği sağlanmalıdır,
- Bilgilendirme ve bilinçlendirme kampanyaları yürütülmelidir.

Sosyal taraflarla birlikte öneriler değerlendirilmekte olup, önerilerin hayata geçirilebilmesi için gerekli çalışmalar sürdürülmektedir.

"İşçi-İşveren İşbirliği Gerekli"

Refik BAYDUR

TISK Yönetim Kurulu Başkanı

Özellikle 90'lı yıllardan itibaren ülkemizdeki kayıtdışı ekonomi sürekli büyümüştür. Kayıtlı sektörde işsizlik artarken, kayıtdışı istihdam genişlemektedir. Kayıtlı işletmeler üzerindeki ağır vergi ve sosyal güvenlik yükleri, bürokratik formaliteler, etkin teşviklerin uygulanmaması gibi hatalı kamu politikaları, bu sürecin temel belirleyicisidir.

Ülkemizde vergi ve SSK prim yüklerinin ağırlığı, kayıtlı sektörde istihdam artışına fırsat vermemektedir. Türkiye OECD'nin en yoksul ülkesi olmasına karşılık, vergi yükü ABD ve Japonya gibi en zengin ülkelerin üzerinde, Almanya ile aynı düzeydedir.

Türkiye, istihdam vergilerinde de dünya şampiyonudur; 30 OECD ülkesi içinde istihdam vergilerinin ağırlığı bakımından en üst sıradadır. Türkiye'de işçilik maliyetinin %42'si istihdam vergilerine ayrılırken, bu oran OECD genelinde %24'tür. İşletmelerin prim yükünün net ücretin yarısına ulaşmış olması, işçi ve işverenleri kayıtdışı kalmaya teşvik etmektedir.

Kayıtdışı ekonomi ve kayıtdışı istihdam, ekonomik ve sosyal nitelikli pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Kayıtlı işletmelerin yaşadığı haksız rekabet, vergi yükünün kayıtlı işletmeler ve çalışanlar üzerinde toplanması, yetersiz vergi ve SSK gelirleri nedeniyle oluşan büyük bütçe açıklarının ekonominin kırılganlığına yol açması, gelir dağılımının bozulması, sosyal güvenlik ve sosyal koruma kapsamının, örgütlü işçi ve işveren

ilişkilerinin zayıflaması, özellikle KO-Bİ'lerde iş sağlığı ve güvenliği koşullarının geliştirilememesi, bu olumsuzluklar arasında sayılabilir.

İşletmeler kurumlaşmamakta, KO-Bİ'lerin büyüme süreci yavaşlamakta, ihracat potansiyelinin gelişimi frenlenmektedir.

Kayıtdışının ekonomiye esneklik tanıdığı iddiaları da büyük ölçüde hatalıdır. Kayıtdışı nedeniyle ekonominin lokomotif olan işletmeler kesimi çok ciddi bir yük altındadır ve gelişimin bu şekilde sınırlandırılması, ekonominin genel performansını olumsuz yönde etkilemektedir.

Esasen TISK, yasalar çerçevesinde geçerli olan esneklikten yanadır; kayıtdışının getirdiği kural dışı esneklik uzun vadede yarardan çok zarar getirir.

-Kayıtdışı ekonomi ve kayıtdışı istihdam sadece Türkiye'ye özgü olmayıp, bütün ülkelerde yaşanan ve dünyada 80'li yıllardan itibaren büyüme hızı artmış bir sorundur. Ancak, ülkemizde kayıtdışı ekonomi çok gelişmiştir. DPT tarafından yapılan bir araştırmaya göre, 1985 yılında %38 olan kayıtdışı ekonominin kayıtlı ekonomiye oranı %66'ya ulaşmıştır. Buna göre, ulusal ekonomimizin %40'ı kayıtdışıdır. Bu konuda, AB ülkelerinin de dahil olduğu gelişmiş ülkeler ortalaması %15; gelişmekte olan ülkeler ortalaması ise %30'dur.

Ülkemizde toplam istihdamın %54'ü kayıtdışıdır. Ücretliler bakımından kayıtdışılık oranı %31.5 olup, diğer bir ifadeyle

le her 3 işçiden 1'i kayıtdışı olarak çalışmaktadır.

Kayıtdışı ekonomi, belirli ölçüler içinde ekonomileri şoklara karşı koruyan bir faktör olarak kabul edilmekle birlikte, Türkiye'de kontrolden çıkarak kalkınmayı engelleyen boyutlara ulaşmıştır. Bunun nedeni; geçmişte enflasyon ve kayıtdışı ile büyümenin oy kaygısı yüzünden hükümetlerce tercih edilmesi; bu yapılırken kayıtlı işletmelerin vergi, SSK primi ve bürokrasi yüklerinin giderek artırılmış olmasıdır.

-Kayıtdışının kayda alınması için AB'nin "Karma Politika Yaklaşımı" esas alınmalıdır. Bu sadece denetime değil, kayda geçişi özendirme, kredi desteği, toplumsal kampanya gibi politikaları da içermektedir. Ülkemizde sadece polisiye tedbirlerle sonuç almak, kanımızca mümkün olmayacaktır.

Kayıtdışı ekonomiyi kayıtlı ekonomiye kazandırmak ve işsizlik sorunu ile etkin bir mücadele sağlayabilmek için üretim üzerindeki vergi yükü makul düzeye indirilmelidir. Gelir vergisi, kurumlar vergisi ve KDV oranları azaltılmalı, yatırımlara aktarılan her türlü kazanç vergiden muaf tutulmalı, enerji üzerindeki vergi yükü azaltılmalı, organize sanayi bölgelerinin desteklenmesi için yatırım indirimi oranı ve altyapı hizmetlerine ilişkin muafiyetler artırılmalıdır. Ayrıca, istihdam vergileri de OECD ortalamasının altına indirilmeli ve işletmelerde istihdamı bağlı sosyal yükümlülükler gözden geçirilmelidir.

Hükümetçe uygulanacak kayıtdışının kayda alınması programı çerçevesinde, kayıtdışı sektörü izleme mekanizması oluşturularak, kayıtdışındaki daralma ve vergi ve prim tabanındaki genişleme ölçüsünde vergi ve prim oranlarında indirim gidilmelidir.

% 19.5-27 oranlarında değişen SSK işveren prim oranı 3 yıllık kademeli bir indirim programı uygulanarak işçi prim oranı olan % 14'e düşürülmelidir. SSK primine esas kazancın alt sınırı ile asgari ücret eşit düzeyde olmalıdır. Bunun için aktüeryal denge de dikkate alınarak kademeli bir eşitleme takvimi uygulanabilir.

2004 yılı başından itibaren uygulamadan kaldırılan "Özel İndirim" yeniden yürürlüğe konulmalıdır. Ücret üzerinden alınan gelir vergisine ilişkin özel indirim ilk aşamada asgari ücretin yarısına çıkarılmalı; gelirin asgari ücrete yakın bir oranı uzun vadede OECD ülkelerinde olduğu gibi vergiden muaf tutulmalıdır.

Teşvik sistemi, AB ülkelerindeki gibi istihdam bazlı olmalıdır. Bu konudaki uluslararası tecrübeler de dikkate alınarak, yatırım yapan ve ilave istihdam yaratan işverenlere gelir ve kurumlar vergisi istisnası, ücret sübvansiyonu, sigorta prim indirimi, enerji maliyetinin düşürülmesi gibi çağdaş özendirme araçları devreye sokulmalıdır. Ancak bu teşvikler ülke genelinde ve sürekli olmalıdır. Teşviklerin amaca yönelik kullanımı, etkin olarak izlenmelidir.

Kayıtdışılıkla mücadelede bürokrasinin azaltılması ve kolaylaştırılması bir diğer önemli husustur. İşçi çalıştırmaya ilişkin olanlar da dahil, işletmelerin tabi olduğu tüm formaliteler tek bir hizmet biriminde tamamlanmalı; vergi, SSK ve BAĞ-KUR mükellefiyetleri ve bunlara ilişkin hizmetler Küçük Sanayi Sitelerinde, Organize Sanayi Bölgelerinde kurulacak birer büro veya gezici hizmet birimleri ile girişimciye götürülmelidir.

Yeni İş Kanunumuz işletmelerimizde verimliliğin geliştirilmesi ve istihdamın artırılması felsefesi ile hazırlanarak kabul edilmiştir. Küreselleşmenin getirdiği zorlu rekabet şartları esnek istihdam türlerinin ve çalışma sürelerinde esnekliğin uy-

gulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, 4857 sayılı Kanunla getirilen esnek çalışma düzenlemelerinin ve iş güvencesi hükümlerinin işçi ve işveren kesimlerinin diyalogu temelinde uygulanması; işletmelerin rekabet gücünün geliştirilerek bir yandan yeni istihdam imkanlarının artması, diğer yandan da mevcut işlerin korunması açısından önem taşımaktadır.

Ancak, yeni İş Kanunumuz gereğince Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca çıkartılması öngörülen otuza yakın Yönetmelikten henüz yarısına ulaşılammıştır. Söz konusu Yönetmeliklerin yayınlanmamış olması nedeniyle uygulamada sıkıntılar yaşanmakta; Kanun hükümleri amacı ölçüsünde uygulanmamaktadır. Ayrıca, esnek çalışma şekilleri ile Sosyal Sigorta Mevzuatı arasında bir ilişki kurulamıştır. Özellikle mevcut SSK prim hesaplama yönteminin esnek çalışmaları dikkate alacak şekilde yeniden düzenlemeye kavuşturulması gerekmektedir.

-Ülkemiz, hem işsizlikteki hızlı artışı durdurmak, hem de istihdamın genel olarak yetersiz olan kalitesini yükseltmek zorundadır. Bu nedenle, ekonominin istihdam yaratma performansında ciddi artış hedefleyen, AB İstihdam Stratejisi ile

uyumlu, çağdaş nitelikte bir Ulusal İstihdam Stratejisi'ni belirleyip, uygulamak durumundadır.

Türkiye'de örgütlü kesimi temsil eden İşveren ve İşçi Konfederasyonları, yaratılacak istihdamın "kayıtlı", işçilere yasalarla sağlanan hak ve güvencelere uygun, ILO'nun "Düzgün İş" kavramına dayalı, verimli ve ekonomik rasyonalitesi bulunan nitelikte olması konusunda hemfikirler.

Bu çerçevede; işverenler ve çalışanlar üzerindeki vergi ve sosyal güvenlik yükünün azaltılması, yatırımların ve istihdamın teşvik edilmesi, örgütlü işçi-işveren ilişkilerinin geliştirilmesi, bürokrasinin azaltılması hususları, sosyal tarafların uzun yıllardan beri ortak olarak dile getirdikleri ve hükümetlerden talep ettikleri hususlar olmuştur.

Esasen, işsizlikle mücadele ve kayıtdışılığın önlenmesi, işçi ve işveren taraflarının ortak çalışma alanlarının başında gelmektedir. İstihdamda bulunan ve istihdam yaratan sosyal taraflar, her zaman istihdamla ilgili politikaların ve araçların belirlenmesinde ve uygulanmasında etkin olarak yer almalı ve işbirliği yapmalıdır.

"İşsizlik ve Yoksulluk Kaynaklarından Biri"

Hüseyin TANRIVERDİ
Ak Parti Manisa Milletvekili

Kamu kesiminin bilgi, düzenleme, denetim, kontrol ve vergilendirmesi dışında kalan ekonomik faaliyetlere kayıtdışı diyoruz. Bunun toplam ekonomik faaliyetler içerisindeki payını belirlemek

mümkün olamıyor. Çünkü, adı üstünde, kayıtdışı. Yine de, ekonomik , sosyal ve siyasal etkilerini saptayabilmek için, kayıtdışı ekonomik faaliyetlerin hacmini ölçme ihtiyacı var. Fakat araştırmalar çok

farklı sonuçlar veriyor. Çünkü, önce kayıtdışı nedir, onu ortaya koymak lazım. Burada verdiğimiz tanımlı uygulamaya koymak pek kolay değil. Mesela evinde çeyiz eşyası üretip çevresine satarak geçimini sağlayan bir bayanın faaliyeti kayıtdışı mıdır? Gelirine destek için arada bir çeviri yapan bir emekli kayıtdışında mıdır? Veya, bu kabil faaliyetler hangi düzeyde olursa kayıtdışıdır? Böyle bir problem var. Diğer bir problem, kayıtdışını ölçmekte izlenen yöntemle ilgili. Çeşitli yöntemler çok farklı sonuçlar veriyor.

Türkiye üzerine yapılan çeşitli araştırmalarda bulunan sonuçlar son derece ilginç ve çok farklı. GSMH'nin yüzdesi olarak 1.5'ten başlayıp 40'a, 138'e kadar çıkan rakamlar var. DPT'nin araştırmasına göre oran %40. Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu'nun araştırması ise %33-37 bir rakam veriyor. Genellikle Türkiye üzerine yapılan tahminler %40-60 aralığında değişiyor.

Türkiye'deki ve dünyadaki kayıtdışı ekonomik faaliyetlerle ilgili bazı ortak noktalar belirlemek mümkündür. Bunları şöylece not edebiliriz:

1. 1980'lere kadar küçülmekte olan kayıtdışı ekonomi o tarihten itibaren ters dönüp büyümeye başlamıştır. Bu genellemeye aykırı iddialar içeren araştırmalar var. Mesela, Yunanistan, Portekiz ve Lüksemburg dışındaki AB ülkelerini, Amerika'yı ve Kanada'yı kapsayan bir araştırma 1960'tan 1990'a kadar kayıtdışının sürekli arttığını göstermektedir.
2. Kayıtdışılık sektörden sektöre değişmektedir. Emek yoğun sektörlerde kayıtdışılık daha yaygındır. Bu, emek yoğun çalışan küçük firmaların daha kolay kayıtdışına çıkabilmesi ile ilgili olduğu gibi, emek maliyeti ile de ilgilidir. Tekstil, ulaştırma, inşaat, temizlik, perakende satış gibi sektörlerde kayıtdışılık nemli boyutlara ulaşmaktadır.

3. Kayıtdışılık negatif bir ayrımcılığı da yansıtmaktadır. Bayanlar, göçmenler ve düşük eğitilmiş kişiler kayıtdışı sektörde daha çok istihdam edilmektedir. Çocuk işçiliğinin tamamen kayıtdışında kaldığı tahmin edilebilir.
4. Kayıtdışılık emeğin örgütlenme düzeyi ile de yakından ilgilidir. Taşeron işçiliği, kısmi çalışma, evde çalışma, ikinci işte çalışma gibi faaliyetler sendikal örgütlenmeyi zorlaştırıyor, emek sömürsünü kolaylaştırıyor ve özellikle küçük firmaları kayıtdışına itiyor.
5. Ekonomik konjonktürün daralma evresinde, yani büyüme yavaşlar ve işsizlik artarken, işsiz kalma riski çalışanların sosyal güvenlik taleplerinin önüne geçmekte, reel ücretler düşmekte, çalışanlar kayıtdışına çıkarılmaktadır. Böyle dönemlerde sendikalaşma oranı da düşmekte, sendikaların çalışanları savunma imkanları sınırlı kalmaktadır.
6. Ekonomideki rekabet düzeyi ile kayıtdışılık arasında da bir ilişki kurulmaktadır. Eğer rekabet düzeyi yüksek ise, bu, piyasanın kendi kendini kontrol ettiği anlamına gelmektedir. Piyasaların kurumsallaştığı ve düzenli işlediği durumlarda kayıtdışına çıkarak firma rantı yaratmak pek kolay olmayacaktır. Buna mukabil, oligopolist veya tekelci piyasalarda firmalar, rüşvet yolu ile, firma rantlarını kolayca yükseltebilirler, kayıtdışına çıkma riskini sıfıra yaklaştırabilirler.
7. Vergi sistemi, vergi idaresi ve vergi oranları kayıtdışılığı kuvvetli biçimde etkilemektedir. Dolaylı vergilerin, vergi istisna ve muafiyetlerinin, düşük vergi iade oranlarının, düşük vergi cezalarının ve afların kayıtdışılığı kolaylaştırıp özendirdiği, bu

sonucu vergi denetimlerindeki yetersizliğin/etkinsizliğin ve yüksek vergi oranlarının pekiştirdiği tespit edilmiştir.

8. Ekonomik gelişme düzeyi ile kayıtdışılık arasında yüksek bir ilişki görülmektedir. Gelişmiş ekonomilerde kayıtdışılık %15, gelişmekte olan ülkelerde %30, azgelişmiş ülkelerde %60 civarında tahmin edilmektedir. Bu ortalama değerleri çok aşan tahminler de vardır. Örneğin Hindistan'da 1998'de kayıtdışının kayıtlı ekonomiye oranı %98 olarak tahmin edilmiştir. Gelişmiş ülkelerde hukuki düzenlemeler, ekonomik rasyonalite, düzenli istatistikler, denetim, kontrol, nispeten etkin kamu yönetimi kayıtdışılığı zorlaştırmaktadır. Halbuki gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelerde kayırmacılık, tarafgirlik ve işbirlikçilik kamu yönetimini laçkalaştırıyor. Firmaların kayıtdışına çıkma riskleri azalıyor. Rüşvet her kapıyı açan büyü bir anahtar oluyor.

Politikacılar, bürokratlar ve firmalar arasında yasa ve ahlak dışı ilişkiler gelişiyor. Öyle ki, bu ilişkiler iktidarı belirleyebiliyor, ekonomik kaynakların dağılımını yağma olarak nitelenebilecek şekilde değiştirebiliyor. Bürokratlar siyasetçilerle firmaların pazarlıkları sonucunda belirlemleniyor.

Bu önemli sebeplere memur maaşlarının düzeyi, vergi sisteminin sık sık değiştirilmesi, kamudaki savurganlığın vergi taziyekini yükseltmesi gibi bazı ilaveler yapılabilir. Sebeplerin tümünü dikkate aldığımızda, aslında, aynı zamanda, azgelişmişliğin sebepleri ile yüzyüze bulunduğumuzu anlıyoruz. Sözelimi vergi idaresinin başarısızlığı devletin vergi gelirlerini azaltıyor, devlet gelir açığını kapatmak ya borçlanıyor, ya para basıyor, yahut ikisini de yapıyor.

Sonuçta enflasyon yükseliyor, faizler yükseliyor, ekonominin riski büyüyor, yatırım ve üretim daralıyor, dış ticaret gelirleri azalıyor, borçlanma ve para basma evresinde hızlanıp ısınan ekonomik mekanizma adeta motor patlatıyor, işsizlik artıyor. Artan işsizlik kayıtdışılığı getiriyor. Demek ki, kayıtdışılığın, bazı neo-liberallerin söylediği gibi, önemsenebilir bir faydası yok.

Gerçekten, kayıtdışılığın ekonomik şokları emip sarsıntıyı azaltacağı veya çok sayıda küçük işyerleri kurulmasını kolaylaştırarak işsizliği azaltacağı, vergi kaçırancaların harcamalarının iç talebi yüksek tutup ekonomiyi canlandıracağı gibi iddialar vardır. Bunları fazla ciddiye almak mümkün görünmüyor.

Kayıtdışı, ekonomide kaynakların etkin kullanımını imkansız hale getirir. Çünkü kayıtdışılığın arkasında daima geniş boyutlu bir yolsuzluk vardır. Singapur'a ilişkin bir araştırma, bu ülkedeki 10 üzerinden 10 olan yolsuzluk karnesinin 3.25'e indirilmesinin, ekonomiye, sanki vergiler 21 puan yükseltilmiş gibi olumsuz etkisi olacağını göstermiştir. Daha kapsamlı bir araştırma, 1960-85 yıllarına ve 67 ülkeye ilişkindir. Bu araştırmaya göre, yolsuzluk karnesinin 2 puan iyileştirilmesi yatırımları %3 arttıracak ve büyümeyi %0.5 hızlandıracaktır. (1998-2002 arası Türkiye'nin ortalama kalkınma hızı %0.5'tir.)

Kayıtdışı ekonomi ekonomiye konjonktürel müdahaleleri zorlaştırır. Yani, ekonomi yönetiminin ekonomiyi istediği yönde etkilemek için doğru, tutarlı ve güvenilir önlemleri zamanında ve dozunda alma imkanını çok sınırlar. Kayıtdışılık ekonomik istatistiklerin yetersizliğine yol açar. Yetersiz veriler kullanarak alınacak önlemlerin etkisi biraz belirsiz, eksik veya aşırı olabilir.

Kayıtdışılık vergi adaletini bozar, gelir dağılımını olumsuz etkiler. Devlet, vergi

yolu ile elde edemediği kaynakları borçlanarak elde ederse, borçlanma faizini kayıtlı kesime yükler. Para basıp enflasyon yaparsa, enflasyon en haksız vergilendirme biçimidir. Alt gelir gruplarını vergilendirmektedir.

Vergi vermeyen kayıtdışı firmalar, iç piyasada rakipleri aleyhine rekabet gücü kazanır. Vergi, sigorta ve diğer sosyal yükümlülükleri yerine getirmedikleri için, verimli çalışmasalar da piyasa da kalabilirler. Kaynakları rasyonel kullanma ve teknolojik gelişmeleri izleme zorunluluğu duymazlar. Son derece düşük ücretle işçi çalıştırırlar. Bütün bu etkilerin ortak sonucu olarak, kayıtdışı ekonominin önemli hacme ulaştığı ülkelerin dış ticarette rekabet güçleri azalır.

Buraya kadar açıklamaya çalıştığım olumsuzlukları ile, kayıtdışı ekonomi, bir ekonominin başka ekonomilerle bütünleşmesini engeller. Mesela, 4.5 milyon civarında kayıtdışı istihdam bulunduğu tahmin edilen Türkiye, işsizlik göstergeleri, işsizlik tazminatı, sosyal güvenlik sisteminin finansmanı, kamu açıkları, işgücü maliyeti, vergi oranları, faiz oranları, enflasyon ve özel sektör yatırım düzeyi gibi temel göstergelerde Avrupa Birliği'nden daha problemli bir ülkedir. Avrupa Birliği'nde "fort comme un turc" (Türk gibi güçlü) deyiminin önyargısı ile hareket etmeyen karar aktörleri dahi, Türkiye'nin üyeliği konusunda ikircikli davranmaktadır.

Kayıtdışı ekonomi emeğin örgütlenmesini engeller. Gerçi Avustralya Tekstil, Giyim ve Ayakkabı Çalışanları Federasyonu evlerinde çalışanları örgütlemeyi başardı. Fakat, kayıtdışı sektörde çalışan firmalar umumiyetle küçük, işyerleri parçalı, işçilerin eğitim ve beceri düzeyi düşük olduğu için sendikal örgütlenme imkansız yakın zorluktadır. Zaten kayıtdışı sektör, işsizliğin gelirsiz ve sosyal güvenliksiz kalmak anlamına geldiği ülkelerde

büyük hacimlere ulaşmaktadır. Çalışanlar bugünkü düşük ücretli işlerini daha iyi bir gelecek beklentisi ile riske atmaktan kaçınmaktadırlar. Ünlü deyimimiz burada geçerli oluyor; kimse "Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak" istemiyor.

Şu halde, ekonomi politikalarının merkezine kayıtdışı ile mücadeleyi koymak gerekiyor. Kayıtdışı ile mücadele için vergi sistemini basitleştirmek, vergi ve sosyal sigorta primlerini düşürmek, vergi idaresini güçlendirmek, para hareketlerini kontrol altına almak, ekonomik ajanların gelir-harcama hareketlerini belge düzenine bağlamak gibi önerilerde bulunulmaktadır.

Bunlar, şüphe yok ki, yerinde öneriler. Ancak, kamu yönetiminde yolsuzluğu ortadan kaldırmadıkça kayıtdışı faaliyetleri kayda alma imkanı pek yoktur. Baskı grupları, siyasetçiler ve bürokratlar arasındaki "birlikte gerçekleşen çıkar" oyununu önlemek gerekiyor. Bunun için kamu yönetimini yeniden yapılandırmak gerekiyor. Kamu kesimi rant dağıtma aygıtı olmaktan çıkarılmalıdır.

Kayıtdışı ile mücadelenin çok belirleyici bir aracı da sivil toplum bilincinin ve örgütlenmesinin güçlendirilmesidir. Toplum, kayıtdışı sektörün kendisini kayıtlı sektöre taşıttığını, kayıtlı sektörü sömürdüğünü, emeği sömürdüğünü ve ekonomik büyümeyi yavaşlatarak ülkeye zarar verdiğini anlayıp tepki refleksleri geliştirmelidir. Özellikle sendikalar, deneyim birikimi zengin sivil toplum kuruluşları olarak, kayıtdışı ile mücadeleye önemli katkılarda bulunabilirler. Fakat, bunun için, önce sendikal örgütlenme desteklenmelidir. Halbuki neo-liberal dalga sendikaları etkisizleştirecek bir ortam yaratmaya çalışmaktadır. Yazımı bir cümle ile noktalamak istiyorum: Kayıtdışı belanın öteki adıdır.

"Gelir Dağılımını Olumsuz Etkiliyor"

Kemal KILIÇDAROĞLU
CHP İstanbul Milletvekili

Kayıtdışı ekonominin yaygınlığı, doğal olarak, ekonomide ve sosyal yaşamımızda bazı çarpıklıklara yol açacaktır. Ancak bunun kısa vadeli yansımaları daha çok, vergi gelirleri dolayısıyla kamu maliyesinde, sigorta prim gelirleri dolayısıyla da sosyal sigorta kuruluşlarında görülecektir. Çünkü her ay yatırılması gereken mali yükümlülüklerin yerine getirilmemesi, Bakanlıkların ve sosyal sigorta kuruluşlarının harcama alanlarını daraltacaktır. Bu da kamunun, daha sınırlı ve daha kalitesiz hizmet sunması demektir. Bir başka anlatımla, kamunun yurttaşlarına zorunlu olarak sunması gereken eğitim, sağlık, adalet, sosyal güvenlik gibi hizmetlerin, aksamasına yol açacaktır. Nitekim, bir yurttaş olarak bunu, günlük yaşamımızın her aşamasında bütün ağırlığı ile hissediyoruz.

İstihdam açısından, kişilerin kayıtdışı çalışmaları, kısa sürede çalışanlara "iş buldukları" için belki katlanılabilir gelebilir. Ancak bunun uzun dönemde, bir sigortasızlar ordusunun oluşmasına ortam hazırlayacağı açıktır. Şu anda Türkiye'nin en temel sorunlarından birisi de budur. Ancak bu sorunun ciddiyeti maalesef henüz siyasilerimiz tarafından yeterince kavranmış değil. Zaman zaman değişik kurumların yaptığı kayıtdışı istihdamla ilgili çalışmalarda verilen rakamlar gerçekten de ürküntü verecek boyuttadır. Ama bu rakamlar dahi siyasal iktidarı, önlem alması konusunda harekete geçirmiş değil.

Kayıtdışı ekonominin büyümesi, sistemin sağlıklı kontrol edilmesini engeller. Hazırlanan planlar kağıt üstünde kalmaya mahkum olur. Kamu maliyesi, yapması gereken harcamaları karşılamak için vergi toplayamayınca, borçlanma yoluna başvurur. Bu eğilimin süreklilik kazanması durumunda da, ülke iç ve dış borç batağına gömülür. Buna örnek olarak herhalde başka bir ülkeyi vermemize gerek yok. Bu örnek biziz, yani Türkiye'dir. Kayıtdışı ekonominin yarattığı bir diğer ciddi olumsuzluk da, gelir dağılımındaki dengeleri bozmasıdır. Türkiye, gelir dağılımı açısından AB ülkeleri içinde en kötü durumda olan ülkedir. Bunun temel nedeni de kayıtdışı ekonominin büyümesidir. Hatta o kadar ki, çoğu kez siyasal iktidarlar kayıtdışı ekonominin büyümesine olanak hazırlamışlardır.

Kayıtdışı ekonominin bir diğer yönü de, siyasal sistemimizi olumsuz etkilemesidir. Siyasetin finansmanı büyük ölçüde kayıtdışı ekonomiden beslenmektedir. Bu ilişki, bir yandan siyasal yaşamımızda yozlaşmaya yol açarken, öte yandan kayıtdışı ekonominin de büyümesine ortam hazırlamaktadır.

Sosyal yaşamımıza gelince... Kayıtdışı ekonomi, toplumda kültürel yozlaşmaya yol açmaktadır. Her kesin vergi kaçırdığı bir ortamda, dürüst iş adamı "enayi" olarak damgalanmakta ve vergi kaçırma toplumda bir maharet olarak algılanmaktadır. Bu yapı, yoz bir kültürün oluşmasına, siyasal ve toplumsal yaşamımızda, sağlıklı ahlaki kuralların oluşmasına engel olmaktadır.

-Gelişmişlik olgusunu sadece ekonomik bir kavram olarak ele alamayız. Yani kişi başına gelirin yüksekliğine bakarak, o ülkenin gelişmiş bir ülke olduğu sonucuna varamayız. Gelişmişlik, aynı zamanda sosyo-kültürel bir kavramdır. Okunan kitap, gazete sayısı, tüketilen enerji, su miktarı, eğitim düzeyi, üniversite sayısı, kadının toplumsal yaşamdaki yeri gibi pek çok göstergiyi bir arada değerlendirmek gerekiyor. AB ülkeleri, kayıtdışı ekonomiyle en ciddi savaşımları veren ülkelerdir. Çünkü, kayıtdışı ekonominin kendi ülkelerinde yaratacağı olumsuzlukların bilincindedir. Kaldı ki, toplumda oluşan etik kuralları, siyasal iktidarların kayıtdışı ekonomiyle mücadelelerini de kolaylaştırmaktadır. Oysa bizim ülkemizde, siyaseti finanse eden alan kayıtdışı ekonomidir. Böyle bir yapı içinde sistemli olarak kayıtdışı ekonomiyle mücadele etmenin güçlü-gü kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

-Kayıtdışı ekonominin önlenmesinde, bugün için önümüzdeki en ciddi sorun, kararlı bir siyasal iradenin yokluğudur. Siyasal irade kararlı davrandığı takdirde, kayıtdışı ekonomiyle mücadelede çok önemli adımlar atılabilir. Örneğin, bugün konut yapıp satan müteahhitlerin sattıkları dairelerin gerçek fiyatları ile tapuda yer alan fiyatları arasında dağlar kadar fark var. Bu gerçeği Türkiye’de yaşayıp da bilmeyen bir yurttaşımız yok. Peki o zaman sormak gerekiyor, acaba bunu niçin önleyemiyoruz? Temel nedeni siyasal iradenin yetersizliğidir. Oysa bu alandaki kayıtdışı ekonomi, "zorunlu deprem sigortası" kapsamında çözülebilirdi. Aynı şekilde akaryakıt pazarlamasında da ciddi bir kayıtdışı alan var. Bu konuda da gerekli idari önlemler bir türlü alınamadığı için, kayıtdışı akaryakıt pazarlaması devam ediyor. Dilediğiniz kadar fatura alabiliyorsunuz.

Kayıtdışı ekonomi ile mücadele için getirilen "yazar kasa" uygulaması belli bir

dönem etkili olmuştur. Ancak, bizim vergi mükellefimiz bu kez "naylon fatura" olayını keşfetmiştir. Böylece gelirini gizleyemeyen kişi, naylon faturalarla giderlerini şişirmeye başlamışlardır. Peki naylon fatura uygulamasının önlenmesi için ciddi bir önlem alınmış mıdır? Hayır. Çünkü siyasal irade bu konuda da yetersizdir.

Kayıtdışı istihdamın yüzde yüz önlenmesinin yolu, işyerlerinde sendikalaşmanın özendirilmesidir. Örneğin, toplu sözleşme ile kimin ne zaman, kaç lira aylık alacağı bellidir. Ayrıca sendikalı bir iş yerinde kayıtdışı çalışma da olmaz. Bu gerçek bilinmesine karşın, sağ siyasal iktidarlar bırakın sendikalaşmayı özendirmeyi, sendikasızlaşmaya ortam hazırlamaktadırlar.

-Kayıtdışı ekonomi, gerçekten de dü-rüst çalışan, vergisini zamanında ödemeye özen gösteren işvereni acımasızca vurmaktadır. Hatta bazı işveren temsilcileri açıkça, "vergiler ve sigorta primleri tam ödenirse bu ülkede hiçbir işveren yaşayamaz" demektedirler. Bu acı gerçek bile, bizim ülkemizde kayıtdışı ekonominin büyüklüğünü göstermesi açısından çok önemlidir. Kuşkusuz, önemli olan sorunları saptamak ve onlara sağlıklı çözümler üretmektir. Bizim ülkemizde kayıtdışı ekonomiye ortam hazırlayan temel olgulardan birisi de enflasyondur. Enflasyonun getirdiği ek maliyetler, sistemde çok ciddi sorunlara ortam hazırlamıştır.

Bugün geline nokta, Türkiye şu acı gerçeği görmüştür. Daha doğrusu görmek zorundadır. Bir ülkenin kalkınmasında en önemli kaynak, o ülkenin yarattığı kendi öz kaynaklarıdır. Yani vergilerdir. Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisinin çıkardığı bir numaralı yasanın bir vergi yasası olduğunu düşünürsek, gerçeği çok daha sağlıklı kavramış oluruz. Ancak, burada kavramamız gereken bir diğer gerçek da-

ha var. O gerçek de, getirilecek mali yükümlülüklerin, işverenler açısından "katlanılabilir" olmasıdır. Şayet ağır yükler getirirseniz, kayıtdışı ekonomiyi özendirirsiniz. Bunun en somut örneği SSK'dır. SSK'da prime tabi ücretlerin alt ve üst sınırları çok artırılınca, prim gelirlerinde beklenen artış olmamış, aksine SSK prim gelirleri düşmüştür. Çünkü kayıtdışı çalışma çok avantajlı duruma gelmeye başlamıştır.

İşçi ve işveren kuruluşları, kayıtdışı ekonomiyi önleme konusunda iki yönlü bir çalışma yapabilirler. Bu çalışmalardan ilki, toplumda kayıtdışına karşı çıkan bir kültürün oluşmasını sağlamaktır. Örneğin, kayıtdışılığın ahlaki olmadığı düşüncesini, her aşamada ve ellerindeki tüm araçları kullanarak, yaygınlaştırmaya çalışabilirler. Bu kültür, siyasal yozlaşmaya karşı da toplumda sağlıklı yapının oluşmasına katkıda bulunacaktır. Kuşkusuz bu yapılırken, işverenlerin sendikalaşma-

ya karşı çıkmamaları gerektiği de açıktır. Ama buna karşın, işçi sendikalarının da "ücret sendikacılığı" yapmamaları gerekmektedir. Toplumsal duyarlılıkları dikkate alan, ekonominin gerçeklerinden uzak olmayan, işverenlerin uluslararası arena- da rekabet etmek zorunda olduklarını unutmayan, bir sendikacılık anlayışına gereksinme vardır.

İşçi ve işverenlerin yapacakları çalışmanın ikinci yönü ise, kayıtdışı ekonomiyeye ortam hazırlayan, onu cazip kılan yasal düzenlemeleri ortaya çıkarıp, bunların düzeltilmesi konusunda siyasal partileri göreve çağırmaktır. Bu yapıldığında, toplumsal sorumluluklarının bilincinde olan bir sivil oluşumun varlığı ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla salt işçi ve işveren pencesinden değil, sosyal tarafların, ulusal çıkarlar açısından da belli bir sorumluluk anlayışıyla soruna yaklaştıkları toplumda kabul görecektir. Bu kabul, sorunun çözümüne büyük katkı verecektir...

"Kayıtdışı İstihdamı Önlemek Zor ve Maliyetli"

Dr. Necdet KENAR

Türkiye İş Kurumu Genel Müdürü

Niteliği itibariyle yasal, fakat kamu makamlarına bildirilmemiş ücretli faaliyetler olarak tanımlanan "kayıtdışı istihdam" ülkemiz istihdamında önemli bir yer tutmaktadır. 2003 yılı DİE Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre, istihdam edilenlerin yüzde 26,8'i yaptığı işten dolayı SSK'ya yüzde, 10,5'i Emekli Sandığı'na, yüzde 10,8'i ise Bağ-Kur'a kayıtlı olup, yüzde 51,6'sı herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı değildir. Rakamsal ola-

rak ifade edersek istihdamda olan toplam 20 milyon 811 bin kişinin, 10 milyon 735 bini kayıtdışı çalışmaktadır. Bu oran ve rakamlar hangi kıstası veya karşılaştırmayı esas alırsanız alın çok büyüktür.

Kayıtdışılığın bu ölçüde büyük olmasının en önemli nedenlerinden biri tarım sektörüdür. GSMH'da yüzde 11'lik payla istihdamın toplam yüzde 34'ünü barındıran tarım sektörü verimsiz üretimi ile kayıtlılığın çok düşük düzeyde olduğu bir

sektördür. Nitekim kentsel yerlerde kayıtdışılık yüzde 32,7 iken tarımsal üretimin egemen olduğu kırsal yerlerde kayıtdışı istihdam oranı yüzde 74,7'dir. Kayıtsız çalışan 10 milyon 735 bin kişinin yüzde 65'i olan yaklaşık 7 milyon kişi kırsal yerlerde bulunmakta ve bunların altı milyonu tarım sektöründe çalışmaktadır. Çoğunluğunu ücretsiz aile işçisi, mevsimlik yevmiyeli işçilerin oluşturduğu ve küçük aile işletmesine dayalı tarımda, verimsiz üretim kayıtlı istihdamın maliyetinin karşılamaktan uzaktır. Tarım sektörü istihdamını bu büyüklük ve verimsizlik devam ettiği sürece kayıt altına alarak, vergilendirmek zordur. Bağ-Kur kapsamına alınan ancak düzenli ve yeterli gelire sahip olmadığı için prim borçlarını ödeyemeyen köylerdeki milyonlarca tarım üreticisi bu konuda örnektir. Bu nedenle kayıtdışı sektör analizinde tarım sektörünü hariç tutmak doğru bir yaklaşım olmaktadır. Tarımı hariç tuttuğumuzda kayıt dışı istihdam yaklaşık 4,5 milyon kişi olarak tahmin edilmektedir. Kentlerdeki 4,5 milyon kayıtdışı istihdamın içinde bir işyerine bağlı olarak tam gün çalışan işçiler ve bu nedenle kayıt altına alınması nispeten kolay işçiler olduğu gibi, ücretsiz aile işçisi, haftanın belli günlerinde iş buldukça çalışan, yevmiyeli, kısa süreli çalışan, gündelik temizliğe giden, çocuk bakan, sokak satıcıları, emekli olup kayıtdışı çalışan ve bu nedenle kayıt altına alınması zor olan kişiler de mevcuttur. Bu nedenle kayıtdışılığın vergi ve prim kaybının hesabında 4,5 milyon kişi üzerinden hesap yapmak yanıltıcıdır.

Kayıtdışı istihdam sadece ülkemize özgü bir olgu değildir. Gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş ekonomilerinde daha yaygın olmak üzere kayıtdışı ve informal sektöre tüm ekonomilerde rastlanmaktadır. Ülkemizde, tarım dışı sektörde kayıtdışı istihdam 80'li yılların ortasından itibaren büyümektedir. Kayıtdışı istihdamın artışı başlıca etmenler olarak: i. eko-

nominin artan nüfusa yetecek formel sektörde işler yaratamaması, ii. tarım sektöründeki istihdam olanaklarının daralması ile köyden kente göç eden eğitimsiz ve vasıfsız işgücü olgusu, ve iii. kayıtlı istihdamın üzerindeki vergi, sigorta primi ve diğer yükler sayılabilir. Kayıtdışılığı büyüten bu faktörlerin analizi, uygulanacak tedbirlerin doğru saptanması açısından son derece önemlidir.

Türkiye ekonomisi son dönemlerde yeterli iş yaratamamaktadır. Son 15 yılda çalışabilir yaştaki nüfus 15 milyon artarken istihdam ancak üç milyon artmıştır. Bunda ekonominin geçmiş dönemdeki kötü performansı en büyük etkidir. Siyasi istikrarsızlık, yüksek enflasyon, artan kamu açıkları, yüksek faiz oranları, istikrarsız döviz kurları, deprem ve kötü ekonomi yönetiminin neden olduğu iç krizler ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemiş, ülkede istihdamı artıracak yatırım ortamının oluşmasını engellemiştir. Buna dış şoklar ve küreselleşmenin getirdiği acımasız rekabet eklenmiş ve ülke ekonomisi tüm bunlarla başa çıkamamış iyi performans gösterememiştir.

Ekonomi iyi performans gösteremeyince formel sektörde yeterince verimliliği yüksek, sigortalı, iş ve gelir güvenceli işler yaratılamamış, artan işgücü kayıt dışılığa ve enformel sektörde düşük verimlilikte ve düşük ücretle çalışmaya yönelmiştir. "Kayıtlı iş varda biz mi çalışmıyoruz?" sözü sanırım bu olguyu tek cümleyle özetlemektedir. Çalışabilir yaştaki nüfusumuz her yıl yaklaşık 900 bin kişi artmaktadır. Eğer ekonomimiz bu nüfusa yetecek iş-sigortalı iş yaratamazsa kayıtdışılığın azaltılması güçleşecektir.

Tarım sektöründe çözülme ve kentlere göç devam etmektedir. 1950 yılında toplam istihdamın yüzde 85'ini oluşturan tarım istihdamı 50 yıllık süreçte her yıl ortalama bir puan azalarak 2000'li yıllarda yüzde 35'in altına düşmüştür. Geçmiş dö-

nemde uygulanan tarım sübvansiyonlarının, verimliliği düşük aile işletmelerinin ayakta kalmasına ve kır-kent göçünün bir ölçüde hafifletilmesinde önemli katkıları olmuştur. Tarım sübvansiyonlarının kaldırılması ile tarımdan çözülme ve kentlere göç ivme kazanacaktır. Köyden kente göç eden işgücünün eğitim düzeyi düşük, mesleksiz ve vasıfsızdır. Bu işgücünün kentlerde günümüz işgücü piyasasında verimli işlerde istihdamı zordur. Geçmiş dönemde bu işgücü genellikle ya inşaat sektöründe ya da herhangi bir katma değer yaratmayan işportacılık, sokak satıcılığı gibi işlerde ve kayıtdışı olarak istihdamda yer almıştır. İnşaat sektörünün büyüme kapasitesi sınırlıdır. Giderek artan göçün getirdiği işgücünü istihdam etmesi beklenemez. Kırdan kente göç eden nitelsiz işgücünün istihdamını hele -verimli üretimde, kayıtlı istihdamını- sağlamak zordur ve ülkemizin önümüzdeki dönem en önemli sorunlarından biri olacaktır.

İşgücü piyasası ile ilgili devletin belirlediği kural ve düzenlemeler gerek istihdam ve gerekse kayıtlı istihdam üzerinde etkide bulunurlar. Bu düzenlemeler; i. istihdamdan alınan vergi ve sosyal sigorta primleri, emeklilik sistemi kuralları, işsizlik sigortası gibi düzenlemelerdir; ii. sözleşme türleri, asgari ücretin düzeyi, ihbar-kıdem tazminatı, iş güvencesi, iş güvenliği kuralları, çalışma saatleri, zorunlu istihdam yükleri, cezalar ve yaptırımlar gibi iş hukukuna yönelik düzenlemelerdir. İşgücü piyasasına ilişkin yasal düzenlemelerin tümü karmaşık bir teşvik yapısı oluşturmaktadır. Bu düzenlemelerin katılığı ve işgücü maliyetlerine olan etkisi kayıtlı sektörde işgücü talebini belirler. Örneğin eğer bu düzenlemeler sonucunda kayıtlı sektörde işgücü maliyeti ile işçinin eline geçen net ücret arasında fark büyükse, kayıtlı istihdam azalır, kayıtdışı istihdam cazip hale gelir. Türkiye OECD ülkeleri içinde en katı istihdamı koruma

mevzuatı ve ücret üzerinde en yüksek vergi ve prime sahip ülkeler arasında görülmektedir. Ancak, yine yapılan akademik çalışmalar Türk işgücü piyasasının OECD ülkeleri arasında oldukça esnek bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Katı mevzuat-esnek piyasa paradoksu ancak kuralların işgücü piyasasında tam olarak uygulanmadığı ile açıklanabilir. Kayıtdışı sektör bu kuralların hiçbirini uygulamamaktadır. Kayıtlı sektör içinde de belli sayının altında istihdama sahip firmalar yasal olarak bu kuralların bazılarından muaftır. Büyük firmalar ise taşeron, fason, sık işçi değiştirme gibi yöntemlerle bu kuralların etrafından dolaşmak eğilimindedir.

Kayıtdışılıkla etkin mücadele şarttır. Kayıtdışılık her hangi bir mazeretle savunulamaz. Türkiye OECD ülkeleri arasında en düşük verimliliğe sahip ülkedir ve kayıtdışılık verimliliğin önündeki en büyük engeldir. Verimsiz üretimiyle vergi, sigorta ve diğer kanuni yükleri ödemeyen kayıt dışı sektör, bu yükleri ödeyen kayıtlı sektörle haksız rekabet içindedir. Ayrıca, AB üyeliği tüm kuralların işgücü piyasasının tamamına uygulanmasını gerektirir. Avrupa Komisyonunca teklif edilen ve Konseyce 2003-2006 dönemi için kabul edilen Avrupa İstihdam Stratejisinin 10 rehber ve özel hedeflerinden biri kayıtdışılıkla mücadele edilmesine yöneliktir. Strateji; "Üye Ülkelerin kayıtdışı işlerin azaltılmasına yönelik bürokrasiyi azaltma, vergi sistemlerinde kayıtlılığı teşvik etme, yasaların ve yaptırımların uygulama kapasitesini güçlendirme gibi tedbirleri geliştireceklerini" öngörmektedir.

Kayıtdışı istihdamla mücadelede konusunda ülkemizin etkin politikaları geliştirmesi gereği açıktır. Ancak, kayıtdışılığı önlemek hem kolay değil, hem maliyetlidir. Artan nüfus, tarımdan çözülme işgücünün yarattığı göç, nitelsiz işgücü, ekonominin istihdam yaratma perfor-

mansı; maliyeti belirleyen unsurlardır. Mücadelede önleyici tedbirlerle birlikte yaptırımların etkin uygulanması gerekmektedir. Bu tedbirler; yeni işlerin yaratılarak işsizliğin azaltılması, işgücü mevzuatında esnekliğin artırılması, vasıfsız işgücüne beceri kazandırılması, vergi ve sosyal sigorta prim oranları ile diğer yüklerin kayıt dışılığı teşvik etmeyecek düzeye indirilmesi, bürokrasinin ve kayıtlılık işlemlerinin basitleştirilmesi, sigortalı çalışma ve kayıtlılığın teşviki ve bu konuda

kamuoyunun bilinçlendirilmesi, kayıt dışı çalışmaya karşı denetim ve yaptırımların etkinlikle uygulanması olarak sayılabilir.

İşgücü piyasasında her konuda olduğu gibi kayıtdışılığı önleme konusunda da sosyal taraflarla işbirliği çok önemlidir. İşçi ve işveren konfederasyonlarının kayıtdışılıkla mücadele konusunda ortak düşüncede olmaları ve bu konuda kamuya destek olmak istemeleri iyi değerlendirilmesi gereken bir avantajdır.

"Kayıtdışı Ekonomi Nedeniyle Büyük Vergi Kayıpları Oluşuyor"

Prof. Dr. Şükrü KIZILOĞ

Gazi Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi

Gazi Üniversitesi Maliye ve Vergi Hukuku Uygulama ve

Araştırma Merkezi Müdürü

I- KAYITDIŞI EKONOMİNİN TANIMI VE KAYITDIŞI EKONOMİ FAALİYET GRUPLARI

A- KAYITDIŞI EKONOMİNİN TANIMI

Kayıtdışılık, İngilizce'de "shadow", "underground", "informal", "second", "cash", "parallel" gibi kavramlarla anlatılmaktadır. Üzerinde herkesin birleştiği bir tanım mevcut olmasa da kayıtdışı faaliyetler, resmi, yani kayıt altında hesaplanan milli gelirin (GSYİH) içinde yer almayan ve piyasa mekanizması içinde gerçekleşen iktisadi faaliyetler olup, bu faaliyetlerin kayıtlı/resmi GSYİH içindeki yüzdesel payları ise kayıtdışılık oranını vermektedir. Öte yandan, kayıtdışı faaliyetlere katılanların kendilerini gizlemelerinden dolayı kayıtdışılığın boyutlarını tam olarak bilmek mümkün olmamaktadır.

Kayıtdışılık denildiğinde, sadece çalınmış mal ya da uyuşturucu ticareti, kumar, kara para, sahtecilik ya da vergi kaçırmak amacıyla muhasebe kayıtlarında yer almayan ve Maliye'den gizlenen işlemler şeklindeki yasal olmayan faaliyetler değil, aynı zamanda piyasaya çıkmayan ve örneğin evlerde aile fertleri ya da yakınlarınca gerçekleştirilen gelir getirici faaliyetler, ikinci iş yapma, mal ve hizmet takasları, çeşitli adlar altında çalışanlara yapılan ancak vergiye tabi tutulmayan ödemeler (fringe benefits) gibi yasal faaliyetler de anlaşılmalıdır. Ancak, vergilendirme açısından kayıtdışılık vergiden kaçınma ve vergi kaçırma şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Kayıtdışılığın yaygınlığı, devlet açısından öncelikle vergi geliri kaybı anlamına gelmektedir. Ayrıca, bu olgu, enflasyon, işsizlik, büyüme gibi önemli makro-eko-

nomik göstergelerin de sağlıklı bir şekilde hesaplanmasını ve böylece etkin ekonomi politikalarının uygulanmasını önlemektedir. Bireysel bazda ise, öncelikle yasal olsun ya da olmasın haksız ve kolay yoldan para kazanmanın özendirilmesine ve bunun hesabının sorulmayacağı düşüncesinin kabul görmesine neden olmakta, vergi bilincini, vergi ahlakını ve vergi ödeme arzusunu azaltmakta ve böylece vergi yükünün daha da adaletsiz dağılımına neden olmaktadır. Bu ise gelir dağılımının daha da kötüleşmesi anlamına gelmektedir. Kayıtdışılık ayrıca işletmeler arasında haksız rekabete ve sahte fatura kullanımı gibi olaylarda olduğu gibi ticari ahlakın bozulmasına da yol açmaktadır.

Kayıtdışı ekonomik faaliyetler, birçok toplum tarafından cezalandırma kanuni tatbikatlar, ekonomik büyüme ve kalkınma, eğitim vb. türlü etkinliklerle kontrol altına alınmak istenen ve tüm dünyada hayatın bir parçası haline gelen bir olgudur.¹ Bu durum yer altı ekonomisi literatüründe ortak bir tanımın olması yanında çeşitli şekillerde oldukça fazla adlandırılmıştır; gizli (hidden); gri (grey); gölge (shadow); resmi olmayan (informal); elaltı, mahrem (clandestine); yasadışı (illegal); gözlemlenmeyen (unobserved); beyan edilmemiş (unreported); kaydedilmemiş (unrecorded); ikincil (second); paralel ve kara (black) ekonomi. Fazlaca yapılan bu tasnifler, literatürdeki karışıklığı doğrularken geniş bir ekonomik alanın ve faaliyetlerin sistem dışında kaldığını ve araştırılması gerektiğini ifade etmektedir.²

B- KAYITDIŞI EKONOMİ FAALİYET GRUPLARI

Kayıtdışı ekonomi kavramı, içerik olarak geniş bir alanı kapsamakta olup, konuyu inceleyenlerin bakış açılarına göre değişmektedir. Ancak bir tanım yapılacak olursa, "gayri safi milli gelir hesaplarını elde etmede kullanılan ve bilinen istatistik yöntemlerine göre tahmin edilemeyen, vergi ve diğer kanunlardan kaçmaya yönelik beyan edilmeyerek kayıtlara geçmeyen gelir yaratıcı ekonomik faaliyetlerdir".³ Ancak, söz konusu faaliyetlerin tümünü yer altı ekonomisi diye adlandırmak doğru olmayacaktır. Her yer altı faaliyeti kayıt sisteminden kurtulmak için kendine özgü kuralları olan kurumsal bir karaktere sahiptir. Kayıtdışı ekonomideki toplam geliri meydana getiren faaliyetler spesifik olarak aşağıdaki gibi dört grupta adlandırılabilir;⁴

- Yasadışı (suç) ekonomi(s)i (illegal, criminal)
- Beyan dışı ekonomi (unreported, irregular)
- Hiç kayda girmeyen ekonomi (unrecorded, household)
- Gayri resmi ekonomi (informal)

II- KAYITDIŞI EKONOMİK FAALİYETLER, İŞGÜCÜ PİYASASI AÇISINDAN KAYITDIŞILIK ORANLARI VE KAYITDIŞILIĞIN TEMEL NEDENLERİ

A- KAYITDIŞI EKONOMİK FAALİYETLER

Kayıtdışılık, dünyanın temel gerçeklerinden birisidir. Ülkeler bu faaliyetleri de-

1 Friedrich Schneider, Robert Klingmair, *Shadow Economies Around the World: What do We Know?*, Discussion Paper Series, IZA DP No:1043, March 2004, s.2.

2 Edgar FEIGE, "Defining and Estimating Underground and Informal Economies. The New Institutional Economics Approach", *World Development*, vol: No:7, 1990, s.5

3 Malthew FLEMING, John ROMAN, GRAHAM FARRELL, "The Shadow Economy", *Journal of International Affairs*, 53/no:2 Spring 2000, s.389; Timothy TREGARTHEN, Libby RITTENBERG, *Economics*, Second Edit, Worth Publishers, New York, 2003, s.427.

4 Edgar FEIGE; "Defining and Estimating...", s.6. ve Malthew FLEMING vd., "Shadow Economy", s.390

netim altına alabilmek için cezalandırma, kanuni takibat, eğitim ve ekonomik tedbirler uygulamaktadırlar. Bu konuyla ilgili en temel zorluk, bu faaliyetlere kimlerin katıldığıнын, faaliyetlerin ortaya çıkış sıklığının, büyüklüğünün tespitiyle ilgilidir. Bu konuların bilinmesi etkin tedbirler ve kararlar alınmasını kolaylaştırır. Ancak, kayıtdışılık faaliyetleri içinde bulunanların kendini gizlemeleri bu işi zorlaştırmaktadır. Böylece de kayıtdışılığın boyutlarının tahmini, bilinmeyi bilmek için bilimsel bir istegın ötesine geçememektedir. Bu bağlamda hem kayıtdışılığın tanımlanması hem de analizi ve analiz yöntemleri konusunda çok farklı düşünce ve yaklaşımlar söz konusudur.⁵

1- Dünyada Kayıtdışılık Oranlarıyla İlgili Olarak Şöyle Bir Tablo Ortaya Çıkmaktadır (Kayıtlı GSYİH'nın %'si)

● Afrika Ülkeleri (24 ülke ort. 1999/2000 yılı) : % 41

Zimbabve	: % 59,4
Mozambik	: % 40,3
Kamerun	: % 32,8
Tanzanya	: % 58,3
Madagaskar	: % 39,6
Güney Afrika	: % 28,4

● Asya Ülkeleri (26 ülke 1999/2000 yılı ort., Türkiye dahil) : % 26

Türkiye	: % 32
Kıta Çini	: % 13
Japonya	: % 11
G.Kore	: % 28
İsrail	: % 22
Tayland	: % 53

Türkiye'de kayıtdışı ekonomi tutarı 65 milyar \$ olarak hesaplanmakta ve 3.100 \$ olan kişi başına gelirin 995 \$'ına denk gelen kısmı kayıtdışı faaliyetlerden elde edilmektedir.⁶

● Latin ve Güney Amerika Ülkeleri (17 ülke 1999/2000 yılı ort.) : % 41

Arjantin	: % 25
Brezilya	: % 40
Meksika	: % 30
Şili	: % 20
Bolivya	: % 67

● Geçiş Halindeki Avrupa ve Asya Ülkeleri (23 ülke 1999/2000 yılı ort.) : % 38

Bulgaristan	: % 37
Macaristan	: % 25
Çek Cumh.	: % 19
Polonya	: % 28
Romanya	: % 34
Rusya Fed.	: % 46
Slovenya	: % 19
Yugoslavya	: % 29
Azerbeycan	: % 60

● Gelişmiş OECD Ülkeleri⁷ (21 ülke 1999/2000) : % 16,8 (2002/2003) : % 16.4

En Düşükler :

İsviçre	: % 8.6
ABD	: % 8.7
Avusturya	: % 9.8

Ortadakiler :

Japonya	: % 11.2
Yeni Zelanda	: % 12.8
Hollanda	: % 13.1

⁵ Bu konuda geniş bilgi ve ayrıntılı açıklama için Bkz. Mustafa DURMUŞ, Maliye Politikaları, Teori ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi, Ankara, Aralık 2003

⁶ Schneider, Klingmair, Shadow Economies, s.7

⁷ Schneider, Klingmair, Shadow Economiess.12,

İngiltere	: % 12.7
Avustralya	: % 14.3
Kanada-Almanya	: % 16
Danimarka/Finlandiya/	
İsveç/Norveç	: % 18-19

En Üsttekiler :

Belçika	: % 22.2
İspanya/Portekiz	: % 22.7
İtalya	: % 27
Yunanistan	: % 28.7

2- Kayıtdışı Faaliyetlerin, Kayıtlı Ekonomi Büyümesi Üzerindeki Etkileri

- Gelişmekte olan ülkelerde ekonomi % 1 puan arttığında, kayıtlı ekonominin büyümesi % 5 puan civarında gerilemektedir (negatif ilişki).
- Gelişmiş ülkelerde pozitif ilişki/etki; tersi sonuçlar var : Kayıtdışı ekonomi % 1 puan arttığında, kayıtlı ekonomi % 8-10 puan dolayında artmaktadır (Örneğin, eğer kayıtdışı ekonomiyi % 10'dan % 11'e çıkarırsa, kayıtlı ekonomi büyümesi % 7.7 artmaktadır). Bu, kişi başına düşen gelir açısından da böyledir. Kayıtdışılık % 1 puan arttığında (1990'lı yıllarda), gelişmiş ülkelerdeki kişi başına düşen gelir de % 7.8 puan artış görülmüştür.

3- İşgücü Piyasası Açısından Kayıtdışılık Oranları (1998)

Avusturya	% 16
Danimarka	% 15.4
Fransa	% 6-12
Almanya	% 19-23
İtalya	% 30-48
İspanya	% 11.5 - 32
İsveç	% 20

B- KAYITDIŞILIĞIN İKİ TEMEL NEDENİ

1- Vergi yükü ve sosyal güvenlik katkı payı; çok sayıda yapılmış ampirik çalışmanın sonuçlarına göre, vergi ve sosyal güvenlik katkı paylarının yüksekliği kayıtdışılığın varoluşunun ve artışının temel nedenidir. Çünkü bunlar işgücü maliyetlerini artırdığı gibi, çalışanların çalışma ile boş zaman (ya da çalışmama) arasındaki tercihlerini boş zaman lehinde değiştirmektedir. Resmi kayıtlı ekonomide vergi öncesi işgücü maliyetleri ile vergi sonrası gelirler arasındaki fark ne denli büyük ise, bu fark o denli itici ve kayıtdışılığa yönelticidir. Bu fark da büyük ölçüde vergi ve sosyal güvenlik katkı paylarının büyüklüğünden kaynaklanmaktadır. Buna karşılık vergi oranları düşürüldüğünde, kayıtdışılıkta ciddi azalma görülmemektedir.

2- Devlet düzenlemelerinin yoğunluğu (aşırı bürokrasi vb.)

III- TÜRKİYE'DE KAYITDIŞI EKONOMİNİN BÜYÜKLÜĞÜ

Türkiye'de bu konuyla ilgili yapılmış sınırlı sayıdaki çalışmaların analizlerinden hareketle kayıtdışı ekonominin büyüklüğü hakkında net bir yargıya varmak mümkün değildir. 1984-2004 yılları arasında kayıtdışı ekonominin büyüklüğüne yönelik farklı varsayımlarla yapılan çalışmaların tahmin sonuçları (GSMH'nin yüzdesi olarak) %7,2 ile %82,5 arasında oranlar ortaya koymaktadır. Bu tahminleri Tablo-I'de görmek mümkündür.

Tablo-I'de görüleceği üzere, Türkiye'de kayıtdışı ekonominin boyutları konusunda yapılan çalışmalarda çok farklı değerler bulunmuştur. Bu durum, yalnızca Türkiye ekonomisine özgü değildir. Diğer ülkelerde yapılan kayıtdışı ekonomi tahminlerinde de sonuçlar çok farklı

TABLO-I
TÜRKİYE'DE KAYITDIŞI EKONOMİNİN BÜYÜKLÜĞÜNÜ
ÖLÇMEYE YÖNELİK YAPILAN ÇALIŞMALAR

Araştırmayı Yapan(*)	Kullanılan Tahmin Yöntemi	Büyük­lüğün Ölçüldüğü Yıl	Tahmini Büyük­lük (GSMH'nin Yüzdesi)
Altuğ ⁸	Vergi Yaklaşımı	1992	35,0
Derdiyok ⁹	Ekonometrik Yak.	1984	27,3
	Vergi Yaklaşımı	1991	40,4
İlgin ¹⁰	Emisyon Hacmi Yak.	1998	82,5
	Emisyon Hacmi Yak.	1993	56,9
	Ekonometrik Yak.	1992	48,8
Kasnakoğlu ¹¹	Ekonometrik Yak.	1990	7,8 (9,3; 7,2; 9,1)
Özsoylu ¹²	GSMH Yaklaşımı	1990	7,5
	İşlem Hacmi Yak.		11,5
Temel vd. ¹³	Vergi Yaklaşımı	1991	16,4
	Ekonometrik Yak.		7,9
Yamak ¹⁴	Ekonometrik Yak.	1994	10,0
Aktürk vd. ¹⁵	Ekonometrik Yak.	2002	16,2

(*) Söz konusu çalışma yapanların hepsi bu Tablo'da verilmemiştir. Bunlardan başka HAKIOĞLU'nun 1984 yılında, Ekonometrik Yaklaşım yöntemine göre yapmış olduğu araştırma sonucunda kayıtdışı ekonominin gayri safi milli hasıla içindeki payı yüzde 137,8; KOÇOĞLU'nun 1987 yılında, duyarlılık analizinin sonucuna göre bu oran yüzde 19,6 ile yüzde 26,5 arasında çıkmaktadır.

olabilmektedir.¹⁶ Bu farklılığın temel nedeni, kayıtdışı ekonominin genel kabul görmüş bir tanımının olmamasıdır. Sonuçlar arasındaki farklılık alışıldık ol-

makla birlikte Türkiye'ye ilişkin sonuçların bu kadar geniş bir yelpaze oluşturmalarının ekonomik istikrarsızlık, istatistiki veri toplama ve değerlendirmedeki yeter-

8 Osman ALTUĞ, *Kayıt Dışı Ekonomi*, Cem Ofset Matbaacılık, İstanbul. 1994 ve Osman , ALTUĞ, "Kayıt Dışı Ekonomi: Vergiye Karşı Başkaldırı", *Görüş*, Sayı: 14, Mart, 56-68

9 Türkmen, DERDİYOK, "Türkiye'nin Kayıtdışı Ekonomisinin Tahmini", *İktisat Dergisi*, Mayıs 1993, Sayı:14, ss.54-62.

10 Y.İLGİN, *Kayıtdışı Ekonomi ve Türkiye'deki Boyutları*, Ankara DPT Yayınları NO:2492, 1999.

11 Zehra KASNAKOĞLU, "Monetary Approach to the Measurement of Unrecorded Economy in Turkey", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, vol:20, no:1-2, 1993.

12 Ahmet F. ÖZSOYLU, "Gizli Ekonomi- Tanımı, Sebepleri ve Türkiye'deki Boyutları", *İktisat Dergisi*, Sayı:335/336, Şubat-Mart 1993.

13 Adil TEMEL, Ayşegül ŞİMŞEK, Kuddusi YAZICI, *Kayıtdışı Ekonomi, Tanımı, Tespit Yöntemleri ve Türk Ekonomisindeki Büyüklüğü*, DPT Yayınları, Ankara, 1994.

14 Nebiye YAMAK, "Türkiye'de Kayıtdışı Ekonominin Büyüklüğü", *İşletme ve Finans*, sayı:126, yıl:1996.

15 Ergün AKTÜRK, H.ÖZER, Y.AKAN, M.YAYLALI, "Parasalcı Ekonometrik Yaklaşımla Türkiye'de Kayıtdışı Ekonominin Tahmini", *İşletme ve Finans*, sayı:121, Şubat 2004.

16 Literatürde, global kayıtdışı ekonomiyi ölçmeye yönelik onbeş'ten fazla isim (araştırmacı) mevcuttur. Paolo CARIDI, Paolo PASSE-RINI, "The Underground Economy, The Demand for Currency Approach and the Analysis of Discrepancies; Some Recent European Experience", *Review of Income and Wealth*, Series:47, no:2, June 2001, s.240.

sizlikler, araştırma için gerekli mali kaynak ve yatırım gücü eksikliği gibi ülkenin özel koşullarıyla ilgili bulunabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.¹⁷ Türkiye'deki kayıtdışı ekonomiyi ölçmeye yönelik yapılan çalışmalar içinde yer alan en son analize göre (AKTÜRK vd., Şubat, 2004), 1975-2002 yılları arasında tamamen vergilendirmeden kaynaklanan kayıtdışı gelirin kayıtlı gelire oranı %3,07 ile %22,94 arasında değişmektedir. Ekonomik Yaklaşım yöntemi ile yapılan bu ölçüme göre 2002 yılı için tahmin edilen "**kayıtdışı gelir**" 44,3 katrilyon lira ve bunun GSMH'ya oranı ise %16,22 olmaktadır.¹⁸

Ayrıca, Schneider ve Klingmair'in fiziki girdi yaklaşımına göre¹⁹ 1999/2000 dönemi için yapmış oldukları kayıtdışı ekonominin büyüklüğü konusundaki analizde, Türkiye'deki kayıtdışı ekonominin GSMH'ye oranı %32,1'dir. Bu çalışmaya göre, kayıtdışı ekonominin rakamsal büyüklüğü 644,9 milyar dolar olarak fade edilirken, kayıtdışı ekonomide kişi başına düşen GSMH 995,1 Dolar tahmin edilmiştir.²⁰

Kayıtdışı ekonominin boyutlarının ortaya koymak amacıyla geliştirilen yöntemler, tahmin sonuçlarını büyük ölçüde etkileyecek varsayımlar yapılmasını gerektirmekte ve eleştiriye açık özellikler taşımaktadırlar. Bu sebeple, kayıtdışı ekonomiyle ilgili yapılacak tahmin çalışmalarının gerçeklerden uzak sonuçlar verme ihtimalinin her zaman mevcut olduğu unutulmamalıdır.²¹

IV- VERGİ İNCELEMESİ SONUCU ORTAYA ÇIKARTILAN MATRAH FARKI VE ORANINDAN HAREKETLE, KAYITDIŞI BIRAKILAN TUTARIN HESAPLANAMAYACAĞI

Maliye Bakanlığı, denetim elemanlarının, 2001 ve 2002 yıllarında yapmış oldukları vergi inceleme sonuçları, Tablo-II'deki gibidir.

Tablo'nun incelenmesinden de farke-dileceği gibi;

- **2001 yılında :** İncelenen matrahın % 184'ü kadar,
- **2002 yılında ise :** İncelenen matrahın % 54'ü kadar "matrah farkı"

bulunmuştur. Tabloda yer almayan oranlar ise 1995'de % 41.9, 1996'da % 26.5, 1997'de % 39.5, 1998'de % 38.8, 1999'da ise % 80.9'dur.

Zaman zaman bu oranlardan hareket edilerek, Türkiye'deki vergi kayıp ve kaçığı tutarı ve oranının hesaplandığı görülmektedir. Oysa, vergi inceleme sonucu ortaya çıkan verilerden hareketle, kayıtdışı matrah tutar ve oranının hesaplanması doğru değildir. Nedenine gelince;

1- Vergi inceleme oranı, tüm mükelleflerin yüzde 1'i civarındadır. İncelemeye alınanlar, vergi dairesinde özellikle dosyaların seçimi ya da ihbar nedeniyle alındığı için, vergi inceleme sonuçlarının, tüm mükellefleri kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması, hatalı bir yaklaşım olacaktır.

2- Toplanan vergilerin bazılarında, vergi kayıp ve kaçığı söz konusu değildir. Örneğin Motorlu Taşıtlar Vergisi ve çok sayıda vergide, beyan dışı bırakma, vergi kaybı ve kaçığı gibi durumlar söz konusu değildir. Bu nedenle, toplam vergilere yönelik kıyaslama hatalı olmaktadır.

3- Vergi incelemesi sonucu bulunan matrah farkları ile tahsil edilen tutar aynı değildir. Bazı incelemelerle ilgili trilyonluk vergi ve cezalar yargı da kısmen ya da tamamen kaldırılmakta veya uzlaşma sı-

17 A.F.ÖZSOYLU, "Gizli Ekonomi...", a.g.m. s.33.

18 AKTÜRK vd., "Parasalcı Yaklaşım...", a.g.m., ss.121-131.

19 Gelişmekte olan ülkelerin resmi ekonomilerinde de çoğunlukla nakit para kullanıldığı varsayıldığından emisyon hacmi yaklaşımının yanıltıcı sonuçlar verebileceği düşünülmüş ve Türkiye gibi ülkelerde hesaplamalar fiziki girdi yaklaşımına göre yapılmıştır.

20 SCHNEIDER, KLINGMAIR, Shadow Economies..., a.g.e., s.7.

21 AKTÜRK vd., "Parasalcı Yaklaşım...", a.g.m., s.129.

TABLO-II
2001 VE 2002 VERGİ İNCELEME SONUÇLARI

Denetim Birimleri	Yılı	İnceleme Sayısı	İncelenen Matrah (Milyar TL.)	Bulunan Matrah Farkı (Milyar TL.)
Teftiş Kurulu Bşk.	2001	171	20.199	4.713
Hesap Uzmanları K.Bşk.	2001	2.559	3.858.514	11.787.796
Gelirler Kontrolörü	2001	2.594	275.498	550.108
Vergi Denetmenleri	2001	46.013	2.288.864	958.447
Vergi Dairesi Müdürleri	2001	16.795	869.622	178.078
TOPLAM	2001	68.132	7.312.697	13.479.142
Teftiş Kurulu Bşk.	2002	3.109	106.857	88.630
Hesap Uzmanları K.Bşk.	2002	1.709	1.256.001	2.178.526
Gelirler Kontrolörleri	2002	3.078	6.806.929	3.065.276
Vergi Denetmenleri	2002	56.864	5.216.011	1.803.750
Vergi Dairesi Müdürleri	2002	48.484	477.593	295.149
TOPLAM	2002	113.244	13.863.392	7.971.331

Kaynak : Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, www.gelirler.gov.tr

rasında önemli bir kısmı indirilmektedir. O nedenle, bulunan farkın tutarı üzerinden salınan vergi ve cezaların, ne kadarlık kısmının tahsil edildiği önemlidir. Ancak, Maliye Bakanlığı nedense, vergi inceleme sonuçlarını açıklarken, tahsil edilen tutarı açıklamamaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, vergi incelemesi sonucu bulunan farklar, kayıtdışı bırakılan matrah farkının hesaplanmasına ölçü olamaz.

V- VERGİLENDİRME OLAYINDA KAYITDIŞILIĞIN VE BUNDAN KAYNAKLANAN VERGİ KAYBININ NEDENLERİ

Vergi dairesine kayıtlı mükelleflerin, yaptıkları kayıtdışı işlemlerin, çok sayıda nedeni vardır. Bunlar, aşağıda belli başlıklar altında özetlenmiştir.

A- DENETİMİN YETERSİZLİĞİ

1) Etkin Bir Denetimin Olmaması

Maliye Bakanlığı denetim elemanların-

ca yapılan vergi incelemesinin, toplam vergi mükellefi sayısına oranı yaklaşık % 1'dir.²² Denetim elemanı kadrolarının ise yaklaşık 3/4'ü boştur.²³ Bu da, kayıtdışı işlem yapanların ortaya çıkartılma olasılığının çok düşük olduğunu göstermekte, mükellefler, kayıtdışı yollara başvururken, yakalanma yönünden, fazla bir endişe taşımamaktadırlar.

2- Servetin ya da Servet Artışının Sorgulanmaması

Gelişmiş ülkelerde de, kayıtdışı eko-

22 Şükrü KIZILOĞLU, "Vergide İnceleme Oranı Yüzde 1", Sabah, 18 Nisan 2002, s.8

23 Denetim elemanları kadrosu aşağıdaki gibidir.

	Dolu Kadro	Boş Kadro	Toplam Kadro
Bakan'a Bağlı	421	1.196	1.617
- Maliye Müfettişi (2)	114	353	467
- Hesap Uzmanı (2)	307	843	1.150
Gelirler Gn.Md.'lüğüne Bağlı	2.268	6.581	8.849
- Merkezi			
(Gelirler Kontrolörü) (2)	355	1.545	1.900
- Mahalli (Defterdarlık emrinde)			
(Vergi Denetmeni) (2)	1.913	5.036	6.949
GENEL TOPLAM	2.689	7.777	10.466

Kaynak : Gelirler Genel Müdürlüğü, Şubat 2002 tarihi itibarıyla

nomi ve buna bağlı işlemlerin olduğu kuşkusuzdur. Ancak, Türkiye ile kıyaslandığında, bu ülkelerdeki kayıtdışılık oranının, düşük olduğu farkedilmektedir.²⁴

Kuşkusuz bunun çok sayıda nedeni vardır. Bu nedenlerin başında, servetin ya da servetteki artışın nedenlerinin sorgulanmayışı gelmektedir. Yabancı ülkelerin çoğunda, mükelleflerin gayrimenkul ve otomobil alımı, banka hesabındaki artış, edindiği menkul kıymetler vs. ile beyan ettiği kazanç kıyaslanmakta, arada olumsuz bir fark varsa, nedenleri sorulmakta, açıklanamaması halinde de, cezalı vergilendirme yoluna gidilmektedir.

Ülkemizde ise, servet artışı ile gelir arasında ilişkin kuran, halk arasında "Nereden buldun?" ya da "mali milat" diye adlandırılan Yasa yürürlükten kaldırılmıştır.²⁵

B- VERGİ ORANLARININ YÜKSEKLİĞİ

Mükellefleri kayıtdışı işlem yapmaya zorlayan ya da yönelten nedenlerden biri de, yüksek vergi oranları ile ilgilidir.²⁶

Özellikle, iki tarafın çıkarlarının birleştiği noktalarda, kayıtdışı işlemlere başvurulması çok daha yaygın olmaktadır. Yaygın iki örnek vermek gerekirse;

- **Konfeksiyon sektöründe**, alıcı fiş ya da fatura almadığında, satıcı firma yüzde 18 oranındaki KDV'yi almamakta, alıcı daha az ödeme yapmaktadır. Satıcı ise, belgesiz satış yapması nedeniyle, bundan doğan kazancı defterine gelir kaydetmektedir.

- **İnşaat sektöründe**; apartman dairesi ya da dükkan satışlarında alıcının; yüzde 18 KDV ve yüzde 1.5 harç ödediği durumlarda, satış bedelinin örneğin 300 bin Dolar yerine 100 bin Dolar gösterilmesi halinde, 39 bin Dolarlık bir avantajı olmaktadır. Müteahhit firma da 200 bin Dolarlık gelirini kayıtdışı bırakmakta ayrıca buna isabet eden harcı da ödemelemektedir.

Bu iki örnekten de farkedileceği gibi, alıcı ve satıcının ortak çıkarlarının birleştiği durumlarda, kayıtdışı işlemlere başvurulması, taraflar açısından daha cazip olmaktadır.

C- EN AZ GEÇİM İNDİRİMİ MÜESSESESİNİN OLMAYIŞI

Çağdaş ülkelerin çoğunda, insanın insanca yaşaması için gerekli olan tutar "Asgari Geçim İndirimi" adı altında vergi dışı bırakılmıştır.

Ülkemizde ise, asgari geçim indirimi uygulamasının benzeri olan ve sembolik bir indirimi kapsayan "Genel İndirim" müessesesi, 1.1.1986'dan itibaren yürürlükten kaldırılmıştır.²⁷

Ücretlilere uygulanan "Özel İndirim" müessesesine de, 1.1.2004'ten itibaren son verilmiştir.²⁸

D- HARCAMALARIN ÖNEMLİ BİR KISMININ GİDER YAZILMAYIŞI

Bazı ülkelerde, vergi mükelleflerinin gider yazabilecekleri harcamanın kapsamı son derece geniş tutulmuştur. Örneğin ABD'de;

24 Örneğin, 2002/2003 döneminde, Japonya'da % 11, Avusturya'da % 10.8, İsviçre'de % 9.5, ABD'de % 8.6, İngiltere'de % 12.3, Almanya'da % 16.8, Hollanda'da % 12.8'dir. (Bkz. Friedrich SCHNEIDER, Dominic H. ENSTE, Shadow Economies : Size, Causes and Consequences, *Journal of Economic Literature*, No: XX XVIII, 2004, s.38,

25 Bkz. 9.1.2003 tarih ve 24988 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4783 sayılı Yasa

26 Vergi oranları konusunda Bkz. Şükrü KIZILOĞLU-Mustafa DURMUŞ, *Dünya'da ve Türkiye'de Vergi Oranları İktisadi Etkileri*, TÜGİAD Yayını, Ankara, Nisan 2002.

27 Asgari geçim indirimi tutarı, İngiltere'de 2004 yılında 4745 Sterlin olup, bu tutar 65-74 yaş arasında 6.830, 75 yaş ve üstünde 6.950 Sterlin olarak uygulanmaktadır. Evli olanlara ayrıca 572.5 Sterlin, evlilik indirimi tanınmaktadır (Bkz. Onur KIZILOĞLU, "İngiltere'de 2004 Yılı Vergileri", *Yaklaşım*, Mayıs 2004, s.272-274). Evli çiftler için, ABD'de 7.350 ABD Doları, Kanada'da 6.140 Kanada Doları, Hong-Kong'da 216.000 HK Doları, Arjantin'de 6.040. Arjantin Pezosudur.

28 Özel indirim uygulaması, 4842 sayılı Kanunun 3. maddesiyle 1.1.2004'ten itibaren yürürlükten kaldırılmış olup, 24.4.2003 tarih ve 25088 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

- Takma diş, diş telleri, takma kol-bacak, ortopedik ayakkabılar,
 - Kürtaj ve doğum kontrol hapı giderleri,
 - Dans ve yüzmeyi öğrenme giderleri,
 - Saç nakli, sigarayı ve alkolü bırakma ile ilgili tedavi giderleri,
 - Sanatçıların slikon giderleri,
 - Kısırlaştırma giderleri,
 - Koruyucu köpeklerin giderleri,
 - Zihinsel ve bedensel özürlü çocukların okul dahil tüm eğitim giderleri,
- gibi birçok harcama masraf olarak yazılabilmektedir.²⁹

Türkiye’de yukarıdaki harcamaların hiçbirisi masraf yazılamadığı gibi, daha birçok harcama da masraf yazılamamaktadır.

Özetle, yabancı ülkelerde hem oranlar düşürülmüş hem de vergi mükelleflerine, en az geçim indirimi, masrafların çoğunu gider yazabilme gibi birçok avantajlar sağlanmıştır.

VI- KAYITLI MÜKELLEFIN KAYITDIŞILIĞI

Kayıtdışı denilince, akla ilk gelen şey "**kayıtlı olmayan mükellefler**"dir. Oysa, kayıtdışı olayında, esas kayıp, kayıtlı mükellefler açısından sözkonusudur. Hukuken kayıtlı yani vergi numarası ve SSK’da işveren olarak kaydı vardır. Ancak, gelirinin büyük bir kısmını kayıtlarına intikal ettirmemekte ve çalışan işçilerin de çoğunu, sigortalı göstermemekte ya da asgari ücretten çalışıyor göstermektedir. Aradaki fark da, **kayıtlı mükellefin kayıtdışılığı-nı** ortaya koyuyor.

A- GELİR VERGİSİ BOYUTU

Gelir vergisi mükelleflerinin bir kısmı, basit usule, bir kısmı da gerçek usule göre vergilendirilmektedir.

1- Basit Usuldekiler Ayda 4 Milyon TL Ödemektedir

Türkiye’de basit usule tabi olan ve **defter tutmayan** esnaf ve sanatkârların sayısı, 817.000 dolayındadır. Bunlardan toplanan yıllık vergi 38 trilyon 230 milyar TL, aylık vergi de 3 trilyon 185 milyar TL’dir. 2003 yılında, kişi başına ödedikleri vergi; **basit usule tabi bir mükellef için ayda ortalama vergi 4 milyon lira civarındadır**. Bir kıyaslama yapmak gerekirse, basit usule tabi bir mükellef, asgari ücret alan işçinin ödediğinin 13’te biri kadar vergi ödemektedir. Ayda 4 milyon lira vergi ödeyen bir kişinin, aylık net geliri de 20 milyon lira olduğundan, bu tutar da bize, kayıtlı 817 bin mükellefin, kayıtsız gelirinin ne tutar da olabileceğini göstermektedir.

2003 yılında, **Türkiye’nin toplam vergi geliri 84 katrilyon 334 trilyon TL’dir**. Basit usule tabi olan 817 bin mükellefin ödediği toplam vergi ise, sadece 38 trilyon liradır. Yani toplam vergilerin, onbinde dördünü ödemişlerdir.

2- Beyanname Verenler Yüzde 1,3 Ödemektedir

Türkiye’de gelir vergisi beyannamesi veren ve çoğu defter tutan gerçek usule tabi, yaklaşık iki milyon mükellef vardır. Bunlar; bakkal, konfeksiyoncu, mobilyacı, yedek parçacı, gözlükçü, lokantacı, nakliyecisi, avukat, doktor, mimar, kira geliri elde edenler, şirketlerden kâr payı ve temettü geliri elde edenler gibi kişilerden oluşmaktadır.

2003 yılında toplanan vergilerin 1 katrilyon 088 trilyon lirasını yani yüzde 1,29’unu, beyanname veren gelir vergisi mükellefleri ödemiştir. Bunların, 2003 yılında ödedikleri 544 trilyon TL geçici vergiyi de eklediğimizde, ödenen vergi, toplam vergi gelirleri olan 84.3 katrilyon TL’nin, yüzde 1,93’ü olmaktadır.

2003 yılına ilişkin olarak, beyan edilen kazançlar ve ödenen vergiler Tablo-III’deki gibidir.

²⁹ KIZILOĞLU-DURMUŞ, a.g.e s.73

TABLO-III
BAZI MESLEK GRUPLARININ 2003 VE 2002 YILI
GELİR VERGİLERİ (TL.)

Meslek Grupları	Aylık Ortalama Kazanç (2003)	Aylık Gelir Vergisi (2003)	Aylık Gelir Vergisi (2002)	Gelir Vergisi Değ. (%)
Akaryakıt istasyonları	722.548	97.204	286.193	-66.04
Altın imalatı ve ticareti	336.565	38.254	35.502	7.75
Ayakkabı imalatı	245.113	28.190	17.633	59.87
Ayakkabı perakende	247.077	26.968	17.361	55.34
Bakkaliye-süpermarket	216.395	18.235	14.842	22.86
Müteahhitler	220.498	19.578	26.605	-26.41
Oteller	453.470	61.694	34.272	80.80
Deterjan sanayi (imalat)	2.023.331	724.886	1.014.284	-28.53
Deterjan sanayi (ticaret)	127.772	14.360	40.549	36.13
Demir çelik (ticaret)	1.078.548	139.308	142.592	-2.30
Demir çelik (imalat)	610.522	85.921	60.592	41.80
Deri imalatçıları	341.046	39.330	28.910	36.04
Deri ticareti	383.846	52.516	42.280	24.21
Eczaneler	2.430.506	300.553	296.332	1.42
Ecza ve ilaç depoları	1.158.257	191.292	977.753	-80.44
Avukatlar	1.080.226	37.635	92.947	-59.51
Diş hekimleri	310.054	25.333	14.429	75.57
Diş laboratuvarları	201.879	39.510	44.540	-11.29
Doktorlar	799.556	76.936	50.679	51.81
Mühendis-mimarlar	797.164	75.626	69.848	8.27
Noterler	19.394.670	4.182.906	2.900.255	44.23
Seyahat ve turizm işlt.	284.862	35.923	26.659	21.12
Toprak sanayi	1.271.046	329.072	165.040	99.39
Un imali ve satışı	492.973	59.405	47.309	25.57
İplik imalat	408.420	45.203	67.465	-33.0
Kumaş imalatı	520.129	71.904	57.736	24.54
Kumaştan eşya imalatı	252.178	25.598	37.407	-23.35
Mobilya	203.358	23.084	31.566	-26.87
Lokanta	183.928	24.291	14.062	72.74
İhracat ve ithalat	1.713.882	345.930	266.010	30.04
Et mamulü imalat ve kasaplar	335.399	33.145	22.935	44.52
Konfeksiyon (imalat)	382.013	48.453	43.725	10.81
Konfeksiyon (perakende)	302.897	40.530	19.760	105.11
Konfeksiyon (toptan)	353.402	44.460	33.740	31.77
Yeminli mali müşavir	1.410.920	61.715	52.874	16.72
Sanatçılar	3.053.621	470.019	480.507	-2.18
Diğer	472.486	76.897	55.328	38.98
Ortalama	510.765	71.391	55.552	28.51

Rakamlara bakınca, **kayıtlı mükellefin kayıtdışılığının boyutları** ortaya çıkıyor.

B- DİĞER VERGİLER

Kurumlar vergisinde, kayıtlı mükelleflerin yarıya yakın kısmı ya zarar beyan ediyor ya da asgari ücretli kadar ödemi-yorlar. Gelir ve kurumlar vergilerine bağ-lı olarak KDV yönünden de, kayıtlı mükelleflerde, katrilyonluk kayıtdışı vergi kaybı var.

VII- KAYITDIŞI İSTİHDAM VE BUNDAN KAYNAKLANAN KAYIP

A- ASGARİ ÜCRETTEN VE ASGARİ ÜCRETİN ÜZERİNDEKİ ÖDEMELERDEN YAPILAN KESİNTİLER VE BUNUN KAYITDIŞILIKLA OLAN İLİŞKİSİ

Ücret ödemelerinden kaynaklanan kayıtdışılığın en önemli nedenlerinden biri de, ücretlerden değişik adlar altında yapı-lan kesintilerle ilgilidir.

1- Asgari Ücret ve Yasal Kesintiler

Asgari ücret üzerinden değişik adlar altında yapılan kesintiler, Tablo-IV'te be-lirtilmiştir.

TABLO-IV
ASGARİ ÜCRET VE YASAL KESİNTİLER

	16 Yaşından Büyük	16 Yaşından Küçük
Brüt Ücret	423.000.000	360.000.000
SSK Primi İşçi Payı	59.220.000	50.400.000
İşsizlik Sig. Primi İşçi Payı	4.230.000	3.600.000
Gelir Vergisi Matrahı	359.550.000	306.000.000
Gelir Vergisi	59.932.500	45.900.000
Damga Vergisi	2.538.000	2.160.000
Kesintiler Toplamı	119.920.500	102.060.000
Net Ücret	303.079.500	257.940.000

2- Asgari Ücrette İşveren ve Devlet Katkısı

Asgari ücretli bir işçi nedeniyle, işve-renin ve Devletin üstlendiği kesintiler, Tablo-V'te gösterilmiştir.

TABLO-V
ASGARİ ÜCRETE İŞVEREN VE DEVLET KATKISI

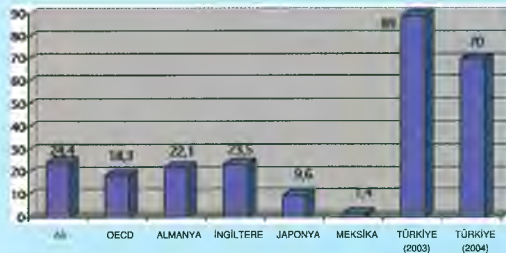
01.01.2004-30.06.2004 Dönemi

SSK Primi İşveren Payı (% 19.5)	82.485.000
İşs.Sig. Primi İşveren Payı (% 2)	8.460.000
Toplam İşveren Katkısı	90.945.000
SSK Primi Devlet Katkısı	42.421.050
İşs.Sig. Primi Devlet Katkısı	3.798.900
Toplam Devlet Katkısı	46.219.950
Toplam Katkı	137.164.950

Tablo'yu incelediğimizde, asgari ücret-ten yapılan kesintilerin net asgari ücrete oranının, yüzde 70 olduğunu görüyoruz.

Buna ilişkin Tablo-VI, yabancı ülkeler-le kıyaslamalı olarak, aşağıdaki gibidir.

TABLO-VI
ASGARİ ÜCRETTEN YAPILAN KESİNTİLERİN ÜLKELERE GÖRE YÜZDE ORANI

2003 yılında yüzde 89 olan bu oranın, 2004 yılı başında yüzde 70'e düşmesi olumlu bir gelişme. Ancak, bu azalmanın 46 milyon 215 bin liralık SSK primi ve iş-sizlik sigortası priminden kaynaklandığını farkediyoruz.

Ancak, 1 Temmuz 2004'te belirlenecek olan yeni asgari ücretle birlikte, Devlet katkısı azalacağı için, asgari ücretteki kesinti yükü artmış olacak.

Bu da, kayıtdışı istihdamı körükleyecek.

Bize göre, burada yapılması gerekenler;

1- SSK primine esas tutulan kazancın alt sınırı ile asgari ücreti eşitlemek,

2- Ücretlerdeki, SSK primi kesintisi oranını aşağı çekmek

olmalı.

B- KAYITDIŞI İSTİHDAMLA İLGİLİ KAYIP

Kayıtdışı ekonomi olayında, ortaya çıkan kayıplardan biri de, "**kayıtdışı istihdam**" ile ilgilidir. 2004 yılı verilerine göre hesaplama yapıldığında, kayıtdışı istihdamdan kaynaklanan SSK primi, işsizlik sigortası primi ve vergi kaybının 20 katrilyon TL'ye ulaştığı görülmektedir.

Çalışma Bakanı **Murat Başeskioglu**'nun, bir soru önergesi nedeniyle yaptığı yazılı açıklamaya göre,³⁰ ülkemizde istihdam edilen 22 milyon 411 bin kişiden, 5 milyon 599 bini, SSK'ya kayıtlı olarak çalışıyor. Bu arada bir milyon civarında olduğu iddia edilen yabancı kaçak işçiden de, 4.000 kişi çalışma izni için başvurmuş ve bunlardan 1.500'üne çalışma izni verilmiş.

Bakan'ın yazılı açıklamasına göre yaklaşık **4,5 milyon kaçak işçiden kaynaklanan sigorta primi kaybının yıllık tutarı 9,9 katrilyon TL** olarak hesaplandığı göze çarpıyor. Ancak, burada açıklanan kayıp, sadece SSK primi kaybı ile ilgili. 2004 yılı Ocak ayı itibarıyla kişi başına aylık asgari 184 milyon 126 bin 050 TL olan aylık SSK primi kaybına, aylık asgari işsizlik

sigortası primi kaybı olan 16 milyon 488 bin 900 TL'yi eklediğimizde, **kişi başına aylık toplam prim kaybı, yaklaşık 200 milyon 615 bin TL** oluyor. Buna göre; kayıtdışı istihdam edilen yerli işçilerin tamamının, asgari ücret üzerinden ödeme de bulunulduğu varsayımına göre;

1- Kayıtdışı 4,5 Milyon İşçinin Asgari Prim Kaybı

a) **Aylık Kayıp** : 4,5 milyon kişi x 200 milyon 615 bin TL = 902 trilyon 767 milyar 275 milyon TL.

b) **Yıllık Kayıp** : Aylık kayıp tutarını 12 ile çarptığımızda, **kayıtdışı istihdamdan kaynaklanan yıllık asgari prim kaybı 10 katrilyon 833 trilyon 207 milyar TL** olarak bulunuyor.

2- Kayıtdışı 4,5 Milyon İşçinin Asgari Vergi Kaybı

Kayıtdışı istihdam nedeniyle, 2004 yılında Maliye, **en az, 53 milyon 932 bin 500 TL** gelir vergisi, 2 milyon 538 bin TL'de damga vergisi olmak üzere, kişi başına her ay toplam 56 milyon 470 bin 500 TL vergi kaybına uğruyor. Buna göre;

a) **Aylık Vergi Kaybı** : 56 milyon 470 bin 500 TL. x 4,5 milyon kaçak işçi = 254,1 trilyon TL

b) **Yıllık Vergi Kaybı** : 254.1 x 12 = 3 katrilyon 049 trilyon TL olmaktadır.

3- Kayıtdışı Yabancı İşçi

Kaçak olarak çalıştığı dile getirilen, Çalışma Bakanı'nın yazılı açıklamasında da belirtilen, 1 milyon yabancı işçiden doğan, **en az prim ve vergi kaybı**, kişi başına yaklaşık 257 milyon TL. Buna göre 1 milyon kaçak yabancı işçide;

– **Aylık Prim ve Vergi Kaybı** : 257 trilyon TL

– **Yıllık Prim ve Vergi Kaybı** : 3 katrilyon 084 trilyon TL olmaktadır.

30 15 Mart 2004 tarih ve APK/320-923 sayılı Açıklama.

4- Kısmen Kayıtdışı Bırakılanlar

SSK'lı işçilerin, yaklaşık yarısı asgari ücret üzerinden aylık alıyormuş gibi bildiriliyor. Diğerlerinin de, önemli kısmı gerçek ücretinin altında yani **kısmen kayıtdışı** bırakılıyor. Bu arada, asgari ücret üzerinden gelir elde ediyorlarmış gibi hesap yaptığımız kaçak çalışan 5,5 milyon kişinin, belli bir kısmına da, asgari ücretin üzerinde ödeme yapılıyor.

Bunlardan doğan vergi ve prim kaybını da, toplam kaybın yüzde 20'si olarak varsaydığımızda, **yıllık 3 katrilyon 393 trilyon TL** oluyor.

5- Toplam Kayıp

Yukarıdaki verilere göre, **kayıtdışı istihdamdan kaynaklanan prim ve vergi kaybı, 20 katrilyon 259 trilyon TL'ye ulaşır**.³¹

31 TÜRK-İŞ'in kayıtdışı istihdamla ilgili araştırmasına göre, kayıtdışı istihdam nedeniyle; SSK primi, işsizlik sigortası fonu ve vergi kaybının tutarı, yılda 15 katrilyon 754 trilyon 905 milyar TL'yi buluyor. TÜRK-İŞ'in araştırmasında, kayıtdışı ekonominin vergi ve prim yönünden getirdiği kayıp, aşağıdaki gibi hesaplanmış. TÜRK-İŞ'in araştırması, herkese asgari ücret öndiği varsayımıyla yapılan hesaplama dayanıyor. Oysa kayıtlı olanların kayıtdışılığı yani asgari ücretin üzerinde ödenip de, asgari ücretten bildirilenlerden kaynaklanan prim ve vergi kaybı da var. Ayrıca, hesaplama 4 milyon olarak belirtilen kayıtdışı yerli işçi sayısı, Çalışma Bakanı'nın 15 Mart 2004 tarih ve APK/320-923 sayılı açıklamasında 4,5 milyon olarak belirtiliyor. Bu sapmalara ve ilave 1 milyon yabancı kaçak işçiye göre hesaplama yaptığımızda, prim ve vergi kaybı **20 katrilyon 259 trilyon TL'ye** ulaşır.

Resmi açıklamalarda, 5 milyon insanımızın kayıtdışı çalıştığı ifade edilmektedir. Ülkemizin riskli bir şekilde borçlandığı ve faiz ödediği dönemlerde, 5 milyon kayıtdışı çalıştırmanın getirdiği kayıplar büyük rakamlara varmaktadır. Bu çalışmada, **yabancı çalışanlar** ve SSK'ya bildirilen kazançları düşük gösterme dikkate alınmamıştır.

2004 yılı birinci altı aylık dönemdeki asgari ücret ve SSK alt sınırı prim kazançları dikkate alınarak 5 milyon kayıtdışı istihdamın neden olduğu vergi-sigorta kaybı ile ilgili rakamlarına ulaşılmaya çalışılmıştır.

1.1.2004 itibarıyla SSK alt sınır prim kazanç : 549.630.000
1.1.2004 itibarıyla asgari ücret : 423.000.000

Bu durumda; sigorta ve vergi kayıpları şöyledir:

Yıllık olarak prim kaybı	: 11 katrilyon 047 trilyon 563 milyar lira
Yıllık olarak işsizlik sigortası kaybı	: 1 katrilyon 319 trilyon 112 milyar lira
Yıllık olarak vergi kaybı	: 3 katrilyon 235 trilyon
Yıllık olarak damga vergisi	: 152 trilyon 280 milyar lira
Toplam Yıllık Kayıp	: 15 katrilyon 754 trilyon 905 milyar lira

VIII- BAZI SEKTÖRLERDE KAYITDIŞILIKLA İLGİLİ VERGİ KAYBI

A- TEKSTİL SEKTÖRÜ, KAYITDIŞILIK VE VERGİ KAYBI

Kayıtdışı ekonominin ve bundan doğan vergi kaybının yaygın olduğu sektörlerden biri de, tekstil sektörü olarak göze çarpıyor.

Satışlarının bir kısmını, örneğin yüzde 50'sini fişsiz ya da faturasız yapan bir mağazayı gözönüne alarak, vergi kaybını aşağıdaki gibi vurgulayabiliriz.

1- **Vatandaş**, o mağazada bir takım elbise beğendi, fatura ya da fiş almayacağını belirterek pazarlık yapıp fiyatını indirtti.

2- **Mağaza da**, toptancıdan elbise alırken yüzde 50'sini faturasız alacak.

3- **Toptancı da**, imalatçıdan yüzde 50'sini faturasız alacak.

4- **İmalatçı da**, kumaşçı, telacı ve düğmeciden yüzde 50'sini faturasız alacak.

5- **Kumaşçı da**, iplikçiden ve boyacıdan yüzde 50'sini faturasız alacak.

6- **İplikçi de**, pamukçudan yüzde 50'sini faturasız alacak.

7- **Pamukçu da**, mal aldığı kişilerin yüzde 50'sinden belge almayacak.

Burada sözü edilen yüzde 50 oranı örnek bir orandır. Bu oran farklı da düşünebilir ve o orana göre de değerlendirilme yapılabilir.

Tekstil sektöründeki katrilyonluk kaybın önlenemesi, öncelikle **"belge düzeninin oturtulmasına"** yani her aşamada belge düzenlenmesine bağlıdır.

Bu aşamada özellikle **pamukçunun** yaptığı satışlar, çok önemli. **Pamukçuda** şu anda KDV oranı yüzde 1, **iplikçide** ise yüzde 18. Teorik olarak aradaki yüzde 17'nin iplikçi tarafından ödenmesi gerekiyor. Ancak, gerek yolcu beraberi ihracat, gerekse iç piyasada belge düzenindeki sıkıntı; konfeksiyoncuda **kumaş** faturası, kumaşçıda da iplikteki yüksek KDV marjından dolayı (18-1=17), **iplik faturası** almadaki isteksizliğe, neden olmaktadır. Tekstil üretiminde, **ilk aşama olan pamukta satışlar belgeye bağlanırsa**, sonraki aşamalarda da, iplikçi, kumaşçı, imalatçı ve toptancının fatura düzenlemesi, perakende satış mağazasının da fatura ya da fiş düzenlemesi kaçınılmaz olur.

Son zamanlarda, Maliye Bakanlığı'nca tekstilde KDV oranını, toptancıda düşük tutma şeklinde bir çalışma yapılıyor. **Top-tan konfeksiyoncu ile mağazacı olumsuz satışları arasındaki KDV oranı farklılaştırmak**, fiş vermemenin dayanılmaz cazibesini daha da artıracığından, yukarıda anlatılan olumsuz mekanizmayı körükleyecektir. Böylece, bir yandan belgesiz satışlar ve vergi kayıp kaçağı olağanüstü boyutlara ulaşacak, diğer yandan da dürüst imalatçı ve satıcı üzerinde, **haksız rekabetin baskısı artacaktır**.

Zincirin son halkası olan perakendeci, belgesiz mal alamadığı takdirde, satışlarına da mecburen belge düzenleyecektir.

Pamukçunun ve iplikçinin sıkı bir şekilde kontrolü ve iplikçinin fatura kesmesinin teşvik edilmesi amacıyla, **ilk aşamadaki yüzde 1'lik pamuk KDV oranının da yüzde 18'e yükseltilmesi**, sorunu büyük ölçüde çözecektir.

Mevcut uygulama, özellikle iplik imal ve satışında, kurumsallaşmış işletmelerin

yani tüm satışları faturalı olan işletmelerin aleyhine oluyor. Faturasız satış yapanlar, fatura düzenleyenlerin aleyhine, **"haksız rekabet"** yaratıyorlar. Sorun önce KDV'de oran uygulaması yolu ile çözümlenmeli, ardından etkin bir denetimle de sıkı bir kontrole tabi tutulmalı. Ayrıca, yolcu beraberi tekstil ihracatının (serbest antrepo çözümü gibi) belgeye bağlanmasını sağlayıcı önlemler alınabilir. Tüketicinin, kişisel konfeksiyon, tekstil harcamalarının yüzde 20'sinin vergi matrahından indirilmesi sağlanabilir. Bunların hepsi, sonuçta belge düzenini yerleştirip, vergi gelirlerini artıracak önlemlerdir.

Tekstildeki katrilyonluk kaybı önlemenin yolu, ilk aşamadaki KDV oranını düzenlemekten geçiyor. Bu yapıldığında, sadece KDV tahsilatı değil, gelir-kurumlar vergisi gelirleri de artacaktır.

B- KOOPERATİF KURMA YOLU İLE KAYITDIŞI KAZANÇ SAĞLANMASI VE VERGİ KAYBI

Uygulamada, kayıtdışı kazanç ve vergi kaybı konusunda çok sık rastlanan örneklerden biri de, müteahhitler tarafından kooperatif kurulması ve kooperatif yoluyla konut yapımı ile ilgilidir.

Bu olayda, müteahhit kendisi ve yakınlarıyla birlikte bir kooperatif kuruyor. Ardından kooperatif çatısı altında, çok sayıda vergi avantajından yararlanarak inşaat yapıyor. Halk arasında bu tür kooperatiflere "müteahhit kooperatifi" deniliyor. Vergi yasalarının kooperatiflere sağladığı vergi avantajlarından yararlanmak için, müteahhit işi tümüyle organize etmekte ve bu yolla vergi kaçırmaktadır. Bu uygulama ile müteahhit konumundaki kooperatif, **gelir ve kurumlar vergisini hiç ödemiyor**. Taşeronlara yaptırdığı inşaatlarda

ise yüzde 1 gibi sembolik oranda KDV ödüyor.³²

C- NİKAH VE DÜĞÜN SALONLARI İLE GAZİNODAKİ FOTOĞRAFÇILAR

Özellikle büyükşehirlerde, nikah için başvuruda bulunanlardan, salon kirasının yanısıra, "fotoğraf ve video çekimi için" asgari bir para peşin olarak alınıyor. Her yıl fotoğraf çekimi olayı ihale ediliyor ve bu işi üstlenen fotoğrafçı, belediyeye yük-lü bir ödeme yapıyor.

Nikah sahibi, tanıdığı bir fotoğrafçıyı getiremiyor, kendisinin fotoğraf çekmesi-ne de izin verilmiyor. O zaman mecbur kalıyor, örneğin 150 milyon TL fotoğraf parası yatırıyor. Ardından, negatiflere ya

da küçültülmüş fotoğraflara bakarak, si-pariş veriyor. Fotoğraflar için istenen top-lam para çok yüksek olduğu için, çoğu kez 150 milyon TL'lik kapora da yetmi-yor, ilave bir ödeme yapılıyor. Fotoğrafla-rın, video kasetin, büyütülmüş resimlerin teslimi sırasında da, fiş ya da fatura veril-miyor.

Otellerde ya da salonlarda yapılan dü-ğünlerde de, benzeri tablo yaşanmakta, fiş ya da fatura verilmemekte, bazıları da, sadece bir kısmına vermektedir.

Olayın Türkiye genelindeki boyutunu ve bazı nikah salonlarında hergün arka arkaya kıyılan nikahları, bazı otellerde neredeyse hergün yapılan düğün, kok-teyl, dernek yemeği vs. düşündüğünüzde, ontrilyonlarca liralık vergi kaçağı ortaya çıkmaktadır.

Buradaki kaçak, sadece gelir ve ku-rumlar vergisinde değil, KDV'de de var. Daha ötesi de var; belge düzenlemeden gelir elde eden fotoğrafçılar, yaptıkları harcamalara da (film, fotoğraf kağıdı vs.) fatura almıyorlar, yanlarında çalışan ele-manları sigortasız ya da asgari ücretle ça-lıştırtıp, açıktan ödeme yapabiliyorlar. Otellere, düğün salonlarına açıktan (bel-gesiz) ödemede bulunabiliyorlar.

Bu olayda **çözüm yolu belli**; nikah sa-lonları, otel ve düğün salonlarından, evle-nen çiftlerin kimliği ve adresi alınır. On-larla temasa geçilip, düğünle ilgili bilgiler alınır. Hatta sadece fotoğraf olayı değil, başta mobilya olmak üzere, diğer düğün harcamaları hakkında da bilgi alınır. Ar-dından, karışıt inceleme ile olayın üstüne gidilir.

D- AKARYAKITTAKI 4 MİLYAR DOLARLIK KAYIP

Vergi kayıp ve kaçakları ile kayıtdışı

32 Konya'da Şubat 2004'te çöken Zümrüt Apartmanı'nın da aynı yolla yapıldığı saptanmıştır. Bu olayda, gerçek müteahhit Ali Vedat Kaya kuruluşta kooperatifin yönetim kurulu üyesidir. Aynı müteahhit, işi bitirdikten sonra da tasfiye kurulunda do-gal olarak görev almış. İnşaat da, vergi kaçırmanın bir kılıfı olarak, emanet usulüyle yapılmış. Çöken kooperatifle ilgili bil-giler aşağıdaki gibidir :

Kooperatifin Adı	: S.S. Sermet Yapı Kooperatifi
Kooperatifin Kuruluş Tarihi	: 24.12.1991
Kuruluştaki Yönetim Kurulu Üyeleri	: 1) Ali Vedat Kaya 2) İlhan Canlier 3) Muammer Eker
Müteahhiti	: Sermet Yapı Kooperatifi ve Hissedarları
Fenni Mesul	: A.Vedat Kaya (Tutuklu)
Yapı Ruhsat Tarihi	: 04.08.1994 (Ruhsat 1998 öncesi olduğu için KDV'den müstesna)
Iskan Tarihi	: 17.07.2000
Müteahhit Firma	: Yapı Kooperatifi Yönetim Kurulu
İnşaatın Yapım Şekli	: Kooperatifin 22.08.1992 tarihinde ya-pılan olağan genel kurulu toplantısı gündeminin 7. maddesinde; inşaatın "emanet usulüyle" yapılmasının genel kurulun oyuna sunulduğu ve oybirliği ile kabul edildiği belirtilmiştir.
Aynı gündemin 8. maddesinde;	Ali Vedat Kaya ile İsmail Hakkı Canlier ile inşaat yapımı için sözleşme yapılmasının oybir-liği ile kabul edildiği ve yönetim kuruluna sözleşmeyi imzala-ması için yetki verildiği belirtilmiştir.
Kooperatif inşaatı bitince de, kooperatifin tasfiyesi gündeme gelmiş.	

13.09.1999 tarihli Olağan Genel Kurulda Kooperatifin Tasfiye Kurulu Üyelğine Seçilenler : 1) Ali Vedat Kaya 2) İsmail Hakkı Canlier 3) İbrahim Poçanoğlu 4) Muzaffer Pişirici 5) Yüksel Erdoğan

Görüldüğü gibi, olay tam bir müteahhit kooperatifi organizas-yonu ile yürütülmüş. Sonunda, kurumlar vergisi ve KDV yö-nünden, tüm işlemler kayıtdışı kalmıştır.

ekonomi ilişkisine, en somut örneklerden biri de, akaryakıt satışıyla ilgilidir.

Akaryakıt satışında, kaçak akaryakıt-tan ve belge verilmeyişinden kaynaklanan kaybın tutarı yaklaşık 4 milyar Dolar civarındadır.³³

Petrol Sanayicileri Derneği (PETDER) Yönetim Kurulu Başkanı'nın açıklamasına göre, yalnızca 2003 yılında, kaçak akaryakıtın neden olduğu vergi kaybı 2 milyar Dolar seviyesinde.³⁴ Ancak, akaryakıt satışında, belge verilmeyişinden kaynaklanan, milyarlarca dolarlık bir başka kayıp daha var. Bilindiği gibi, 100 kişiden 95'i yakıt aldığı anda, fatura ya da fiş almıyor. Bu faturaların da bir kısmı, vergi mükelleflerine kesiliyor. Onlar da, bu faturayı hem masraf yazıp gelir ve kurumlar vergisi ödemiyor hem de KDV indirimi yapıyorlar.³⁵ Ancak, Maliye Bakanlığı bir Tebliğ³⁶ ile bu konuda bir düzenleme yaptı. 1 Ağustos 2004'ten itibaren yazarkasa uygulaması, aşamalı olarak başlayacak.

E- DİĞER ALIM-SATIM YAPANLAR- DA VE HİZMET İŞLETMELERİN- DE VERGİ KAYBI

Alım-satım yapan mükellefler ile hizmet işletmelerinde, vergi denetimi-

nin yetersiz olması, vergi oranlarının yüksekliği, belgesiz alış-verişin cazibesi, alınan belgelerin çoğunun gider yazılamayışı, yapılan işlemlerin kayıtdışı bırakılmasının önemli bir nedeni olmaktadır.

Ücretlilere uygulanan vergi iadesinin, yıllık esasa göre düşük oranda yapılması, emeklilere yapılan vergi iadesinin de, yetersiz oluşu ve iadedden yararlanacak mal ve hizmetlerin kapsamının sınırlı olması, belge alış-verişini olumsuz yönde etkilemektedir.

Belge alış-verişinin sağlanamadığı durumlarda da, buna bağlı vergi kaybının boyutları artmaktadır.

IX- SONUÇ

Kayıtdışı ekonomi ve bundan kaynaklanan kayıpların, net olarak ölçülmesi, kuşkusuz mümkün değildir.

Bu çalışmada, konunun ağırlıklı olarak vergisel boyutu üzerinde durulmuş ve kayıtdışı istihdamdan kaynaklanan prim ve vergi kaybı da ayrıca hesaplanmaya çalışılmıştır.

İstihdam üzerindeki yüklerin azaltılması, denetimin etkinleştirilmesi, kayıtdışı istihdamdan kaynaklanan kayıpların aşağı çekilmesini sağlayabilecektir. Aynı şekilde, vergilendirme olayında da, denetimin etkinleştirilmesi, sık sık çıkartılan vergi affı benzeri düzenlemelerden vazgeçilmesi, iyi niyetli mükellefleri koruyan, buna karşılık vergi kaçırıcıları ağır şekilde cezalandıran düzenlemelere yer verilmesi, vergilendirmedeki kayıtdışılığı büyük ölçüde önleyecektir.

33 Şükrü KIZILOĞLU, "Berberler, Taksiciler ve Akaryakıtçılar", *Hürriyet*, 20.03.2004., s.11

34 Bkz. Petrol Ofisi Genel Müdürü PETDER Yönetim Kurulu Başkanı Ertuğrul Tuncer'in 19.03.2003 tarihli gazetelerde yayınlanan açıklaması

35 Şükrü KIZILOĞLU, "Vergi Yasalarında Değişiklik Yapılması Gerektirmeden Bazı İdari Önlemler ve Tebliğlerle Çözümenebilecek Sorunlar", *Yaklaşım*, Sayı 58, Ekim 1997, s.56

36 Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanunla ilgili Genel Tebliği, Seri No:58, (30.11.2003 tarih ve 25302 sayılı Resmi Gazete). Başlangıçta, 1 Mayıs'tan itibaren öngörülen uygulamanın başlama tarihi, 59 Seri No.lu Tebliğ (20.04.2004 tarih ve 25439 sayılı Resmi Gazete) ile 1 Ağustos 2004'e uzatıldı.

"Kayıtdışı Ekonomi Sosyal Güvenlik Sistemini Çökertiyor"

Prof. Dr. Yusuf ALPER

Uludağ Üniversitesi İİBF ÇEEİ Bölümü Öğretim Üyesi

KAYITDIŞI EKONOMİ: TANIMI, SEBEPLERİ VE BOYUTLARI

Çok çeşitli tarifleri olmakla birlikte kayıtdışı ekonomi; *"belgelenmeyen veya belgelendirilemeyen, kamu otoritelerinin kayıt altına alma faaliyetlerinin dışında kalan her türlü ekonomik faaliyet alanı"* olarak tarif edilmektedir. Bu faaliyetlerin bir kısmı yasadışı faaliyetler olduğu gibi, çok daha önemli bir kısmı yasal olduğu halde hiç belgelendirilmeyen veya eksik bildirilen faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu sektörü ifade etmek üzere, zaman içinde *informel sektör, ikinci ekonomi, gayri resmi ekonomi, vergisiz ekonomi* gibi kavramlar kullanılmış ise de son dönemde kullanılan *kayıtdışı ekonomi* kavramı en fazla benimsenen ve en yaygın kullanılan kavram olarak kabul edilmiştir.

Ülkemizin, kayıt dışı ekonominin bütün özelliklerinin ve ortaya çıkma sebeplerinin fazlası ile bulunduğu bir ülke olduğunu belirtmek çok yanlış olmayacaktır. Nitekim, bu sebepleri kısaca özetlemek gerekirse; tarım sektörünün ağırlığı, kırsal kesimde yaşayanların hala nüfusun önemli bir kesimini oluşturması, 50 yıla yakın bir süredir köyden-kente doğru olan hızlı insan göçü ve şehirlerin fiziki alt yapı yetersizlikleri, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve milli gelirden yeterli pay alamayan geniş toplum kesimlerinin varlığı, teknolojik gelişmelerin küçük ve yaygın üretim birimlerinin ortaya çıkmasını hızlandırması, şehirlerde eve yönelik hizmet birimlerinin artışı, yüksek oranlı enflasyon sebebiyle işletmelerin sermaye yapılarının bozulması, kamu yönetiminin

ve özellikle vergi idaresinin değişen ekonomik şartlara uygun vergi politikaları geliştirememeleri, işletmeleri küçülmeye zorlayan teşvik ve kota uygulamaları, yüksek oranlı vergilerin ve sosyal sigorta primlerin varlığı, devletin kendi gerçekleştirmesi gereken bir çok faaliyeti kayıtlı ekonomide çalışan firmalara yükleme eğilimi (özürlü ve eski hükümlü istihdamı, spor tesisleri açma, çalışanlara yönelik sosyal tesisler oluşturma zorunluluğu vb), kayıt dışı çalışanların kontrol altına alınmaması ve kayıtlı ekonomide bulunanlara yönelik rekabet dezavantajı, kayıt dışı çalışanların cezalandırılmaması veya sık çıkarılan aflar ile verilen cezaların uygulanmaması dolayısıyla kayıtdışı çalışmanın maliyetinin ortadan kaldırılması, ilk akla gelenleri oluşturmaktadır. Bu faktörlere ülkemiz için, siyasi alanda yaşanan uzun süreli istikrarsızlıklar ve bunun kamu yönetiminde yarattığı boşluklar dolayısıyla sektörün gelişmesi için yarattığı uygun ortamın varlığını da kesinlikle ilave etmek gerekir.

Ülkemizde kayıt dışı ekonominin boyutlarının büyük olduğu konusunda bütün taraflar hem fikir olmakla birlikte, sektörün doğası gereği ölçülmesi ve genel ekonomi içindeki yerinin de belirlenmesi mümkün olmadığı için büyüklüğü konusunda değişik iddialar ileri sürülmektedir. Nitekim, çeşitli ölçme yöntemleri kullanılarak yapılan değerlendirmelerde, kayıt dışı ekonominin milli gelirin en az % 40'ı oranında bir büyüklüğü olduğu konusunda yaygın bir görüş olmakla birlikte, bu sektörün milli gelirin yarısına ve hatta bir nebze daha fazlası bir büyüklüğe

sahip olduğu yönünde de iddialar vardır. ***İleri sürülen oranlar ne olursa olsun, ülkemiz için kesin olan husus, kayıt dışı ekonominin kesinlikle küçümsenemeyecek bir boyutta olduğudur.***

Kayıt dışı ekonominin ortaya çıkışı ve bu derece yaygınlaşmasının tek sebebi, yukarıda sayılan kontrol dışı faktörler değildir. Kayıt dışı ekonomi geçmiştir;

- çalışma alanlarının esnekliği dolayısıyla Türk ekonomisinin dinamizminin kaynağı olduğu,
- özellikle ilk kuruluş dönemlerinde küçük işletmelerin gelişmesine ve güçlenmesine imkan sağladığı,
- çalışma sistemlerindeki esneklik dolayısıyla değişim ihtiyacına daha kolay cevap verebildikleri,
- ekonomik ve sosyal kriz dönemlerinde görünmeyen bir "tampon" veya "sübay" vazifesi görerek sosyal patlamaları önlediği,
- kırsal kesimden kente göçün ilk yıllarında kaçınılmaz olarak ortaya çıkan bir sektör olduğu ve nihayet,
- bu sektörde faaliyet gösterenlerin gerçekte vergi olarak vermesi gereken kaynakları devletten daha etkin kullandığı

düşünceleri ile kısmen olumlu karşılanmış, hoşgörü ile karşılanmış, en azından göz yumulmuştur. Kayıt dışı ekonomiye yönelik bu hoşgörünün veya göz yummanın bir gerekçesini de, sektörün ve bu sektördeki faaliyetlerin geçici olduğu, zaman içinde kayıtlı (formel) ekonominin bir parçası haline gelecekleri inancı oluşturmuştur. Bu düşünce, yalnızca ülkemize has olmayıp, bütün gelişmekte olan ülkeler, bazı gelişmiş ülkeler ve başta Uluslar arası Çalışma Örgütü olmak üzere uluslar arası kuruluşlarca da kabul edilen bir görüştü ve zaman içinde kayıt dışı ekonominin daralacağına, kayıtlı

ekonomi alanına doğru kayacağına inanılıyordu. ***Ancak, zaman içinde, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı ekonomi daralmak bir yana hakim ekonomik sistem haline gelmiş ve özellikle rekabet gücü bakımından kayıtlı ekonominin işleyişini olumsuz etkileyen bir niteliğe sahip olmuştur.***

KAYITDIŞI EKONOMİ İLE MÜCADELENİN ÖNEMİ

Bugün gelinen noktada, kayıt dışı ekonomi ortadan kaldırılması gereken bir alan olarak görülmektedir. Öncelikle, kayıtlı ekonominin işleyişine yönelik olumsuz etkileri, kayıt dışı ekonominin önlenmesi ve ortadan kaldırılmasına yönelik çabaların da en güçlü gerekçesini oluşturmaya başlamıştır. İkinci olarak, 1970'li yılların ikinci yarısından itibaren sık aralıklarla ve sürekli olarak yaşadığımız ekonomik krizler dolayısıyla, krizi önleyici tedbirlerin ve kriz döneminde takip edilen politikaların etkinliğinin, ekonomik sistemin işleyişine etki eden bütün faktörlerin ve etki derecelerinin bilinmesi ve kontrol altına alınabilmesi ile mümkün olabileceğinin anlaşılmış olmasıdır. Üçüncü sebep ise, kayıt dışı ekonominin kısa dönemde ekonomik sistemin, orta ve uzun dönemde ise siyasi ve sosyal sistemin işleyişinde olumsuz etkileri olmasıdır. ***Bugün kayıt dışı ekonomi, yalnızca ekonomik ve sosyal boyutu olan bir problem alanı değil, siyasi, kültürel ve ahlaki boyutu da olan çok yönlü bir problem alanı karşımızda durmaktadır.***

KAYITDIŞI EKONOMİNİN SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARINA VE SOSYAL GÜVENLİĞE ETKİSİ

Kayıtdışı sektör, ağırlıklı olarak yol açtığı vergi kayıpları dolayısıyla iktisadi boyutu öne çıkarılan bir tartışmanın konusu olarak ele alınırken, gerçekte en olumsuz etkilerini sosyal politika alanın-

da göstermektedir. *Kayıtdışı ekonominin hakim olduğu alanda, başta koruyucu iş hukuku olmak üzere hiçbir sosyal politika tedbirini uygulamak mümkün değildir.* Nitekim, kayıt dışı sektörün en belirgin özelliklerinden birisi, çalışma ilişkilerinin örgütlü olarak düzenlenmesine, sendikacılığa ve toplu iş sözleşmesi sistemine izin vermemesi ve bunlara bağlı sosyal politika düzenlemelerini ortadan kaldırmasıdır.

Ülkemiz bakımından kayıt dışı ekonominin en somut ve en olumsuz etkilerinin ortaya çıktığı sosyal politika alanı sosyal güvenlik sistemine yöneliktir. Üç sosyal sigorta kurumundan T.C. Emekli Sandığı için herhangi bir kayıtdışılık söz konusu değilken, SSK ve Bağ-Kur için yaygın bir kayıtdışılık söz konusudur. Sosyal sigortalar bakımından kayıt dışı sektör kendisini:

- Sigortalı olarak çalışması gerekenleri hiç sigortalı olarak bildirmeme, (kaçak sigortalılık)
- Sigortalı olarak bildirme, ancak geç bildirme,
- Sigortalı olarak bildirme ancak çalışma gün sayısını eksik bildirme,
- Sigortalı olarak bildirme ancak prime esas kazançlarını eksik bildirme,
- Zorunlu sigortalı olması gerekenlerin isteğe bağlı sigortalı olarak gösterilmesi,

Şeklinde kendini göstermekte, bunlardan biri veya birkaçı aynı anda ortaya çıkabilmektedir. Nitekim, sosyal sigorta kurumlarına geç bildirilen sigortalının çalışma gün sayısı ve/veya prime esas kazançları da eksik bildirilebilmektedir. Sosyal güvenlik alanındaki kayıtdışılıkla ilgili olarak bu sayılan şekillerin hepsi, hem SSK ve hem de Bağ-Kur için fazlası ile vardır.

Ülkemizde, hangi sektörde ve ne statüde çalışırsa çalışsın, herkesin sigortalı olabileceği bir sosyal güvenlik sisteminin yasal ve kurumsal alt yapısı oluşturulmuştur. Hiçbir çalışan grubu için sosyal sigortaların kapsamı dışında kalma sorunu yoktur. Ancak uygulamada, çok geniş bir kayıtdışılık sorunu vardır.

Sosyal güvenlik açısından kayıtdışılıkla ilgili ilk problem işgücüne katılma oranının düşüklüğü dolayısıyla kendini göstermektedir. 69 milyonu aşan bir nüfusa sahip olan ülkemizde işgücüne dahil olanların sayısı yalnızca 22-24 milyon kişidir ve toplam nüfusumuzun ancak üçte birine denktir. Çalışabilir nüfus grubu açısından 15-64 yaş grubu ele alındığı zaman işgücüne katılma oranı ise ancak % 46-48 civarındadır. Bu şekilde bulunan 22.6 milyonluk işgücünün 2.4 milyonunun da işsiz olduğu dikkate alınırsa, üç sosyal sigorta kurumu kapsamında sigortalı olması gereken çalışan nüfus 20.2 milyondur. Ancak, bu kitlenin yalnızca 10.5 milyonluk kesimi, yani sadece % 52 si sigortalıdır.

Çalışan işgücü içinde olmakla birlikte çoğunluğu tarım kesiminde bulunan, sigorta kapsamına alınamayacak 4 milyonluk ücretsiz aile işçileri bir yana bırakılırsa üç sosyal sigorta kurumu kapsamında bulunan çalışabilir nüfus 15-16 milyon civarındadır ki, bu da en az 5-6 milyon civarında kişinin kapsam dışında kaldığını ortaya koymaktadır. Emekli Sandığı için bir kayıtdışılık söz konusu olmadığına göre bu grup SSK ve Bağ-Kur kapsamında olması gereken çalışan grubudur ve bir hesaplama göre bu kitlenin 4 milyonu SSK, 2 milyonu ise Bağ-Kur kapsamında olması gereken sigortalılardan oluşmaktadır. Bu gruba son yıllarda en az 1 milyon olduğu tahmin edilen kaçak yabancı işçiler de dahil edilirse *ülkemizde çalışan her üç kişiden biri sosyal güvenlik bakımından kapsam dışında ve kayıt dışı olarak çalışmaktadır.*

Aslında kayıtdışı, sigortasız çalışmanın sosyal sigortalar bakımından bir problem kaynağı olmaması gerekir. Çünkü, aktüeryal hesap dengesi üzerine kurulan sosyal sigortalarda, ödenen primlerle-sağlanan faydalar arasında doğrudan bir ilişki vardır ve kapsam dışında kalanların sistem için bir yük getirmemesi gerekir. Ancak, **Türk sosyal sigorta kurumlarının işleyişinde "maliyet-fayda" veya "külfet-nimet" ilişkisinin esas kılındığını söylemek mümkün değildir.** Nitekim, çalışan nüfusun ancak % 48 i aktif sigortalı olarak sosyal sigorta kapsamında iken nüfusun % 85'i sosyal sigorta kurumları, % 81'i de sağlık sigortası kapsamındadır. Sosyal sigorta kurumlarında bağımlılık oranı 4'ün üzerindedir. **Bir başka ifade ile prim ödeyen her sigortalı, kendisi dışında 4 kişinin daha sosyal güvenlik kapsamına alınmasına imkan vermektedir.** Kısacası, prim ödemeyerek kayıt dışında ve sistem dışında kalanlar, sistem içindeki sigortalılar üzerinden dolaylı olarak sosyal güvenliklerini sağlamaktadırlar. Öte yandan, 1992 yılında genel sağlık sigortası oluşturuluncaya kadar geçecek dönemde geçici olarak uygulanması düşünülen **"Yeşil Kart"** uygulamasında, bugün itibarıyla 12-14 milyon kişiye bu kartın verilerek sağlık harcamalarının devlet tarafından karşılandığı dikkate alınırsa, bu grup içinde bulunduğu tahmin edilen önemli bir kesimin sigortasız olarak ve kayıt dışı çalışmasının maliyeti büyük ölçüde ortadan kaldırılmış görünmektedir. Bu anlamda sigortalı olmanın bir faydası veya kapsam dışında kalmanın bir maliyeti yoktur.

Aynı şekilde, daha düşük gelirden prim ödeyen ve daha kısa süre sigortalı olarak çalışan sigortalıların, yaşlılıklarında daha düşük aylık alması gerekirken, özellikle SSK'daki aylık ve gelirlerin alt sınırı ile ilgili uygulama bu ilişkiyi bozmakta ve çok sayıda sigortalının ödediği primlerin karşılığında daha fazla aylık

almasına imkan vermektedir. SSK ve Bağ-Kur bakımından daha uzun süre sigortalı olarak çalışmanın ve prim ödemenin aylıkların hesaplanmasındaki etkisi son derecede küçüktür ve aylık almak için asgari şartları yerine getiren sigortalılar öncelikle çalışma hayatından ayrılarak pasif sigortalı statüsüne geçmektedirler. Asgari ücretin net 304 milyon TL, en düşük yaşlılık aylığının ise 392 milyon TL olduğu bir durumda, başka türlü bir davranış da beklemek çok akılcı değildir. SSK bakımından prim ödeyen toplam sigortalıların % 55'inin prime esas kazançların alt sınırı üzerinden prim ödemesi, 1999 yılında yapılan değişikliğe kadar Bağ-Kur sigortalılarının % 65'inin zorunlu olarak geline 6. basamakta toplanmasını başka türlü açıklamak mümkün değildir. Eğer SSK, aylık almaya hak kazanan sigortalıların prim ödeme gün sayıları ile ilgili bir istatistik yayınlarsa, büyük bir ihtimalle önemli bir kısmının asgari prim ödeme süresini tamamladıktan sonra aylık almak için başvurduğu ortaya çıkacaktır. Nitekim, sosyal güvenlik destek primi ödeyerek, aylıkların kesilmeden tekrar sigortaya tabi bir işte çalışılmasına izin verilmesi ve bunun daha sonra Bağ-Kur sigortalıları için de uygulanması yukarıdaki iddiaları destekleyen bir gelişme olarak değerlendirilmelidir.

Sosyal sigortalar açısından kayıt dışı çalışmanın sisteme yönelik ikinci maliyetini ise, sigortalılık yükümlülüklerini yerinde ve tam olarak getirmeyenler için çıkarılan prim afları ve hizmet borçlanmaları uygulamalarıdır. Her iki uygulamanın da özünde, sigortalıların ödedikleri primlerle sağladıkları fayda arasındaki ilişkiyi koparan yani külfet-nimet dengesini bozan, primlerini sürekli ve düzenli ödeyen sigortalı ile ödemeyeni aynı kefeye koyan bir anlayış hakimdir. Hemen hemen her siyasi iktidar değişikliğinde bu iki konuda yeni düzenlemeler getirilmiş olması, zaman içinde kayıt dışı çalışanlarda **"nasıl**

olsa bir af çıkar veya bir kolaylık sağlanır" beklentisi doğurmuştur. Her borçlanma ve prim affı, kayıt dışı çalışmanın külfetini ortadan kaldırırken, kayıtlı çalışanlara ve kayıtlı ekonomiye yeni yükler getirmiş, çok daha düşük oranlardaki primle finanse edilebilecek bir sosyal sigorta sisteminin oluşturulmasını engellemiştir.

Öte yandan, kayıt dışında bulunan ve 4-5 milyon arasında bulunduğu belirtilen kişilerin kapsama alınması ve prime esas kazançların alt sınırı üzerinden prim ödemeleri halinde SSK'nın gelirlerinin yılda 8-11 katrilyon TL artacağı ve SSK'nın finansman probleminin çözüleceği yönündeki hesaplamaları ihtiyatla değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü, bu sayı hemen kapsama alınabilecek bir sayı olmadığı gibi, alınan primler dolayısıyla Kurumun da yapacağı harcamalar açısından bir artış getirecektir. Ancak, bu grup içinde bulunan, prim ödemediği halde, ailedeki sigortalı çalışanlar üzerinden sosyal güvenlik garantisi sağlayanlar üzerinde önemle durmak gerekir. SSK açısından öncelikle tespit edilmesi gereken maliyet azaltıcı ve gelir artırıcı grup bu durumda olanlardır.

KAYITDIŞI ÇALIŞMA VE ÇALIŞTIRMANIN SEBEPLERİ

Özellikle 1999 yılında 4447 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerden sonra ülkemizde kayıt dışı çalışmayı önleyecek yasal ve kurumsal tedbirler çok büyük ölçüde tamamlanmıştır. Sigortalıları önceden bildirme, sigortalının kendisini bildirmesi, eksik çalışıldığı belirtilen günlerin belgelendirilmesi, sosyal sigorta kurumlarının sigortalıları resen tespit ve tescil yapabilmeleri, asgari işçilik bildirimi uygulaması, taşeron uygulaması olan işyerlerinde asıl işverenlerin sorumlu tutulması, kamu kurumlarının yöneticilerinin sorumluluğu, çalışırken işini kaybetme korkusu ile Kuruma başvuramayan sigor-

talıların işten ayrıldıktan sonra hizmet tespit davası açabilmeleri imkanının bulunması, sigorta müfettişlerinin yanısıra yoklama memurlarının ve diğer kamu kurumu denetim elemanlarının denetim yetkilerinin bulunması ve nihayet idari para cezaları ile bildirilmeyen sigortalılar için iş kazaları ve meslek hastalıkları ile malullük hallerinde sigortalılar için Kurum tarafından yapılan harcamaların işverenenden tahsil edilebilmesi kayıt dışı çalışmayı önleyici belli başlı tedbirlerdir. Bunlara ilave edilecek, yeni, daha önce bilinmeyen veya ilk defa uygulanacak çok fazla tedbir yoktur. Bu tedbirlere rağmen sosyal güvenlik alanında kayıt dışı çalışmanın yaygınlığı aşağıdaki sebeplerle açıklanmaktadır.

Kayıtdışı olarak sigortasız çalışma ve çalıştırmanın sebepleri arasında öncelikle prim oranlarının yüksekliği dolayısıyla işverenin sigortalıyı bildirmekten kaçınması ileri sürülmektedir. Gerçekten, Emekli Sandığındaki % 36; Bağ-Kur'daki % 40 ve SSK'daki işsizlik sigortası dahil olmak üzere % 37.5-48 arasındaki prim oranları için başka türlü düşünmek de mümkün değildir. Özellikle işverenler olmak üzere genel beklenti, prim oranlarının düşürülmesi halinde kayıtlı çalışmanın artacağı, sigortasız çalıştırmanın azalacağı şeklindedir. Sigorta primleri önemli bir maliyet unsuru olarak kabul edilirse, bu görüş haklılık kazanmaktadır.

İkinci olarak, sigortasız çalışmayı önleyecek yeterli idari ve cezai tedbirler olmakla birlikte yine de kayıt dışı çalışma yaygın olduğuna göre denetim ve kontrol yetersizliğinden bahsedilebilir. Bu konu iki yönlü olup, 5.5 milyon sigortalının 723 bin işyerinde çalıştığı dikkate alınırsa küçük ve dağınık işyerlerinin varlığı denetim faaliyetlerini yetersiz kılan yapısal faktörlerin başında gelmektedir ve bu kısa dönemde değişecek bir durum da değildir. Bu yapısal durum ortada iken de-

netim elemanlarının sayısının artırılması yönündeki görüşler gerçekçi değildir.

Diğer bir sebep ise, özellikle sigortalıların sigortalı çalışma konusundaki bilgi ve bilinç eksikliğidir. Gerek eğitim seviyesi, gerekse köyden kente hızlı ve vasıfsız insan göçü dikkate alınır, bu faktör de ülkemiz için önemli ve geçerliliği olan bir sebeptir ve kısa dönemde ortadan kaldırılabilecek bir unsur değildir.

Yukarıda sayılan bütün objektif ve ölçülebilir faktörlerin dışında, kayıt dışı çalışma ve sigortasız çalıştırma, devlet-vatandaş, devlet-işveren ilişkilerinde ortaya çıkan ilişki bozukluğunun bir sonucudur ve bu ekonomik ve sosyal sistemimizin her alanında tartışılması gereken bir "ahlak" sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. **Kayıt dışı ekonominin ahlaki boyutu, gelecek dönemlerde üzerinde fazlasıyla durulması gereken çok yönlü bir problem alanı olarak karşımızda durmaktadır.**

KAYITDIŞI, SİGORTASIZ ÇALIŞMAYI ÖNLEYECEK İLAVE TEDBİRLER NELERDİR?

Öncelikle, mevcut yasal ve kurumsal tedbirlerin, alınması gereken ve büyük ölçüde yeterli tedbirler olduğunu kabul etmek gerekir. Bunlara ilaveten yapılması gerekenler ise şu başlıklar altında toparlanabilir:

- En azından denemek, prim oranlarının seviyesi ile kayıtlı çalışma ve sigortalıları bildirme arasındaki ilişkinin geçerliğini test etmek için prim oranlarının düşürülmesi üzerinde durulmalı, hangi sektörler için, nasıl ve ne zaman uygulanacağı ile ilgili yöntemler kapsamlı olarak tartışılmalıdır.
- İşverenlerin prim yükünü azaltmanın ikinci yolu, **devletin doğrudan prim ödeyerek sistemin finansmanına katılmasıdır.** Ancak bu katılma,

bugün olduğu gibi, belirli bölgelerde ve geçici olarak sağlanan katkı olmayacaktır. Sürekli, bütün işyerleri için geçerli olmak üzere ilave istihdamı ve kayıtlı çalışmayı teşvik edici şekilde bir prim ödeme esas olmalıdır. (Mesela, 50 işçiye kadar % 1, 50-100 arası % 2 gibi işçi sayısına bağlı olarak artan oranlı bir katkı olmalıdır). Bu tedbirin tamamlayıcısı olarak da, ancak kendi hissesini ödeyen işverenin bu katkıdan faydalanması, ödemediği zaman devlet katkısını da kendisinin ödemek zorunda kalacağı bir cezai yaptırımla birlikte uygulanmasıdır. Sistem teşvik edici ve cezalandırıcı unsurları birlikte işletmelidir.

- Sosyal Sigorta kurumlarının aylık hesaplama esasları, ödenen prim ve sigortalılık süresinin aylığın miktarına olan etkisini artıracak şekilde yeniden belirlenmeli, daha uzun süre ve daha yüksek kazançtan prim ödemeyi cazip hale getirecek şekilde değiştirilmelidir. Sigortalı, fazla çalışmasının ve prim ödemesinin karşılığını, aylıkların seviyesi bakımından mutlaka fark etmelidir.
- Kayıt dışı çalışmanın sosyal güvenlik bakımından maliyetini ortadan kaldıracak prim afları ve hizmet borçlanması uygulamalarına imkan vermemeli, geçmişte yükümlülüklerini yerine getirmeyen sigortalılarla düzenli ve sürekli prim ödeyenler aynı çizgiye getirilmemelidir. Siyasi iktidarların da sigortalıları bu yönde bir beklenti içine sokacak uygulamalardan kaçınmaları gerekir.
- Son olarak, sosyal güvenlik sisteminin istismarına imkan vermeyecek etkin ve bir kayıtlılık sistemine geçilmeli, bilgisayar teknolojisinin verdiği imkanlar da kullanılarak, çapraz kontroller ve sorgulamalarla

kayıt dışı çalışma veya sigortalılar üzerinden sosyal güvenlik garantisinden faydalanma imkanları ortadan kaldırılmalıdır. Bu çerçevede, sigortalının geçindirmekle yükümlü olduğu aile fertleri ile hak sahiplerinin yeniden ve bütün sosyal sigorta kurumları için geçerli olacak şekilde düzenlenmesi isabetli olacaktır.

Kayıt dışı ekonomi, başlangıç kısmında da belirtildiği gibi çok yönlü sebeplerle ortaya çıkan ve bugün geline nokta itibarıyla ekonomik ve sosyal sistemimizin "kronik" hale gelmiş bir parçasını oluşturmaktadır. Bu sektörü doğuran se-

bepler ve ortam ortadan kalkmadıkça, kısa sürede ve yalnızca idari ve cezai tedbirlerle çözülebileceği düşüncesine kapılmak gerekir. Hatırlamak gerekir ki, uluslararası rekabet de, iç faktörlerin ötesinde, kayıt dışı ekonomiye yol açan önemli bir faktör olarak karşımızda durmaktadır.

Kaynaklar:

Osman ALTUĞ; Kayıtdışı Ekonomi, (İkinci Baskı) Türkmen Kitapevi, İstanbul-1999.

Oğuz KARADENİZ, "Kayıtdışı İşçilik ve Sebepleri", Sosyal Güvenlik Dünyası, Yıl:1; Sayı:2, Ekim-Aralık 1998.

DPT; 8.BYKP "Kayıtdışı Ekonomi" Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara-2001,

DPT; 8.BYKP, " Sosyal Güvenlik" Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara-2001,

"Kayıtdışı Ekonomi Ciddi Biçimde Denetlenmeli"

Ercüment ÖZTÜRK
Sigorta Müfettişi

Yakup SÜNGÜ
Sigorta Müfettişi

I- GİRİŞ

Sosyal güvenlik, bireylerin bugünlerini ve geleceklerini çeşitli sosyal ve ekonomik risklere karşı güvence altına almayı amaçlar. Bünyesinde, sosyal yardımlar, sosyal hizmetler ve sosyal sigortaları barındırır.

Ülkemizde modern anlamda sosyal güvenlik kurulurken ilk olarak çalışanlar güvenceye kavuşturulmuş başlangıçta bazı çalışma grupları için tesis edilen sandıklar, sonradan toplulaştırılmıştır. Sosyal güvenlik sistemimiz, primli rejime dayanan: SSK, Bağ-Kur, T.C. Emekli Sandığı, İş-Kur, 506 sayılı Kanunun geçici 20.

maddesi kapsamındaki sandıklar, Oyak, Munzam Sandıklar, özel sigortalar, bireysel emeklilik şirketleri, Amele Birliği ile primsiz rejime dayanan: Sağlık Bakanlığı(Yeşil Kart), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Kızılay, yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlar, vakıflardan meydana gelmektedir.

Sosyal güvenlik kurumları kurulurken kendi gelirleriyle finanse edilmek üzere yapılandırılmış olmasına karşılık, ölçsüz hizmet borçlanmaları, erken emeklilik, karşılığı bulunmayan ödemeler, fonların değerlendirilemeyerek enflasyon karşı-

sında erimesi sonucunda, özellikle 1994 yılından itibaren giderek artan miktarlarda finansman açıkları ortaya çıkmıştır. Sosyal güvenlik kurumlarında oluşan finansman açıkları, kamu açıklarının önemli bir nedeni olarak görülmesi beraberinde bu kurumların yeniden yapılandırma tartışmalarına neden olmuştur. Ayrıca sürekli ve yüksek oranlı işsizlik, sağlık hizmetlerinde maliyetlerin artışı, işgücü yapısı ve sektörel dağılımında farklılaşma, yeni istihdam türlerinin ortaya çıkması, kayıtdışı istihdam gibi konular sosyal güvenlik sisteminin başa çıkması gereken sorunlar olarak önümüzde durmaktadır.

Genellikle diğer ülkelerde de yaşanan finansman sorunu, pasif (emeklilik maaşı ve gelir alan) çalışmayanlara ilişkin giderlerinin, aktif çalışanlardan toplanan primler ile devlet katkısıyla çözümlenirken, ülkemizde, yaklaşık 4 olması gereken aktif/pasif oranının 2'nin altında seyretmesi nedeniyle kayıtdışı istihdamın kayda alınması ayrıca bir önem arz etmektedir.

Yazımızda kayıtdışı istihdamın sosyal sigorta kurumları kapsamında ne anlama geldiğinin genel bir değerlendirmesi yapılarak, çözüm önerileri sunulacaktır.

II- TANIM VE TÜRLERİ

Kayıtdışı ekonominin bir boyutunu oluşturan kayıtdışı istihdam veya kaçak işçilik, sosyal sigortalar bakımından sosyal güvenlik yasalarına aykırı olarak işçi çalıştırılması olarak tanımlanabilir. Çalışanların elde ettiği gelir üzerinden vergi, sosyal güvenlik kurumlarına ödenmesi gereken prim ve sosyal amaçlı kesintiler ilgili kurumlara ödenmeyerek, yasal yükümlülükten kaçınılmaktadır.¹ Diğer taraftan kayıtdışı istihdam, işçinin sosyal güvenceden yoksun olarak çalışmasını da ifade eder.

Kayıtdışı istihdam farklı boyutlar ve türlerde karşımıza çıkar. Uygulamada, çalışanlar sosyal sigortalar kurumlarına ya hiç bildirilmemekte yada çalışma gün sayıları veya kazançlarının eksik bildirildiği görülmektedir.

Ülkemizde sosyal sigorta kurumları kapsamında sigortalılar veya iştirakçiler işe alınmalarıyla kendiliğinden sigortalı sayılarak sigortalı ile işverenleri hakkında hak ve yükümleri bu tarihten itibaren başlayacağı, gerekli bildirimlerin örnekleri Kurumlarca hazırlanan belgelerle süreci içinde yapılması zorunluluğu yasalarla hüküm altına alınmıştır.

III- NEDENLERİ VE ETKİLERİ

Kayıtdışı istihdamın nedenlerine baktığımızda; istihdamın üzerindeki prim yükünün yüksek olması, hizmet karşılığı olmayan borçlanma yasaları, prim afları, sosyal güvenlik hizmetlerinin yetersizliği, isteğe bağlı sigortalılıktan kaynaklanan uygulamalar, denetim sistemin etkinsizliği, ekonominin tarım ve hizmet sektörüne dayalı olması, bürokratik işlemlerin çokluğu ve karmaşıklığı, sosyal güvenlik bilincinin yetersizliği, fason üretim, taşeronlaşma ve ceza sisteminin etkin olmayışı, şeklinde sıralanabilir.

Rakamsal olarak kayıtdışı istihdamı tam olarak tahmin etme olanağı bulunmamaktadır. Ölçülmesinde direkt yöntemlerin kullanılması oldukça (anket düzenleme gibi) zordur. Çünkü kişiler anketlere doğru cevaplar veremeyeceği gibi tüm ülke nüfusuna da anket uygulama olanağı bulunmamaktadır. Ancak ülkemizde nüfusun kuramsal yapısı, demografik özellikleri, işsizlik, vb. gibi bilgiler D.İ.E. tarafından derlenmekte, sosyal güvenlik kurumlarına tabi olanlarla ilgili bilgiler istatistiksel olarak yayınlanmaktadır. Bu verilerden hareketle ülkemizde yaklaşık 6.5 milyon kişi SSK ve Bağ-Kur kapsamında olması gerekirken hiç bildirimlerinin bulunmadığı görülmektedir.

1 DPT: "Kayıtdışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu", Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara 2001, 43.

Ayrıca kayıt içinde bulunan sigortalıların önemli bir kısmının gerçek kazançlarının altında bildirimde bulunulması, kayıtdışı- lığın başka bir boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal sigorta kurumları, kayıtdışı ça- lışmadan dolayı prim kaybına uğramakta, en çok da Sosyal Sigortalar Kurumu bun- dan etkilenmektedir. Kayıtdışı çalışanla- rın SSK ve Bağ-Kur'dan bir hizmet alma- dıkları ve bir kayba yol açmadıkları ileri sürülebilir. Ancak ülke nüfusunun %90'lık kesiminin sağlık hizmetlerinden yararlandığı göz önüne alındığında, söz edilen 6,5 milyon (4.5 milyon SSK, 2 mil- yon Bağ-Kur) kişinin büyük çoğunluğunun aile fertleriyle birlikte SSK ve Bağ- Kur kapsamında sağlık yardımından ya- rarlandığı gerçeği karşısında bu sav daya- naksız kalmaktadır. Diğer bir anlatımla primli sosyal güvenliğin ana prensibi olan nimet külfet ilişkisi bozularak sistem bo- zulmaktadır. Diğer taraftan ağır maliyet gerektiren uzun süreli hastalıklarda, sırf tedavi görmek amacıyla sigortalılık kap- samına girenler Kurumları önemli mik- tarda zarara uğratmaktadır. Ayrıca yaban- cı kaçak işçilik boyutu olumsuz rekabeti arttırmakta, ülke işçilerinin aleyhine so- nuçlar doğurmaktadır.

Kayıtdışı istihdamın neden olduğu mali kaybı ortaya koymak amacıyla bir iş- çi için SSK 'ya ödenmesi gereken asgari

prim tutarından hareket ederek, 2004/Ocak ayı itibariyle prim kaybı 154.395.000.-TL üzerinden 694 Trilyon, ayrıca Bağ-Kur kapsamında en düşük prim ödeyen sigortalıdan hareketle 146.347.720.-TL prim üzerinden 292 Trilyon olmak üzere toplam 986 Trilyon TL. olarak kayıtdışı istihdamdan kaynak- lanan aylık toplam prim kaybı olarak kar- şımıza çıkmaktadır.

IV- DENETİM BOYUTU

Sosyal sigortalarda kayıtdışı istihda- mın denetimi; Sigorta Müfettişleri tarafın- dan yapılmakla birlikte, İş Müfettişleri, Vergi Usul Kanununun 127. Maddesine istinaden yoklamaya yetkili olanlar, Si- gorta Yoklama Memurları ile Genel ve Katma Bütçeli İdarelerin Denetim ele- manları tarafından yapılmaktadır.

1. Sigorta Müfettişleri

Sigortasız çalışmanın önlenmesi, si- gortalılık kapsamının yaygınlaştırılıp sos- yal güvenliğin tüm çalışan kesime yansı- tılması, gelirlerin artırılıp yeterli finans- man sağlanması için yeknesak, saygın, et- kin ve sürekli bir denetim gerçekleştiril- mesi amacıyla Sigorta Teftiş Kurulu Baş- kanlığı, 3917 sayılı Yasa ile 1993 yılında kurulmuş, bu tarihten itibaren ülke düze- yinde teftiş, kontrol ve denetleme faali- yetlerini yürütmektedir.

Tablo: 1

Sigorta Müfettişlerinin 2000-2003 Dönemine İlişkin Faaliyetlerinin Sonuçları

Yıllar	Denetlenen İşyeri Sayısı	Kayıtdışı Çalışan	Kayıtlı Çalışan	Toplam Çalışan
2000	36.870	30.870	217.240	248.110
2001	30.853	10.500	174.719	185.219
2002	29.498	7.452	119.141	126.593
2003	34.962	22.201	324.772	346.973

Kaynak: Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı Çalışma Raporları

Tablo: 2**Genel Bütçeye Dahil Daireler ve Katma İdarelerin Denetim Elemanlarınca 01.04.2000 - 30.06.2002 Dönemine İlişkin Yapılan Tespitler**

Denetlenen İşyeri Sayısı	Kayıtdışı Çalışan	Kayıtlı Çalışan	Toplam Çalışan
2.932	3.153	7.361	10.514

Kaynak: ISMMMO, Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Sorunlar Çözüm Önerileri ve Yeniden Yapılanma Raporu, Şubat 2003, 63.

Sigortasız işçi çalıştırma, prime esas kazancın ve prim ödeme gün sayılarının noksan gösterilmesi konularında daha etkin bir denetimin gerçekleştirilmesi amacıyla, 3917 sayılı Yasa sigorta müfettişlerine belirli koşul ve yöntemleri kullanarak bir işin yürütümü için gerekli olan sigortalı sayısını, çalışma süresini (prim ödeme gün sayısını) ve en az işçilik miktarını saptama yetkisi verilmiştir. 616 sayılı KHK ile bu yetkinin kaldırılması Kurumu ağır bir zararın içine sürüklemiş, özellikle ihaleli işler ile özel bina inşaatlarında kayıtdışılığı arttırmıştır. Durumun anlaşılmaması üzerine 4958 sayılı Yasa ile gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca işyeri kayıtlarından tespit edilecek her türlü bilgiden ya da kamu kuruluşları tarafından düzenlenen belge veya alınan bilgilerden işyerinde çalıştırılanları tespit etme yolu açılmış ve Kurum alacağını doğuran olay ve bu olaya ilişkin işlemlerin yemin hariç her türlü delille ispatlanabilmesi mümkün hale getirilmesi ve kamu idare ve müesseselerinin Kurumca istenen bilgileri yazılı olarak verme zorunluluğunun getirilmesi son derece yerinde bir düzenleme olmuştur.

2. İş Müfettişleri

Türkiye’de iş müfettişliği 3008 sayılı Yasanın 15.06.1937 tarihinde yürürlüğe girmesi üzerine; devlet, iş hayatının memleket menfaatine uygunluğunu takip, murakabe ve teftişine yönelik İktisat Vekaletine bağlı olarak kurulmuştur. İş

Müfettişleri, işyerlerinde 4857 sayılı İş Kanunu ve ilgili mevzuat hakkında denetimleri esnasında, kayıtdışı çalışma tespit etmeleri durumunda bunu raporlarında belirterek gerekli işlem yapılması için Bölge Çalışma Müdürlüğü ve ilgili Sigorta Müdürlüğüne gönderilmektedir.

3. Genel ve Katma Bütçeli İdarelerin Denetim elemanları

Genel ve Katma Bütçeli İdarelerin Denetim elemanları 506 sayılı yasanın 4447 sayılı yasa ile getirilip 4958 sayılı Yasa ile değiştirilen 130. maddesine dayanarak 08.09.1999 tarihinden başlayarak, kendi denetimleri sırasında kayıtdışı çalışanı tespit etmeleri durumunda, sigortalılık bilgilerini içeren tutanak düzenleyerek ilgili Sigorta Müdürlüklerine iletmektedir.

Ülkemizde yaklaşık olarak sigortalı çalıştıran işyeri sayısı yaklaşık 750.000 olmasına karşın, 01.04.2000-30.06.2002 gibi iki yıllık dönemde sadece 3.000 işyerinde yoklama ve tespit yapılmıştır.

4. Sigorta Yoklama Memurları

4447 sayılı Yasa ile Sigorta Yoklama Memurları, 08.09.1999 tarihi itibarıyla, sigortalıların işlemleri ile ilgili yoklama ve tespiti yapmak amacı ile Sigorta Müdürlükleri bünyesinde ihdas edilmiştir. İşyerinin yasa kapsamına alınması, yasa kapsamından çıkarılması, ihbar ve yakınmalar gibi durumların tespiti Sigorta Yoklama Memurları tarafından yürütülmektedir.

Tablo: 3**Yoklama Memurlarının 01.04.2000-30.06.2002 Dönemine İlişkin Faaliyetlerinin Sonuçları**

Denetlenen İşyeri Sayısı	Kayıtdışı Çalışan	Kayıtlı Çalışan	Toplam Çalışan
24.915	14.166	44.915	59.081

Kaynak: ISMMMO, a.g.e.,74.

Denetim kayıtdışı istihdamla mücadelede denetim mekanizması sistemi belirleyen yeniden yapılandıran unsurları güçlendiren, aksayan taraflarını tespit eden, çözüm yolları öneren bir yapıya sahiptir.

Sigorta Müfettişleri özellikle 4958 sayılı Yasa ile yetki bakımından güçlendirilmiş olmasına karşılık, bilgisayar, araç vb. önemli teknik altyapıdan yoksundur. Genel bütçeye dahil daireler ve katma idarelerin denetim elemanlarınca yapılan tespitlerin düşük olmasının nedeni, kendi görevlerini yaparken sigortalılıkla ilgili mevzuat nazara alınmamasından kaynaklanmaktadır. Sigorta Yoklama Memurlarının sayısının az olması, bazı illerde Sigorta Yoklama Memurunun hiç bulunmaması, yetkilerinin kısıtlı olması nedenleriyle beklenen etkinlik sağlanamamıştır.

V- SONUÇ

Kayıtdışı istihdamın en önemli nedeni olan ücret üzerindeki prim ve vergi yükünün yüksek olduğu dikkate alınarak, 5073 sayılı Yasa ile 01.01.2004-30.06.2004 devresinde geçerli olmak üzere işveren tarafından ödenen ücret ile sigorta primine esas kazanç alt sınırı arasındaki farkın Hazinece karşılanması ve 5084 sayılı Yasa ile GSYİH tutarının 1500 doların altında olan iller için 01.10.2003 tarihinden itibaren işe alınan işçiler için gelir vergisi ve sigorta primi işveren hissesinde hazine teşviki uygulamaları getirilerek, istihdamın artırılması ve kayıtdışı istihdamın kayıt altına alınması amaç-

lanmıştır. Bu düzenlemelerin, ülke genelini kapsamaması, belirli bir dönem için uygulanması vb. unsurlar bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yerine devletin prim oranlarına işsizlik sigortasında olduğu gibi, %2' si sigortalı, %3'ü işveren hissesinden olmak üzere toplam %5'lik bir oranda sigorta primine direkt bir katkısı daha yerinde olacaktır.

Kayıtdışı istihdamın önlenmesi, bu manada etkin bir denetim mekanizmasının kurulması, SSK özelinde biran önce Almanya örneğinde olduğu üzere kademeli (Sigorta Müfettişi, Sigorta Denetmeni, Yoklama Memuru) denetim sistemine geçilmesi gerekmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumu içinde oluşturulan ortak veri tabanı ve otomasyon ağının diğer kamu kurumları ve meslek kuruluşları ile uyumlulaştırılarak çapraz denetim sistemi uygulamasına olanaklı hale getirilmelidir.

Toplumda sosyal güvenlik bilincinin artırılması için, zorunlu eğitimde sosyal güvenlik dersi verilmeli, medya aracılığı ile sürekli bilgilendirme yoluna gidilmelidir.

Sigortacılık işlemlerinde kırtasiyecilik ve bürokratik engellerden kurtarılmalı, sigortalı ve aile bireylerine verilen hizmetlerde hoşnut bırakabilmek amacıyla sürekli toplam kalite çalışmaları yapılmalı, olağanüstü durumlar haricinde prim affını doğurabilecek, taksitlendirme gibi uygulamalara başvurulmaması gerekmektedir.

"Örgütlenmede Büyük Engel"

Namık TAN

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi Müdür Yardımcısı

Resmi kayıtlara girmeyen ve belgelendirilemeyen tüm faaliyetleri kapsayan kayıt dışı ekonomi, sigorta ve vergi yönünden de büyük kayıplara neden olmuştur.

Kayıtdışı ekonomi, Kanunda öngörülen ekonomik ve sosyal hakların kullanılmasında en temel engel olmaktadır.

Bugün sosyal güvenlik kapsamındaki aktif sigortalıların sınırlı artmasında, kayıt dışı ekonomi önemli bir etken olmaktadır.

Çeşitli isimler altında olmakla ve farklı yöntemlerle hesaplanmakla birlikte, kayıt dışı ekonominin milli gelire oranı, gelişmiş ülkelerde % 10 'lar düzeyinde tahmin edilirken, gelişmekte olan ülkelerde bu oran %50 'lere kadar varmaktadır.

Ülkemizde ise bu oran % 40 olarak tahmin edilmektedir. Ülkemizde kayıt dışı istihdam sorunu sadece sosyal güvenlik kurumlarının kaybettikleri sigorta primleri açısından değil, Maliye'nin de kaybettiği vergi açısından üzerinde ciddiyle durulması gerekli bir konu olarak değerlendirilmelidir.

Sanayileşmiş ülkelerde çalışan nüfus içinde ücretlilerin oranı yüzde 80 dolayında iken, ülkemizde yüzde 30'lar düzeyinde kalmaktadır. Bu oran kırsal kesimde çok daha düşük bir oranda bulunmaktadır.

Kayıtdışı ekonomi, ekonomik kayıp yanında, sosyal güvenlik gibi temel hakların kullanılmasını da engellemekte, insanların sağlık ve sigorta hakları kullanılamaz bir duruma gelmektedir. Anayasamızda sosyal güvenlik temel bir insan hakkı olarak öngörülmesine rağmen, Devletin bu konudaki yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdiği söylenemez.

Bu durumu, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Hane Halkı İşgücü Anketi 2003 yılı

4. dönem sonuçlarında da görmek mümkündür. İstihdam edilenlerin % 26.8'i yaptığı işten dolayı Sosyal Sigortalar Kurumu'na, % 10.5 Emekli Sandığı'na, % 10.9 ise Bağ-Kur'a kayıtlı olarak çalışmaktadır. İstihdam edilenlerin, Türkiye genelinde % 51.8'i herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışmaktadır. Sosyal güvenlik kuruluşlarına kayıtlı olmadan istihdam edilenlerin oranı kentsel yerlerde % 33'ü, kırsal yerlerde ise % 74.9'a varmaktadır. Türkiye genelinde herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışan 10 milyon 780 bin kişinin yüzde 65'nin kırsal yerlerde bulunmakta ve bunların % 86.9'u tarım sektöründe çalışmaktadır.

Türkiye, bu tabloyu değiştirmeden ve kişi başına milli geliri yükseltmeden, AB sürecinde başarılı olması beklenemez. Sosyal güvenlik haklarını garanti altına alacak tedbirler getirilmeli, işverenler de bu konuda çok daha duyarlı olmalıdır.

Hukuk kurallarına duyarlı toplum yapısına sahip olan ülkelerde kayıt dışı ekonomi daha çok yasalarla yasaklanmıştır.

Kanunlarımız, sigortasız çalıştırmayı kesin olarak yasaklamasına rağmen, 5-6 milyon insanımızın kayıt dışı çalıştırıldığı genelinde kabul edilmektedir.

Ülkemizde vergi ödeyen mükellef sayısının üç milyon, bu sayıya ücretli kesimi ilave ettiğimizde vergi ödeyenlerin toplamı 7-8 milyon kişi ile sınırlı kalmıştır.

Bugün itibarıyla 5 milyon kayıtdışı çalışanın asgari ücret üzerinden kayıt altına alınmasıyla Devletin Kasasına Toplam: 15.8 katrilyon lira girecektir. Bu kayıp, Hükümetin 2004 yılı bütçe hedefinde sosyal güvenlik kuruluşlarına aktaracağı katkıya neredeyse eşittir. Yani Kayıtdışı istihdamın

kayıt altına alınmasıyla, sosyal güvenlik kuruluşlarının açığı karşılanacağı gibi, Anayasal bir hak olan sosyal güvenlik hakkı da korunmuş olacaktır.

Kayıtdışı Ekonominin "Haksız Rekabet"e neden oluşu sadece İşverenlerle de sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda Serbest bir ekonomide Sendikalar arası haksız rekabeti de körüklemektedir. Örneğin; Kayıtlı çalışan bir işyerinde doğal olarak bir Sendikanın örgütlenebilmesi mümkün iken, Kayıtdışı çalışan bir işyerinde bu mümkün değildir. Yani Kayıtdışı Ekonomi; Sendikal örgütlenme ve toplu iş sözleşme hakkını da kullanılamaz bir durum getirdiği gibi, işverenler arasında da haksız rekabetin oluşmasında belirleyici olmaktadır.

Sosyal Sigortalar Kurumunun en büyük sorunlarından birisi de kaçak işçiliktir. Kuruma gün sayılarının veya kazancın eksik bildirilmesi, sigortalıların hiç bildirilmemesi gibi durumlar, genelde şikayet edilen konuların başında gelmektedir.

Aktif sigortalı sayısının ve buna bağlı olarak prim gelirlerinin artırılabilmesi, alınacak diğer tedbirler yanında denetim hizmetlerinin etkinleştirilerek, sigortasız çalışanların sisteme dahil edilmesi ile mümkün olabilecektir. Ancak, kurumların personel sayısındaki yetersizlikleri nedeniyle bu mümkün olmamıştır. Son zamanlarda uygulanan tasarruf genelgeleriyle birlikte kurumun ihtiyacı olan müfettiş, personel açığını kapatması imkansız hale gelmiştir.

Sigortasız çalıştırmayı engellemek bakımından 506 sayılı Kanunda öngörülen yükümlülükler şöyle sıralanmaktadır:

- İşveren, çalıştıracağı kimseleri, işe başlattığı gün, örneği Kurumca hazırlanacak işe giriş bildireleriyle Kuruma doğrudan bildirmekle yükümlüdür.
- 506 sayılı Kanunun 2. maddesine göre sigortalı sayılanlar, çalışmaya başladıklarını işe başladıkları tarihten itibaren 30 gün içinde Kuruma bildirirler.
- 4447 sayılı Kanunla, eksik bildirim

önlemek için; "Ay içinde bazı işgünlerinde çalıştırılmadığı ve ücret ödemediği beyan edilen sigortalıların 30 günden az çalıştıklarını açıklayan bilgi ve belgelerin işverence prim bildirelerine eklenmesi şarttır" getirilmiştir. İşverenin verdiği belgelerin geçerli olmaması halinde Kurum resen prim tahakkuk ettirebilecektir.

SSK Denetimleri

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun işyerlerinin denetlenmesi için yeterli sayıda denetim elemanının çalıştırılması gerekmektedir.

Kayıtdışı çalıştırmanın önlenmesi bakımından, SSK denetimleri büyük önem taşımaktadır. Bu denetimler sonucu, kaçak işyerleri ve sigortasız çalıştırılan işçi sayısı belirlenmekte, uyulması gereken yükümlülükler yerine getirilmektedir.

Denetimler sonucu, çalışanların sigorta ve sağlık yönünden hakları korunduğu gibi, Devlet bakımından da prim ve vergi geliri sağlanarak haksız kazanç sağlanmasının engellenmesi mümkün olmaktadır.

Kayıt dışı sektörün kayıt altına alınması için denetimlerin hızlandırılması gerekir. Bu nedenle, işyerlerinin yoğun olarak bulunduğu yörelerde şube müdürlüğü veya irtibat bürosu şeklinde örgütlenmesinin özellikle SSK ve Bağ-Kur açısından önem büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde vergi gelirleri incelendiğinde, vergi adaletinin sağlanamadığı gibi, vergi gelirlerinin yetersizliği de dikkat çekmektedir.

Bu durum, kayıtdışı ekonominin büyüklüğünü de göstermektedir.

OECD ülkelerinde, vergi gelirlerinin milli gelire oranı yüzde 37.2 iken, bu oran ülkemizde yüzde 27.9'dur.

Yapılması gereken, tüm gelirleri vergi kapsamına almak ve bu şekilde kayıtdışı çalışmayı önlemektir. Bunlar yapıldığında, tüketicilerin ödemiş olduğu dolaylı vergilerin payı azalacak, vergi adaleti sağlanacaktır.

Vergi ve sosyal güvenlik kesintilerinin yüksekliği, kayıtdışı çalışmayı özendirmek-

tedir. Bu bakımdan, kesinti oranlarının düşürülmesi, istihdamı olumsuz yönde etkileyen işgücü maliyetlerinin azaltılması, verginin tabana yayılmasını özendirecektir. Bu şekilde, daha fazla vergi toplanması ve OECD ortalamalarına ulaşılması mümkün olabilecektir.

Kayıtdışı çalıştırılma sonucu ekonomik ve sosyal kayıplar şöyle sıralanabilir:

- Çalışanlar düşük ücret ile çalıştırılmakta,
- İşyerleri küçülmekte ve taşeron çalıştırma yaygınlaşmakta,
- İşçilerin örgütlenmesi engellenmekte,
- Sosyal ve ekonomik haklar korunmamakta,

- İşsizlik ve yoksulluk artmaktadır.

Öneriler

- Ücretliler için farklı gelir vergisi uygulanmalı,
- İstihdamın artmasına yönelik olarak teşvik edici kolaylıklar sağlanmalı,
- Yatırım teşvikleri uzun vadeli olmalı,
- Devletin sosyal güvenliğin finansmanına katılması sağlanarak, işçilerin sosyal sigorta prim oranları düşürülmeli,
- Yabancı kaçak işçilerin çalıştırılmadaki kısıtlama ve yasaklamalar yoğunlaştırılmalı,
- Denetim işlevi artırılmalıdır.

Avrupa Eylem Günü

Avrupa'da sosyal devlet olgusu son yıllarda büyük darbeler oluyor. Sosyal devlet gittikçe küçülüyor ve sosyal kelimesi neredeyse ortadan kaldırılıyor. Avrupa Birliği dahilindeki tüm ülkelerde sağlık hizmetleri ve ilaç maliyetleri yükseliyor ve sigortalı çalışanların katkı payları gün geçtikçe artıyor. Emeklilik ile ilgili olarak başlatılan yeni düzenlemeler sonucu emeklilik maaşları düşüyor ve çalışanların ileriye dönük güvenceleri azaltılmaya çalışılıyor. İşe alınmak için gereken kurallar gitgide sertleşiyor. Birçok işveren ücretlerin düşürülmesi konusunda hükümetlere baskı yapıyor. Çalışma saatlerinin uzatılması işverenler tarafından gündeme getirilen hususlardan bir diğeri. Aksi takdirde işverenler üretimlerini işgücü maliyetlerinin daha düşük olduğu ülkelere kaydıracaklarını belirterek sendikaları tehdit ediyorlar.

Tüm bu olumsuzlukların ışığında Avrupa yeni bir sosyal reform arayışı içinde, kazanılan haklar yavaş yavaş kaybedilmekte ve sendikaların daha fazla sabrı kalmamış.

ETUC Avrupa'daki üyelerine 3 Nisan tarihinde kendi ülkelerinde sosyal devlet olgusunu ortadan kaldırmaya yönelik girişimleri durdurmak ve sosyal güvenlik sistemlerini halkın çıkarları doğrultusunda tekrar yapılandırmak amacıyla eylem düzenlemeleri için çağrıda bulundu.

Almanya'da da durum aynı. Sosyal alanda kazanılan tüm haklar yavaş yavaş geri alınıyor. Kamu sektöründe haftalık 38.5 saat olan çalışma süresi işverenlerin baskı-

ları ile 42 saate çıkartıldı. Almanya diğer Avrupa devletlerinde olduğu gibi sosyal güvenlik sistemleri ve sağlık hizmetleri açısından da büyük sorunlar yaşıyor. Sağlık hizmetlerinin dağılımı adaletsiz bir hal almış ve çalışanların katkı payları yüksek ölçüde artırılmış.

DGB, Avrupa Eylem Günü kapsamında Köln, Berlin ve Stuttgart'ta üç ayrı eylem düzenledi ve Köln'de Kuzey Ren Westfalya Bölgesel Örgütü tarafından düzenlenen eyleme TÜRK-İŞ'i de davet etti. TÜRK-İŞ'le beraber DISK, Hollanda İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Çek İşçi Sendikaları Konfederasyonu DGB'nin davetlileri olarak eylem gününe katıldılar.

Köln'deki Eylem Günü binlerce insanın 3 Nisan 2004 Cumartesi sabahı saat 10.00'da Ren nehrinin diğer tarafından eylemin yapılacağı Hohenzollernring'e yürüyüşe geçmeleriyle başladı. Meydana ulaşıldıktan sonra DGB Bölge Başkanı Walter HAAS, IG Metal Genel Başkanı Jürgen Peters ve İsveç LO Genel Başkanı Wanja Lundby katılımcılara hitaben birer konuşma yaptılar.

Eylem gününde misafir konfederasyonlar için enformasyon standları hazırlandı. TÜRK-İŞ enformasyon standında bir çok yayını ile birlikte TÜRK-İŞ dergisini sergilendi. Almanya'daki gurbetçi vatandaşlarımız TÜRK-İŞ standına büyük ilgi gösterdiler ve yayınları kısa sürede tükettiler.

Eylem gününde siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri de enformasyon standları kurdular. Friesen Meydanı ile Rudolf Meydanı arasında birçok sahne kuruldu ve çeşitli müzik grupları konserler verdiler. Köln'de düzenlenen eylem gününe DGB yetkililerinin verilerine göre 120 bin kişi katıldı. Köln, Stuttgart ve Berlin'de yapılan eylemlerin toplam katılımı ise 500 bin oldu.

"Yeni Bir Sendikal Örgütlenme Atağı Gerekiyor"

TÜRK-İŞ Dergisi, ülkemizin ve çalışanların sorunlarını farklı bir bakışla değerlendirmek, ülkenin düşünen kesimleriyle bu konuları tartışmak amacıyla yeni bir diziye başlıyor. Bu dizide, basın dünyasının usta kalemleriyle siyasetten ekonomiye, dış politikadan işçi sorunlarına kadar birçok konu ele alınacak, ayrıntılarıyla tartışılacak.

Dizimizin ilk konuğu, Posta Gazetesi Ankara Temsilcisi, CNN-Türk Televizyonu program yapımcısı ve sunucusu Mete Belovacıklı.

Sayın Belovacıklı, siz televizyon programlarınızla ve gazetelerdeki yazılarınızla Türkiye gündemini ve uluslararası gelişmeleri yakından takip eden bir gazetecisiniz. Bütün bu gelişmeler ışığında Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu siyasal açıdan nasıl görüyorsunuz?

Şöyle ifade etmek gerekiyor. Aslında uzunca bir süredir tartışılan hatta kimilerince bir hedef olarak ortaya konan ve istenen bir durum söz konusu. Bu du-

Mete Belovacıklı ile röportajı Pınar Alkan gerçekleştirdi.

rum ağırlıklı olarak iki siyasi partinin oluşturduğu parlamento yapısı. Şimdi Türkiye ilk kez böyle bir siyasi yapıyla karşı karşıya. Fakat bunun sorunlara çok da çözüm getirmede yavaş yavaş seslendirilmeye başlandı. Zaten yerel seçimlerle birlikte aslında ikili bir siyasi yapıdan çok dört partiden en azından ikiden fazla partiden oluşacak bir parlamentonun ve siyasi yaşamın beklendiği görülüyor. Öteki taraftan siyasal olarak Türkiye'nin ciddi bir kabuk değiştirme dönemine girdiğini görüyoruz. Özellikle AB açısından yaşanan tartışmalar Türkiye'nin siyasi partiler düzeyinde değil ama siyasi tavır alışları, refleksleri, beklentileri ve hedefleri açısından farklı bir iklim

yaratmış durumda. Bu aynı zamanda Türkiye'nin yıllardan beri biriken sorunlarının da farklı gözlerle görülmesi dolayısıyla farklı siyaset anlayışlarının da gündeme gelmesi demek. Bütün bu altyapı siyasi partilerin nerede durduklarına, ne istediklerine ve seçmenleriyle ilişkilerini de belirleyen ve dönüştüren bir başka yapının daha ortaya çıkmasına yol açıyor. Bu nedenle de siyaset adına çok fazla şeyin konuşulduğu bir arayışın hakim olduğu ve yeni açılımların daha gözde tutulduğu bir altüst oluş dönemi yaşıyoruz.

Kıbrıs'la ilgili gelişmelerin Türkiye'nin AB ile ilişkilerine olumlu yönde katkı sağladığı görüşüne katılıyor musunuz?

**Bundan sonraki gelişmeler
Türkiye-AB ilişkilerini ne yönde
etkileyecek?**

Beklenen ve ifade edilen şey şuydu: En başından beri Kıbrıs'ın Türkiye AB ilişkileri içerisinde belirleyici ve etkileyici bir rolü olmadığıydı. Bu resmi söylemdi. Ama gayri resmi olarak biz biliyoruz ki, bütün AB üyesi ülkelerle Türkiye arasındaki ilişkilerde, bire bir temaslarda bu konu hep gündemde tutuldu. Mutlaka çözülmesi gereken bir sorun gözüyle bakıldı Kıbrıs'a. Oysa çok daha önceden yapılmış uluslararası anlaşmalar nedeniyle Türkiye haklı bir şekilde Kıbrıs'ta bulunurken ve KKTC haklı bir şekilde varlığını ortaya koymuşken bir acelecilik hakim oldu bu süreçte. Acelecilik şuradan kaynaklanıyordu: Türkiye'de AB ile müzakere tarihi verileceğine dair bir beklenti vardı. Gerçi kamuoyu AB'ye üye olacağını varsayarak ve zannederek hükümetin attığı bir takım adımları destekledi ama aslında olan şey sadece bir müzakere tarihi almaktı. Bu noktada ilginç tavırlar da çıktı ortaya.

Buradaki sorun şu: KKTC bütün aksine iddialara rağmen yasal olarak var olan ve ambargo altında tutulan bir devlet; kuruluşu uluslararası anlaşmaların tanıdığı haklar çerçevesinde oluşturulmuş, var edilmiş bir devlet. Buradaki yaşanan sorunsal, AB'ye giderek ekonomiden siyasete bir dizi sorunu halledeceğini düşünmesi. Türkiye'deki siyasi kadroların Kıbrıs'tan vazgeçerek ya da Kıbrıs'ta geri adım atarak ya da Kıbrıs'ta tavizler vererek bu isteklerini gerçekleştirebileceklerini

"Çok sık olarak kardeşlikten ve hem adadaki hem de Ege Denizi'ndeki halkların kardeşliğinden bahsedilip duruldu. Oysa 1919'da da 1960'tan itibaren Türkiye'de, Ege'de ve adada da tecavüzkar olan taraf Türk tarafı değildir. Aksine Rum tarafıdır. Özür dilenmesi gerekiyorsa ya da bir kardeşlik için adım atılması gerekiyorsa bunun isteklileri öncelikle ve mutlaka diğer taraf olmak zorundadır. Bu tip bütün hayata ilişkin gerçekler reddedilerek Türkiye'deki siyasi yapının ve siyasi kadroların atacağı adımlar çok da gerçekçi çözümler olmayacaktır."

düşünmeleri. Bunu düşündüklerini Avrupalı muhatapları hissettikleri andan itibaren o Avrupalı muhataplar bunu bir istek olarak gündeme getirmeye başladılar. Tabi bir başka sorun daha var o da şu; mesela çok sık olarak kardeşlikten ve hem adadaki hem de Ege Denizi'ndeki halkların kardeşliğinden bahsedilip duruldu. Oysa 1919'da da 1960'tan itibaren Türkiye'de, Ege'de ve adada da tecavüzkar olan taraf Türk tarafı değildir. Aksine Rum tarafıdır. Özür dilenmesi gerekiyorsa ya da bir kardeşlik için adım atılması

gerekiyorsa bunun isteklileri öncelikle ve mutlaka diğer taraf olmak zorundadır. Bu tip bütün hayata ilişkin gerçekler reddedilerek Türkiye'deki siyasi yapının ve siyasi kadroların atacağı adımlar çok da gerçekçi çözümler olmayacaktır. Dolayısıyla bundan sonrasına bakmak gerekiyor. Çünkü referandumla sonuçlanan bir süreç bütün itirazlara rağmen yürüyüp gelmiş durumda. Eğer Kıbrıs'taki bu gelişmelere rağmen Türkiye'nin AB yolunda ciddi ve somut bir ilerleme olmaması çok ciddi iç siyasi çalkantılara yol açar.

Peki bu noktada Türkiye yıllardır uğraştığı AB mücadelesinden vazgeçip başka bir alternatif oluşumun içinde mi yer almalı? Telaffuz edilen Ortadoğu projelerinin bir parçası olunabilir mi? Türkiye ABD'nin bölgede kendisi için öngördüğü rolü mü oynamalı?

Türkiye başkalarının dayatmasıyla değil ama kendi iradesiyle AB normlarını hayata geçirmeli ve AB'nin içinde yer almalı.

Ama bugün geline nokta kendi iradesiyle atmadığı adımlara ilişkin bir tartışma. Dayatılan bir takım düzenlemeler ve yapılanmalarla AB'ye ne kadar üye olunabileceği bir soru işareti olarak duruyor. AB'ye üye olunmaması, olunamaması durumunda ise kuşkusuz ABD'nin bir takım talepleri ve yönlendirmeleri olacaktır. Orada ben iki şeyi öngörebiliyorum. Birincisi yapılması gereken asla o isteklerin bir parçası olmamaktır. İkincisi mevcut siyasi yapılanması açısından iktidarı kastetmiyorum ama genel olarak siyaset, Türkiye'ye yön verebilme iradesinden yoksun olduğu için muhtemeldir ki böyle isteklerin peşine düşülebilir.

Şöyle ifade etmek gerekiyor belki. Şimdi "Büyük Ortadoğu Projesi" böyle adlandırılmadan önce ilk adım, bunun ilk işaretleri önce Afganistan'ın ardından da Irak'ın işgaliyle geldi. İlk kez her iki işgalde de işgal edilen toprakların ekonomik zenginliklerinden çok siyasi yapılarıyla ve sosyal dokularıyla ilgili bir işgalle karşı karşıya dünya. Yapılmaya çalışılan şey şu; ciddi olarak bir talep ihtiyacı var dünya kapitalist üretiminde. Bu talep ihtiyacını karşılayabilmek için yeni, ciddi pazarlara ihtiyaç var. Peki bu pazarların bir de özelliği olması gerekiyor. Bu pazarlar tüketebilir insan topluluklarının yaşadığı coğrafyalar olmak zorunda. Böyle olmak zorunda çünkü diyelim ki bilgisayar satabileceğiniz düzeyde kültürel ve teknolojik altyapıya sahip coğrafyalar bulmanız gerekiyor. Bu da gerçekten balkanlardan başlayıp Ortadoğu'dan geçip Pakistan'a, Afganis-

tan'a uzana bir hat. Bu hattaki ülkeler aynı zamanda soğuk savaş boyunca Batı medeniyeti tarafından Varşova Paktı'na karşı tutulan bir sistemin bütünü aynı zamanda. Bu ülkeler bir çeşit Varşova Paktı'nın daha güneye inmesini engellemek için oluşturulmuş yönetimlerle yönetildiler yakın zamana kadar. Bunlar genellikle aileler, tek kişiler ya da oligarşik yapılar. Soğuk savaş bittikten sonra bunlara çok da ihtiyaç kalmadı. Şimdi petrolü olan dolayısıyla belli bir geliri olan ama o gelirin o coğrafyada yaşayan insanlarca paylaşılabilirdi yerlere ihtiyaç var. Var ki üretim buralarda tükettirilebilsin. Bü-

yük Ortadoğu Projesi'ne biraz böyle bakmak gerekiyor. Bunun içerisinde doğal olarak bazı çözümler yer alacak. O çözümlerden Türkiye kendi içerisindeki demokratikleşme adımlarını atarak uzak durabilir ama sürecin kendisini de çok yakından etkileyeceği bir gerçek. O dönüşümün öncelikli ve doğrudan hedefi Türkiye değil, Türkiye'den çok daha geri noktadaki ülkeler.

Türkiye'de son dönemdeki ekonomik göstergelerin iyiye doğru gitmesine rağmen olumlu etkilerin halka bir türlü yansımadağı görüşü var. Yoksulluk ve işsizlik oranlarının artması, ücretlerin reel oranda % 25 erimesi ekonomide esen bahar havasının ve çizilen pembe tablonun gerçekçi olmadığı gösteriyor. Buna katılıyor musunuz? Türkiye ekonomisinin performansını nasıl görüyorsunuz?

En son sorudan başlayarak yanıtlayayım. Aslında son iki yılı değil son dört yılı değerlendirmek gerekiyor. Farklı iktidarlar ve farklı programlar olsa bile aslında birbirini tamamlayan iktidarlardan ve programlardan bah-

2004 yılı sonunda IMF'yle ilişkileri biten Türkiye'de 2005'in ortalarında IMF yetkilileri gelip Türkiye ekonomisi hakkında bir değerlendirme yaptıklarında bu değerlendirme olumsuz olursa piyasalar alt üst oluyor yani piyasalar hala etkileniyorsa ekonomi hala kötü demektir. Aynı değerlendirme olumsuz olur buna rağmen piyasalar etkilenmezse ekonomideki dengeler iyi kötü yerine oturmuş demektir.

setmek gerekiyor bu süreç içerisinde. Sonuçta Türkiye bugüne kadar yaşadığı çarpık bir ekonomik yapıdan kurtulmak zorunluluğuyla karşı karşıya kaldı. Bu kurtuluş ne yazık ki Türkiye'nin kendi iradesiyle oluşturduğu bir kurtuluş reçetesi değildi. Biraz da borçlu olduğu ülkelerin borçlarını alabilmek amacıyla dayattıkları bir programdı. Ama yapısal olarak dönüşüm gerekliliği IMF tarafından söylenmiş olsa da Türkiye için gerekli bir noktaydı. Bu yapısal dönüşümü sağlamak için uygulamaya konan ekonomik politikalar öncelikle ücretli kesimleri sıkıntıya soktu. Ve bu dalga dalga toplumun bütün noktalarına yayıldı. Şimdi bu programın insanların alım gücünden başlayarak gündelik hayatlarına yansması maalesef bugünden yarına beklenilmesi gereken bir sonuç değil. Çünkü iddia edildiğinin tersine evet ekonomide, bütün makroekonomik göstergelerde ve ekonomik programa bağlı işleyişin kendisinde ve sektörlerde bir stabilite var. Fakat bunların çok kırılgan olduğu bir dönemden geçiyor Türkiye ekonomisi. Bu senenin sonunda IMF'yle yapılan anlaşmanın sonuna gelinecek ve yeniden IMF'yle bir anlaşmanın yapılıp yapılamayacağı tartışılıyor. Kimileri bunun asla yapılamayacağını söylüyor ki bu kimilerinin de bir kısmı iktidarın içinde hükümette yer alan isimler. Bunlara rağmen görünen ve bilinen o ki IMF'yle ilişkiler devam edecek, en azından IMF'nin belli periyotlarla ekonomideki gelişmeleri izlemesi ve not vermesi anlamında.

Şimdi şöyle düşünelim; 2004 yılı sonunda IMF'yle ilişkileri biten Türkiye'de 2005'in ortalarında IMF yetkilileri gelip Türkiye ekonomisi hakkında bir değerlendirme yaptıklarında bu değerlendirme olumsuz olursa piyasalar alt üst oluyor yani piyasalar hala etkileniyorsa ekonomi hala kötü demektir. Aynı değerlendirme olumsuz olur buna rağmen piyasalar etkilenmezse ekonomideki dengeler iyi kötü yerine oturmuş demektir. Bu noktaya yani yapılacak açıklamalardan etkilenmeme noktasına geldi mi dersiniz; bence gelmedi. 2005'te gelir mi dersiniz; ben çok da umutlu değilim.

Sendikaların son dönemde izlenen politikalar ve küresel ekonomik gelişmeler sonucu üye sayısının azalmasına karşın, hala karar alma süreçlerinde etkili olduğu gözleniyor. Siz bunu neye bağlıyorsunuz? Sizce sendikalar toplumsal ve siyasal açıdan nerede duruyorlar?

Belki 91'lerden başlamak gerekiyor. Aslında duvar yıkılırken

olan Batı ülkelerindeki sosyal politikalara ve sosyal haklara oldu. Çünkü Batı ülkelerindeki sosyal politikalar biraz da Batının öteki yanının zorlamasıyla oluşan oradan gelen esintilerle beslenen ve oraya karşı içeriği tahkim etmek için yaratılan ve var edilen politikalar. Duvarın yıkılması bütün dünyanın aslında neredeyse 18.yüzyıl kapitalizmine dönmesi anlamını taşıdı. O alternatifsizlik bu arada sendikaların hızla çözümlenmesini ve sendikalardan kaçışı gündeme getirdi. Bu bir taraftan da çok doğaldı. Çünkü bizzat Başbakan'ın da bir toplantıda ifade ettiği gibi "dışarıda bekleyen binlerce işsiz vardı." Dolayısıyla örgütlenmek yerine işi korumaya çalışmak ve bunu işverenle ilişkileri rahatsız etmeyecek düzeyde tutarak sağlamaya çalışmak çok doğal ve basit bir refleks olarak insan hayatına girdi. Bütün bunlara rağmen sendikaların sosyal hayatta ve siyasal karar alma süreçlerinde bir yeri hala var mı? Evet var. Bu ama eskisi gibi mesele Türkiye'de 1970'lerde ki gibi ya da Batı Avrupa'da 1960'lardaki gibi kitleselleşmişlikten gelen bir güç değil.

Sendikalar geçen yüz yıllık süreçleri boyunca bir taraftan da kültürel bir olgu olarak sosyal yaşamın içinde var oldular ve şimdi ağırlıkları biraz da oradan kaynaklanıyor. Yani arada danışılması gereken, kulak kabartılması gereken, dediklerine dikkat edilmesi gereken kurumlar, tüzel kişilikler olarak varlar. Ama bu süreç içinde aşınacak, aşınabilecek, aşınma tehlikesi taşıyan bir hal. Dolayısıyla yeni bir sendikal örgütlenme atağının yaşanması

"...medya sendika ilişkilerini olumsuz etkileyen nedenlerden bir tanesi de belki medyanın bizatihi kendisinin sendikasız olmasından kaynaklanan bir durumdur. Görmezlikten gelmek, çok da orali olmamak gibi bir zaafı izah edilebilir."

gerekiyor. Bu sadece Türkiye için geçerli değil üstüne üstlük. Bütün Batı Avrupa ülkelerinde de benzer bir sıkıntı ve benzer bir tartışma var. Türkiye'de henüz böyle bir tartışma yoksa bile önümüzdeki dönemlerde bu fiilen tartışılıyor olacak. Görünen o ki siyasi partilerden uzaklaşan, seçimlerde oy vermemeyi tercih eden ve giderek kalabalıklaşan bir kitlenin -sayıları on milyon civarında- sosyal hayatına düşünce hayatına egemen olduğu bir döneme doğru gidiyoruz. O biraz vazgeçmişliği, biraz reddedişi ve ikisini de aynı anda barındıran bir kalıp davranış biçimi ve eğer gerçekten böyle bir döneme gireceksek o zaman muhtemelen sendikalar da bundan olumsuz etkileneceklerdir.

Medya-sendika ilişkilerine baktığımızda bir mesafe ya da kopukluk olduğunu görüyoruz. Medyanın sendikaları dışlayan, görmezden gelen bu tavrını neye bağlıyorsunuz?

Çok uzun yıllar sendika-çalışma hayatı muhabirliği yaptım. Ben çalışma hayatına bakarken ki hal şimdi yok. O zaman her gazetede çalışma hayatına bakan bir muhabir vardı mesela. Şimdi böyle bir şey yok. Ekonominin içerisinde bir alan olarak görül-

yor ve ekonomi muhabirleri ileniyor. Birkaç nedeni var bunun. Birincisi; sendikalar da giderek eski dönemin organizasyonları olarak görülüp tıpkı Yargıtay gibi, hukukun, adaletin bir kolu gibi, tıpkı eğitim sorunu gibi, sağlık sorunu gibi geride bırakılmaya, eskimiş yapılarda sorun çözemeyen yapılar gibi algılanmaya başladılar. Böyle bir sorun var. Yani bir algı sorunu var ortada. Kuşkusuz sendikaları suçlamak adına söylenmiş bir cümle değil bu ama oturup belki düşünmek gerekiyor. İkinci neden sendikalar giderek kamu kesiminde örgütlü organizasyonlar haline gelmeye başladılar. Oysa özellikle özel sektörde geniş örgütlenmeler varken kamuoyunu daha çok ilgilendirebilecek süreçler yaşanabiliyordu. Özellikle toplu sözleşme dönemlerinde. Örnek Demir Çelik'teki bir grev gibi, Zonguldak Maden işçilerinin yürüyüşü gibi. Çok eskilere gidilirse Çeltik'deki bir direniş, daha daha eskilere gidilirse 15-

16 Haziran'a kadar. Bu dönemde o aktivitelerin de örgütlenme yerleriyle birlikte azaldığına tanık oluyoruz. Dolayısıyla ilginin de azaldığı bir döneme giriyoruz. Bu da medya sendika ilişkilerini olumsuz etkileyen nedenlerden bir tanesi.

Bir başkası, belki medyanın bizatihi kendisinin sendikasız olmasından kaynaklanan bir durumdur. Görmezlikten gelmek, çok da orali olmamak gibi bir zaafı izah edilebilir.

Yeni bir sendikacılıktan ve örgütlenme gerekliliğinden söz ettiniz. Medyanın da örgütlenmeye ve sendikal harekete ihtiyacı var o zaman...

Belki ama medya bir tarafta kendi içerisinde "sendikalaşmak mı yoksa odalaşmak mı" yı tartışıyor. Çünkü bir çeşit serbest meslek erbabı haline gelen medya çalışanlarının hakim olduğu bir dönemden bahsediyoruz. Dolayısıyla medyanın işçilerinden söz edilen bir dönemde değiliz. Öyle olduğu için de medya kendi içerisinde sendikalaşmak mı odalaşmak mı bunu tartışır halde. Bu tartışma bittikten sonra muhtemeldir ki net bir karar verilecektir. Bana sorarsanız da çok kolay bitmeyecektir bu tartışma.

"Medya kendi içerisinde "sendikalaşmak mı yoksa odalaşmak mı" yı tartışıyor. Çünkü bir çeşit serbest meslek erbabı haline gelen medya çalışanlarının hakim olduğu bir dönemden bahsediyoruz. Dolayısıyla medyanın işçilerinden söz edilen bir dönemde değiliz"

"Kendi İşimizi, Kendi İşyerimizi Korumak İçin Türkiye'de Üretilen Malı Kullanmak Zorundayız"

Ülkemizde Tüketicinin Korunması, Türkiye'de Üretilen Malın Kullanımı, Tüketimden Gelen Gücümüz konularında TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma ve Tüketici Sorunları Uzmanı Sinan Vargı ile konuştuk.

Sayın Vargı, ülkemizde tüketicinin korunması konusunda yapılan çalışmalar sizce gelişmiş ülkeler düzeyine erişti mi?

Türk ekonomisi için her zaman zararlı olduğunu yıllar önce de söylediğimiz gibi Gümrük Birliği'ne girmenin ülkeye tek faydası şu aşamada bizim yasal mevzuatımızın Avrupa Birliği ile uyumlaştırılması sürecidir. Tüketicinin Korunması Kanunu, Rekabet Kanunu gibi yasal düzenlemeler hep AB ve Gümrük Birliği sayesinde Türk Hükümetlerinin "çeyizi" olarak hazırlanmıştır. 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması hakkında kanun bu kapsamda hazırlanmıştır. TÜRK-İŞ, 1980'lerden beri Hükümet zirvelerinde bu kanunun çıkartılmasını istemiştir. Hazırlanma sürecinde ve bu kanunla kurulan kurullarda da TÜRK-İŞ görev almıştır. Tüketici Konseyi ve aldatici reklamlara karşı tüketiciyi koruyan Reklam Kurulunda da görev yapılmıştır.

Sinan Vargı ile TÜRK-İŞ Basın Danışmanı Hasan Tahsin Benli konuştu.

Tüketicinin Korunması konusundaki gelişmiş mevzuat açısından Türkiye bana göre dünyanın birinci ülkesidir. Bu konuda hangi siyasi iktidar döneminde olursa olsun Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın katkısı çok büyüktür. Yaklaşık on, on iki yıldır bu konuda yetişmiş uzman kadroları ile mevzuatın ve uygulamanın en iyi şekilde yerleştirilmesi için geceli gündüzlü çalışmalar yapmaya halen devam etmektedirler. Mevzuatın bu derece de gelişmişliğine rağmen uygulama konusunda ne yazık ki aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Uygulama ancak tüketicinin bilinçlenmesi ve hakkını yasal dayanakları da ortaya koyarak araması

ile gerçekleşecektir. Bu ise başta yazılı ve görsel medyanın kendisini ticari firma gibi görmeyip, ticari firmaların reklam şantajlarını da görmezden gelecek tüketiciyi bilinçlendirmeleri ile mümkün olacaktır. Televizyonlarda daha fazla sayıda tüketicinin korunması programının yayınlanması için mevzuat olmasına rağmen ne yazık ki bu tür programlara medyanın ağırlık verdiğini söylenemez.

Başta TÜRK-İŞ olmak üzere, bağlı sendikalarımız tüketicinin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi konusunda üzerine düşen görevleri hem toplumu aydınlatmak hem de kendi üyelerini birer tüketici olarak korumak

amacıyla çalışmalarını ve yayıne-seminer faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Geçtiğimiz yıl özellikle kredi kartları konusunda büyük bir kriz yaşandı. Yeni yasal ve idari düzenlemeler yapıldı. Ancak halen tüketicilerin kredi kartı kullanımı konusunda yeterli bir bilince ulaştığı görülüyor. Bunun nedenleri sizce nedir.

Tüket ve tükettikçe mutlu ol. Yeniden mutlu olmak için yeniden tüketmek gerekiyor. İnsanlar bir bakıma kendilerine bir hediye olarak mutlu olmak için tüketime şartlandırılıyor. Yurt dışında tüketim hastalığını ortadan kaldırmak için ise artık insanlara sakinleştirici veriliyor. Bizim ülkemizde de böyle bir durum söz konusu. Bunun başlıca nedeni aşırı tüketim alışkanlığıdır. Bakın, eskiden marketlere yalnızca alışveriş için gidilirdi. Günümüzde ise sineması, restoranı ile bir bütün olarak hafta sonlarında ailece gezilecek yerlerin başında geliyorlar. Alışveriş yapacak parası olmayan bütçesi kısıtlı olan insanlar bile yalnızca vitrinlere bakmak amacıyla ancak bir bankanın yalvara yakara pazarladığı kredi kartını cebine koyan gerçekten ihtiyacı olmayan bir malı satın alarak kendini mutlu ediyor. Bir yabancı yazar bunlara yeni tüketim mabetleri adını veriyor. Bunun da nedeni günde beş saat televizyon izleyen tüketicinin yaklaşık bir saatini reklam bombardımanı altında geçirmesidir. RTÜK mev-

zuatına göre reklamların yayın süresi, iki reklam kuşağı arasındaki süre belli olmasına rağmen RTÜK ve medya ilişkilerindeki müdahaleci tavrın ortadan kaldırılmak istenmesi de mevzuatın yeterince uygulanmamasına yol açıyor. Kredi kartını alıp cebine koyup, alışverişi kredi kartı ile bilinçli bir şekilde yapıp, gelecek ay içinde de faiz yemeden borcunu ödeyen banka müşterisini de aslında bankalar sevmiyorlar. İlle de bir gecikme olacak ki banka para kazansın. Banka bu anlamda sizin köşeye sıkışmanız için fırsat kollayacak. Yoksa siz bilinçli bir tüketim yapıp borcunuzu zamanında ödediğinizde banka sizden beklediği karı elde edemiyor. Bu yüzden de kredi kartını tüketim mabetlerinde, reklamların hayal dünyası içinde kullandığınız zaman, gelirinizi ile giderinizi tutturamadığımız zaman tehlike çanları çalıyor demektir. Bir başka bankadan borç alıp diğerinin borcunu kapatmak işine kalkışıldığında da insanın durup bir kendini sorgulaması gerekiyor.

Tabii bankalarda halen hiç masum değil. Ticari ve tüketici borç faizlerin düştüğü günümüz ekonomisinde kredi kartı faizlerinin yasal mevzuatlara rağmen aşırı kalması haklı olarak "bankalar söz dinlemiyorlar" polemiklerine yol açıyor.

Bu durumda hatalının tam anlamı ile bankalar olduğunu da söyleyemiyorum. Ne yazık ki, bilinçsiz tüketim yapan, kredi kartını sihirli değnek gibi gö-

ren ve ödeme emri geldiğinde de kara kara düşünen tüketicilerin de artık bilinçlenmesi gerekli. Kredi kartını akılcı kullanıp, ekmeğinden, beyaz eşyasına kadar aldığı tüm ürünlerin akşam toplamını yapan ve 'ben ne kadar ay sonunda borç ödeyeceğim' diye hesabını yapan bana göre kazanır. Aksi takdirde bir hocamızın dediği gibi "borcunu ödemediği için intihar edenin arkasından banka üzülmez de borcunu kefinden almaya bakar" hesabını da iyi yapmak gerekli..

Sayın Vargı, TÜRK-İŞ Dergisi'nin geçen sayısında Çin Malları ile ilgili bir makaleniz yayımlandı. Türkiye'ye her geçen gün giderek daha fazla sayıda ve çeşitte Çin Mali giriyor. Bu yerli sanayimizi de olumsuz etkiliyor, bu konuda tüketiciler ne yapmalıdır.

Türkiye'ye giren Çin malları gerçekten bir çok üretim sektörümüzü yakından etkiledi. Oyuncak sektöründe yüzde 95'lere vardı. Elektrikli cihazlarda bu oran yüzde 60'a, kırtasiye sektöründe ise yüzde 45'e kadar çıktı. Toplam olarak 30 değişik üretim sektörü Çin mallarının baskısı altında. Tabii hem TÜRK-İŞ Teşkilatlanma Uzmanı hem de tüketicinin korunması uzmanı gibi iki değişik alanda görevi sürdürdüğüm düşünülürken bunun istihdam alanındaki etkisini de görmek gerektiğine inanıyorum. Bu sektörler krize girdiğinde işten çıkarmalar, işsizlik, yoksulluğun artacağı da görülebiliyor.

Tüketici açısından durum bir deneme-yanılma sürecidir. Çin mallarını ucuz olduğu gerekçesiyle alacak, kalitesinin genellikle düşük olduğunu görecektir ve bir dahaki alımlarında fiyat ve kalite ikilisine daha fazla önem vererek tüketici tercihi yapacaktır. Ama tüketiciye şu anda Çin mahı alma, Çin mahı tüketme gibi bir ifade kullanırken, ona bir gün sende bu malları satmı aldığın için işini kaybedebilirsin öğüdünü de mantıklı bir şekilde vermek gerekiyor. Amerika'da New York metrosunda şöyle bir ilan görmüştüm. "Bugün Japon mahı araba satın alıyorsan, yarın git işini Tokya'da ara". İşte Türk tüketicisine yerli mahı kullan, Türkiye'de üretilen mahı kullan dememizin nedeni bu.

Tabii bu sorunu yalnızca tüketiciye bu tür öğütler vererek aşmak mümkün değil. Bu sorunu yalnızca görmezden gelmek demektir. Çin bu başarıyı nasıl yakalamıştır. Bunu görmek gerekli. Yabancı sermaye yatırımlarının belirli bir süre vergiden muaf tutulması veya elektriğin daha ucuz sanayiye verilmesi gibi önlemler ile sanayinin kurulacağı arazinin devlet tarafından kiralanması gibi birçok yeniliğin bizim tarafımızda da verilmesi gerekmektedir. Türkiye şimdi bunun tam tersini yapıyor. Özelleştirmeler ile ülkenin en iyi yatırımları parasının kaynağının ne olduğu bile bilinmeden çok uluslu konsorsiyumlara adeta peşkeş çekiliyor. Türkiye giderek bu alanda bir pazar haline geliyor. Tarımdan destek

çekildiği için Türkiye artık kendi üretebileceği bir çok tarımsal ürünü dışarıdan para vererek satmı almak durumunda.

Elmayı, armudu, buğdayı, tütününü dışarıya para ödeyerek satın alacağımızı çok değil 1970'lerde bize söyledilerdi inanır mıydık?

Bunu 'işte küreselleşme budur' diyerek bize hatırlatanlar, küreselleşmeciliği savunanlara verilecek en iyi cevap ise şudur. Bu sistemin savuculuğunu yapanlar yani küresel serbest piyasa ekonomisi savunucuları kendi işlerine gelmediğinde bunu ne yazık ki uygulamıyorlar. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri, kendi ülke sanayisini korumak, kendi çalışanını korumak için tedbirler alıyor. Kendi otomotiv sektörünü koruyucu tedbirler alıyor, kendi bilgi işlem yazılım elemanlarını korumak için "önce Amerikalı istihdamı" şeklinde politikalar üretiyor.

Çin mallarından veya yakın bir gelecekte Çin gibi birçok ülkeden gelecek ucuz ürünlerin Türkiye'yi istila etmesini önlemek de yetmiyor. Türkiye'nin

dış alım kalemleri içinde en fazla yer tutanlardan bir grupta yabancı otomobil ve lüks tüketim mallarıdır. Her iki mal grubunun da Türkiye'ye girişini önleyici tedbirleri almak hükümetin görevi olmalıdır. Tabii bu konuda da hükümetlere destek vermek, başta işçi sendikaları, memur sendikaları, sanayi ve ticaret odaları ile sivil toplum örgütlerinin görevidir. Ama hükümetler bu konuda altına imza attıkları uluslararası ticari anlaşmalar nedeni ile elleri kolları bağlı durumda olduklarında da sanayicisi, tüccarı, işçisi, memuru, tüketicisi bu tedbirleri bir şekilde ortaklaşa alarak kendi öz sanayilerini korumak zorundadırlar.

Çin malları bir dönemdir. Belki geçer ama geçene kadar da birçok sektörü etkiler. Türkiye'nin bundan bir ders alması gerektiğine inanıyorum. Çin

dünyada IMF politikaları dinle-meyerek gelişmeyi başarmış bir ülkedir. İki büyük küresel krizi başarı ile atlatmış, istihdam ya-ratan uluslararası yabancı ser-mayeyi ülkesine davet ederek ihracat imkanlarını zorlamıştır.

Türkiye'de mevcut hüküme-te yöneltile en büyük eleştiri-lerden biriside işsizliğin halen artmakta olduğudur. İşsizliği ortadan kaldırmak veya artma-sını engellemek için Çin malları konusunda yasal tedbirlerin ya-nı sıra, yerli sanayiciye daha fazla imkan tanımak, yabancı yatırımları ülkeye çekebilmek için ise daha etkili politikalar geliştirmek zorundayız. Yoksa şu anda tüketiciye dönüp Çin malı satın almayın demek yeter-li gelmeyecektir. Çin malları konusunda tedbir isteyenlere de şunu sormak lazım. Herkes kendi içinde bir hesaplşmayı yapmak zorunda. Bir milyona Çin malı satanlar bunu da Tica-ret Odalarına kayıtlı bir ithalat-çıdan alıyorlar. Şimdi tüketiciye dönüp de Çin malı satın alma-yın demek ne derecede geçerli. Zaten o tür mağazalarda da ta-mamı mallar Çin malı değil. Be-nim gördüğüm kadarı ile yüzde yetmiş Türkiye'de yapılan mal-lar. Kalitelerinden feda edilmiş basit markalar ama birçoğu da Türk malı.

Ama bunların dışında ger-çekten de ülkeye giren mal 7 milyar dolara ulaştı ise bunun tedbirini baştan almak lazım. Saraciye, oyuncak, gözlük, ev aletleri, elektronik gibi birçok eşya da yerli sanayi etkileniyor.

Devlet hacı adaylarına dağıttığı çantayı iki-üç yıldır Çin'den sa-tın alıyorsa devletin de kendisi-ni sorgulaması lazım. Çin'de bugün 1.500 dolayında Türk iş adamının üretim tesisleri var. Bu sayı 2-3 yıl önce 600 civarın-daydı. Yani Türkiye'ye gelen Çin malları dediğimiz ürünü de üreten çoğunlukla Türk işa-damlarıdır. Neden oraya gittik-lerini veya Türk işadamlarının Bulgaristan veya Romanya'da neden yatırım yaptıklarını araştırmak ve tedbir almak zorun-dayız. Onların verdikleri im-kanları biz kendi yatırımcımıza da sağlamak zorundayız.

Şu anda kaçak girişler engel-lenmiş durumda. Ama ucuz mal bir şekilde yine yolunu bulup giriyorsa bu deliklerin de ka-panması lazım. Ama en önemli si sanayicinin elektrigini vergi-sini ucuzlatarak daha fazla ucuz üretime yönelmesini sağlayacak tedbirlerin bir an önce alınması gerektiğine inanıyorum.

Bu soruya bağlantılı olarak yerli malı kullanımı veya Türkiye'de üretilen mal gibi kavramlar var. Önce bu kavramları da açarak yerli malı kullanımı konusunda geçen ay gazetelerde yayımlanan araştırmanızdan da söz eder misiniz?

Türkiye'de bugün birçok ya-bancı yatırım var. Bunlar yerli ortaklarla genellikle kendi mar-kalarını üretiyorlar. Bu işletme-ler Türkiye'de bizim işçimizi, mühendisimizi, teknisyenimizi istihdam ediyorlar. Bizim ham-

maddemizi kullanıyorlar, ülke-mize vergi ödüyorlar ve ülke ekonomisine büyük katkıları oluyor. İşte yalnızca yerli malı demeyip kavramın kapsamını bu şekilde genişletmek gereki-yor. Türkiye'de üretilen mal de-nildiğinde yerli ve yabancı tüm yatırımcıların bizim ülkemizde ürettiği mallar anlaşılmalıdır. Ancak burada tabii önemli bir istisna var. O da bizim ülkemi-zin hammaddelerinin de kulla-nılması konusudur. Bu konuda bir örnek vermek gerekirse, ya-bancı tütün alıp burada işle-yen, benim ülkemde tütüncülü-ğü yok eden, yabancı sigara fir-malarının burada bu kapsamda değerlendirilmesi yanlıştır. Bu-nun yanlışı olduğunu söylemem de bazı kesimler tarafından maksatlı olarak yorumlanabilir. Ama ülke ekonomisine katkı-sından çok daha fazla tütüncü-lüğe, tarıma, sağlığa zarar veren ve elde ettiği parayı tamamen dışarı aktaran bir başka yatırım daha yapmayan firmaları biz ve tüketici dernekleri bu kapsam-da değerlendirmiyoruz.

Ülkemizde yabancı mal ve marka kullanımı ne yazık ki psiko-sosyal etmenlere dayan-maktadır. 1980 sonrası görülen Türk tüketiminde yaygınlaştı-ılan yabancı mal hayranlığı ne yazık ki bugün günümüzde de az da olsa sürmektedir. Top-lumda kullandığı mal ve marka-lar ile sosyal statüsünü yüksel-teceğine inanan bir lüks tüke-tim düşkünü bir kitle yaratıl-mıştır. Bu kitle eğlence biçimle-ri, yaşantıları, televizyonlardaki bazı magazin programları ile

topluma yansıtıldığında kültürel ve ahlaki bir yozlaşmaya ve tüketim bunalımına da yol açmaktadır.

Türkiye'de Üretilen Malın kullanılması istihdama olan olumlu katkısı nedeniyle tüm toplumu yakından ilgilendiren bir konudur. Ayrıca yerli sanayinin gelişerek başka yatırımlara yönelmeleri ülke ekonomisine kazandıracaktır. Yabancı mal ithal edilirken vergi yükü ağır bile olsa, bunun istihdama ve ülke üretimine katkısı yoktur. Öncelikli tercihimiz Türkiye'de üretilen malın kullanılmasıdır. Bunu yaygınlaştırmak için elimizden geleni yapıyoruz.

Biz geçen ay sizin de belirttiğiniz gibi TÜRK-İŞ'in yurt satışına yayılmış 9 bölgesinden 500 tüketici ailesi ile Türkiye'de üretilen malın kullanımı konusunda bir anket çalışması yaptık. Bu ankette ayrıca kendi Tüketimden Gelen Gücümüzü örgütlemek ve yaygınlaştırmak için de sorular vardı. Sonuçlar olağanüstü bir şekilde ümit verici gözüktü. Sonuçları alt başlıklar halinde şöyle vermek mümkün.

Bu araştırma dergimizin diğer sayfalarda yer aldığı için kısaca başlıklar halinde söz edelim isterseniz.

Tüketicilerin yüzde 91'i bir ürün satın alırken "Türkiye'de Üretilen Malı" tercih ediyor. Aynı fiyat ve kalitede olan bir yerli ve bir yabancı ürünü satın almada, tüketicilerin yüzde 88.2'si tercihlerini yerli marka üründen yana kullanıyor. Tüketicilerin yüzde 81.8'i ülkemizdeki yerli mah ve Türkiye'de Üretilen Malın satın alınması kampanyalarını yetersiz buluyor. Türkiye'de üretilen mallar üzerinde Türk Malı ibaresinin bulunmaması tüketicinin yerli mah satın almasını engellediğini ifade eden tüketicilerin oranı ise yüzde 86.4. Türkiye'de üretilen ürünlerin garantisinin, yetkili tamir servislerinin ve yedek parçalarının daha kolay bulunması tüketicinin tercihini yerli maldan yana kullanmasını sağlıyor. Tüketicilerimiz Türkiye'de de artık çok kaliteli mallar üretildiğinin farkında. Yabancı marka kullanan az sayıda aile, yabancı malların toplumda daha iyi bir imaj verdiğini ifade ediyor. Ailelerin yüzde 93'ü çalışanların üretimden gelen güçleri kadar tüketimden gelen güçlerinin de önemli olduğuna inanıyor. İşçi tüketici ailelerinin yüzde 94'ü ürün satın alırken o ürünün üretildiği fabrikada sendikali ve sigortalı işçilerin çalış-

masını önemsediklerini ifade etmişlerdir.

Bizim açımızdan diğer önemli bir konu kendi işçimizin ürettiği mal ve hizmetlerin yine kendi işçimiz tarafından kullanılmasıdır. Bu bir bakıma kendi tüketimimiz ile kendi iş yerimizi korumak, kendi iş güvencemizi oluşturmakla eş anlamlıdır. Örneğin otomotiv döşemesi için kumaş üreten bir tekstil fabrikasında çalışan işçimiz, otomotiv üretiminde bir daralma olduğu takdirde işsiz kalabilir. İşte kendi tercihlerinde ve yakınlarının tercihlerini de yerli otomobil konusunda oluşturduğu takdirde kendi işini de iş yerini de geliştirmiş olacaktır.

TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarımızın örgütlü olduğu işyerlerinde üretilen ürünleri kullanmak sonuçta tüketimimiz ile doğal bir iş güvencesi niteliğindedir. Bunu bir örnekle açıklamaya çalışalım.

Marketten alışveriş eden bir işçinin bir kağıt ve karton fabrikasında çalıştığını düşünelim. Bu işçinin marketten kendi ailesinin ihtiyacı için bir bisküvi satın alacağını düşünelim. Bu işçi bisküvi satın alırken sendikaların örgütlü olduğu bir işyerinde üretilen bir bisküviyi satın almayıp, reklamları veya birkaç kuruş ucuz olan fiyatı gibi nedenlerle bir sendikasız işçi çalıştıran başka firmanın ürününü tercih ettiğinde başta sendikasızlaştırma politikalarına destek verdiğini düşünmek mümkündür. Bizim örgütlü olduğumuz bisküvi fabrikasının satışlarındaki düşme, o fabrikanın krize

girmesi veya kapanması sonuçta sırası ile daha az karton ve kağıt ambalaj satın almasına neden olacaktır. Karton ve kağıt ambalaj satın alınması böylece birkaç kez düştüğünde karton ve ambalaj üreten fabrikanın da işçi çıkarması mümkündür. Belki de sendikasız işçi çalıştıran bisküviyi satın alan işçimiz bisküviyi satın aldıktan birkaç ay sonra işsiz kalabilecektir. İşte tüketimden gelen gücümüzün örgütlenmesi amacıyla sendikalı işçiler tarafından üretilen ürünlerin sürekli olarak sendikalar arası bir dayanışma ile sendikalarımızın dergilerinde yer alması gerekmektedir. Türk Metal Sendikasına üye fren balatası üreten bir işçimiz, gıda maddesi satın alırken Tekgıda-İş Sendikasına bağlı bir işçinin üretimini satın almaya ikna edilmelidir. Keza bunun terside düşünebilir. Gıda işçisi fren balatası satın alacağı zaman bu ürünün Türk Metal işçisi tarafından üretildiğini bilmek zorunadır. Ama ne yazık ki içtiğimiz sigara konusunda bile bu konuya bütün yayınlara rağmen dikkat etmiyoruz. Bu açıdan başta TÜRK-İŞ ve daha sonra diğer işçi sendikaları konfederasyonları ile memur sendikaları konfederasyonları ve sivil toplum örgütleri ile tüketici dernekleri ile bunun bir örgütlülük politikası olduğunun bilinci ile hareket etmeleri gerektiğine inanıyorum.

Bu en basit hizmet sunumunda bile geçerlidir. Hizmeti sunan firmanın sendikalı işçimi, taşeron mu, kaçak işçimi çalıştırdığını araştırmak zorunadadır.

Sayın Vargı, ulaşım sektöründe hizmet sektöründe örgütlü sendikalarımız da var. Bu konuda işçi-tüketici tercihini nasıl yapacak.

Tüketim malı satın aldığımız kadar da hizmet satın alıyoruz. Hangimiz hangi cep telefonu hattı satın aldığımızda orda hangi sendika var diye sorguluyoruz. Ya da Üsküdar'dan Beşiktaş'a geçerken bir anda özel motorlara atlayıp karşıya geçmek yerine aynı fiyata kendi işçimizin çalıştığı vapurları kullanıyoruz. Ankara-İstanbul arası trenle beş saate düşürülürdü. Tren yerine, sendikasız işçi çalıştıran otobüs firmalarını tercih ediyoruz. Bunun nedenlerinin sorgulanması gerekmiyor mu? Ama bu konuda bu işyerlerinde örgütlü sendikalarında, kendi işletmelerine teklif götürmesi gerekiyor. Cep telefonu hat hizmeti sağlayan firmalar öğretmenlere, memurlara özel indirimler sağlamaya başladılar. Bazı bankalar taraftar kartı, polis kartı, kamu çalışanı kredi kartı uygulaması başlatarak bazı gruplara indirim yapıyorlar. İşte hizmet sunan bu tür işletmelerde öğretmene, memura, işçiye, tren bileti satın alırken, vapur bileti satın alırken, toplu ulaşım bileti satarken fazla değil yüzde beş bir indirim sağlayarak yenden hizmet satın alan insanın kendi işletmesini kullanmasını teşvik etmek zorundadırlar. Tüketici o takdirde aynı hizmeti sunan iki işletme arasında yalnızca sendikalı işçi çalıştırdığı için değil de, belirli bir ekonomik menfaat sağladığı için de hizmet sunumunda satın alma

tercihini yaparken kendi ekonomisini de düşünmek zorunda kalacaktır.

TÜRK-İŞ Dergisi'nin geçen sayısında SA-8000 Standardı ile ilgili bir yazı vardı. Sosyal Sorumluluk Standardı emeğe saygılı üretim yapan firmaların tüketiciler tarafından bilinmesini ve tercih edilmesini sağlayacak. Bu standardın yaygınlaşması konusunda neler yapılmalıdır.

Almanya'da halı satan bir tüketici, bu halının üretiminde çocuk işçi emeğinin sömürülmediğini, spor ayakkabı alan bir tüketici bir uzak doğulu işçinin kölelik düzeni ile çalıştırılıp çalıştırılmadığından emin olmak istiyor. Hindistan'da köylerde halı dokuma yaşı beşe kadar düştüğü için küçük çocuklar uyuyabilmek için halı ipini kestikleri bıçakla ellerini kesiyorlar. İşverenleri de kan haliya bulaşmasın diye onlara izin veriyor. Bir çok ülkede günde 14 saat çalışma koşulları var. İşte SA-8000 standardı bu ve bunun gibi üretim koşullarını engelleyecek niteliktedir. SA-8000 Standardı, çocuk işçilik, cebri çalıştırma, işyerinde sağlık ve güvenlik, örgütlenme ve toplu pazarlık hakkı, her türlü ayrımcılığın olmadığı işyeri ve disiplin uygulamalarında ceza ruhsal ve fiziksel olmadığı işyerlerine verilen ve bizim için çok önemli olan bir standarttır. Sendikalaşmaya imkan tanımayan, sendikalaştıkları için işçileri işten atan, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin gerektirdiği tedbirleri alma-

yan işletmelerin bu standardı alması mümkün olmayacağı gibi tüketici de alış veriş tercihini bu yönde kullanacaktır. Bu toplumsal mutabakat standardının uygulanması ile kaçak işçi çalıştıran işletmelerin iş gücü maliyetleri ile sendikalı işçi çalıştıran belli olacaktır. Özellikle sendikalı işçiler, örgütlü memurlar, emekliler gibi tüketici grupları göz önünde bulundurulduğunda bu standardı taşıyan ürünlerin satın alınması kolaylaşacaktır. Sonuçta kazanan yine Türkiye ekonomisi olacaktır. Bunun gerçekleştirilmesi için başta TOBB, TISK gibi kuruluşlara işçi sendikaları konfederasyonlarına ve tüketici örgütleri ile sivil toplum örgütlerine büyük görev düşmektedir.

Sayın Vargı, siz geçen ay içinde Avrupa Birliği Tarım Komisyonunun davetlisi olarak Bulgaristan'a gittiniz. Orada durum nasıldı?

Birliğin geliştirdiği Ortak Tarım Politikası gerçekten üzerinde iyi düşünülmesi gereken bir alan. Örneğin Polonya'da ülke nüfusunun yüzde beşi çiftçi iken, bunlara tarımsal destekleme primi adı altında bir ödeme yapmak ve ürün desenini değiştirme kararı Polonya'yı kara kara düşündürüyor. Türkiye'de ise nüfusun yüzde 40 veya 45'i çiftçi iken bunu nasıl kabul edeceksiniz.

Avrupa Birliği konusunda benim söylemek istediğim katılmak ve katılmamak tartışmaları bir yana, fiyat ve gelir arasındaki araştırmalarım oldu. Sebze

meyve pazarına girdiğimizde fiyatlar beni şok etti. Bu şoku yaşamamın nedeni ise elde edilen ortalama gelirin fiyatlara yetiştirmemesi olarak algılanabilir. Bundan bir yıl önce Selanik pazarında, bir demet maydanoz 1 Euro idi. Yani bir milyon altı yüz bin lira civarında. İki yüz kilometre doğuda Türk toprağında bu fiyata dokuz-on demet maydanoz alınabilir. Keza içinde bir tane tam bütün bir fındık olmayan hepsi kırık yarım fındıkların kilosu 8-9 Euro idi. Malatya'da artık pakete girmeyecek atılacak kadar küçük olan kayısılar ise yine 9-10 Euro idi. Halde Edirne'li Türkçe bilen bir vatandaşımız ise bizim yağsız tuzsuz peynirimizi göstererek Türk peyniri diyor ama fiyatı onunda 4-5 Euro, kaliteli peynir ise 13-14 Euro'ya kadar çıkıyor. Ama gelir o kadar artmadığı için sol görüşlü televizyonlar pazara giden emeklinin tane ile satın aldığı sebze ve meyveyi konu ederek yaşam maliyetinin

yüksekliği hakkında yayın yapıyorlar. Avrupa Birliği konusunda benim kişisel gözlemlerim, Türkiye'nin aslında halen bir cennet olduğu ve bunun bizim tarafımızdan kıymetinin bilinmediği konusunda. Tabii bu benim bir tüketici gözlemcisi olarak tercihim. Balkan ülkelerindeki insanlar bizden çok daha yoksul ama onların yeni üç aday ülke statüsünde olan Bulgaristan ve Romanya'dan söz edilirken Türkiye'den fazla söz edilmemesini de maksatlı buluyorum. Selanik pazarında da Sofya pazarında da Türkiye'den götürülen tekstil ürünlerini, temizlik malzemelerini görünce ve satıcı bunların kaliteli olduğunu bizim Türk olduğumuzu bilmeden söylediğinde insan gurur duyuyor. Sofya'nın ve Avrupa'nın birçok merkezinde Sarar gibi Mavi Jeans gibi Türk ürünlerini Türkçe adlar altında görmek gerçekten gurur veriyor. Ancak halen İngiltere'de orta tabaka Türkiye'de üretilen Beko ürünü satın alırken biz hala Japon televizyonu peşinde koşuyorsak bunun bir sorgulanması lazım. Türkiye gerçekten büyük ülke, bize bir Balkanlardan veya bir Ortadoğu ülkesinden bakıldığında orada insanlarla konuştuğunuzda onların Türkiye ile ilgili görüşlerini aldığınızda Türkiye'nin ne denli güçlü bir ülke olduğu anlaşılıyor. Hele tarımsal açıdan daha fakir ülkelere gidildiğinde ülkemizin bir cennet olduğu anlaşılıyor. Gönül arzu ederdi ki, her vatandaşımızı oraya götürüp, bunları gösterelim ve ülkemizin

gerçekten cennet olduğunu anlasınlar.

Oradaki tekstil ürünlerinin de büyük bir bölümü Türkiye’de üretilen mallar olmasına rağmen yabancı adlar taşıyan ürünler değil mi?

Tabii öyle... Gerçekten çok komik bir durum. Türkiye’de dikildiğini yüzde yüz bildiğim gömlekler orada İtalyan malı olarak karşıma üç dört misli fazla fiyata çıkıyor. Aynı gömlek diyorum, çünkü aynı kumaşı, aynı modeli ben Türkiye’den almıştım. Şimdi bu tekstil kotası meselesi. İtalyanca bile olmayan ama İtalyan imajı veren markalar var. Mardini diye gömlek var. İtalyanca’da bunun karşılığı yok. Türk Malı üreticimiz Mardinli olduğu için böyle bir marka uydurmuş. Rizelli var, Rizeli o da.. Türkiye’de yapılıyor, dikiliyor, İtalya’da satılıyor. Kravatlar, kotlar, çorap, elbise hepsi öyle. Şimdi gidip bunları İtalyan malı olarak oradan üç misli fiyat ödeyip alıp gelenlere gülmek elde mi. Ama bu bizim tüketicinin de yabancı mal ve marka hayranlığı nedeni ile de gerçekleşen trajikomik bir durum. Karataş diye palto ürettiğinizde kimse satın almıyor ama "blackstone" dediğinizde aynı pardesü kapış kapış gidiyorsa bu işte tüketici bilinçsizliğinin ve mal marka hayranlığının bir göstergesi. Türkiye bu yüzden kendi markalarını üretmek yerine, taklit ürünlere yöneliyor. Örneğin kaliteli olduğu bilinen yabancı markalı gömleklerin hemen aynısı

Ege’de kurulan pazarlarda 20 milyona satılıyor. Ambalajı markası bile aynı, gömlek kalitesi. İnsan bu gömleklerin aynı fabrikada aynı firma için dikildiğini ama bunların hatalı olduğu için kaldığını düşünüyor, ama paket açıldığında hata olmadığı görülüyor. Pekiyi neden aynı gömlek taklit marka yerine kendi markamızla yapılmaz onu bilemiyoruz.

Siz yıllardır gıda katkı maddeleri, tarım ilaçları, hormonlar üzerinde çalışmalar yaptınız. Şu anda Türkiye’de gıda, sebze meyve tüketimi gerçekten güvenli hale geldi mi.

Eğer bir ciddi fabrikanın ürettiği gıda ürünü satın alıyorsanız mesele yok. Ama açıkta satılan, üreticisi, son kullanma tarihi belli olmayan bir ürünü satın alıyorsanız ciddi tehlike var. Gıda katkı maddeleri açısından hem tüketici hem de üretici artık bilinçli. Toplumda giderek artan alerjik rahatsızlıkları kavak polenlerine bağlamanın da bir yararı yok. Kışın yediğimiz gıdada kullanılan boyalar, gıda koruyucu maddelerinin limitleri konusunda tüketici artık bilinçlendi ve ciddi üreticilerde buna dikkat ediyor. Sebze ve meyvelerde ise tarım ilacı kullanımı ne yazık ki hükümet açıklamalarının tersine giderek artıyor. Gümrük kapılarından dönen ve aşırı tarım zehri kullanılan ürünlerin iç pazara verildiği dedikoduları hep tarımsal seminerlerle fısıltı haline konuşuluyor. Hormonlar konusunda

da belirgin bir değişim yok. Yine aşırı kullanım söz konusu. Ama Türkiye’yi ilgilendiren tek gerçek bunlar değil. Bir de genetik yapısı ile oynanmış gıdalar var ki insan sağlığı açısından tam bir kanser saatli bombası olduğuna inanıyorum. Avrupa Birliği tarım politikaları açısından da genetik gıdalar bir sorun ve bunun tüketiciye ürün ambalajı üzerinde açıklanmasını planlıyorlar. Bizde ise bu gizleniyor. Meşrubatlarda limitleri artan mısır glikozunun elde edildiği mısırın genetik mısır olduğu iddia ediliyor. Bu limitlerin arttırılması konusunda Bush-Başbakan görüşmesinin gündem maddesi olabilmesi de konunun önemini bir kez daha ortaya koyuyor. Yabancı bir yatırımcı olan tarımsal firmanın bu derecede etkili olması, gıda da kullanılan katkı maddelerinin bile Amerika-Türkiye üst düzey görüşmelerinde ele alınması kimin mısırını niye tüketiyoruz sorusunu gündeme getiriyor.

Bana göre işin en acı yanı. Bize tarım ilacı, hormon, genetik tohum satan firmalar ile kanser tedavisinde kullanılan kemoterapi ilaçlarını satan firmaların aynı firmalar veya aynı şirketlerin içinde yer alan firmalar olması. Tüketicinin satın alma tercihlerinde domates bile satın alırken bunu sorgulaması gerekiyor. Bunu sorgulamak içinde bilinçli tüketici ve örgütlü tüketici olması gerektiğine inanarak tüketici derneklerine üye olması gerekiyor.

Sosyal Diyalog*

Dünyada ve Türkiye’de hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Ekonomik ve sosyal alanda meydana gelen gelişmeleri eski kavramlarla, eski yaklaşımlarla açıklamak, değerlendirmeye çalışmak giderek güçleşmektedir.

Değişen dünya insanlık için yeni nimetleri beraberinde getirirken yine insanlık için çok ciddi yeni sorunları da getirdiğinde kuşku yoktur. Bu yeni oluşumlar, endüstri ilişkileri sistemi üzerinde de önemli etkiler yaratmaktadır. Bu durum, işçi ve işveren sendikalarına yeni perspektifler yeni bakış açılarını getirmektedir. Bu, günümüz sendikacılığı için çok önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Küreselleşmenin tüm dünyaya egemen olmaya başladığı günümüzde karşımıza çıkan temel soru, küreselleşmenin yarattığı gelişmelerin kimin yararına olduğudur. Bu gelişmeler çalışanlardan, emekten, demokrasiden, barıştan yana ise kabul edilebilir ve desteklenir.

Ancak meydana gelen gelişmeler geniş kesimlerin çalışma ve yaşama şartlarını daha da olumsuz duruma getiriyorsa, sosyal refah devletini zayıflatıyor, dünyada gelir adaletsizliğini artırıyor ve sömürüyü tüm

toplumlar açısından yoğunlaştırıyorsa doğal olarak, işçi kesimi bu gelişmelere karşı çıkacak ve düzeltilmesi için mücadelesini sürdürecektir.

Bugün tüm kesimler açısından öncelikli ve temel hedef, çoğulcu, özgürlükçü ve katılımcı parlamenter demokrasinin işleyişinin önündeki engellerin kaldırılması olmalıdır.

Çünkü başta çalışanlar olmak üzere, iktisaden zayıf kesimlerin hak ve çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi ancak demokratik rejim içinde mümkündür. Üçüncü bin yıla damgasını vuracak değişim rüzgarı demokrasi ve onun yanı sıra

sosyal adalete dayalı toplumsal barıştır.

Biz işçi kesimi olarak Türkiye’nin yalnızca tüketen değil, üreten ve tüm dünyaya kendi ürettiklerini satan bir ülke olmasını istiyoruz. Ancak üreten işçilerin, insan onuruna yaraşır bir hayat sürdürmesini de istiyoruz. Demokratik toplumun gelişmesi ile birlikte sendikal hak ve özgürlüklerin de gelişmesini ve tüm çalışanların bundan özgürce yararlanmalarını istiyoruz.

Bu doğrultuda endüstri ilişkileri sisteminde işbirliği sürecinin başlatılmasına ve geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Sendikalar toplumda gerekli ve vazgeçilmez örgütler olmak durumundadır. Gelecek dönemin endüstri ilişkileri daha uyumlu, işbirliğine dayanan ve çatışmacı olmayan bir yapıyı gerekli kılmaktadır.

Ancak, demokratik, hoşgörü ortamında katılımcılığı ve paylaşımında akılcılığı esas alan bir anlayışın da yerleşmesine ihtiyaç vardır. Bunun sağlanması ise sorunları doğrudan tarafların çözeceği yeni ve katılımcı yöntemlerin geliştirilmesi ile mümkün olacaktır.

Demokratik rejimin temel unsurlarından birisi "çoğulcu-

* Bu metin, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç’ın 8 Nisan 2004 günü Maltepe Üniversitesi’nde yaptığı konuşmadan özetlenmiştir.

Görüş

luk" ise bir diğeri de "hoşgörü" ve "uzlaşmadır." Bu unsurların bir arada bulunması ancak ilgili kesimlerin veya kişilerin arasında bir diyalog imkanı olmasıyla mümkün olacaktır.

İleri gitmiş bazı demokrasi-
lerde var olan temel vozlama-

toplantı yapılmıştır. 11.4.2001 tarihinde çıkarılan 4641 sayılı kanunla yasal bir nitelik kazanmıştır.

Bu gelişme süreci geriye doğru incelersek bir hesaba göre 9 yıllık, diğer bir hesaba göre 3 yıllık geçmişi olan ESK'nın kendinden beklenen temel işlevleri yerine getirmekten halen çok uzak olduğu açıktır.

Başbakan ile ilgili bakanların bulunduğu bir platformu doğrudan sorunları iletme aracı olarak kullanmak konseyin amacına uygun bir yaklaşım değildir. Görüşleri doğal olarak çelişen kesimlerin tartışarak, müzakere ederek, arayış içinde ortaya çıkardıkları sonuçları ESK'nın ele alması, ESK'ya işlerlik ve itibar kazandıracak, hükümetler için de sonuç almayı kolaylaştıracaktır.

Avrupa birliği ile entegrasyon sürecinde, AB-ESK komitesinin yapısı ve faaliyetleri dikkatle izlenerek yeniden oluşturulmasında büyük yarar bulunmaktadır. Bu çerçevede Türkiye

için AB-ESK modeli için İspanya ESK yapısına uygun bir model örnek oluşturulabilir.

ESK kurumsal bir nitelik kazanmalıdır. ESK özerk olmanın yanı sıra, kendine ait çalışma alanı ve daimi uzman kadrosu olan bir yapıya kavuşmalıdır.

AB'de sosyal diyalogdan söz ederken birçok farklı düzeyden söz etmek de mümkündür. AB düzeyinde, öncelikle devlet-işçi-işveren temsilcilerinden oluşan ekonomik ve sosyal komite bulunmaktadır.

Ayrıca AB, çok çeşitli konularda oluşturulan birçok komite ve uzmanlık kuruluşunda da üçlü yapı hakimdir. Bu gelişmeler özellikle Maastricht ve Amsterdam anlaşmalarının onaylanmasından sonra artmıştır. Sosyal taraflar temsilcileri faal olarak komisyon çalışmalarına katılmaktadırlar. Ayrıca işçi ve işveren temsilcilerinin yer aldığı çok çeşitli sektör komiteleri kurulmuştur. İşçi temsilciliği müessesine nitelik kazandıran, işçi ve işveren temsilcilerinden olu-

şan bilgi ve danışma kurulları bulunmaktadır.

AB müktesebatı (mevzuatı) düzeyinde de bir dizi sosyal diyalog mekanizmasının yer aldığı görülmektedir. Örneğin: Türkiye'de İş-Kur bünyesinde kurulan işgücü piyasası bilgi danışma kurulu örnek gösterilebilir. Sosyal diyalog mekanizmalarının uygulandığı bir diğer alan kadın-erkek arasındaki fırsat eşitliğidir.

Sosyal diyalog yaşayarak tecrübe kazanır ve gelişir. Toplumlar örgütlendikçe güçlenirler. Güçlendikleri kadar öz denetim yapabilirler etkinlik kazanırlar. Sosyal diyalogun sağlanması, sağlıklı temellere oturtulması için düşünmek ve bu konudaki mekanizmaları mutlaka değiştirmemiz lazımdır.

Biz bunu kendimiz yapmazsak hayat bizi buna zorlayacaktır. Bu noktada hep birlikte şunu sormak zorundayız; Türkiye nasıl daha güçlü olur?

Daha çok bilgi üretmekle... Nasıl daha çok bilgi üreteceğiz diye düşünerek... Yeni nesillere bilim ve bilginin önemini anlatarak... Daha çok araştırma yaparak... Bilime ağırlık vererek... Sosyal diyalogu geliştirerek.

Bunun için de, öncelikle hükümet edenler ve ülkeyi yönetenlerin diyalogu benimsemesi, zihniyet değişiminin sağlanması gerekmektedir. Bu değişim, Türkiye'nin ekonomik politikalarının anahtar unsuru olabilir, daralan ufkunun açılmasını sağlar.

AKP Hükümeti Karar Aşamasında: IMF ile Tamam mı? Devam mı?

3 Kasım seçimlerine giderken, Türkiye'nin önünde iki seçenek vardı: IMF-Dünya Bankası (DB) patentli programları yeni niyet mektuplarıyla, gözden geçirme programlarıyla birbiri ardına ekleyerek koşar adımlarla ekonomik ve toplumsal yıkıma gitmek ya da ülkenin gerçekle-riyle uyumlu, kalkınma hedef ve politikalarıyla donatılmış yeni bir programla IMF-DB patentli programlara son vermek.

Birinci seçeneğin devamı yönünde, içerden büyük sermaye dışardan ise uluslararası sermaye kaynaklı yoğun bir baskı mevcuttu. Bu baskılar öylesine güçlü oldu ki, bir anda seçenekler kağıt üzerinde bile teke ini-verdi. Birkaç istisna dışında, partilerin ekonomik programları veya seçim bildirgeleri adeta IMF-DB patentli programın bir şablon metni gibiydi. Partilerin büyük bir çoğunluğu, IMF-DB aracılığı ile Türkiye'yi mutlak bir bağımlılık cenderesine sürükleyen mevcut programla kavgalı olmayacağı mesajını sözünü ettiğimiz bu iç ve dış güç odaklarına aktarmada büyük bir özen göstermişler ve bu programın "yeni yerli sesi" olmaya aday olduklarını ilan etmişlerdir.

Aslında bu duruma şaşmamak gerekir. Başka ülke örnek-

lerinden de görülüyor ki, borç kıskacında uzun bir süre kalan ülkeler dış kaynak bulmak uğruna IMF-DB patentli politikalarla sığındıkça yeni bağımlılık ilişkileri içine çekilmekte, başta bütçe olmak üzere iktisat politikalarına egemen olamaz bir konuma düşürülmektedir. Bizde de olan budur. İşte bu nedenle ki, IMF-DB patentli programlar demokratik hiçbir gelecek- le bağdaşmayacak biçimde, zorlama tekumlarla -15 günde 15 yasa örneğinde olduğu gibitopluma dayatılmaktadır. Öngörülen bu modelde her şey değişebilir, -buna iktidar ve kadroları da dahildir- değişmeyecek olan tek şey politikalar- dır. Nitekim 3 Kasım seçimleri son- rasında da böyle oldu.

Seçimler sonrasında iktidar olan AKP'nin Acil Eylem Planı (AEP), Hükümet programları ve bugüne kadarki icraatları özüt itibarıyla IMF-DB ikilisinin güdümünde sürdürülmekte olan programın devamı niteliğindedir. Ancak programın devam ettirilmesi, AKP'nin programı sorunsuz bulduğu anlamına gelmemelidir. AKP, programın yarattığı sosyal ve ekonomik sonuçların-sorunların farkındadır. Nitekim, seçimlere gidilirken resmi belgelerde programa bağlı kalınacağı masajı verilirken, öte yandan seçim meydanlarında programın bu sonuçlarına dönük sert eleştirilerde bulunulması bu tespitimizi doğrulamaktadır. Bu duyarlılık seçim sonrasında da devam etmiştir. Hatta bu eleştiriler ve tespitler daha sonra, AEP'ye taşınmıştır. AEP metniyle, mevcut ekonomik programın temel eksikliklerinin düzeltilmesi yönünde IMF ile ciddi müzakereler yapılacağı izlenimi yaratılmıştır. Ancak görüldü ki, mevcut IMF programının temel çatısı korunduğunda, programın yol açtığı sorunlara IMF'den farklı çözümler üretmek mümkün olamamaktadır. Nitekim, AEP'de sıralanan hedeflerin büyük bir çoğunluğu bu hedefler bütçelere taşınmadığından kağıt üzerinde kalmıştır. Hatta bu-

nun böyle sonuçlanacağı Hükümet tarafından da tahmin edilmiş olmalı ki, bu öneriler hükümet programlarına da zaten taşınmamıştı.

Uzun boylu tartışmaya gerek yoktu; Hükümet için asıl bağlayıcı olan hukuki belgenin hükümet programı (ikinci program da birinciden farklı değildi) olduğu da dikkate alınırsa, AKP iktidarının henüz yolun başında IMF-DB patentli programla bir ihtilafı olmadığı bu belgeyle (ortada birbiri ardına gelen iki program olduğundan aslında belgeler demek daha doğru) resmilesiyordu.

Ortada resmi bir belge vardı ama hükümetin kurulmasının ardından gelen faiz düşüşünün yarattığı olumlu konjonktürün devam etmesinden olsa gerek, hükümetin kurulması sonrasında yapılan “faiz dışı fazla hedefinin revize edileceği” şeklindeki açıklamalar AKP’nin ekonomiden sorumlu kurmayları tarafından hükümet programının mürekkebi kurumadan yeniden

tekrarlanır hale geldi. Hükümette çok büyük bir özgüven gelmişti. “Biz kendimize özgü araçları devreye sokarak başarılı olacağız, böylece IMF’nin dünyadaki kredibilitesini artıracacağız” denilerek övünülüyordu. Hatta daha da ileri gidilerek bir önceki hükümete taş atılarak “Niyet mektuplarını artık biz yazacağız” deniliyordu. Tüm bu açıklamalar, mevcut programda toplam kamu için % 6.5 olarak öngörülen faiz dışı fazla büyüklüğünün (milli gelirin yüzdesi olarak) düşürüleceği yönünde çabaların ortaya konacağı şeklinde anlaşılmıştı. Ancak bunun böyle olmayacağı, üç aylık geçici bütçe kanunu ile görüldü. üç aylık geçici bütçe ile AEP’nin üç aylık vaatlerinin örtüşmesi beklenirken, ikisi arasında neredeyse, hiçbir bağın kurulmadığı ortaya çıkmıştır. Benzer bir tespit bütçenin aslı için de geçerlidir.

Gerek 58 ve 59. hükümet programları, gerekse 2003 yılı geçici ve 2003 yılı asıl bütçenin ana doğrultusu, AKP iktidarının öngörülen faiz dışı fazla hedefi-

ni aşağıya doğru revize edeceği ve IMF programına aykırı önerilerini kabul ettireceği iddiasını haklı kılacak unsurlardan yoksun kaldığını açıkça göstermiştir. Sonuç alınmadığı anlaşılmış olmalı ki, bu iddiadan daha sonra vazgeçilmiştir. Öyle bir noktaya gelinmiştir ki, IMF programının dayattığı faiz dışı verme koşulu, hükümetlere kısmen de olsa kendi siyasal programlarını uygulamaya koyabilme olanağını artık vermemektedir. 2004 bütçesiyle bu somut olanak ortaya çıkmıştır. Hatırlanacaktır, 2004 Bütçe Kanunun kabulünün ardından asgari ücrette ve SSK ve Bağ-Kur emekli maaşlarında bütçede öngörülenin üzerinde bir artışa gidilmişti. Ardından yapılan ek bütçeyle, bu ek yükün maaş ve faiz ödeneginin dışındaki ödeneklerden yapılacak yüzde 13’lük bir kesintiyle karşılanması öngörülmüştü. Bu da gösteriyor ki, bütçeler artık hükümete bir esneklik tanıyamamaktadır.

AKP bu süreçte ilginç bir tavır sergilemiştir; önceleri faiz dışı fazla hedefine takıldığında programdan şikayetçi olunmuş, bazı makroekonomik göstergelerde başarılı sonuçlar alındığında ise programa sahip çıkmıştır. Yani, başarısızlık olduğunda bunların faturası IMF’ye çıkarılmış, başarılarda ise, -halbuki TÜRK-İŞ Dergisi’ndeki yazılarımızda da gösterildiği gibi gerek büyümede gerekse enflasyonda elde edilen başarılar aslında geçicidir- bunlar da AKP’nin eseriymiş gibi sunulmuştur. Hatta bazen kendilerin-

ce başarı kabul edilen bu ortamın yarattığı rehavetten olsa gerek daha da ileri gidilerek "2005 başında artık IMF ile yollarımızı ayırabiliriz. Bu seçeneği ciddi olarak düşünüyoruz" gibi radikal sayılabilecek bir öneri bile dile getirilebilmiştir.

Ancak geçtiğimiz günlerde açıklanan Ocak ayına ait cari işlemler açığının öngörülerin çok üstüne çıkması ve buna kaynağı belirsiz dövizlerin ülkeyi terk etmesinin eşlik etmesi döviz fiyatlarını bir anda fırlatıverdi ve ekonomide yaratılmaya çalışılan olumlu hava birden olumsuzla dönüşüverdi. Bu olumsuz konjonktürden olsa gerek, o günlere denk düşen 4. İzmir İktisat Kongresi'nin açılış konuşmacıları arasında yer alan Başbakan, uzun süredir özel sektör, uluslararası derecelendirme (rating) kuruluşları ve siyasiler arasında tartışma konusu olan "IMF ile devam mı, tamam mı" sorusuna açıklık getirme gereğini hissetti ve ardından ekledi: "IMF'ye git diyemeyiz ama faiz dışı fazlayı da gevşetiriz." Böylece, tekrar başa dönmüş olduk. Yazımızın başında da ifade edildiği gibi, Hükümet faiz dışı fazla hedefini yeniden tartışır konuma geldi. Hükümet tam bu tartışmayı başlatmıştı ki, ertesi gün Şubat ayına ait cari işlemler dengesi sonuçları açıklandı. Cari işlemlerdeki açık büyüyor ve belirsiz döviz çıkışı devam ediyordu. Nitekim, veriler açıklanır açıklanmaz döviz fiyatları yeniden yükselişe başladı. Dolayısıyla, tartışmanın zamanlaması doğruyd.

Bu tartışmadan bir sonuç çıkabilir mi? AEP, hükümet programları ve bütçe hedefleri ve uygulamaları gösteriyor ki, AKP bunu geçmişte başaramamıştır. AKP, bu sefer başarıma niyetinde olsaydı bu seçenek dahil IMF'siz seçenekleri de 4. İzmir İktisat Kongresi'nde tartışmaya açardı.

Bilindiği üzere, bu tür kongrelerin tarihsel önemi, bu kongrelerin, moda deyimle ekonominin yol haritasının çizildiği ve vizyonunun oluşturulduğu bir zemin olmasından kaynaklanır. Ona tarihselliğini veren bu özelliğidir. Sorunları tartışmayan, çözümler üretmeyen, bir alternatif geliştiremeyen bir iktisat kongresinin kalıcı olması mümkün değildir. Maalesef, geçtiğimiz günlerde sona eren bu kongrede ne sorunlar tartışılabilmiştir, ne de çözümler. Çünkü çözüme katkı yapabilecek örgütlü kesimlere bir tartışma zemini yaratılmamıştır. Bu tarihi fırsat kaçırılmıştır.

Toplumsal, Hükümetin bu konuda ne düşündüğünü ayrıştırmasıyla bilme hakkı vardır. AKP'nin bir alternatif programı

yoksa, bunları sunabilecek örgütlü kesimlerin önerilerini anlama ve dinleme mecburiyeti vardır. Bu toplumsal bir sorumluluktur. Önerileri kabul eder veya reddeder, bunun siyasi sorumluluğu onun üzerindedir. Sonuç öyle ya da böyle olabilir ama bunun için öncelikle alternatif önerilerin tartışılması gerekir. Çünkü, IMF-DB patentli programın bizi nereye getirdiği çok açık ortadadır. Geline yer, aynı sorunları bu sefer daha da ağırlaşmış olarak tartışıyor olmamızdan da anlaşılıyor ki, toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan geniş halk yığınlarının arzuladığının bir hayli uzağındadır.

Türkiye'nin bu programlarla kendisine bir gelecek oluşturması mümkün değildir. Bu programda ısrarcı olunması halinde, gelir dağılımı ve ekonomik bağımsızlık açısından geçmiş arar hale gelebiliriz.

80 sonrası, döneme egemen olan ve günümüze kadar sürdürülen iktisat politikalarının ciddi bir eleştirisinin yapılarak alternatifinin üretilmesi gerekir. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında olduğu gibi, Türkiye kendi vizyonunu ve amaçlarını kendisi üretmelidir. Aksi halde, uygulanmakta olan programın göz ardı ettiği birikim, kalıcı büyüme, yapısal değişim, istihdam, sanayileşme, teknolojik dönüşüm, adil bölüşüm, sosyal adalet ve ekonomik bağımsızlık gibi temel ve orta-uzun döneme dönük hedefleri yakalamak hiç bir zaman mümkün olmayacaktır.

Mesleki Eğitimde İşletmelerin ve Eğitim Kurumlarının Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri*

Mesleki Eğitim konusunda son yıllarda ciddi bir mesafe alınmıştır ama yeterli değildir.

Meslek Liseleri çağ nüfusunun yüzde kaçına hitap etmektedir? Çıraklık Eğitimi hedef kitlesinin yüzde kaçına ulaşabilmiştir? Bütün meslek kuruluşlarının desteği sağlanabilmisimidir? Sağlanamamışsa sebepleri nelerdir?

Bunlar hep uygulamada sistemin, yönetimin ve kaynak yetersizliğinin sebep olduğu sorunlardır.

Bugün un, yağ ve şeker bulunduğu halde yapamamanın sıkıntısını yaşıyoruz. Had safhasındaki işsizlik, devamlı artan genç nüfus, meslek eğitiminin önemini her geçen gün arttırmaktadır.

Mevcut politikalar, belirlenen hedefler örgün eğitim sistemi içinde gerçekleştirilememiştir.

Çıraklık eğitimi veya mesleki eğitim her ülkede rahat uygulanabilecek bir sistem değildir. İşletmelerde ve meslek kuruluşlarında belli bir altyapıya ihtiyaç vardır.

Ahilik geleneği Türkiye'de esnaf ve sanatkarların ağırlıklı olduğu işletmelerde önemli bir

kültürel altyapıdır ve uygulanmanın kolaylaştırılması ve karşılaşılan güçlüklerin kısa sürede çözülebilmesi için önemlidir.

Devlet-işçi- işveren arasındaki diyalog son derece önemlidir. Bu büyük ölçüde sağlanmıştır. Ama diyalogun ötesinde uygulama ve sonuç elde etme noktasında aksamalar veya eksiklikler vardır. Bu işbirliği sadece mesleki eğitimle sınırlı tutulmamalıdır. Eğitimin her kademesine yayılmalıdır. Okul öncesi eğitimde başlamalı, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim ve hayat boyu eğitimle devam etmelidir.

Örgün Eğitim içinde kazan-dırılmayan davranışlar meslek içi eğitim, hizmetiçi eğitim, işbaşında eğitim yolu ile kazandırılmalıdır.

Mesleki Eğitim ile çalışma hayatı arasında geçerliliği olan, kalıcı, güvenilir bir sınıf ve belgelendirme sistemi kurulması gerekiyor.

Mesleki Eğitim çalışma hayatının ihtiyaç duyacağı, duyduğu nitelikli elemanlar yetiştirmeyi garanti etmelidir. Çalışma hayatı da istihdam garantisini verebilmelidir.

Belgelendirilmiş yeterlilikler (diploma, sertifika, belge, vb.) dünyanın her yerinde geçerli olmalıdır. Bunun için verilen belgeler AB ve dünya standartlarına uygun olmalıdır.

Bir saatlik dahi olsa belgelendirilen eğitim diğer eğitim kurumlarında yurtiçi, yurtdışı özel veya genel de değerlendirilebilmelidir.

* Bu metin, 4-5 Mayıs 2004 günlerinde Ankara'da yapılan "Eğitim Kurumu-İşletme Diyalogu Konferansı"ndan alınmıştır.

Özellikle mesleki eğitimde ve çıraklık eğitiminde kapılar her yaştaki insanımıza açık olmalıdır.

Zorunlu eğitim dışındaki gençlerimizin de bu hizmetlerden istifade edebilmesine imkân verilmelidir.

Öğretmen bulunamayan derslerde öğretmen yetiştirilmesi, çıraklar ile ortaöğretim arasındaki denklik özellikle son yıllarda önem kazanan 'saygınlık denkliği' mutlaka sağlanmalıdır. Belki istatistikî sistemin buna göre yeniden tanzimi gerekebilir. Bu da yapılmalıdır.

İş yerlerinde, işletmelerde eğitim gören çıraklarla ilgili olarak işverenin ciddi şekilde bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve duyarlı hale getirilmesi gerekiyor, bu uygulamanın kısa ve uzun vadedeki yararları iyi anlatılmalıdır.

Eğitime kaynak ayıran, kaynakları amacına uygun olarak kullanan meslek kuruluşları teşvik edilmelidir. Personelini geliştirmek için uyum kursları düzenleyen veya kurslara elemanlarını gönderen işletmeler mutlaka desteklenmelidir.

Sadece yapılmayan veya yapılamayanlardan bahsetmek haksızlık olur. Elbette ki eğitim hayatımızda çalışma hayatımızda birçok başarıya imza atılmıştır.

Eğitim herkes için; milletler için topluluklar için, kuruluşlar için, fertler için ihtiyaç haline gelmiştir. Hem de zaruri bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Yaşı, işi, mevkii, tahsili, rengi, cinsiyeti, milliyeti, dini ne olursa olsun her insanın eğitime ihtiyacı vardır. Eğitimsiz bir hayatı düşünmek günümüzde imkânsız hale gelmiştir.

Bu gün bütün dünyada "Yaşam Boyu Eğitim", "Hayat Boyu Eğitim", "Beşikten Mezara kadar Eğitim", gibi kavramlar önem kazanmakta ve bu konularda hazırlanan projeler hızla uygulanmaya konulmaktadır.

Eğitimin özellikle mesleki eğitimin insanımız için önemi-ne ve gereğine inanan TÜRK-İŞ eğitim faaliyetlerine özel bir önem vermektedir.

Bugün Genel ve Mesleki Orta Öğretimin yeniden yapılandırılması, YÖK'teki değişiklik tasarıları, eğitimin her kademesindeki reform istekleri Türkiye'nin gündemindedir.

Türkiye'nin gündemindeki her konu hele eğitimle ilgili ise TÜRK-İŞ'in de gündemindedir.

TÜRK-İŞ'in ülke gündemini belirlenmesinde söz sahibi olması, batılı anlamda sendikacılığın gelişmesinde belirlenen hedeflere ulaşabilmesi, eğitim ihtiyaçlarına cevap verebilmesi eğitimin birinci öncelik olarak ele alınması gereğini gündemde tutulması için kararlı tutumunu bir defa daha vurgulamak istiyorum.

İş hayatında verimliliği ve kaliteyi arttırmak için, yeni ve genç sendika liderleri yetiştirmek için, gençlerimizi iş hayatına hazırlamak için, çalışanların başarılı olmalarını temin etmek için, işsizliğin önüne geçmek için, teknolojik ve örgütsel değişime ayak uydurmak için, yeni istihdam imkânları hazırlamak için, sendikalarımızı güçlendirmek ve örgütlenmeyi teşvik edip hızlandırmak için, mesleki ve teknik eğitimin sanayinin ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi için, gençlerimizin yeni meslek edinmelerini sağlayıcı imkânları arttırmak

için, teknolojinin her alanda eğitimle desteklemesi gerektiğine inandığımız için, eğitimin iş yerine maliyetinden çok daha fazla fayda sağladığına inandığımız için eğitimin geleceğe yapılan bir yatırım olduğuna inandığımız için, ülkemizin çalışma hayatımızın ve işçi hareketinin başarılı bir geleceğe imza atmasının kaliteli bir eğitimle sağlanacağına inandığımız için, eğitim özellikle mesleki eğitim gündemimizin birinci sırasında yer almıştır.

Günümüz dünyasında çok hızlı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Bu süreçteki asıl sorun, toplum ve birey değerleri korunurken değişimin gerçekleşmesindeki sıkıntıdır.

Kalite kavramı hem önem kazanmakta hem de önceliğini korumaktadır. İhtiyaçların farklılaşıp çeşitlenmesi ile birlikte bu ihtiyaçların karşılanması ile ilgili bilgi ve beceriler de değişmektedir.

Eğitim eğer sürekli başarıya ve gelişmeye inanarak yapılırsa kalitenin anahtarı olma özelliğini taşır.

Başarma duygusu ve başarıya zorlanmışlık kaliteyi sağlamanın temel şartı olarak değerlendirilmelidir. Kalitenin sağlanmasında destekleyici role sahip, temel alınması gereken anlayışları şöyle sıralayabiliriz;

- a- Eğitimin amacı, sürekli gelişme ve başarıdır.
- b- Eğitim işbirliğine dayalı bir faaliyettir.

c- Değerlendirme araçları tanımak ve tanımlamak amacıyla kullanılır. Nihai hedef değildir.

d- Eğitim devamlı, etkili ve yol gösterici olmalıdır.

e- Hayat bir yolculuktur; öğrenme ve sevgi gerçekten hayattan zevk almak için yaşandığında bir değere sahiptir. Her şeyden önemlisi, öğrenme isteğinin geliştirilmesi şarttır.

f- Eğitim sistemi, en üst düzeyde başarılı olmaları için birlikte yaptıkları işte en iyi nasıl olabileceklerini öğrenen öğrenciler, öğretmenler ve yöneticilerin içinde bulunduğu doğru bir öğrenciler toplumdur. Bunu işçiler, işverenler, yöneticiler topluluğu olarak değiştirebiliriz.

g- Yöneticiler, işçiler ve işverenle, sürekli gelişme ve başarı için ortak ve aynı takım üyeleri olarak görülmelidir.

Eğitim ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik kalkınmanın en etkili ve vazgeçilmez aracıdır. Bütün çabalarımızın bu gerçeğe göre planlanması ve yürütülmesi gerekir.

Eğitim artık devletin değil, devletle birlikte yerel yönetimler, aileler, iş ve çalışma hayatımızın bütün birimlerinin, gönüllü kuruluşların sorumluluğundadır. Artık bütün sosyal taraflar bu sorumluluğun farkındadır ve gereğini yapma gayreti içinde olduklarından dolayı buradadırlar.

İş öncesindeki eğitim daha çok devlet ağırlıklıdır. Ama iş başındaki eğitim bütün sosyal taraflarca birlikte yürütülmektedir.

Mesleki Eğitim de değişen şartlara ve ihtiyaçlara uygun programların sürekli olarak geliştirilmesi, yeni teknolojilerin daha süratli ve zamanında sisteme sokulması gerekiyor.

Yıllardır söylenen ara insan gücü yetiştirmeye yönelik programlar özel ve resmi orta öğretim kurumlarında yaygınlaştırılmalıdır.

Eğitim ve insan kalitesini yükseltmeden birinci lige çıkmak zordur. Hatta imkânsızdır. Bu da eğitime ciddi kaynak ayırmakla olur. Devlet bütçesinden eğitime ayrılan pay çağdaş toplumlarda ciddi bir ölçüdür.

Bugün en önemli, konu karışılan en büyük sorun yeni dünya sistemine ve ötesine nasıl gidileceğidir. Mevcut değerlerin muhafaza edilmesi, yeni değerlerin toplumsal hayata uyumunun sağlanması kolay değildir. Yeni anlayışlar kalitenin beklentileri karşılayacak noktaya getirilmesidir.

Bugün artık toplum ve insan;

- 1- Eğitimin bilimsel, teknolojik, ekonomik ve kültürel gelişmelere daha çok katkı sağlamasını beklemektedir.

Ülke	Eğitim Payı Harcamaların GSYİH İçindeki Payı %, 1997	Bir Üniversite Öğrencisine Harcanan Para \$	Yüksek Teknoloji Ürünleri İhracatı (x 1.000.000.000 \$)
ABD	5,0	16,262	198,0
ALMANYA	4,5	8,897	110,0
FRANSA	5,8	6,569	68,7
İNGİLTERE	4,6	7,225	85,0
İSPANYA	4,8	4,94	13,2
JAPONYA	3,6	8,768	151,0
KORE	36	5,023	44,4
MACARİSTAN	4,9	4,792	1,7
POLONYA	5,2		1,7
TÜRKİYE	2,2	2,195	1,3
YUNANİSTAN	3,7	2,716	0,7

- 2- Eğitim ve sağlığın korunmasıyla ilgili bilgi, beceri ve davranışların kazanılmasını istemektedir.
- 3- Kendisine sunulan eğitim hizmetinde yaşamını kolaylaştıracak özellikler aramaktadır.
- 4- Eğitimin etkin ve kesintisiz olmasını istemektedir.

- 5- Eğitim hizmetinden yararlanırken ortaya çıkan maliyeti, eğitimin kalitesiyle ilgili ölçüt olarak değerlendirmektedir.
- 6- Eğitim hizmetlerinden en üst seviyede yararlanmak istemektedir.
- 7- Çevreye karşı duyarlı hale gelmişler ve bu yöndeki isteklerini açıkça ortaya koymaya başlamıştır.
- 8- Eğitim hizmetinden yararlanırken daha demokratik insan ilişkilerini seçmekte, karara katılmayı temel almakta eğitimin içeriğinin bu yönde oluşturulmasını istemektedir.
- 9- Hep iyi istemekte ve daha seçici durumda bulunmayı arzu etmektedir.

10- İşsiz geçen sürelerin, mesleki eğitim verilerek aktif süre haline getirilmesini istemektedir.

11- Geniş halk kitlelerinin eğitiminde büyük önem taşıyan yeni teknolojide Türk mesleki eğitim sistemi de yararlanmak istemektedir.

12- İşsizlik ile mücadelede başarının, çalışan ve çalıştıranlar arasındaki sosyal mutabakata bağlı olduğuna inanmaktadır.

Kalkınma planlarında, Milli Eğitim Şura kararlarında hükümet programlarında mesleki eğitime öncelik ve ağırlık verileceği hep söylenmiş ve yazılmıştır.

Hatta her seferinde oranların tersine çevrileceği kesin dille ifade edilmiştir. Yani meslek liselerine giden öğrencilerin oranının % 65 genel liselere giden

öğrencilerin oranının % 35 olacağı son 50 yılın en önemli meselesi olarak ifade edilmiştir. Her yetkili bu hususa işaret etmiş demeçler, genelgeler, kararlar, ulusal ve uluslararası görüşmelerde bu fikirlerini ve düşüncelerini desteklemişlerdir.

Ama bu güne kadar herkesin benimsediği ve inandığı bu mesele bir türlü istenilen hedefe ulaşamamıştır.

Bu tespiti yaptıktan sonra son aylarda yapılan bir araştırmaya dikkat çekmek istiyorum

Ömer KAYIR, Şükrü KARACA, Yılmaz ŞENYÜZ'ün yaptığı araştırma ilgilileri ciddi biçimde düşünmeye sevk etmektedir.

Çağımızın çarpıcı özelliği "hızlı değişimdir". Bilim ve teknoloji arkasından yetişilmesi güç bir ivme sergilemektedir. Ekonomi, iletişim, özellikle bilgilendirme iletişimi baş döndürücü bir ilerleme kaydetmektedir.

Bu alışılmadık olgunun, eğitimin amaç ve niteliğini etkilemesi de kaçınılmazdır. Kaldı ki hızlı kentleşme nüfusun hızla artması, yaratılan teknolojik yenilikler ve iletişim araçlarının, pompaladığı tüketim alışkanlığı toplumlarda yeni değer yargıları ve beklentiler meydana getirmiş, bunalımlara sebep olmuştur. Bu bunalım ve beklentiler için yeni çözümler, uzlaşmalar ve ortaya koymak eğitime eğitimcilerle düşmektedir.

İşletmelerin ihtiyacı olan nitelikli işgücünün yetiştirilmesi ve ekonomimizin dış pazarlarda yer bulup rekabet edilebilir hale gelebilmesi için işletmelerin, kamunun ve diğer sosyal taraflar ile gönüllü kuruluşların imkânlarının birleştirilip etkili bir mesleki ve teknik eğitim sisteminin geliştirilme mecburiyeti vardır.

İyi eğitilmiş genç nüfusu ülkenin avantajı haline getirmenin yolu eğitimden geçer. Düşünme algılama, problem çözme yeteneği gelişmiş, beceri düzeyi yüksek insan gücünün yetiştirilmesi de eğitimin ve eğitimcilerin sorumluluğundadır.

Netice olarak eğitim, eğitim, eğitim diyenleri yalnız bırakmamak için, gerekli olan devlet işçi işveren ve diğer gönüllü kuruluşların yapması gereken her zaman ve şartta işbirliği, işbirliği, işbirliğidir. Türkiye'nin geleceği, huzuru, mutluluğu ve kalkınmışlığı buna bağlıdır.

Prime Esas Kazanç Alt Sınırının Kaldırılmasının Kuruma ve Sosyal Taraflara Yansıması

Hükümetin 02.04.2004 tarihinde IMF'ye verdiği niyet mektubunda, sosyal güvenlik alanında yapmayı taahhüt ettiği düzenlemelerden biri prime esas kazancın alt sınırının kaldırılmasıdır.

Bu düzenlemenin gerçekleşmesi halinde yapılacak olan, prim kesilecek ücretlerin alt sınırının asgari ücrete eşitlenmesidir. Bir başka söyleyişle prime esas kazancın alt sınırı İş Kanunu uyarınca saptanan asgari ücretin olacaktır.

Kurumun prim gelirlerinin korunması, prim kesilen ücretle bağlanacak aylık arasında uygun matematiksel dengenin sağlanması için sosyal güvenlik sistemimizde prim kesilecek ücretlerin alt ve üst sınırı belirlenmiştir.

Prime esas kazanç alt sınırının kaldırılması kurumu, kurumdan hizmet alan sigortalıyı ve işvereni doğrudan etkileyecektir. Ancak gerekli önlemler alınmadan alt sınırın kaldırılması halinde bu uygulamadan kurum ve sigortalı olumsuz etkilenecektir.

Yıllardır asgari ücretin düşük belirlenmesi prime esas kazancın alt sınırı ile arasındaki farkın önemli ölçüde artmasına neden olmuştur.

Aradaki fark 2001 yılında

42.060.000 TL, 2003 yılında 152.015.820 TL, 2004 yılında ise 126.630.000 TL olarak gerçekleşmiştir.

İşverenin yasadaki kaynaklanan yükümlülüğü nedeniyle işçisine ödemediği ücretin primini de ödemek zorunda kaldığından fark yükseldikçe prim yükü her yıl önemli miktarda artmıştır.

Her ne kadar Ocak/2004 ayı içinde yapılan düzenleme ile 01.01.2004- 30.6.2004 tarihleri arasında asgari ücretle prime esas kazanç altı sınırı arasındaki fark miktara isabet eden primin Hazinece karşılanması ön görülüyse de, geçici uygulamasının sona erdiği tarihten itibaren yeni bir düzenleme yapılmadıkça işverenin bu yükümlülüğü devam edecektir.

Prime esas kazanç alt sınırının kaldırılması işveren açısından olumlu sonuç doğuracak, işçisine ödemediği ücretin primini ödeme yükümlülüğünden kurtulacaktır.

Sosyal Sigortalar Kurumunca ödenen gelir ve aylıklar prime esas kazanç üzerinden hesaplandığından asgari ücretin miktarı prime esas kazancın bugünkü seviyesine yükseltip, yeni dönemdeki miktarının bu miktar üzerinden saptanmadığı takdirde, prime esas kazanç miktarı düşük olduğundan ileriki dönemlerde hesaplanacak emekli aylığı alt sınırı seviyesinin düşmesine neden olduğundan sigortalı bu düzenlemeden olumsuz etkilenecektir.

01.01.2004 tarihinden geçerli olarak belirlenen aylık prime esas kazanç alt sınırı 549.690.000 TL'dir. Bunun üzerinden hesaplanan emekli aylığı alt sınırı 364.787.680 TL'dir.

Aynı dönem için belirlenen aylık brüt asgari ücret miktarı 923.000.000 TL'dir. Ödenen net tutar ise 303.000.000 TL'dir.

Prime esas kazanç alt sınırı uygulamasına bağlı olarak hesaplanan emekli aylığı alt sınırının, aylık asgari ücretin üstünde olmasının doğru olmadığını ileri süren görüşlere katılmak olanaksızdır.

Eleştirilmesi gereken, doğru olmayan ülke koşullarının gözardı edilerek asgari ücretin düşük saptanmasıdır.

Prim kesilen ücret üzerinden emekli aylığının hesaplanması

sistemin tekniğine, adalet ve hakkaniyet ilkelerine uygundur.

Yapılması gereken başta Başbakan olmak üzere tüm siyasilerin ifade ettikleri gibi ülkedeki geçim koşullarına göre çok düşük belirlenen asgari ücretin olması gereken seviyeye çekilerek primlendirilecek ücretinde alt sınırını oluşturmastır.

Asgari ücretin prime esas kazancın alt sınır seviyesine yükseltilerek bu miktar üzerinden yeni dönem için saptanmaması durumunda kurumda prim geliri kaybına uğrayacağından düzenlemeden olumsuz etkilenecektir.

Kurum verilerine göre toplam sigortalıların yaklaşık %60'ının primleri alt sınırdan ödenmektedir. Buna göre 5.615.236 sigortalıdan 1.684.571'nin primi alt sınır üzerinden ödenmektedir.

Bunun anlamı 1.684.571 sigortalı işçiye asgari ücret üzerinden ücret ödenmektedir. Asgari ücretin prime esas kazancın alt sınırına yükseltilmeden alt sınırın kaldırılması halinde (aradaki farkın aynen korunacağı varsayılırsa) kurumun yıllık prim kaybı yaklaşık 858 trilyon lira olacaktır.

Her geçen yıl açıkları büyüyen kurum için oluşacak prim kaybı kurum için büyük bir yük olacaktır.

Prime esas kazanç alt sınır uygulamasının kaldırılarak asgari ücretin prim kesilecek ücretin alt sınırını oluşturmaması yapılması gereken geç kalınmış bir düzenlemedir. Ancak yapılacak düzenlemede sigortalılar ile kurumun olumsuz etkilenmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu

Ülkenin çeşitli alanlarında, çok karmaşık özellikleri bulunan gelişmelerin doğru yorumlanabilmesinde çeşitli güçlükler bulunmaktadır. Çok genel kavramlarla, çok karmaşık olgular kümesini değerlendirebilmek, üstünkörü sonuçlara giderek olup biteni kolayca çarpıtabilecek yargılara yol açabilmektedir. Bu olası olumsuzluğun bir ölçüde giderilebilmesi, bilimsel çalışmalarda ve araştırmalarda çoğunlukla belgelere, niceliksel olarak ortaya konulabilecek verilere dayanarak çalışma yapılmasını gerekli ve hatta zorunlu kılmaktadır.

Bütün bu çabaların nedeni, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel hayatımızın sağlıklı olarak yorumunu gerçekleştirebilmek, buradan hareketle toplumun tüm kesimleri için refah ve yaşanabilir çevreyi sağlamaktır. Ekonomik refaha, güce ve mutluluğa giden zincire bakıldığında, gerekli ilk koşulun bilim olduğu, bilimin en önemli bileşeninin ise istatistik olduğu görülmektedir.

Ekonomik alanla ilgili geniş, ayrıntılı ve güncel verilere ulaşmak genelde mümkün olurken işgücü piyasasına yönelik istatistiklerde bu imkan

çoğunlukla söz konusu olmamaktadır. Ülkenin ekonomik ve sosyal yapısının önemli bir alanını oluşturan işgücü piyasası gelişmeleri konusunda geniş kapsamlı bir istatistiki düzenleme -son dönemde bu alanda görülen olumlu gelişmelere rağmen- istenilen düzeyde olmamıştır.

4904 sayılı Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) Yasası'nın 3 üncü maddesinin (b) bendi ile 32 nci maddesinin (h) bendine dayanılarak hazırlanan ve 2 Mart 2004 günlü resmi gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe giren "İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" bu alandaki eksikliği gidermeye yöneliktir.

Yapılan bu düzenleme, ülkemizin Avrupa Birliği(AB)'ne adaylık sürecinde AB Komisyonu tarafından yayınlanan "Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi"ne karşılık olarak ülkemiz tarafından hazırlanan "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nın "sosyal diyalog" başlıklı II/d maddesi gereğince, işgücü piyasası verileri ve çalışma hayatına ilişkin istatistikleri değerlendirmek üzere sosyal tarafların da katılımıyla daimi bir kurulun (İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu) oluşturulması yönünde olmuştur.

Aslında bu doğrultudaki çalışmalar Türkiye ile Dünya Bankası arasında 1993 yılında

imzalanan ikraz anlaşması çerçevesinde uygulamaya konulan "İstihdam ve Eğitim Projesi" kapsamında öngörülmüştür. Daha sonra taraflar (ÇSGB, DİE, DPT, IIBK, TESK, TÜRK-İŞ ve TİSK) arasında 29.07.1994 günü imzalanan protokol ile İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu (İPBKD) oluşturulmuş ve çalışmalar başlatılmıştır.

Konfederasyonumuzun doğrudan ilgi alanını oluşturan işgücü piyasası ve çalışma hayatı alanında varolan istatistiklerin geliştirilmesine büyük ihtiyaç bulunmaktadır. AB'ne üye ülkeler ve aday ülkelerde benzeri oluşumların bulunduğu da dikkate alındığında İPBKD çalışmaları önem taşımaktadır.

İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu'nun yapacağı çalışmalara yön vermesi açısından aşağıdaki belirleme ve önerilerde bulunmak mümkün olmaktadır:

- ✓ Türkiye'de işgücü piyasasıyla ilgili veri ve çalışmaların arzulanan düzeyde olmadığı yargısı vardır.
- ✓ Özellikle akademisyen çevrelerin bu alana yeterince ilgi göstermediklerini söylemek mümkündür. Bu saptama, özellikle ücret, sendika, sosyal politika konuları söz konusu olduğunda daha da geçerli olmaktadır.

- ✓ Bu ilgisizliğin bir nedeni, işgücü piyasası ve onun belli başlı kurumları/birimleri hakkında araştırma yapmayı caydıracak ölçüde, yetersiz ve güvenilir olmaktan uzak veri tabanının varlığıdır.
- ✓ İPBKD kapsamında yapılacak çalışmalarla bu alandaki eksiklik giderilmeye çalışılmaktadır.
- ✓ İşgücü piyasasına ilişkin istatistiki verilerin derlenmesi, değerlendirilmesi ve bu bilgilerin başta siyasal iktidar olmak üzere toplumun çeşitli kesimlerinin kullanımına sunulması

önemli bir gereksinimi karşılayacaktır.

- ✓ İPBKD'nun, işgücü piyasası bakımından, ulusal ve uluslararası bilgi sisteminin temel koordinatörü olmak gibi önemli ve anlamlı görevi bulunmaktadır.
- ✓ Bütün bu çabaların nedeni, özellikle işgücü piyasası bakımından, gelişmelerin sağlıklı olarak yorumunu gerçekleştirebilmek, buradan hareketle toplumun tüm kesimleri için refah ve yaşanabilir çevreyi sağlamaktır.
- ✓ Günlük yaşantımıza yerleşen "bilgi toplumu" kavramı, bir anlamda olaylar ve olgulara dayalı gözlemlerde bulunmayı, yorumlamayı, bunlardan anlamlar ve sonuçlar çıkarmayı kapsamaktadır.
- ✓ İPBKD bir anlamda kamu görevi yapacaktır.
- ✓ Özel sektörün kaygısının maliyet-piyasa-kar çerçevesinde yoğunlaştığı dikkate alındığında İPBKD'nun önemi ve işlevi daha iyi ortaya çıkmaktadır.
- ✓ İşgücü piyasası alanında ulusal verilerin üretilmesi, derlenmesi, temini ve sunumu bilimsel ve uluslararası standartlara

uygun olduğu ölçüde istatistiki bilgilerin kaliteli, şeffaf, doğru ve güvenilir olması mümkün olacak ve toplumun tüm kesimleri tarafından kabul görecektir.

- ✓ İPBKD'nda toplumun çeşitli kesimlerinden temsilcilerin olması bu bakımdan önemli bir açılım sağlayacaktır.
- ✓ İşçi ve işveren konfederasyonlarının doğrudan ilgi alanını oluşturan çalışma hayatı istatistikleri, sınırlı bir alanı kapsamakta ve beklentileri karşılamamaktadır.
- ✓ Türkiye'nin AB'ne üyelik sürecinde -her alanda olduğu gibi- istatistik alanında da aynı standardın sağlanması önem kazanmıştır.
- ✓ İşgücü piyasası alanında ortak uluslararası standart sağlamalıdır.
- ✓ Varolan verilerin derlenmesinin ötesinde strateji/politika modelleri ortaya koyan, çözüm önerileri ve alternatifleri geliştiren bir yapı ve çalışma yöntemi benimsenmelidir.
- ✓ Varılan sonuçları ve değerlendirmeleri içeren bir "Bülten" yayımlanmalıdır.

- ✓ Üretilen bilgiye erişim açısından internet gibi teknolojik gelişmeler ve bunun sağladığı imkanlar yaygın olarak kullanılmalıdır.
- ✓ Çeşitli kuruluşların üretmekte olduğu istatistik ve veriler arasında tanım, kapsam, uygulama, referans dönemi, adres çerçevesi vb alanlarda gerekli uyum sağlanmalıdır.
- ✓ Geçmişte, özellikle DİE bünyesinde gerçekleştirilen çalışmalarla, bu alanda ulusal veri tabanı oluşturulması ve koordinasyonu yönünde önemli katkılar sağlanmış olmasına karşın, halen önemli eksiklikler söz konusudur.
- ✓ Ülkedeki gelirin toplu-

mun çeşitli kesimleri ve/veya ülkenin farklı bölgeleri arasında nasıl dağıldığını ortaya koyan çalışmaların en geç beş yılda bir yinelenmelidir.

- ✓ Ücret, kazanç ve işgücü maliyeti konusunda sağlanan tanım birliği doğrultusunda üretilmeye başlanan verilerin çeşitliliğinin, sürekliliğinin ve güncelliğinin sağlanması önem taşımaktadır.
- ✓ Ücretli olarak çalışanların durumunu, gelir ve harcama kalıplarını gerçek anlamıyla ortaya koyacak "ücretliler geçinme endeksi" oluşturulması yararlı olacaktır.
- ✓ İnsan onurunun gerektirdiği harcama tutarını gösteren açlık ve yoksulluk sınırı aylık olarak

hesaplamalı ve kamu-oyuna açıklanmalıdır.

- ✓ İş piyasası istatistiklerinin hazırlanması, analizinin yapılması ve raporlanmasında ulusal/bölge/il/yerel düzey ve sektörel/işletme/işyeri ayırımında eksiklikler söz konusudur.
- ✓ İşgücü planlamasına dönük orta ve uzun vadeli tahminler, kısa vadeli beklentiler izlenmeli, değerlendirilmelidir.
- ✓ Eğitim ve istihdam arasındaki uyumsuzluğu giderecek çalışmalara ağırlık verilmeli, iş piya-

sası ve meslek araştırmalarından elde edilen sonuçlar belirleyici olmalıdır.

- ✓ Eğitim ve meslek kariyer kariyer planlamasında, meslek eğitimi, meslek ve iş seçimi, mesleğe uyum çalışmalarını daha bilinçli yapmaya yarayacak çalışmalar yetersizdir.
- ✓ Çalışma süreleri, çalışma türleri, istihdam biçimi konusunda ayrıntılı çalışmalar bulunmamaktadır.
- ✓ Kamu çalışanları (memurlar) ile ayrıntılı veri-

lere ihtiyaç duyulmaktadır.

İşgücü piyasası ile ilgili bilgi ihtiyaçlarının belirlenmesi, derlenmesi ve dağıtımı çalışmalarının izlenmesi ve geliştirilmesi, işgücü piyasasına ilişkin ortak veri tabanının oluşturulması ve uyumlaştırılması, veri üretiminde norm ve standart birliğinin sağlanması İPBKD'un kuruluş amacını oluşturan temel unsurlar olmaktadır. Ancak hiç kuşku yok ki önemli olan husus, buradan hareketle strateji/politika modelleri ortaya koyan, çözüm önerileri ve alternatifleri geliştiren bir anlayışın egemen kılınması olacaktır.

ICFTU ile Dünya İşçi Konfederasyonu Birleşmeye Doğru

Geçen Aralık ayında yapılan ICFTU 119. İcra Kurulu Toplantısında, ICFTU ile Dünya İşçi Konfederasyonu arasındaki ilişkilerde kaydedilen ilerlemeler ve birleşerek yeni bir uluslararası sendikal örgüt oluşturma olanaklarına istinaden sürdürülen girişimler ile ilgili bir belge üzerinde müzakerelerde bulunulmuştur.

Belge, Dünya İşçi Konfederasyonunun bu konu ile ilgili müzakerelere Sekreterlikler arası gayri resmi görüşmeler şeklinde devam etmeye hazır olduğunu belirtmektedir. İcra Kurulu, ICFTU'nun bu tür görüşmeleri aktif ve olumlu bir şekilde sürdürmesini önermekte ve ilerlemelerle ilgili olarak Haziran 2004 tarihinde yapaca-

ğı 120. toplantısına bir rapor sunmasını istemektedir.

Bu karara istinaden ICFTU Sekreteryasının Dünya İşçi Konfederasyonu ile görüşmeleri devam etmiş ve söz konusu görüşmeler yeni ve birleşmiş bir uluslararası sendikal örgütün kuruluş prensiplerini belirleyen bir metnin oluşturulmasına odaklanmıştır.

Netice itibarıyla ICFTU ve Dünya İşçi Konfederasyonu Sekreteryalari arasındaki istişareler sonucu mevcut bakış açılarını yansıtan bir ortak metin oluşturulmuştur. Söz konusu metin herhangi bir tarafı yükümlülük altında bırakmamakta veya uygulama yönünde herhangi bir tavsiyede bulunmamaktadır.

Sekreteryalari arası hazırlanan ortak metin;

"Mevcut zamanda sendikal hareketin yerine getirmesi gereken en acil görev küreselleşmeye karşı ikna edici ve etkin bir tepki oluşturmaktır.

Acil önlemlerin biran evvel alınması için birçok sebep vardır. Sendikalar, iş dünyası ve hükümetler seviyesindeki ilişkilerdeki etkinliklerini kaybetmektedirler. Aynı zamanda

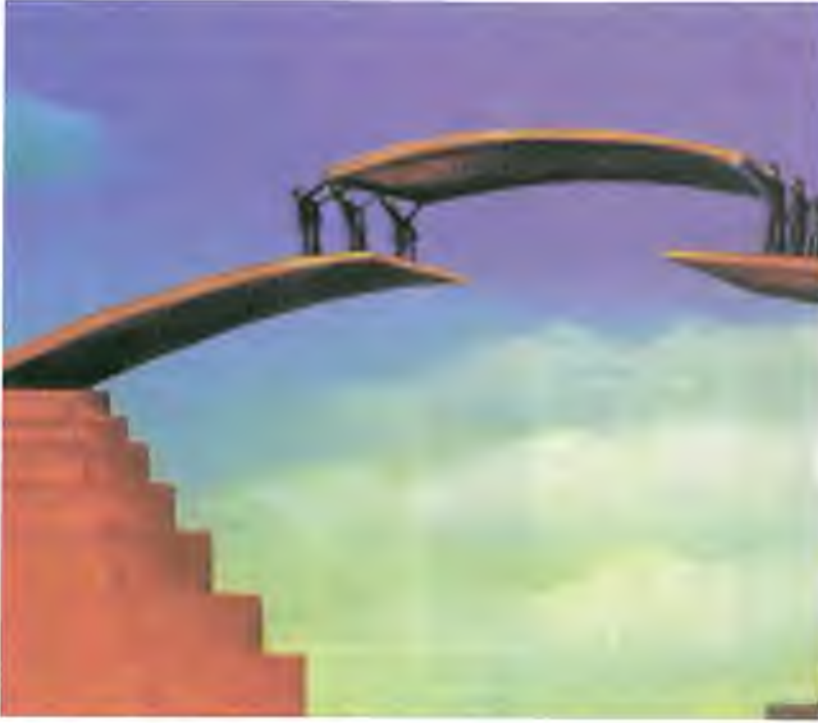
sendika üyesi olmayan milyonlarca çalışana ulaşabilmek açısından büyük zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Lakin sendikalar çalışan insanları ilgilendiren hususlara odaklanmaya devam etmek istiyor ve toplum içindeki etkinliklerini korumak istiyorlarsa bu olumsuz gidişatı tersine çevirmek son derece önemlidir.

Bu nedenle çok yönlü ve çok seviyeli bir stratejiye gereksinim duyulmaktadır.

Bu stratejinin en önemli unsuru şüphesiz dünya seviyesinde bağımsız ve demokratik bir sendikal birliğin kurulmasıdır. Böyle bir unsur büyük bir sembolik değere sahip olur ve diğer girişimleri harekete geçirecek bir mesaj niteliğini taşır.

Günümüzde dünya seviyesinde iki büyük oyuncu vardır. Bunlar ICFTU ve Dünya İşçi Konfederasyonu'dur. Tarafların onayları ve katılımları olmadan sendikal birleşme gerçekleşemez. Yıllardan beri aynı amaç için birçok girişimde bulunulmuş fakat başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Çünkü müzakerelerin sonunda Dünya İşçi Konfederasyonunun ICFTU'ya katılması önerilmiştir.

Yeni yaklaşım diğerlerine nazaran daha değişik olacak ve tamamen yeni bir örgütün kurulmasını öngörecektir. Bu proje, aynı zamanda uluslararası üyelikleri bulunmayan bağımsız ve demokratik ulusal sendika merkezlerine de iletilmelidir. Özellikle Avrupa ve Latin Amerika'da bu tür örgütler bulunmaktadır ve uygun bir

zamanda bu örgütlere yaklaşılmalıdır. Bu örgütlerin yeni yapılanmaya katılmaya gönüllü olabileceklerine inanmak için birçok sebebimiz vardır.

Geçmişteki bölünmeye sebep olan tarihi nedenler artık yoktur ve günümüz sendikal hareketi ile fazla alakalı değildir.

ICFTU ve Dünya İşçi Konfederasyonunun temel prensipleri ve politikaları bir noktada birleşmektedir ve yeni örgütü kurmak için gerekli olan ortak değerleri ve hedefleri içeren bir platformu bulmak çok da zor olmayacaktır.

Nitekim Dünya İşçi Konfederasyonu, sendikal hareketin manevi değerler açısından kök salmış tarihsel bir parçasıdır. Bu yegane gerçeği tanımak ve etkisini korumak amacıyla ör-

güt bünyesinde bir vakıf kurulabilir ve ilgi duyan tüm ortaklar bu vakfın kültür ve eğitim faaliyetlerinden yararlanabilirler. Söz konusu vakfın kurulacak yeni örgütün tek merkezli yapısına veya demokratik karar alma uygulamalarına müdahalesi hiçbir zaman söz konusu olamaz. Yeni Konfederasyonun yönetim kurullarının oluşumu ve temsili, dengeli bir biçimde ve iç çoğulculuğu yansıtacak şekilde gerçekleştirilecektir.

Birleşme sonucu oluşan yeni sendika merkezi mevcut ICFTU ve Dünya İşçi Konfederasyonu üyeleriyle beraber, uygulamada ve prensipte bağımsız ve demokratik olan tüm ulusal konfederasyonlara da açık olmalıdır. Yeni dünya sendika merkezi ulusal seviyedeki mevcut çoğulculuğu gündeme getirmeyecektir.

Dünya çapında birleşmiş yeni bir sendika merkezinin kurulması insan ve maddi kaynakların yer değiştirebilmesine, birleştirilmesine imkan sağlayarak daha etkin bir sendikal hareketten faydalanılmasını sağlayacaktır.

Yeni konfederasyon dünya iş çevreleri ve uluslararası kurumlar ile olan ilişkilerinde güçlü ve tek sesli bir şekilde hareket edecek nitelikte örgütlenmelidir.

Bölgesel yapılanmalar, dünyanın değişik bölgelerinde kurulan bölgesel gruplaşmaların sendikal harekete yararları dik-

kate alınarak, ilgili örgütlerle yürütülecek istişarelerin ardından kurulacaklardır.

Endüstriyel faaliyetlere istinaden küresel sendika federasyonları ve Uluslararası Sendika Federasyonları kendi gerçeklerine uygun biçimlerde ve kendi aralarında daimi koordinasyon oluşturabilirler. İleriki safhalarda konfederasyonlar ve uluslararası ticaret yapıları arasındaki ilişkiler de ele alınmalıdır.

Bu projenin gerçekleşmesi açısından zaman faktörü son derece önemlidir. Olumlu bir karar alındıktan sonra uygulamaya sokulmasında gereksiz gecikmelere hiçbir sebep yoktur. Devirlik kaybedilmemelidir. Bu bağlamda ICFTU'nun 2004 yılında ve Dünya İşçi Konfederasyonunun 2005 yılında yapacakları genel kurullar, yeni dünya konfederasyonunun kurulması için nihai kararı almalıdırlar. Bu kararları takiben, yeni konfederasyonun 2006 yılında kuruluş kongresini yapmak amacıyla hazırlıkları yürütmek için ortak sekreteryası oluşturulmalıdır.

Yukarıdaki hususların ışığında Haziran ayında yapılacak ICFTU Yürütme Komitesine ve Ekim ayında yapılacak Dünya İşçi Konfederasyonu Konfederat Kuruluna daha resmi bir teklif götürülebilir. Dünya İşçi Konfederasyonu yeşil ışığı yakığında, Aralık ayında yapılacak ICFTU Genel Kurulundan projeye nihai halini vermek

için kesin kararı vermeleri istenecektir. Son adım, 2005 yılında Dünya İşçi Konfederasyonunun genel kurulu olacaktır.

Bu arada ICFTU ve Dünya İşçi Konfederasyonu bu projeye ilgi gösteren bağımsız örgütlerin liderlerine önümüzdeki ILO Konferansı çerçevesinde ortaklaşa yaklaşarak istişarelerde bulunacaklardır".

Birleşme ile ilgili gelişmeler ve ICFTU'nun görüşleri

Dünya İşçi Konfederasyonu, istikrarlı bir şekilde bir arada yürütülen faaliyetlerin güçlendirilmesi için ICFTU'ya çağrıda bulunmuştur, fakat yapısal bir birleşmeye yönelik herhangi bir girişimde bulunmaya hazır değildir. Bu durum Dünya İşçi Konfederasyonu Genel Sekreteri Willy Thys'in, son ICFTU Dünya Kongresindeki müdaha-

lesiyle yansımıştır. Dünya Kongresinde Genel Sekreter Thys, ortak eylemleri desteklediklerini teyit etmiştir ve yapısal bir birleşme için henüz bir adım atılamamasının sebebinin, sendikalar arasındaki farklılıktan kaynaklandığını ve tek merkezli bir sendikal yapının uluslararası bir seviyede ortak hedefleri gerçekleştirmeye yönelik tek yol olduğu sonucunda acele etmenin tehlikeli olacağını vurgulamıştır.

Bu konularla ilgili Dünya İşçi Konfederasyonunun sergilediği tavır son 50 yıldır değişmemiştir. Son yıllarda ICFTU, Dünya İşçi Konfederasyonu (WCL) ile ortak hareket etmeye hazır olduğunu göstermiştir. Fakat bu durum ICFTU'nun yapısal birleşme için gerekli koşulların sağlanması beklentisi fikrine sıkıca sarılmasından kaynaklanmıştır. Bu çizgiyi korumak her zaman kolay olmamıştır. Üyelik sorularına, ILO'ya ve diğer hususlara istinaden, WCL ile ilişkilerde zorluklar çıkmıştır. İşbirliğinin WCL'ye sağladığı katkılar oldukça açıktır. Fakat işbirliğinin ICFTU'ya katkıları o kadar fazla değildir.

Bu bağlamda Mayıs ayında yapılan ETUC Genel Kurulu münasebetiyle ICFTU Genel Sekreteri her iki konfederasyonun Avrupalı üyelerini bir araya getirerek birleşim için güçlü bir girişim başlatmaları için çağrıda bulunmuştur. Genel Sekreter, ETUC'un 30 yıllık ta-

rihinde elde edilen deneyimlerin birleşimin yararları konusunda önemli bir örnek teşkil ettiğine değinmiş ve çoğulculuk ve farklılık kavramlarının demokratik ve birleşmiş bir örgüt içerisinde gayet iyi bir biçimde gelişebileceğini belirtmiştir.

Tüm bunları takiben iki Konfederasyonun Genel Sekreterleri arasında bir dizi toplantı yapılmış ve Prag'da yapılan tartışmalar kapsamında WCL'ye baskıda bulunma fırsatı doğmuştur. Müteakiben Willy Thys, konunun 20 – 25 Ekim tarihlerinde Jakarta'da yapılacak Konfederal Komite toplantısında gündeme getireceğini ICFTU'ya bildirmiştir. Söz konusu toplantıdaki müzakerelerin sonuçları aşağıdaki gibidir:

- Eylem birliğinin geliştirilmesine devam edilecektir.
- Yeni örgüt kurulmasına yönelik öneriye istinaden Genel Sekreterlik ICFTU ile bir toplantı yapacaktır. Toplantı, gayri resmi ve araştırma amaçlı diyaloglar şeklinde yapılacaktır.
- Durumu değerlendirip gelecekte yapılacak faaliyetlere istinaden karar verebilmesi için yönetim bürosuna rapor sunulacaktır.
- ICFTU Kongresinde sergileyecekleri tavır konusunda karar vermeleri

için WCL konfederal komitesine bir rapor sunulacaktır.

12 Kasım tarihinde Paris'te düzenlenen Avrupa Sosyal Forumunun, sendikal forumunda konuşan WCL Genel Sekreteri, WCL'in uluslararası sendikacılığı takviye etmeyi hedefleyen tüm müzakerelere açık olduğunu söylemiştir.

Mayıs ayından beri WCL, adımlarını dikkatli bir şekilde atmaktadır. Fakat bu, örgüt için yeni bir gelişmedir. ICFTU ile yeni ve birleşmiş bir örgüt kurma imkanlarını aramak için resmi olarak müzakerelere başlamaya gönüllü olduğunu belirtmiştir. WCL üyeleri arasında değişik görüşlerin varoldu-

ğu açıkça bellidir. Fakat ICFTU Dünya Kongresine kadar olan dönem içerisinde ilerlemelerin sağlanmasını isteyen yeterli bir yapı mevcuttur.

Mevcut safhada WCL, sekreteriyalar arası gayri resmi tabanda görüşmeleri sürdürmeye hazırdır. Bu görüşmeleri aktif ve olumlu bir biçimde sürdürmeleri önerilmiştir. İlerlemeler, gelecek Haziran ayında yapılacak İcra Kurulu toplantısına rapor halinde sunulacaktır ki, bu zamana kadar WCL yönetim bürosunun alacağı tavırda bilinecektir. İcra Kurulu, o zaman, 18. ICFTU Dünya Kongresi çalışmalarını etkileyebilecek gelişmeleri belirleyebilecek ve gerekli girişimlerde bulunabilecek konumda olacaktır.

İş Denetimine Güncel Bir Bakış

İş denetimi, on dokuzuncu yüzyılda Sanayi Devrimi ile doğan ve gelişen çalışma ilişkileri içinde çalışanların bedeni açıdan korunması, işçi sağlığı, iş güvenliği, kadınlar ve çocukların çalıştırılması gibi konularda yasaların uygulanmasını sağlamak amacıyla başlatılmıştır.

Gelişen endüstri ilişkileri, iş denetiminin standartlarının değişmesi ihtiyacını doğurmuştur. Eşitliği, sosyal adaleti, sosyal güvenliği, toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü olan devletler bu yükümlülükleri iş müfettişleri eliyle yerine getirir.

Müfettişler denetimi yerine getirirken çalışma koşulları mevzuatına uyulmasını sağlar, gerekirse

mevzuattaki boşlukları doldurur, yetkilileri daha iyi çalışma koşulları için zorlar, işçilerin ekonomik, dolayısıyla sosyal gelişimlerini sağlamaya çalışır, işçi işveren arasında uyumlu ilişkiler geliştirmek amacıyla tarafları bu konuda bilgilendirir.

İş denetimini gerçekleştiren iş müfettişliği kurumunun temelleri Türkiye tarafından 1950 yılında imzalanan ILO'nun 81 sayılı İş Teftişi Sözleşmesi ile atılmıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Yönetmeliği denetleyen ve denetlenenlerin yetki ve sorumluluklarını kapsar.

4857 sayılı İş Kanunu'nun Çalışma Hayatının Denetimi ve Teftişi başlığını taşıyan yedinci bölümün kapsamındaki 91.madde, "Devlet çalışma hayatının denetimini ihtiyaca yetecek sayı ve nitelikte müfettişlerce yerine getirir" demektedir.

Türkiye'de yaklaşık 620 iş müfettişi bulunmaktadır. Bu müfettişlerin yarısı sosyal diğer yarısı da teknik ya da iş güvenliği müfettişidir. Ülkemizdeki işyeri sayısı ile kıyaslandığında bu sayının çok yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır.

İş denetimin temel amaçlarından biri, işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda alınması gereken önlemlerin denetlenmesidir.

İş Kanunu'nun 77. maddesinde belirtildiği gibi iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması yükümlülüğü işverene aittir. Önceki 1475 sayılı yasadaki farklı olarak işverene bu önlemleri almanın yanı sıra önlemler konusunda işçiyi eğitime yükümlülüğü de verilmiştir.

Denetim şikayet üzerine ya da gerekli görülen durumlarda yapılır. Müfettiş denetim yapılacak işyerine gece veya gündüz, gerekli görürse işverene önceden haber vermeden girme, inceleme yapılması gerekiyorsa ve yasal bir sakınca yoksa kapalı olan işyerini açtırma yetkisine sahiptir. Ancak İş Kanunu'nun 93. maddesi bu yetkinin sınırlarını işin normal gidişini, işyerinin işlemlerini ak-

satmamak, durdurmamak ve güçleştirmemekle sınırlandırmaktadır. Müfettiş, işyerinde mevzuatın bulundurulmasını öngördüğü her türlü belgeyi incelemek üzere isteyebilir.

İş Kanunu'nun 92. maddesi işveren, işçi ve işle ilgili diğer kişileri gerekli olan belge ve delilleri göstermekle yükümlü tutmuştur. Denetimi gerçekleştireni de öğrendiklerini tamamen gizli tutmakla yükümlendirmiştir. Tehlikenin işçi sağlığı açısından boyutuna bağlı olarak işverene mevzuata aykırılığı bildirilir ve verilecek süre içinde bu aykırılığın giderilmesi istenir. Gerekli durumda mevzuatın uygulanışı hakkında bilgi verir.

Denetim birçok türden oluşmaktadır. Çalışma hayatına ilişkin mevzuatın uygulanıp uygulanmadığını saptamak için yapılan denetim genel denetimdir. İnceleme denetimi, yapılan şikayet, ihbarlar çerçevesinde işin belge ve bilgilere dayanarak mevzuata uygun yapıp yapılmadığının saptanmasıdır. Kontrol denetimi ise genel denetim sonucunda işverene bildirilen eksiklik ve mevzuata aykırılıkların yerine getirilip getirilmediğinin denetlenmesidir. Denetim sonucu müfettişlerce hazırlanan raporlar İş Teftiş Kurulu Başkanlığı'na sunulur.

İşçinin yaşamı için tehlikeli bir durum saptanırsa işyeri iki müfettiş, bir işveren ve bir işçi temsilcisi ile bölge müdüründen oluşan komisyon kararıyla kısmen veya tamamen kapatılabilir. Denetim yetkisinin kötüye kullanılmasını engellemek için iş mahkemelerine itiraz edebilme hakkı vardır. İşyerlerinde işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili olarak yeni kanunla işyeri hekimi, iş güvenliği ile görevli mühendis veya teknik eleman bulundurma zorunluluğu, işverenlere iş sağlığı ve güvenliği kurulunun kararlarına uyma yükümlülüğü getirilmiştir. Ancak en az elli işçi çalıştırma, altı aydan fazla sürekli işlerin yapılması şartı uygulamayı oldukça daraltmaktadır.

Toplumların kalkınmaları açısından son derece önemli olan üretimin temel aktörü işçilerin çalışma ve beraberinde yaşam şartlarının korunması ve geliştirilmesi, toplumda adaletin ve ona bağlı olarak barışın sağlanması devletlerin en önemli ödevidir. Denetim çalışma hayatında kurallara uyulmasını, daha fazla korumaya ihtiyacı olan işçilerin korunmasını sağlamanın araçlarındandır. Bu konuda Çalışma Bakanlığı'nın kendi içindeki işbirliğinin yanı sıra işçi-işveren sendikalarının da konuya yeterli özeni göstermeleri gerekmektedir.

“Çalışma Hayatı Kilitlenmiş Durumda”

Dr. Sabahattin Şen

Baş İş Müfettişi

1973'te Ankara İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi Ekonomi-Maliye Bölümü'nden mezun oldu. 1974'te İş Müfettiş Yardımcısı olarak göreve başladı. Ankara Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde yüksek lisansını "Taşeronluk (Altıişverenlik) ve Endüstri İlişkileri" üzerine yaptı. Aynı bölümde "Esnek Çalışma ve Endüstri İlişkilerine Etkileri" konulu doktora tezini hazırladı. 1980'den sonra 1402 sayılı kanunla görevinden uzaklaştırıldı daha sonra Danıştay kararı ile geri döndü.

Denetimin işlevi nedir? Türkiye'de denetim nasıl yapılmaktadır?

Türkiye'de yaklaşık 620 iş müfettişi vardır. Bunların yaklaşık yarısı sosyal iş müfettişi, yarısı da teknik ya da iş güvenliği müfettişidir. Türkiye'deki işyeri sayısı ile kıyaslandığında yılda işyerlerinin yaklaşık % 1'inin ancak denetlendiğinden söz edebiliriz. İş müfettişleri aylık denetim programlarına göre denetim yapmaktadır. İşyerinin büyüklüğü, işçi sayısı, işyerindeki sorunlar vb. ölçütlere göre denetim sayısı değişebilse de, her iş müfettişi ayda 12-13 işyeri denetleyebilmektedir. Aylık program dahilinde işyerlerine gidilir; iş yasaları, ilgili tüzükler, yönetmelikler ve ilgili mevzuat hükümlerine uyulup uyulmadığı

kontrol edilir. Bu tür denetim, genel denetim olarak adlandırılmaktadır. Genel denetimlerde mutlaka ceza vermek gibi bir mantık yoktur. Zaten dünyada –benim katılmadığım bir bakış açısı olmakla birlikte- neo-liberal politikalar doğrultusunda genelde denetimin işlevi değişiyor. Denetim yerine rehberlik ve danışmanlık kavramı daha çok kullanılıyor. Bir başka deyişle, sermayenin denetimi de esnekleştiriliyor ve giderek kuralların kaldırılması amaçlanıyor. Genel denetimde iş yerinde yasaya aykırı bir durum saptandığında önel süresi verilmesi tercih ediliyor. Önel süresinden sonra yeniden işyerine gidilip aykırılıkların giderilip giderilmediği kontrol ediliyor. Bu tür denetim de kontrol denetimi olarak adlandırılıyor. Bunların dışında işçilerin, sendikaların veya işverenlerin başvurusu üzerine doğrudan o başvurunun içeriği ile sınırlı kalarak yapılan inceleme denetimler var. Ekonomik kriz arttıkça işçi şikayetleri de artıyor, müfettişler ancak işçi şikayetlerini inceleyebiliyor, normal denetim programları yerine getirilemiyor.

Denetim konusundaki aksaklıklar nelerdir?

Bugün iş müfettişlerinin bilgisayar, yazıcı, kartuj gibi görevlerini yapması için gerekli olan temel araçlar ve malzemeler sağlanamıyor. İş müfettişleri kendi ceplerinden ödedikleri paralarla bilgisayar, yazıcı ve kırtasiye malzemesi alıyor. Devletin küçültülmesi anlayışının iş denetimine

yansımaları ne yazık ki bu kadar acı. Oysa bu temel araçların sağlanması çalışma yaşamını denetlemekle görevli devletin temel görevidir. Halen daktiloyla çalışmak zorunda olan müfettişler var. İstanbul, İzmir gibi yerlerde aynı masayı, aynı sandalyeyi nöbetleşe kullanan arkadaşlarımız var. Çağımızı bilgi çağı, enformasyon çağı gibi cazip kavramlarla nitelendirmeye çalışanlar toplam kalite belgesine sahip bir bakanlıkta karşılaşılan bu durumu nasıl açıklarlar bilemiyorum. Başka bir örnek vermek gerekirse, iş müfettişi işyerine normal vasıtayla, yani dolmuşla, belediye otobüsüyle gider, bu korkunç bir zaman kaybıdır, denetimin saygınlığını yok eder. İş müfettişlerine hizmet aracı tahsis edilmelidir ki, bu 80 öncesi vardı. Etkin denetim için bu araçların, altyapı olanaklarının sağlanması gerekir.

Denetim sonucu müfettişlerin aldığı kararların etkinliği nedir?

Burada iç denetim gündeme geliyor. İş müfettişleri denetim yapar ve rapor yazarlar, raporların sonuçlarını Bölge Müdürlükleri yerine getirir. Bakanlık İdari Teftiş Kurulu raporların gereğinin Bölge Müdürünce yerine getirilip getirilmediğini denetler. Oysa olması gereken bence şu; iş müfettişleri kendi raporlarının sonucunun yerine getirilip getirilmediğini kendileri denetlemelidir. Bu otokontrolü sağlar. Bütün müfettiş kararlarında olduğu gibi iş müfettişlerinin de rapor ve kararları idari karardır, bağlayıcılığı yoktur. Her zaman yargı organında, iş mahkemelerinde itiraz hakkı vardır. Yargının bağlayıcılığı ve hukukun üstünlüğü açısından da olması gereken budur. Bununla birlikte, uyuşmazlıkların mümkün olduğunca idari aşamada çözümüne kafa yormak gerekir.

Yeni İş Yasası'nın getirdiği düzenlemeleri denetim açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

İş denetimi tıkanmış durumda. Yeni İş Yasası bir taraftan iş güvencesini getirirken diğer taraftan işverenlere de esneklik getirdi. Türkiye'de kağıt üzerinde bir iş güvencesi var. Yasanın kapsamı çok dar, yasada önemli çıkmazlar var, öyle dü-

zenlemeler var ki cevabını kimse veremiyor. Örneğin yasa, 'iş güvencesi kapsamındaki bir işçi geçerli neden olmadan işten çıkarıldığı zaman 30 gün içerisinde yargıya başvurur' diyor. Peki neden Çalışma Bakanlığı'na başvuramıyor? Başvurursa ne olacak? Bu noktada yasada boşluk var. Çalışma Bakanlığının yasayı böyle çıkartarak kendi yetki alanını daraltması düşünülemez. İşçi Çalışma Bakanlığı'na başvurulabilse iş müfettişinin düzenlediği rapora belki işveren uyacak ve yargının iş yükü azalmış olacak. Nitekim önceki tasarıda işten geçerli neden olmadan çıkarıldığını iddia eden işçinin 30 günlük süre içinde önce Çalışma Bakanlığına başvurması öngörülmüştü.

Olayın diğer boyutu, esnek çalışmanın kayıt dışı istihdamı teşvik etmesidir. Dünyadaki birçok araştırma, esnek çalışma ile birlikte kayıt dışı istihdamın da arttığını göstermektedir. İşveren kesiminin bir yandan esnek çalışmayı savunurken diğer yandan kayıt dışı istihdama karşı olduğunu açıklaması bu anlamda tam bir çelişkidir.

Yeni İş Yasası esnek çalışma konusunda getirdiği düzenlemelerle yargıyı işlemez hale getirecektir. Yasanın bir çok hükmünde anlaşılmaz, muğlak ifadeler vardır. Örneğin ilk taslakta, "asıl işin bir bölümünün sadece teknolojik nedenlerle taşeronla verilebileceği" öngörülmüşken, Mecelis'teki değişiklikle "işin ve işletmenin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işlerin

taşeronla verilebileceği" hükmü getirildi. Şimdi bu düzenlemeyi herkes ayrı yorumluyor, sonuçta yargı yine tıkanacak. Ayrıca, yargıya başvurmanın maddi külfet getirmesi de işçiyi caydırıyor. Yeni İş Yasasıyla çalışma hayatında kaos başladı. Çıkarılan yönetmeliklerin de ne dediği çok tartışmalı, ne yazık ki bazı yönetmelik hükümleri yasa maddesini tekrarlıyor. İş Yasasındaki bazı hükümler; örneğin belirli süreli iş sözleşmelerinde sürenin nasıl belirleneceği, denkleştirme süresi bilim kurulu üyelerince bile farklı yorumlanıyor. Çalışma yaşamı yargı kararlarına kilitlenmiş durumda.

Yargıda iş yükünü azaltmak bakımından neler yapılabilir?

İş müfettişinin raporlarına karşı işçi veya işveren belirli sürede itiraz etmezse rapor sonucunun kesinleşeceği şeklinde bir düzenleme sağlanabilir. Böyle bir düzenleme yargının yükünü büyük ölçüde azaltacaktır. Ayrıca iş müfettişlerinin iş mevzuatından kaynaklanan görevleri esas olmakla birlikte, iş müfettişleri de sigorta müfettişleri de işyerine gittiklerinde işçilerin sigortalı olup olmadığını denetler. Denetimin bu şekilde iki ayrı birimde örgütlenmesi, denetimin maliyetini artırmaktadır. Bu nedenle, toplam kalite belgeli bir bakanlıkta insan kaynakları verimli ve etkin bir şekilde değerlendirilecekse, bu iki denetimin birleştirilmesi gerekir. Ayrıca müfettişlerin emniyet güçlerine benzer yetkileri olmadığı için, büyük işyerlerinin her yerini gerektiği gibi araştırabilmesi mümkün olmuyor, özellikle tekstil sektöründe işveren bazen işçileri saklayabiliyor ya da işyerinden derhal uzaklaştırabiliyor.

Denetimin taraflarıyla işbirliğinin düzeyi nedir?

Ne yazık ki sendikalarla sosyal ortaklık yapıldığını söylemek mümkün değil. Bu süreç sendikaların da aleyhine. Örneğin yeni yasanın yürürlüğe girmesiyle birçok yerde taşeron işçiler sendikaya üye olduğu için işten atıldı. Sendikalar günümüz koşullarında yeni sendikal yapılanmalara başvurmak zorunda. Aksi takdirde giderek "tabe-

la örgütü" olarak da kalamayacak, yok olacaklar. Sendikalar öncelikle sendika içi demokrasiyi işletmek zorunda. Sendikalar toplumun sorunuyla ilgilenirse toplum da sendikaların sorunuyla ilgilenir. Avrupa'da yeni bir hizmet sendikacılığı anlayışı geliyor. Örneğin, sendikalar işçilere her konuda hukuki danışmanlık yapıyor. Güney Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde kitlesel bütünlüğü sağlayan toplumsal sendikacılık anlayışı başladı. Kısa bir süre önce Almanya'da 800 bin işçi grev yaptı, Türkiye'de sözü bile edilmedi. Türkiye'de ise her alanda bir vurdumduymazlık söz konusu. Örneğin "işçi sağlığı" yerine "iş sağlığı" kavramı yasalaştı. Oysa sağlık insan içindir, ben de burada ideolojik bir aymazlık var. "Önemli olan işi yapanın sağlığıdır" şeklinde savunma yapıyorlar, bunu bir hekim söyleyebilir ama Çalışma Bakanlığı ve sendikalar işçi sağlığından sorumludur.

Denetleyenlere yardımcı olmak için yapılabilecekler nelerdir?

Çalışma hayatı şu anda kilitlenmiş durumda, kimse önünü göremiyor, yeni yasayla ilgili yorum yapamıyor, yargı kararlarına ulaşmak sorun. İş müfettişlerine gerekli her tür mesleki kaynak ve sürekli bir meslek içi eğitim sağlanmalı. Yeterli bilgi donanımına sahip olmadan verimli ve etkin denetim sağlanamaz. Örneğin sendikaların yayınlarına her müfettiş kendisi ulaşmaya çalışıyor, oysa her türlü yayınlardan ve yargı kararlarından yararlanma daha sistemli hale getirilebilir, grup başkanlıklarında araştırma birimleri kurulabilir, kütüphaneler oluşturulabilir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı toplam kalite belgesine sahip. Bakanlıktan beklenen bu belgenin hakkın vermek, her türlü atamaları ve görevlendirmeleri liyakat esasına göre yapmak, şeffaf ve katılımcı bir yönetim anlayışı oluşturmaktır.

"Bulanık Suda Balık Avlama" Dönemi Başladı

Av. Nurseli Tarcan

TİSK Genel Sekreter Yrd.

1977'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Mezuniyetin ardından ilk on yıl Petrol Ofisi Genel Müdürlüğü'nde Endüstri İlişkileri Müdürlüğü yaptı. 1986'da "hukuk müşaviri" olarak göreve başladığı Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nda 1999'dan bu yana Genel Sekreter Yardımcılığı görevini sürdürmektedir.

Türkiye'de iş hayatının denetimini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye'de iş teftişinin yeterli olduğunu söylemek mümkün değil. Bakanlıktaki kadro sayısı yetersiz. Bunun yanı sıra bakanlık belli büyüklükteki ve kendi kaydı altındaki işyerlerini denetleyebiliyor, bu da kayıt dışındaki işyerlerinin giderek artmasına neden oluyor. Sosyal Sigortalar Kurumu bundan prim kaybediyor, maliye vergi kaybe-

diyor, neticede Türkiye kaybediyor. Çalışanların hiçbir güvenliği olmayan bu işyerlerinin büyük çoğunluğu son derece kötü koşullarda çalışıyor ama müfettişler yakaladıkları büyük işyerlerine giderek oralarda da işyerini eğitmek, uyarmak ve değerlendirmek yerine -ki teftişin ana amacı dünyada budur- eksiklikleri görüp ceza kesmeye yöneliyor.

Kayıt dışılığı önlemek için işveren neler yapabilir?

Bizim Sosyal Sigortalar Kurumu'na yaptığımız bir öneri var. Bu tür işyerlerinin yoğun olarak bulunduğu bölgeler belli, buralar çok küçük işletmeler, çoğu yasal yükümlülükleri nelerdir tam anlamıyla bilmiyor. Sigorta buralarda birer büro açabilir, işçiler gelip sigortası olup olmadığını öğrenebilir. Hizmeti insanların ayağına götürmek bu açıdan faydalıdır.

Denetimle ilgili sorunlara tekrar dönersek yoğun bürokrasi de bir diğer konu. O kadar çok yere bilgi, belge, form verilmesi gerekli ancak kü-

çük işyerleri bu kapasiteden yoksun. Açılan bürolar ile vergi yükümlülükleri, sigorta yükümlülükleri, kanunlardan doğan alması gerekli tedbirler konusunda bilgilendirilmiş olurlar.

Bir diğer sorun bizdeki sistemin kusuru bulup ceza kesmek şeklinde işlemesi. Sistem eksiklikleri tespit ederek işverene gidermesi için süre vermek süre sonunda giderememişse nedenlerini saptayıp tekrar süre vermek artık yapmıyorsa ceza kesmek şekline dönüştürülmelidir.

Yeni iş kanununun denetimle ilgili düzenlemelerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Özellikle iş sağlığı ve güvenliği alanında 50 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerine yeni yükümlülükler getirdi. Bunları önce işyerlerine öğretmek lazım. Bu sistem henüz başlamadı çünkü ilgili yönetmelikler yeni yeni çıkmaya başladı. İkincisi işyerlerinin çalıştırmak zorunda oldukları işyeri hekimleri, iş sağlığı güvenliği mühendisleri gibi elemanların sayılarının, görevlerinin ne olacağı henüz belirlenmeye başladı. Bir büyük sorun da idari para cezalarının çok yüksek olması. İdari para cezalarında amaç işyerini öldürmek olmamalı. Yeni dönemde bir diğer sorun idari para cezalarına karşı İdare Mahkemeleri görevli kılındı. İdare Mahkemeleri idari para cezalarının niteliğini henüz bilmiyorlar. İşyeri önce para cezasını ödeyecek sonra itiraz yoluna gidecek, bu da sakıncalı bir durumdur.

Yeni yasa arzu edilen esnekliği sağlamadı. Çalışma şekillerini öyle kısıtlayıcı hükümler var ki uygulamak da uygulatmak da zor. Çalışma süreleri yönünden fazla çalışma yönetmeliği istenilen teknik detayda çıkmadı, şimdi bulanık suda balık

avlamak başlayacak. Uyuşmazlık olduğunda iş mahkemelerine gidilecek, mahkemelerin yükü daha da artacak.

Çıkacak yönetmeliklerle ilgili bizden hiçbir şey istenmemesine rağmen biz taslak hazırladık ama özellikle İş Teftiş bakanlık içinde bakanlık gibi işliyor, diyalogdan yana olamıyor.

Türkiye'de şu anda en büyük sorun işsizlik ve istihdam, yeni iş kanununun getirdiği çalışma biçimlerinin bunlara çözüm bulmasını arzu ediyoruz. Türkiye genç nüfusa sahip, yatırımların ve istihdamın önünde pek çok engel var, bu sorunlara çözüm bulunmadıkça işsizlik katlanarak artacaktır.

"Denetimde Aksayan Bir Şeyler Var"

Av. H. Ferhan Tuncel

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. 1997'den bu yana TÜRK-İŞ'te "Hukuk Danışmanı" olarak görev yapmaktadır.

Çalışma hayatı ve iş denetimi ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

İkisi bir bütün aslında. Ama sanırım bu sorunun net cevabı durulan yer ile ilgili. "İş"i mi yoksa "işçi"yi mi öncelikli görüyoruz. Bildiğiniz üzere

esas olan işçiyi koruma ilkesi. Tabi her ne kadar son çıkan 4857 sayılı İş Yasası'nda bu bakış biraz değişmiş gibi görünse de temel yapı hala aynı. Yani "iş"ten önce "iş yapanın" asgari çalışma koşulları sağlanmalı. Bu bağlamda iş denetimi de her şeyden önce bunu temel almalı. Bugün çalışma hayatında gerçekten sıkıntılı bir dönemdeyiz. İşsizlik gerek ülke bazında ve gerekse yöresel olarak oldukça yüksek. Özellikle ekonomisi dar olan küçük illerde kahvehanelerin doluluğu ya da sokakta boş gezen insan kalabalıkları bunun en açık göstergesi. Tabi bir de bunun diğer yüzü var ki o da iş bulmuş çalışanların mevcut işlerinden şikayetçi olması. Elbette sebepleri çok değişik olmakla beraber çalışanlarda da genel bir memnuniyetsizlik hali var. Sanırım bu işveren için de böyle. Sözün özü bugün çalışma hayatında aslında ne işçi ne de işveren mutlu. Bu noktada iş denetimine büyük görev düşüyor. Örneğin konfederasyonu mu her ay bir çok insan geliyor ve uygulamadan kaynaklanan çeşitli sorunları, aksaklıkları anlatıyor, şikayette bulunuyor. Demek ki denetim sisteminde aksayan bir şeyler var. İnsanlar nereye başvuracaklarını bile tam olarak bilemiyorlar. Örgütlü işyerleri için biz çözüm üretebiliyoruz ama örgütlü olmayan münferit ve küçük işyerleri gerçekten sorunlu. Oralarda çalışma koşulları çok kötü, çoğu defa kayıt dışı çalışma söz konusu. Tabi hak-sızlık etmeyelim, sanırım bu ölçekteki yerleri araştırarak, detaya incek kadar yeterli denetim elemanı yok. Bence olması gerekir. Zaten çalışma ba-

rışının korunması için bu ivedilikle çözülmesi gereken olmazsa olmaz bir şart.

İş denetimine ilişkin önerileriniz var mı?

Benim temel önerim bilgilendirme konusunda. Tabi burada yine biraz önce belirttiğim üzere, ben daha çok örgütsüz işyerlerini baz alıyorum. Elbette çalışanı bilgilendirme denetim elemanının asli görevi değil. Ancak öncelikle bu konu çözümlenmeli. Çünkü özellikle çağrı üzerine yapılacak bir denetim için, örgütsüz çalışanlar nereye ve nasıl başvuracağını tam olarak bilmeli, başvuru yaptığı da bu başvurusu nedeniyle hiçbir şekilde sıkıntıya düşmemeli veya düşürülmemeli, kolaylık olmalı. Yani denetim mekanizması hızlı, etkin ve mümkün olduğunca bürokrasiden uzak çalışmalı. Çalışanlar zaten çok az olan dinlenme saatlerinde bir de ellerinde evraklar, dilekçeler koşturmamalı. Bu durum hakkın aranmasını engelliyor. Yani özellikle örgütsüz olan işyerlerinde çalışanlara bir şekilde hakları tam olarak anlatılabilmesi. Örgütlü işyerlerinde zaten biz sendikalar olarak her türlü eğitim ve bilgilendirme faaliyetinde bulunuyoruz ama diğer yerlere ulaşamıyoruz. Sendikacı kimliği ile yapılan faaliyetlerde bırakın örgütlenmeyi, bilgilendirme bile sonuçta işçinin işten çıkarılmasına kadar uzanan mağduriyetleri doğuruyor. Bu yüzden en azından bu aşamada devlet yetkisi daha etkin kullanılmalı ve çalışanlara belli bir bilinç aşılanmalı. Bu herkesin işini kolaylaştıracaktır.

Bürokratik işlemler dediniz, konuyu biraz açar mısınız?

Yetki tanımından başlamak üzere bu uzunca bir liste ile açıklanabilir. Ancak benim bu söz söylemekteki temel kastım, hem denetimin etkinliği hem de denetimin sonucu ile ilgili.

Denetim yapıldı diyelim bunun sonucunda tespit edilen hususlar veya aksaklıklar derhal giderilmeli. Denetim kesinlikle caydırıcı olmalı ve bence ana hedefte de kayıt dışı işverenler bulunmalı. Bence özellikle bu kesim denetim dışı kalıyor. Bürokratik engel burada da karşımıza çıkıyor. Planlı bir denetimde denetim elemanı zaten nereye, ne zaman gideceğini biliyor ve ona göre bir iş progra-

mı hazırlıyor. Diyelim ki böyle planlı bir denetim var ve (x) işyerine denetime gidildi. Burası zaten kayıt altında ve yasal yükümlülüklerini belli ölçülerde yerine getirmekte. Ama bu işyerinin hemen yanında bir de (y) işyeri var diyelim ve bu (y) işyeri aslında kayıt dışı. Yani bırakın denetim elemanının elindeki listeyi, devletin vergi, sigorta vs. kayıtlarında da yok. Tamamen kayıt dışı bir yer. Bence denetim elemanının asıl uğraşması gereken bu. Denetim elemanına bu yetki verilmeli ve gereğini yapması hiçbir engelleme olmadan sağlanmalı. Gerekirse kolluk marifetiyle de olsa buralar bir şekilde kayıt altına alınmalı. Bu durum hem işçi hem işveren için en önemli sorunların başında geliyor. Bu sayede, işçi açısından ucuz işgücü ve kayıt dışılığa engel olunduğu gibi, işveren açısından da haksız rekabet önlenmiş olur.

Uygulamadan kaynaklanan dikkat çekici sorunlar var mı?

Öncelikle bizim işçi tarafı olarak net bir talebimiz var. O da denetleme elemanlarının belli dönemlerde muhakkak yeterli ve doyurucu ölçüde

hizmet içi eğitimden geçirilmesi. Çünkü bazen işçimize iyi niyetli olarak sorulan bir soru bile özellikle sendika üyeliği durumlarında işçi aleyhine dönebiliyor. Son dönemlerde yetki tespitlerinde bu husus fazlasıyla yaşanmakta. Diyelim ki bir sendikamız bakanlığa yetki için başvuruda bulunuyor ve çoğunluk tespiti istiyor. Bakanlık ta işverene yazı yazıyor ve işyerindeki işçi sayısını bildirmesini istiyor. İşveren buna cevap vermediğinde bakanlık buraya denetim elemanını gönderiyor. Gelen denetim elemanı ise, denetim sırasında işverenin odasına çağırdığı işçiye, işverenin veya vekilinin yanında, sendika üyesi olup olmadığını, üye ise hangi sendikaya üye olduğu vs. şeklinde sorular soruyor. Tabi haliyle bu durum sonu işten çıkarılmaya dek uzanan büyük sıkıntılar yaratıyor. İşçilerimiz her ne kadar yasada yer alan iş güvenliği kapsamında olsa bile, bilineceği üzere iş güvenliği ülkemizde henüz yeterli boyutta ve işlevde değil. Yararlanma koşulları da son derece sınırlı. Bu nedenle denetim elemanlarının daha dikkatli olması, işçiyi zor durumda da bırakmaması lazım.

TÜRK-İŞ'in Türkiye'de Üretilen Malın Satın Alınması İle İlgili Anketi Sonuçlandı

TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarda örgütlü bulunan 500 işçi-tüketici ailesi üzerinde yapılan araştırma, İstanbul, İzmir, Bursa, Eskişehir, Adana, Samsun, Sivas, Diyarbakır ve Erzurum illerinde yaşayan işçi-tüketici aileleri ile birlikte gerçekleştirildi. Ankette öncelikle Türkiye'de Üretilen Mal ve hizmetlerin satın alınmasının tercih edilmesi, yapılan yerli malı kampanyalarının yeterli olup olmadığı, Türkiye'de üretilen mallar üzerinde "TÜRK MALI" ibaresinin bulunmaması tüketicinin tercihlerini ne şekilde etkilediği araştırıldı. İşçi-Tüketici ailelerinin aynı fiyat ve kalitede olduklarına inandıkları bir yerli mal ile bir yabancı mal arasında seçim yaparken tercihlerini büyük oranda Türkiye'de Üretilen Mal'dan yana kullandıkları ortaya çıktı. Ayrıca ailelerin bir tüketim malı veya hizmet satın alırken o işletmede çalışan işçilerin sigortalı ve sendikalı olmalarını yüksek bir oranda önemsedikleri ortaya çıktı. Ailelerin büyük bir bölümü Türkiye'de uygulanan Yerli Malı Tüketelim Kampanyalarını yetersiz buldukları, ve sendikalı işçiler tarafından üretilen malların tercih edilmesi ile tüketimden gelen gücümüzün arttırılacağına inandıklarını belirttiler.

500 İŞÇİ AİLESİNE UYGULANAN ANKET SONUÇLARINA GÖRE

- ✓ **Tüketicilerin yüzde 91'i bir ürün satın alırken "Türkiye'de Üretilen Malı" tercih ediyor.**
- ✓ **Aynı fiyat ve kalitede olan bir yerli ve bir yabancı ürünü satın almada, tüketicilerin yüzde 88.2'si tercihlerini yerli marka üründen yana kullanıyor.**
- ✓ **Tüketicilerin yüzde 81.8'i ülkemizdeki yerli malı ve Türkiye'de Üretilen Malın satın alınması kampanyalarını yetersiz buluyor.**
- ✓ **Türkiye'de üretilen mallar üzerinde Türk Malı ibaresinin bulunmaması tüketicinin yerli malı satın almasını engellediğini ifade eden tüketicilerin oranı ise yüzde 86.4**
- ✓ **Türkiye'de üretilen ürünlerin garantisinin, yetkili tamir servislerinin ve yedek parçalarının daha kolay bulunması tüketicinin tercihinin yerli maldan yana kullanmasını sağlıyor. Tüketicilerimiz Türkiye'de de artık çok kaliteli mallar üretildiğinin farkında.**
- ✓ **Yabancı marka kullanan az sayıda aile, yabancı malların toplumda daha iyi bir imaj verdiğini ifade ediyor.**
- ✓ **Ailelerin yüzde 93'ü çalışanların üretimden gelen güçleri kadar tüketimden gelen güçlerinin de önemli olduğuna inanıyor.**
- ✓ **İşçi Tüketici ailelerinin yüzde 94'ü ürün satın alırken o ürünün üretildiği fabrikada sendikalı ve sigortalı işçilerin çalışmasını önemsediklerini ifade etmişlerdir.**

ANKET SORULARI

1. Bir ürün satın alırken ürünün **YERLİ MALI** veya **TÜRKİYE'DE ÜRETİLEN** bir mal olmasına dikkat eder misiniz?

() Evet dikkat ederim

455 (% 91)

() Hayır dikkat etmem

45 (% 9)

500 İşçi - Tüketici ailesinden 455 aile bir ürün satın alırken Yerli Malı veya Türkiye'de üretilen malın satın aldıklarını belirtmişlerdir. Bir ürün satın alırken Yerli Malı veya Türkiye'de üretilen bir mal olmasına dikkat etmeye aile sayısı ise 45 aile olup, 500 aile içinde yüzde 9'luk bir orandadır.

Bu sorunun sonuçlarına göre İşçi-Tüketici aileleri arasında Türkiye'de üretilen bir malın tercih edilmesi oranı oldukça yüksek olup, bu konudaki bilinç yeterli bir düzeydedir.

Türkiye'de üretilen bir malı satın almanın sonuçta ülke ekonomisine ve işsizliğin önlenmesine ve istihdama olan katkısının önemli olduğu ifade edilebilir.

2. Aynı fiyat ve kalitede olduğuna inandığınız yerli malı ürünü mü, yabancı ürünü mü tercih edersiniz.

() Yerli ürünü tercih ederim

441 (% 88.2)

() Yabancı ürünü tercih ederim

59 (% 11.8)

Keza aynı fiyat ve kalitede olduğuna inanılan bir yerli ve yabancı ürün arasında yapılan tercihler arasında Yerli Ürünü Tercih eden ailelerin sayısı 441 olup yüzde 88.2 oranındadır. 500 aile içinden yalnızca 59 aile yabancı ürünü tercih edeceğini ifade etmiştir. Bu ise genel oran içinde yüzde 11.8'dir.

3. Türkiye'de üretilen yerli malı kullanıyorsanız sizin için en önemli iki neden aşağıdakilerden hangisidir?

() Türk mah olması yeterlidir

81

() Yerli sermaye kazansın

190

() Türk malları daha ucuz

56

() Türkiye'de de kaliteli mallar üretiliyor

225

() Garantisi, yedek parçası ve tamir servislerinin daha yaygın olduğuna inanıyorum

241

Türkiye'de üretilen mah kullanan ailelerin neden tercihlerini bu yönde kullandıkları araştırıldığında karşımıza çıkan en önemli sonuç, bu ürünlerin garanti, yedek parça ve tamir servisi gibi ürünün satın alındıktan sonra kullanımı sırasında çıkabilecek aksaklıkların kolaylıkla giderilmesi yönündedir. 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun yürürlüğe girdiği 1995 yılından itibaren kanun gereğince daha organize bir şekilde oluşturulan yaygın servis ağı ve yedek parça teminindeki kolaylıklar tüketicinin yerli malı seçmesini sağlamıştır. Yine 500 aile tarafından en çok belirtilen ikinci husus ise Türkiye'de de kaliteli malların üretildiğinin vurgulanmasıdır. Gerçekten de Türkiye'de üretilen dayanıklı tüketim malları ve başta tekstil ürünleri olmak üzere bir çok tüketim mah başta Avrupa Birliği olmak üzere bir çok ülkede beğeni ile satın alınmaktadır. Ankete katılan işçi tüketici aileleri Türkiye'de üretilen yerli mah satın almalarında "**Yerli Sermayenin Kazanması**" seçeneği de önemli bulmuşlardır. Yerli Sermayenin ürettiği malların ve bu malların üretimde kullanılan yan sanayi ürünle istihdam üzerindeki olumlu etkisi de bu seçeneğin işaretlenmesinde etkili olmuştur.

Tüketiciler Yerli Mah ve Türkiye'de üretilen malları tercih etmelerinde kuşkusuz yerli üreticinin Türkiye'den kazandıklarını yeniden ülke içinde yatırıma dönüştürmesi de etkili olmaktadır. Yerli malı olmasının malın seçiminde yeterli bir neden olduğunu savunanlarında bu sonuca eklendiğinde işçi-tüketicilerin bu konuda ulaştığı

bilincin istihdama dönük olarak algılanmasının daha tutarlı bir çıkarım olduğu düşüncesindeyiz. Türk mallarının daha ucuz olması ise malın seçiminde en az işaretlenen seçenek olmuştur. Bunun ise son yıllarda Türkiye'ye giren ucuz ancak kalitesiz olduğuna inandığımız Uzak Doğu malları ile yakından ilgili olduğuna inanıyoruz.

4. Türkiye'de üretilmeyen yabancı mal kullanıyorsanız sizin için en önemli iki neden aşağıdakilerden hangisidir.

() Yabancı malların daha kaliteli olduğuna inanıyorum.	7
() Yabancı mallar daha ucuz oluyor.	12
() Garantisi, yedek parçası ve tamir servislerinin daha yaygın olduğuna inanıyorum.	5
() Yabancı markalar toplumda imaj açısından daha fazla kabul görüyor.	29
() Yerli mallarla ilgili olarak geçmişte daha fazla tamir sorunu yaşadım.	20

İşçi Tüketici aileleri açısından yabancı malı tercih edenlerin oranının 500 aile içinde 59 aile ve yüzde 11.8 gibi düşük bir oranda gerçekleştiğini belirtmiştik. Yabancı mal tercihinde en önemli neden Yabancı markaların yarattığı imaja bağlanabilir. Türkiye'de üretilen mal yerine yabancı bir markayı tercih etmek (özellikle aynı kalitede olduğuna inanılan) yabancı bir markanın sırf marka adına bağlanması da kuşkusuz 1980 sonrası toplumumuzda görülen yabancı mal ve marka hayranlığı ile yakından ilgili bulunmuştur. Toplumumuzdaki bir çok kişinin kullandığı yabancı mal ve markalar ile toplum içinde sosyal statü kazanmaları yabancı mal ve marka hayranlığı körükleyen etmenler arasındadır. Bilinçli tüketimi engelleyen ülkemizde üretimi ve istihdamı kısıtladığına inandığımız bu gereksiz hayranlığında ancak tüketici eğitimi ile hafifletilmesi mümkündür.

Yerli Mallar ile ilgili geçmişte daha çok sorun yaşadıkları için yabancı mallara yönelenlerinde haklı olduğuna inanıyoruz. Türkiye'de Tüketici-

nin Korunması Kanununun 1995 yılında yürürlüğe girmesinden sonra kanun gereğince her bölgede oluşturulan tamir servisleri ile bu sorunun hafifletildiği bilinmektedir. Yabancı malların daha ucuz olduğu savı ile kaliteli olup olmadığı arasında da bir bağ bulunmakla birlikte yabancı malların ucuzluğu üretildiği ülkedeki işçilik maliyetleri ve ürünün Türkiye'deki üretim şartları ve maliyetleri de nihai fiyatı etkilemektedir. Son yıllarda Çin mallarının Türkiye'ye girmesi ile fiyatlar da belirgin bir ucuzluk yaşanmış gibi gözükse de ürünün kullanım süresinin kalitesizliği nedeni ile düşük olması yabancı malların daha ucuz olduğu imajını güçlendirmiş olabilir.

5. Türkiye'de yerli malı kullanma ve Türkiye'de üretilen malın kullanımı konusunda yapılan kampanyaları yeterli buluyor musunuz?

() Yeterli buluyorum	91 (% 18.2)
() Yeterli bulmuyorum	409 (% 81.8)

Ülkemizde Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren önem verilen yerli malı kullanma kampanyalarının dünyada küreselleşme akımının başladığı 1980 yıllardan sonra giderek hafifletildiği görülmektedir. Yerli malı kullanmanın bir ayıp sayıldığı günlerde yabancı mal ve markaları tüketmenin toplumda yarattığı imaj nedeni ile yerli malı kullanma ve bu konuda yapılan kampanyalar giderek unutulmaktadır. Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne üye olması ve Avrupa Birliği ve uluslar arası anlaşmalarla dış ticaretin dolayısıyla serbest ithalatın da başlatılması hakkındaki uluslar arası mevzuat yerli malı kullanmanın bir devlet politikası olmaktan da çıkartılmasını sağlamıştır. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri tüketicilere "**Yerli Malı Kullanalım, Türkiye'de Üretilen Malı Kullanalım**" şeklinde bir tavsiyede bulunmaktan da kaçınmışlardır. Yerli Malı ve Türkiye'de Üretilen Malın kullanımı başta TÜRKİŞ olmak üzere Ticaret ve Sanayi Odaları ile Tüketici Örgütleri tarafından yürütülmektedir.

Anketimize katılan işçi - tüketicilerden oluşan 500 aileden 91'i bu konuda yürütülen kampanyaları yeterli bulurken oldukça büyük bir orana ulaşan 409 aile bu konuda yürütülen kampanyaları yetersiz bulmaktadır.

6. Türk tüketim malları üzerinde Türk Mali ibaresinin bulunmaması sizce tüketicinin bu seçimi yapmasında engel teşkil ediyor mu?

() Evet engel teşkil ediyor

432 (% 86.4)

() Hayır engel teşkil etmiyor

68 (% 13.6)

Türkiye'de uzun yıllardır kullanılan ve hemen her türlü malın üzerine basılan "**TÜRK MALI**" ibaresinin artık kullanılmamakta olması, bunun yerine CE gibi tüketicilerin seçimini anlaşılmadığı için zorlaştıran ifadelerin kullanılması tüketicinin piyasada bulunan hangi ürünün yerli malı olduğunu tercihini etkilemektedir. Tüketici malı satın alırken bu ibarenin bulunmamasını bir eksiklik olarak görmektedir. Anketimize katılan 500 aileden 432'si, (yüzde 86.4) bu ibarenin bulunmamasını tüketici seçimini etkileyen bir engel olarak görmektedirler.. Tüketicilerden 68 aile ise (yüzde 13.6) bu ibarenin bulunmamasının bir engel teşkil etmediği kanısındadırlar.

7. Türkiye'de çalışanların üretimden gelen gücü kadar, tüketimden gelen güçlerinin de önemli olduğuna inanıyor musunuz?

() Evet en az üretimden gelen gücümüz kadar önemlidir

465 (% 93)

() Hayır önemli değildir

35 (% 7)

Ankete katılan 500 işçi tüketici ailesinden 465 aile (yüzde 93'ü) çalışanların üretimden gelen

güçleri kadar tüketimden gelen güçlerinin de önemli olduğunu vurgulamışlardır. Tüketimden gelen gücümüz başta yerli malı ve Türkiye'de üretilen malı kullanmanın da ötesinde, Sendika üyesi işçilerin ürettikleri mal ve hizmetlerin yine sendikalı işçi, memur, emekliler tarafından kullanılması anlamına gelmektedir. Böylece Türkiye'de sendikasız veya kaçak işçi çalıştırarak üretim yapan işletmelerin önüne geçilebilir.

8. Bir tüketim malı satın alırken, bu ürünün üretildiği iş yerinde çalışanların sigortalı ve sendikalı olması satın alma kararınız üzerinde olumlu bir rol oynar mı?

() Evet buna dikkat ederim

420 (% 84)

() Hayır buna dikkat etmem

80 (% 16)

Anketimize katılan 500 işçi tüketici ailesinden 420 aile (yüzde 84) bir tüketim malı satın alırken bu ürünün üretildiği işyerinde çalışanların sigortalı ve örgütlü olmalarına dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. Buna dikkat etmeyenlerin sayısının 500 aile içinde 80 aile (yüzde 16) olması yüksek bir oran gibi görünmesine karşın, bir çok mal da bu tür bir işaretlemenin veya bunu açıklayacak bir amblemin bulunmaması da mal seçimini etkilemektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde sendikalı işçinin ürettiği tüketim malları üzerinde sendikaların amblemleri bulunmaktadır.

9. Türkiye'de sendikalı işçilerin ürettiği mal ve hizmetler yayınlanıp size ulaştırıldığında bu ürünleri satın alır mısınız. Başka bir ifade ile ürünlerin üzerinde sendikalı işçiler tarafından üretilmiş etiketi konulduğunda bu ürünleri satın alır mısınız.?

() Evet bu ürünleri satın alırım

471 (% 94.2)

() Hayır bu benim tercihlerimi etkilemez.

29 (% 5.8)

Türkiye’de sendikaların ve konfederasyonlar ile örgütlü toplumun tüketimden gelen güçlerini birleştirmeleri ve bu gücü kullanabilmeleri için sendikalı işçilerin ürettikleri mal ve hizmetlerin neler olduğu yine örgütlü topluma duyurulmalıdır. Anketimize katılan 500 işçi ailesinden 471 aile (yüzde 94.2) mal ve hizmet satın alırken ürünlerin hangisinin sendikalı oldukları bildikleri takdirde bu ürünleri satın alacaklarını oldukça yüksek bir oranda belirtmişlerdir.. Tercihlerini etkilemeyeceğini söyleyen ailelerin sayısı 500 aile içinde 29 ailedir (yüzde 5.8).

10. Sendika ve Konfederasyonlar TÜKETİMDEN GELEN GÜCÜMÜZÜN Örgütlenmesi açısından neler yapabilirler. En önemli gördüğünüz iki konuyu işaretleyiniz.

- () Sendikalı işçilerin ürettikleri mal hizmetlerin listesi yapılarak işçilere dağıtılmalıdır **166**
- () Gerek bu konuda gerekse tüketicinin korunması konusunda yapılan çalışmalara ağırlık verilmelidir **123**
- () Bu konuda özellikle kadın işçilerimize ve aileye yönelik eğitim çalışmaları yapılmalıdır **92**
- () Sendikal haklara saygı göstermeyen ürünlerin satın alınması boykot edilmelidir **170**
- () Diğer işçi ve memur sendikaları konfederasyonları ve sivil toplum örgütleri ile de sendikalı işçinin ürettiği malların satın alınması konusunda işbirliği yapılmalıdır **290**

Anketimize katılan 500 işçi ailesinden Tüketimden Gelen Gücümüzün örgütlenmesi konusunda neler yapılması gerektiği sorulduğunda aileler en çok diğer işçi ve memur sendikaları konfederasyonları ve sivil toplum örgütleri ile de sendikalı işçinin ürettiği malların satın alınması konusunda işbirliği yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Gerçekten de tüketimden gelen gücün artırılması konusunda ortak bir fikir birliği için

de sendikalı ve örgütlü toplumun bir işbirliğine yönelerek tüketimden gelen gücü örgütlenmede kullanmaları mümkün olabilir. İşçi – tüketici ailelerin tüketimden gelen gücün örgütlenmesi amacıyla örgütlenme hakkına imkan tanımayan işletmelerin ürün ve hizmetlerin satın alınmamasını boykot edilmesini sağlamanın da ikinci derecede önemli olduğu ifade edilmiştir.. Sendikalı işçilerin ürettiği mal ve hizmetlerin listesinin yapılması ve bunun işçi-tüketicilere bir enformasyon kaynağı olarak dağıtılması da üçüncü derecede önemli bulunmuştur. Bu konu ile birlikte tüketicinin hakları korumaya yönelik tedbirlerin artırılması ve genellikle ailede tüketim konusunda karar veren kadınlara ve aileye yönelik eğitimlerin artırılması da dördüncü ve beşinci derecede önemli bulunmuştur.

SONUÇ:

Ülkemizde yerli sanayiye korumak ve bu yolla istihdamı arttırmak, ülke kaynaklarının daha akılcı bir şekilde kullanımını sağlamak kuşkusuz başta işçi sendikaları konfederasyonları olmak üzere tüm sivil toplum örgütlerinin ana hedefleri arasında yer almaktadır. Türkiye’nin son yıllarda giderek artan dış ticaret açığını ve ülkeye giren lüks tüketim mallarının ithalat oranlarını düşürmek için, yeniden bir yerli malı veya daha doğru bir deyimle Türkiye’de Üretilen Malların kullanımı konusundaki kampanyalara ağırlık verilmesi gerekmektedir.

İşçi Tüketici aileleri üzerinde tüm Türkiye çapında 500 ailenin katılması ile gerçekleştirilen anketimizde, işçi-tüketici aileleri arasında Türkiye’de Üretilen Malın kullanımı konusundaki bilinç üst seviyede bulunmuştur. Türkiye’deki ana ve ara mamul, hammadde veya yedek parça üreten sektörlerin birbiri ile ağ gibi örülen ticari bağları nedeniyle sektörler arası ticari alış veriş birbiri etkileyecek kadar önemlidir. Bir sektörde yaşanan kriz diğer sektörleri de etkilemekte sonuçta işletmeler kapanmakta istihdam düşmekte ve yoksulluk yaygınlaşmaktadır. Bu nedenle her Türk Vatandaşına düşen görevin öncelikle Türkiye’de Üretilen Malın kullanımı olduğuna inanıyo-

ruz. Türkiye’de adı ve şirket sermaye yapısı ne olursa olsun, Türkiye’de yatırım yapan, Türkiye’de istihdam sağlayan, Türk ekonomisine vergi veren, her türlü işletmenin Türk olduğuna inancımız ile bu işletmelerin ürettikleri malların tüketilmesinin üretimi ve istihdamı arttıracığına inanıyoruz.

Ülkemizde Türkiye’de Üretilen Malın kullanımı, işçiler, sendikalar kadar sanayi ve ticaret odaları ve meslek örgütleri ve sivil toplum örgütleri tarafından yürütülecek ortak kampanyalarla daha da arttırılabilir.

Ayrıca ülkemizde yabancı, kaçak işçiliğin önlenmesi, sigortalı ve sendikalı işçi istihdamının artırılması amacıyla çalışanların üretimden gelen güçleri kadar tüketimden gelen güçlerinin de ülkenin tüm çalışanlarının ve emeklilerinin de katılımı ile artırılması gerektiğine inanıyoruz. Çalışanların sendikalı işçilerin ürettikleri ürünleri tercih etmeleri ile Türkiye’de çalışan örgütlenmesinin her boyunu ile gelişmesinin mümkün olacağı bunun ise hakların elde edilmesinde örgütlü yapının korunması ve geliştirilmesinde önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Nisan'2004 Gıda Harcaması

MF destekli ekonomik programın çalışanlar üzerinde yarattığı tahribat özellikle yaşama şartlarının gerilemesinde yansımalarını bulmuş ve toplumun önemli bir bölümü açlık ve yoksulluk sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Yetersiz kalan ücret/maaş geliri karşısında insan onurunun gerektirdiği harcamanın yapılamaması başlangıçta iktisaden dar ve sabit gelirli kesimlerin yakınmasına yol açmış ve fakat süregelen olumsuzluklar günümüzde, daha üst gelir düzeyindeki kesimlerin de şikayetini gündeme taşımıştır.

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanan yoksullukla ilgili olarak Konfederasyonumuz onyediyıldan bu yana her ay düzenli olarak çalışma yapmakta ve insan onurunun gerektirdiği yaşama düzeyini sağlayacak harcama tutarını hesaplayarak kamuoyuna açıklamaktadır.

Hesaplama sağlıklı, den-

geli ve yeterli beslenebilmek için "yapılması gereken" harcama tutarı esas alınmaktadır. Kuşkusuz "varolan" olumsuz geçim şartları temel alınarak farklı veri kaynakları ve hesaplama yöntemleri kullanılması da söz konusu olabilmektedir. Ancak böylesi bir yaklaşım "yapılan" harcamayı çıkış noktası kabul etmekte ve gelir düzeyinin yetersizliği nedeniyle "kar-

nını doyurmak" olarak tanımlanacak bir harcama tutarına ulaşılmaktadır.

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi'nce yapılan çalışmada; sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmek için tüketilmesi gereken temel gıda maddelerinden hareketle dört kişilik bir ailenin gıda için yapması gereken harcama tutarı (bir anlamda **açlık sınırı**) Nisan 2004 itibariyle 480 milyon 534 bin lira olarak hesaplanmıştır.

Gıda harcamasına ilişkin hesaplama yapılırken farklı yaş ve cinsiyet gruplarına göre bilimsel veriler çerçevesinde oluşturulan beslenme kalıbı esas alınmaktadır. Bu beslenme kalıbı, Hacettepe Üniversitesi tarafından oluşturulmuştur. Bir işçinin ailesi ile birlikte, fizyolojik ihtiyaçları ile tutarlı, yeterli ve dengeli beslenmesini sağlamak

Harcama olmayınca fiyatlar da artmıyor.

Gelir düzeyinin yetersizliği nedeniyle açlık ve yoksulluk sorunu devam ediyor.

Dört kişilik ailenin açlık sınırı 481 milyon lira, yoksulluk sınırı 1 milyar 461 milyon lira.

İnsan onurunun gerektirdiği harcama için 5 asgari ücret gerekiyor.

Gıda fiyatları Nisan 2004 itibariyle aylık yüzde 1,7 oniki aylık ortalama yüzde 22,5 oranında artış gösterdi.

Tablo 1: Dört Kişilik Ailenin Gıda Harcaması (TL/Ay)

	Nisan'2003	Aralık'2003	Mart'2004	Nisan'2004
Yetişkin İşçi	125.026.000.-	127.441.000.-	130.414.000.-	132.423.000.-
Yetişkin Kadın	103.346.000.-	105.570.000.-	108.795.000.-	110.775.000.-
15-19 Yaş Grubu Çocuk	131.818.000.-	134.618.000.-	137.807.000.-	140.071.000.-
4-6 Yaş Grubu Çocuk	90.939.000.-	92.398.000.-	95.602.000.-	97.266.000.-
(Açlık Sınırı)	451.129.000.-	460.027.000.-	472.618.000.-	480.534.000.-
(Yoksulluk Sınırı)	1.371.214.000.-	1.382.782.000.-	1.436.527.000.-	1.460.591.000.-

* Gıda harcaması tutarı bin liraya tamamlanmış toplamda farklılık söz konusu olabilmektedir.

için gerekli olan kalori sayısı ve bunu karşılayacak besinlerin cins ve miktarı bilimsel olarak ortaya konmuştur. Bu beslenme kalıbını temel alan Konfederasyonumuz, çalışanların yoğun olarak alışveriş yaptıkları yerlerden derlediği fiyatlarla yapılması gereken asgari düzeydeki gıda harcamasına ulaşmaktadır.

Kuşkusuz dört kişilik bir ailenin yapması gereken harcama sadece gıda ile sınırlı değildir. Gıda yanı sıra kira, ulaşım, yakacak, elektrik, su, haberleşme, giyim, eğitim, sağlık, iletişim, kültür gibi temel ihtiyaçlar için de harcama yapılması gerekmektedir. Bu harcama gereği de dikkate alındığında tutar (bir anlamda **yoksulluk sınırı**) günümüzde 1 milyar 461 milyon liraya ulaşmaktadır.

Ailenin zorunlu ihtiyaçları için yapılması gereken toplam harcama tutarına Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerinden yararlanılarak ulaşılmaktadır. DİE'nin 1994 yılında yapılan hanehalkı tüketim harcamaları anketinin sonuçlarına göre, hanelerin toplam harcamaları içinde gıda harcamalarının payı yüzde 32,9 oranı ile ilk sırayı almaktadır (gıda,içki, tütün harcamalarının payı yüzde 35,6).

Böylece, dört kişilik bir ailenin sağlıklı ve dengeli beslenbilmesi için yapması gereken asgari gıda harcaması tutarından hareketle, dört kişilik ailenin zorunlu giderler için yapması gereken aylık harcama tutarına ulaşmak mümkün olmaktadır. Bu tutar, **haneye girmesi gereken toplam gelirin alt sınırını** ortaya koyan önemli bir gösterge olmaktadır.

2003 yılının Nisan ayına göre açlık sınırı tutarındaki artış 29 milyon 405 bin lira, yoksulluk sınırı tutarındaki artış ise 89 milyon 377 bin lira olmuştur.

Çalışanların elde ettiği gelirin düşük ve satın alma gücünün son yıllarda aşınması tüketim talebini geriletmiştir. Yaşanan yüksek enflasyon döneminde sınırlı artış gösteren ücretli geliri aile bütçesinde zorunlu tasarruf gereğini doğurmuş ve dolayısıyla tüketim kalıbında değişikliğe yol açmıştır. Bu eğilim halen sürmektedir. Geçtiğimiz yıl sonunda ele geçen asgari ücret son bir yıl içinde gerçekleşen enflasyonun üzerinde ve geçmişe göre 77 milyon lira artış göstermesine karşın, dört

kişilik ailenin gıda harcamasına **sadece 19 gün** yetmektedir. Asgari ücretin halen net 303.079.500.-TL/ay düzeyindedir ve insan onurunun gerektirdiği harcamayı gerçekleştirebilmek için dört kişilik bir **ailenin toplam gelirinin 5 asgari ücret olması** gerekmektedir.

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi'nin gıda harcamasına ilişkin verileri temel alınarak kıyaslama yapıldığında 2004 Nisan ayı itibariyle aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

- Ankara'da yaşayan dört kişilik bir ailenin "gıda için" yapması gereken asgari harcama tutarı **bir önceki aya göre** yüzde 1,7 oranında artış göstermiştir. Geçmiş yılların Nisan ayına göre daha düşük oranlı artış gerçekleşmiştir.
- 2004 yılının ilk dört ayı itibariyle gıda harcaması tutarındaki artış oranı yüzde 4,5'dir.
- Gıda harcaması tutarı **son oniki ay itibariyle** yüzde 6,5 oranında olmuştur. Ancak bu durum büyük ölçüde bu ay gerçekleşen fiyat artışının bir önceki yılın Nisan ayında gerçek-

Tablo 2: Gıda Harcamasındaki Değişim

	Nisan 2001	Nisan 2002	Nisan 2003	Nisan 2004
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	8,5	2,0	4,1	1,7
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	17,8	10,6	18,7	4,5
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	45,7	57,2	38,9	6,5
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı (%)	44,1	60,2	39,1	22,5

leşen artışın gerisinde olmasından kaynaklanmıştır. Fiyat artışlarının sürmesi durumunda önümüzdeki aylarda bu olumlu etki tersine dönecektir.

- **Oniki aylık ortalamalara göre** değişim oranı yüzde 22,5 olmuştur.

Gıda harcaması çalışmasına temel alınan beslenme kalıbı içindeki maddelerin fiyatlarında Nisan 2004'de gözlenen değişim şu şekilde olmuştur:

- Süt, yoğurt, peynir gibi temel gıda maddelerinin bulunduğu grupta; bu ay da önemli bir fiyat değişikliği olmamıştır.
- Et, tavuk, balık, bakliyat gibi ürünlerin bulunduğu grupta; kıyma etin fiyatında yüzde 2,7 ve tavuk fiyatında yüzde 17 oranında artış sözkonusu olmuştur. Böylece son iki ayda tavuk fiyatındaki artış yaklaşık üçte bir oranında gerçekleşmiştir. Yumurta fiyatı aynı kalırken hesaplama esas alınan balık çeşidi azalmış ve fakat ortalama fiyatı genelde aynı kalmıştır. Aynı biçimde

sakatat ürünlerinin fiyatı da değişmemiştir.

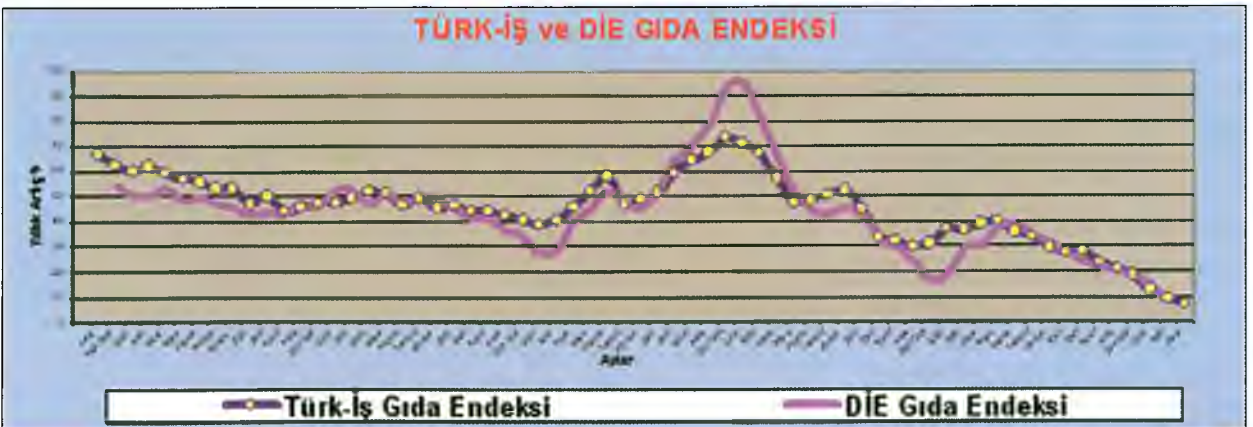
Bakliyat ürünlerinin fiyatı bu ay aynı kalmıştır.

- Meyve-sebze fiyatı havaların da ısınmasına bağlı olarak genelde aynı kalmış veya biraz ucuzlarken, mevsim meyvelerinin piyasaya nispeten yüksek fiyatla giriş yapması ortalama sebze-meyve fiyatında bir artışa yol açmıştır. Her zaman olduğu gibi, hesaplamada pazarda yoğun olarak bulunan ve satılan ürünler temel alınmıştır.
 - Ekmek, makarna, pirinç, un gibi ürünlerin bulunduğu grupta bu ay makarnadaki rekabet kaynaklı ucuzluk dışında bir fiyat değişikliği gözlenmemiştir.
- Ankara'da zamlı satılma kararı alınan ekmek fiyatı uygulanmamış ve aile bütçesinde önemli ağırlığı bulunan ekmek fiyatı bu ay da aynı kalmıştır.
- Son grup içinde yer alan gıda maddelerinden; tere-

yağı fiyatında geçen ay görülen kısmi bir indirim sonrası değişiklik olmazken margarin fiyatı yüzde 11,9 oranında artmıştır. Zeytinyağı ve ayyçiçek yağı fiyatı ile birlikte siyah zeytin fiyatı aynı kalırken yeşil zeytin fiyatında bir indirim tespit edilmiştir.

Bu gıda grubunda yer alan şeker, bal, reçel, pekmez, baharat (karabiber, kimyon, nane vb.) ürünleri fiyatı aynı kalırken tuz yüzde 7,7 oranında zamlanmıştır. İhlamur, çay, yağlı tohum ürünleri (ceviz, fındık, fıstık vb.)'den sadece ceviz ve fıstıkta fiyatı artışı olmuş, diğer ürünlerde bir fiyat değişikliğine rastlanmamıştır. Salça fiyatı ise yüzde 6,2 oranında artmıştır.

Gıda harcaması tutarındaki değişim bir bakıma Devlet İstatistik Enstitüsü'nün açıkladığı tüketici fiyatlarındaki eğilimi de ortaya koymaktadır. Aşağıdaki grafikte DİE ve TÜRK-İŞ verilerinden hareketle son oniki ay itibarıyla gıda fiyatlarındaki değişim yer almaktadır.

CAMDA SÖZLEŞME İMZALANDI

Şişecam'a bağlı 13 cam fabrikasında çalışan Kristal-İş üyesi 5000 cam işçisini kapsayan 19. Dönem Cam Grup Toplu İş Sözleşmesinde 14 Mart 2004 tarihinde anlaşmaya varıldı. Cam İşverenleri Sendikası ile Kristal-İş Sendikası arasında sağlanan anlaşma sonucunda toplu iş sözleşmesi 22 Mart 2004 tarihinde düzenlenen ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, TİSK Yönetim Kurulu Başkanı Refik Baydur, Şişecam Genel Müdürü Doğan Arıkan ile Kristal-İş Genel Başkanı Mustafa Bağçeci'nin katıldığı bir törenle imzalandı.

BAŞESGİOĞLU'NA ZİYARET

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, 5 Nisan 2004 günü Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu'nu makamında ziyaret etti.

Ziyarete, önümüzdeki dönemde çalışma yaşamının gündeminde yer alan konular üzerinde görüş alışverişinde bulunuldu.

ERZURUM'A DEPREM YARDIMI

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, geçtiğimiz ay Erzurum'da meydana gelen depremde zarar görenlere gıda ve malzeme yardımı yaptı.

TÜRK-İŞ 9. Bölge Temsilciliği aracılığıyla Erzurum Deprem Kriz Merkezine teslim edilen 14 milyar tutarındaki yardım malzemesinde temizlik maddeleri, gıda, çocuk bezi gibi ürünler yer aldı.

ATALAY'DAN KAZAYA TEPKİ

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri ve Demiryol-İş Sendikası Genel Başkanı Ergün Atalay, Ankara Temelli'de 16 Nisan 2004 günü meydana gelen tren kazasıyla ilgili olarak bir açıklama yaptı.

Atalay açıklamasında şu görüşlere yer verdi:

"Bu sabah İzmir-Ankara seferini yapan mavi trenin, Polatlı-Temelli'de bir öğrenci servis aracına çarpması sonucu yedi öğrencinin vefat etmesi ve yedi öğrencinin de yaralanması topluluğumuzda büyük bir üzüntü yaratmıştır. Ölenlere yüce Allah'tan rahmet, ailelerine başsağlığı, yaralılara acil şifalar diliyorum.

Bu üzücü kaza da göstermiştir ki, demiryollarımızın her açıdan ciddi ve kapsamlı bir bakım ve onarıma ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç bugüne kadar işbaşına gelen tüm hükümetler ve devletin yetkilileri tarafından bilinmektedir. Bütün hükümet programlarında, demiryollarında teknolojinin yenileneceğine ilişkin vaatler bulunmaktadır. Bu vaat son Hükümetin programında da olmasına rağmen henüz bir adım atılamamıştır.

Demiryol-İş Sendikası olarak şu gerçeği bir kez daha açıkça ifade ediyoruz: Bu üzücü kazaların nedeni, ülkemizin içinde bulunduğu mali sorunları bahane ederek demiryollarına gereken teknik yatırımı yaptırmayan zihniyettir.

Bu zihniyet değişmedikçe, ülkemizde demiryollarında her yıl yapılması zorunlu olan bakım ve onarım, teknik yenilenme ve kapasite artırımı yapılmadıkça, üzümlere belirtiyoruz ki, bu kazaların sonu gelmeyecektir.

Geçtiğimiz günlerde, Sayın Başbakan ile birlikte yaptığımız Japonya gezisinde tanık olduğumuz teknik üstünlük, ülkemizde demiryollarının ne kadar ihmal edildiğini açıkça ortaya koymuştur.

Demiryol-İş Sendikası olarak, bu tür üzücü kazaların bir daha yaşanmaması için tüm yetkilileri bir kez daha uyarıyoruz: Demiryollarına gereken kaynak bir an önce ayrılmalıdır. Bakım-onarım ve teknolojik yenilenme derhal yapılmalıdır."

İSVEÇ HEYETİ TÜRK-İŞ'TE

İsveç-Türk İşçi Dernekleri Federasyonu, İsveç'te faaliyet gösteren göçmen örgütleri, siyasi parti, İsveç İşçi Sendikaları Konfederasyonu, İşçi Eğitim Birlikleri ve Entegrasyon Dairesi temsilcilerinden oluşan 35 kişilik heyet, 7 Nisan 2004 tarihinde TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç'ı ziyaret etti. Ziyarete İsveç'te yaşayan Türk işçilerinin sorunları konusunda değerlendirmeler yapıldı.

GÜRTUNA ZİYARETİ

Istanbul Büyükşehir Belediyesi eski başkanı Ali Müfit Gürtuna 15 Nisan 2004 günü TÜRK-İŞ'i ziyaret etti. Gürtuna, görevden ayrılması nedeniyle Genel Başkan Kılıç'a bir veda ziyaretinde bulunduğunu söyledi.

TİEC ÇANKAYA ŞUBESİ

Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti Çankaya Şubesi'nin 9. Olağan Genel Kurulu 17 Nisan 2003 günü TÜRK-İŞ Salonu'nda yapıldı. Genel Kurula Genel Başkan Salih Kılıç da katılarak bir konuşma yaptı.

BASK PANELİ

Bağımsız Kamu Görevlileri Sendikaları Konfederasyonu'nun 2. kuruluş yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde düzenlenen "Kamu Yönetimi Reformundan Beklentiler" Paneli 17 Nisan 2004 günü yapıldı.

Genel Başkan Salih Kılıç'ın da konuşmacı olarak katıldığı panel sonunda BASK yöneticileri Kılıç'a bir plaket sundu.

ÇİMENTODA TOPLU SÖZLEŞME

Çimento Müstahsilleri İşveren Sendikası ile T. Çimse-İş Sendikası arasındaki 01.01.2004 - 31.12.2005 yürürlük süreli yeni dönem Grup Toplu İş Sözleşmesi, 21 Nisan 2003 tarihinde Ankara Sheraton Oteli Balo Salonu'nda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu'nun, TISK Yönetim Kurulu Başkanı Refik Baydur ve TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç'ın katıldıkları bir toplantıyla yapıldı.

Dünyada yedinci, Avrupa'da birinci büyük üretici olan Türk Çimento Sektöründe 5 işletme ile 20 işyerini (33 Fabrika) kapsayan yeni dönem Grup Toplu İş Sözleşmesi ile çalışanlar önemli ücret artışları ve yeni sosyal haklar elde etti.

TÜRK-İŞ'TEN VAN DERİ'YE DESTEK

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, özelleştirme programı kapsamına alınan Van Deri Kundura Fabrikası'nda çalışan 130 işçinin işten çıkarılma girişimlerini şiddetle kınayarak 22 Nisan 2004 günü aşağıdaki açıklamayı yaptı:

"Ülkemizde çalışanların işinden, aşından, gelecekte güvencesinden yoksun bırakılmasıyla aynı anlama gelen çarpık özelleştirme uygulamalarına bir yenisi daha eklenmek istenmektedir.

Van'da kurulu bulunan ve yüzlerce insanımız için ekmek kapısı olan Deri ve Kundura Fabrikası, tüm ekonomik ve sosyal gerçekler göz ardı edilerek özelleştirilmek, hatta kapatılmak istenmektedir.

Ülkemizin geri bırakılmış bu bölgeleri için sosyal anlamda da büyük önem taşıyan bu işletmeleri bu yolla tasfiye etmek, göç, işsizlik gibi yeni sosyal sorunlara davetiye çıkarmaktan başka bir şey değildir.

Yerel seçimlerden önce, ucuz siyasi oyunlarla, burada çalışan işçilerimize özelleştirmenin yapılmayacağı sözünü verenler, bunun gereğini yerine getirmeli, verdikleri sözlerinin arkasında durmalı ve Van Deri Kundura Fabrikası'na ve orada çalışan işçilerimize sahip çıkmalıdır.

TÜRK-İŞ Yönetimi olarak, bu ve buna benzer haksız özelleştirme girişimini yapanları ve işçilerimizi sokağa atmaya çalışanları şiddetle kınıyor, Van Deri ve Kundura Fabrikası'ndaki işçilerimizin sonuna kadar yanında olduğumuzu ifade ediyoruz."

Çalışma Yaşamında Mart - Nisan 2004

1 Mart 2004, Pazartesi

- ✓ Belediye-İş Sendikası, OECD ülkeleriyle Türkiye'deki işçilerin haftalık çalışma saatlerini karşılaştırdığı araştırmanın sonuçlarını açıkladı. Araştırmaya göre, Türkiye'deki haftalık ortalama çalışma süresinin Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi birçok ülkeden daha fazla olduğu bildirildi.
- ✓ AB Komisyonu Genişlemeden Sorumlu Üyesi Günter Verheugen, Şişecam grevinin Bakanlar Kurulu tarafından ertelenmesine ilişkin aday ülkelerin temel insan haklarına, kültürel ve sosyal haklara saygı göstermeleri gerektiğini belirtti.

2 Mart 2004, Salı

- ✓ İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 02.03.2004 tarih ve 25390 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- ✓ Teksif Sendikası yetkilileri, Mehmet Emin Karamahmet'in sahibi olduğu Çukurova Sanayii İşletmelerinde çalışan 1.300 işçinin 9 aydır maaşlarını alamadığını bildirdi.
- ✓ Türkiye Sosyal Ekonomik Araştırmalar Vakfı'nın Türkiye'nin 26 ilinde gerçekleştirdiği ankete göre, yurttaşların hükümetin, uygulamaya koymaya çalıştığı Yerel Yönetimler Yasa Tasarısı'na karşı çıktığı bildirildi.
- ✓ İstihdamın Geliştirilmesi ve İşsizliğin Önlenmesi Koordinasyon Kurulu, ilk toplantısını Devlet Bakanı Güldal Akşit başkanlığında gerçekleştirdi.
- ✓ Tezkoop-İş Başkanı Sadık Özben, çıkarılacak olan Kamu Yönetimi Reformu Temel Kanunu'yla işsiz sayısının daha da artacağını belirterek, hükümetin verdiği hiçbir söze inanmadığını bildirdi.
- ✓ Petrol-İş Genel Başkanı Mustafa Öztaşkm, bütçeden yatırımlara ayrılan yüzde 7 payla işsizlere iş bulunamayacağını kaydetti.

3 Mart 2004, Çarşamba

- ✓ Kristal-İş Sendikası yetkilileri, Hükümetin Şişe-

cam grevinin ikinci kez ertelenmesine ilişkin olarak açtığı davayla ilgili olarak Danıştay 10'uncu Dairesi'ne ek beyanda bulunduklarını bildirdiler.

- ✓ Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre; istihdam edilen 22 milyon 411 bin kişinin yüzde 54.4'ünün hiçbir sosyal güvencesinin olmadığı bildirildi.

4 Mart 2004, Perşembe

- ✓ Türkiye'de 2001 yılındaki kriz sonrasında 28 binlere düşen sendikalı işçi sayısındaki dönemsel artış miktarının, İş Güvencesi Yasası'nın yürürlüğe girmesinden sonraki altı aylık dönemde ilk kez 55 binlere çıktığı belirlendi.
- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yetkilileri, bakanlığın yayınladığı "Kapıcılar Yönetmeliği"ne göre kapıcıların toplu sözleşme imzalayabileceği ve asgari ücretin altında ücret alamayacağını belirttiler.

5 Mart 2004, Cuma

- ✓ Tekgıda-İş Sendikası'nda örgütlendikleri için işten çıkartılan TUKAŞ işçileri Genel Müdürlük önünde basın açıklaması yaptılar.

6 Mart 2004, Cumartesi

- ✓ Kristal-İş yetkilileri, TIM'in hükümetin grev erteleme kararına karşı Danıştay'a açtıkları davaya dilekçe göndererek müdahalede bulunmasını eleştirdiler.
- ✓ İşçi Ücretlerinden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Kurulun Teşekkülü ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik, 05.03.2004 tarih ve 25393 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- ✓ Çalışma Bakanlığı yetkilileri, İş Yasası uyarınca çalışanların yaşamı için tehlikeli olan bir husus tespit edildiğinde, tehlike giderilinceye kadar işyerinin kapatılacağını bildirdi.
- ✓ Kamu Yönetimi Yasa Tasarısı'nın geri çekilmesi için 80 bin kişiyle eylem yapan sivil toplum kuruluşları hükümeti uyardı.

7 Mart 2004, Pazar

- ✓ Türk Harb-İş tarafından yapılan araştırmaya göre, SSK'ya bildirilen ve bildirilmeyenlerle birlikte Türkiye'de her yıl yaklaşık 300 bin iş kazası meydana geliyor.

8 Mart 2004, Pazartesi

- ✓ Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu'nun da katıldığı "21. Yüzyılda Türkiye'de Çalışan Kadın Profili" başlıklı bir kurultay düzenledi.
- ✓ Ekonomik ve Sosyal Konsey İstihdam ve Çalışma Hayatı Kurulu'nun hazırladığı bir rapora göre, Türkiye'de yüzde 66'ya ulaşan kayıtdışı ekonominin "kontrolden çıkarak kalkınmayı engelleyen boyutlara" ulaştığı bildirildi.
- ✓ Türkiye İş Kurumu (İş-Kur) yetkilileri, İş-Kur'a başvuranların sayısının 2003 yılında önceki yıla göre yüzde 71.5 artarak 557 bin 92'ye ulaştığını kaydettiler.

9 Mart 2004, Salı

- ✓ Hükümet sözcüsü Cemil Çiçek, sel ve afetlerden zarar gören bölgelerdeki, SSK'lı vatandaşların 1 yıl, Bağ-Kur'lu vatandaşların ise 6 ay süreyle prim borçlarının ertelendiğini bildirdi.

10 Mart 2004, Çarşamba

- ✓ Hükümet, aynı statüde bulunan memur maaşlarının eşitlenmesi ve aradaki uçurumun kapanması için yasa çalışması yapmak üzere Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'ne görev verdi.

11 Mart 2004, Perşembe

- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Maliye Bakanı Kemal Unakıtan'la yaptığı görüşmede özelleştirilen kuruluşlarda emekliliğe hak kazanmadan işten çıkarılan işçilerin kamu kurumlarında çalışması için verdikleri mücadelelerde önemli yol katettiklerini bildirdi.
- ✓ Tümtis yetkilileri, Tümtis'e üye oldukları için işten çıkarılan Akçansa işçilerinin, sendika hakkı için başlatulmaları direnişin sürdürüğünü bildirdi.
- ✓ Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) yetkilileri, bu yılın Şubat ayında yapılan üretimde bir önceki yılın aynı ayına göre 27 bin 71 ton artış olduğunu bildirdiler.

- ✓ Çalışma Bakanlığı yetkilileri, isteğe bağlı sigorta prim oranlarında indirimle gidileceğini bildirdiler.

12 Mart 2004, Cuma

- ✓ TÜRK-İŞ Genel Merkezinde 8-9 Mart 2004 tarihlerinde yapılan "21. Yüzyılda Türkiye'de Çalışan Kadın Profili" Kurultayın sonuç bildirisinde, eşit işe eşit ücret ödenmesi istendi.

13 Mart 2004, Cumartesi

- ✓ Devlet İstatistik (DİE)'nin resmi rakamlarına göre sayıları 2.4 milyon olan Türkiye'deki işsizlerin yüzde 22.1'ini oluşturan önemli bir bölümünün bir yıldan daha uzun süredir iş aradığı belirlendi.

14 Mart 2004, Pazar

- ✓ TÜRK-İŞ'e bağlı Kristal-İş Sendikası ile Cam İşverenleri Sendikası arasında Şişecam'a bağlı 13 fabrikada çalışan 5 bin işçi adına yürütülen toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde anlaşma sağlandı.

18 Mart 2004, Perşembe

- ✓ Petrol-İş tarafından hazırlanan "Ekonomide Yalancı Bahar, Evlerde Kara Kış" adlı araştırmada; inşaat sektörünün, son dört yılda 330 bin istihdam kaybettiği, geçen yılın 9 ayında da yüzde 16 daraldığı belirtildi.

21 Mart 2004, Pazar

- ✓ Lastik-İş Sendikası tarafından alınan biri grev uygulama, ikisi grev kararı milli güvenliği bozucu nitelik taşıdığı gerekçesiyle 21.03.2004 tarih ve 25409 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak 60 gün süreyle ertelendi.

22 Mart 2004, Pazartesi

- ✓ Lastik-İş Sendikası Genel Başkanı Abdullah Karacan, Bakanlar Kurulu'nun Goodyear, Pirelli ve Brissa işyerlerindeki grev kararlarının ertelenmesine yönelik kararının Türkiye'de sendikal haklara ve toplu pazarlık sistemine indirilmiş bir darbe olduğunu bildirdi.
- ✓ Grev kararının ertelenmesiyle ilgili bir basın açıklaması yapan Türk Harb-İş Genel Başkanı Osman Çimen, hükümetin daha önce de Şişecam grevini aynı gerekçeyle erteleyerek Türkiye'nin dış dünyadaki imajına zarar verdiğini savundu.

- ✓ Kristal-İş Sendikası yetkilileri, lastik sektöründeki grevlerin ertelenmesini protesto ederek, "Hükümet grev erteleme yerine tarafların özgür, temel sendikal hakların güvenceye alındığı bir ortamda toplu pazarlık yürütmesi için gerekli zemini hazırlamalıdır" dedi.

25 Mart 2004, Perşembe

- ✓ Lastik-İş grevinin ertelenmesi ICFTU ve İHD tarafından protesto edilirken hükümete grevi ertelemekten vazgeçin çağrısı yapıldı.

28 Mart 2004, Pazar

- ✓ TÜRK-İŞ'in yaptığı araştırmaya göre, konfederasyon üyesi işçilerin büyük çoğunluğunun Türkiye'de üretilen malları tercih ettiği belirlendi.

30 Mart 2004, Salı

- ✓ Türkiye Belediye-İş Sendikası Genel Başkan Yardımcısı Mustafa Sönmez, yurt çapındaki 519 belediyede 45 bin 196 işçinin toplam 138 trilyon ücret alacağını söyledi.

1 Nisan 2004, Perşembe

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgi-oglu, 2004 yılında hesaplama yapıldığında, kayıt dışı istihdamdan kaynaklanan SSK primi ve vergi kaybının 20 katrilyon liraya ulaştığını söyledi.

2 Nisan 2004, Cuma

- ✓ Geçen yıl kaydedilen hızlı milli gelir büyümesi sonucunda, klasik hesap yöntemine göre kişi başına milli gelir rekor düzeye çıksa da, halkın satın alma gücünün 2001 Şubat krizi öncesine ulaşamadığı belirlendi.

6 Nisan 2004, Salı

- ✓ Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik, 06.04.2004 tarih ve 25425 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- ✓ İş Kanunu'na İlişkin Fazla Çalışma ve Fazla Sürelerle Çalışma Yönetmeliği, 06.04.2004 tarih ve 25425 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- ✓ Haftalık İş Günlerine Bölünemeyen Çalışma Süreleri Yönetmeliği, 06.04.2004 tarih ve 25425 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

- ✓ Tarım ve Ormandan Sayılan İşlerde Çalışanların Çalışma Koşullarına İlişkin Yönetmelik, 06.04.2004 tarih ve 25425 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

- ✓ İş Kanunu'na İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliği, 06.04.2004 tarih ve 25425 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

- ✓ Maliye Bakanlığı yetkilileri, yılın iki ayında ÖTV ve KDV'den yapılan 6 katrilyon 503.5 trilyonluk tahsilatın, toplam vergi gelirlerinin yüzde 55'ini oluşturduğunu bildirdiler.

- ✓ SSK yetkilileri, kayıtdışı işgücünü kontrol altına almak için 600 denetim elemanı alacaklarını ancak 20 katrilyon liralık kaybın 600 elemanla giderilemeyeceğini, bu rakamı arttıracaklarını bildirdiler.

- ✓ Yol-İş Sendikası Genel Başkanı Fikret Barın, Kamu Yönetimi Temel İlkeleri Yasa Tasarısı'nın yasalaşması durumunda kamu sektöründeki örgütlülüğün hemen hemen yok olacağını söyledi.

7 Nisan 2004, Çarşamba

- ✓ İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları Hakkında Yönetmelik, 07.04.2004 tarih ve 25426 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

- ✓ Postalar Halinde İşçi Çalıştırılarak Yürütülen İşlerde Çalışmalara İlişkin Özel Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 07.04.2004 tarih ve 25426 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

- ✓ Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 07.04.2004 tarih ve 25426 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

- ✓ TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda uzun süredir bekleyen Maden Yasa Tasarısı görüşülerek karara bağlandı.

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgi-oglu, 2 milyon 396 bin işsizden ancak 237 bin 919'una işsizlik sigortası ödendiğini bildirdi.

- ✓ Devlet İstatistik Enstitüsü yetkilileri, "2003 yılı hanehalkı işgücü anketi yıllık geçici sonuçlarını açıkladı. Buna göre işsizlik oranı bir önceki yıla göre yüzde 1.2 artarak 10.5'e yükselirken, işsiz sayısı 2.5 milyon kişiye ulaştı.

8 Nisan 2004, Perşembe

- ✓ Belediye-İş Sendikası Genel Başkanı Nihat Yurdakul ve sendika yönetim kurulu üyeleri Başbakan

Yardımcısı Mehmet Ali Şahin'i makamında ziyaret ederek yerel yönetimler yasa tasarılarını içeren bir dosya sunduklarını kaydettiler.

9 Nisan 2004, Cuma

- ✓ İşsizlik 2004 yılında da sorun olmaya devam ediyor. Kayıtlı işsiz sayısı geçen yılın aynı ayına göre, yüzde 20.27 oranında artarken, buna karşılık iş başvuruları, açık iş, işe yerleştirmede bir azalma görüldü.
- ✓ İŞ-KUR Genel Müdürü Necdet Kenar, özel istihdam bürolarının İŞ-KUR tarafından denetleneceğini, asgari ücretin altında sözleşme yaptıran, sendika konusunda baskı yapan, büroların lisanslarının iptal edileceğini bildirdi.
- ✓ Özelleştirilen kuruluşlardan emeklilik hakkını kazanmadan işten çıkartılan işçilerden, işsiz olanlara devlette istihdam kapısı açılacağı bildirildi.

14 Nisan 2004, Çarşamba

- ✓ Türkiye İşçi Emeklileri Derneği (TIED) ile Hollanda Yaşlılar Sendikası (NISBO), "Siyasi partiler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları bünyelerinde emekli ve yaşlıların yaşam kalitesini yükseltecek birimler oluşturulması teklifinde bulundu.
- ✓ TÜRK-İŞ'e bağlı Sağlık İşçileri Sendikası (Sağlık-İş) Genel Başkanı Mustafa Başoğlu, yılda bir kez görme engelli öğrencilere az da olsa yardım yaptıklarını açıkladı.

15 Nisan 2004, Perşembe

- ✓ Sosyal Sigortalar Kurumu Yönetim Kurulu Çalışma Yönetmeliği 15 Nisan 2004 tarih ve 25434 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- ✓ Bağ-Kur Genel Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik 15 Nisan 2004 tarih ve 25434 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- ✓ Bağ-Kur Genel Müdürlüğü Yönetim Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik 15 Nisan 2004 tarih ve 25434 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- ✓ TÜRK-İŞ'in 25 ve 28 Mart'ta Erzurum'da yaşanan depremlerin ardından depremzedeler için gönderdiği bir kamyon yardım Erzurum Valiliği'ne teslim edildi.
- ✓ Zorunlu Tasarruf ödemelerinde yaklaşık 350 bin vatandaş hâlâ nemasını almadı. Hafta başı itibari-

le 4 milyon 39 bin kişiye 963 trilyon lira ödeme gerçekleştirilirken, yaklaşık 350 bin kişinin daha nema alması bekleniyor.

- ✓ Sağlık-İş Genel Başkanı Mustafa Başoğlu, "Türkiye IMF'den kurtulmadıkça ekonomiyi bağımsızlığa ulaştıramayız" dedi.

18 Nisan 2004, Pazar

- ✓ İşsizliği Önleme Derneği eski başkanı CHP Ardahan Milletvekili Ensar Ögüt, hükümetin "2 milyon civarında işsiz var" açıklamasını eleştirerek, Türkiye'deki işsiz sayısının 15 milyon olduğunu; ancak bunun halka açıklanmadığını kaydetti.
- ✓ Özelleştirilerek Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları (ERDEMİR) T.A.Ş.'ye devredilen Divriği-Hekimhan Madenleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.'de (DIV-HAN) yeni yönetimle yapılan görüşmelerde anlaşma sağlanması üzerine işçilerin işbaşı yaptığı bildirildi.

19 Nisan 2004, Pazartesi

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgi-oglu, 2004 yılı rakamlarına göre, tahminen 4.5 milyon kaçak işçinin çalıştığını, kaçak işçilerin kamu kurumlarına hiç bildirilmemesinden kaynaklanan sigorta primi kaybının aylık yaklaşık 828.5 trilyon, yıllık tutarın ise 9.9 katrilyon civarında olacağını tahmin ettiklerini söyledi.
- ✓ TÜRK-İŞ tarafından yayınlanan rapora göre, 4 milyon yerli 1 milyonu yabancı toplam beş milyon kaçak işçinin bir yıllık faturasının 15 katrilyon olduğu kaydedildi.

20 Nisan 2004, Salı

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre, son 10 yılda iktidara gelen hükümetlerin toplam 9 grev erteleme kararı aldığı; bu dokuz grev erteleme kararlarından üçünün AKP hükümeti tarafından alındığı kaydedildi.

21 Nisan 2004, Çarşamba

- ✓ Maliye Bakanlığı yetkilileri, Türkiye'de 46 meslek grubundan 27'sinin geliri asgari ücretin altında kalırken, brüt ücreti 698.4 milyon olan işçinin maaşından aylık 89 milyon, yıllık 1 milyar 68 milyon vergi alındığını bildirdiler.

22 Nisan 2004, Perşembe

- ✓ DIE verilerine göre, üretimde çalışılan saat başına ücret, kamu sektöründe yüzde 18.1 artarken, özel sektörde 25.5 artış yaşandı.
- ✓ Harb-İş Sendikası Genel Eğitim Sekreteri İhsan Altun, Silahlı Kuvvetlere bağlı bütün fabrikaların ve atölyelerin kapatılması ihtimali olduğunu belirterek, "Böyle birşeyi kabul etmemiz mümkün değil" dedi.

23 Nisan 2004, Cuma

- ✓ TÜRK-İŞ'e bağlı Petrol-İş Sendikası Kütahya Şube Başkanı Ahmet Özen, özelleştirme sonucu Kolin A.Ş.'ye devredilen Eskişehir Şehirçi Doğalgaz Dağıtım, Ticaret, Taahhüt A.Ş.'de çalışan işçilere, sendikadan istifa etmeleri için baskı yapıldığını söyledi.
- ✓ TÜRK-İŞ, Van Deri Kundura Fabrikası'nda çalışan 130 işçinin işten çıkartılmasını kınayarak, işçilerin yanında olduğunu bildirdi.

24 Nisan 2004, Cumartesi

- ✓ Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'un Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 24 Nisan 2004 tarih ve 25442 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- ✓ Türkiye İşçi Emeklileri Derneği yetkilileri, emeklilerin bilinçli bir tüketici olması için 14 Haziran 2003 tarihinde yürürlüğe konan, 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un hükümleri doğrultusunda bir rehber hazırladıklarını ifade ettiler.
- ✓ TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma Sekreteri ve Genel Maden İşçileri Sendikası Genel Başkanı Çetin Altun, "Türkiye Taşkömürü Kurumu'ndaki (TTK) yeraltı hazırlık işlerinin ihaleyle özel sektöre verilmesinden bir an önce vazgeçilmeli" dedi.
- ✓ TEKSİF Sendikası yetkilileri, Denizli Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren Boysan A.Ş.'de çalışan işçilerin, mart ayı maaşı ve ikramiyelerini alamadıkları gerekçesiyle oturma eylemi yaptığını bildirdiler.

25 Nisan 2004, Pazar

- ✓ TÜRK-İŞ, Çin malları konusunda bir rapor hazırladı. TÜRK-İŞ hazırladığı raporda, devletin bazı ihalelerinde Çin malı tercih ettiği, piyasayı tehdit

eden ucuz ve kalitesiz mallarından, önce devletin vazgeçmesi gerektiği kaydedildi.

26 Nisan 2004, Pazartesi

- ✓ Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu (YDK) 2000 yılının başından bu yana Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) emeklilerine, memur emeklilerine göre daha az zam yapıldığını ifade ederek aradaki farkın giderilmesi için "SSK emeklilerinin aylık ve gelirlerine zam yapılmasını" istedi.
- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü'nce SSK verileri baz alınarak yapılan araştırmada Türkiye'de her gün meydana gelen 200 iş kazasında ortalama üç işçinin yaşamını yitirdiği, 10 işçinin de iş göremez dercede sakat kaldığı açıklandı.

27 Nisan 2004, Salı

- ✓ Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) Teftiş Kurulu Başbakanlığı SSK'dan fazladan aylık alan 36 bin 219 kişiyi tespit etti. Kurul, SSK'nın fazla gelir ve aylık ödemedi kaynaklanan zararının 10 trilyon lira olduğunu açıkladı.

28 Nisan 2004, Çarşamba

- ✓ Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Yurt İçinde İşe Yerleştirme Hizmeti Hakkında Yönetmelik, 28 Nisan 2004 tarih ve 25446 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

29 Nisan 2004, Perşembe

- ✓ Türk Harb-İş Sendikası Genel Başkanı Osman Çimen, Incirlik Hava Üssü'nde 1 Mayıs itibarıyla 25 işçiye çıkış verileceğini bildirerek, işçilerin işveren tarafından baskı altına alınmaya çalışıldığını, buna izin vermeyeceklerini kaydetti.

30 Nisan 2004, Cuma

- ✓ İŞ-KUR yetkilileri, İŞ-KUR'a başvuru ve yerleştirme esaslarında değişiklikler yapıldığını belirterek, işe yerleştirmelerde özelleştirme işsizlerine öncelik verileceğini bildirildi.
- ✓ SSK'nın işverenlerin internet üzerinden 24 saat boyunca bildirge vermelerine imkan tanıyan "e-bildirge" projesi, 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren uygulamaya konulacak.
- ✓ Kırşehir'de kurulu Petlas Lastik Sanayi ve Ticaret A.Ş. Genel Müdürü Tunca Dingiloğlu, üretimlerinin yüzde 50'sini 57 ülkeye ihraç ettiklerini bildirdi.

Cumhuriyetten Günümüze Bütçeler

Aziz KONUKMAN

TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı

TÜRK-İŞ Yayını

Nisan 2004

Bilindiği gibi bütçeler, hükümetlerin genel ve katma bütçe harcamalarını gösteren temel kesiti oluşturmaktadır. Bu anlamda bütçeye, bir ülkenin bir yıllık hesap defteri de denilebilir. Bütçe bu anlamıyla büyük bir önem taşımaktadır.

Bütçe aynı zamanda, toplumsal katmanlar arasında, kamu harcamalarından en çok payın alınmasına göre şekillenen bir ekonomik ve siyasal mücadele sürecini de içermektedir. Bu yönü bütçenin daha da önem kazanmasına yol açmakta ve bütçeye siyasal bir işlev kazandırmaktadır.

80'li yıllarla birlikte neoliberal ekonomik politikaların benimsenmesi, kaynak dağılımının bu politikalar ve çoğunlukla da IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlarca belirlenmesi, ülkemizde bütçeyi tartışılır bir konuma getirmiştir.

Türkiye'nin bütçe kalemlerinin incelenmesinde görülecektir ki, özellikle neoliberal politikaların uygulanmasıyla birlikte, ülkemiz bütçelerinin aslan payı faizlere gitmektedir. Başta yatırımlar olmak üzere, diğer tüm reel kamu harcamaları üzerinde büyük bir kısıt vardır. Eğitim, sağlık gibi, bir devletin asli görevlerinden olan kamu hizmetlerine ayrılan pay ise, gelişmiş toplumlara oranla çok düşük düzeylerde kalmaktadır.

Konfederasyonumuzun değerli danışmanı, Gazi Üniversitesi öğretim üyesi Sayın Doç. Dr. Aziz Konukman'ın bu çalışması, "devletin inşasından, devletin tasfiyesine" başlığı altında, ülkemizde bütçenin seyrini incelemekte ve yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız bu süreci bilimsel verilere dayanarak ortaya koymaktadır.

"21. Yüzyılda Türkiye'de Çalışan Kadın Profili" Kurultayı

TÜRK-İŞ Yayını

Nisan 2004

Kadın işçiler, 4857 sayılı yeni İş Kanunu ile bir takım kazanımlar elde etmişlerdir. Öncelikli olarak Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesi esas alınarak, İş Kanununun 5. madde-

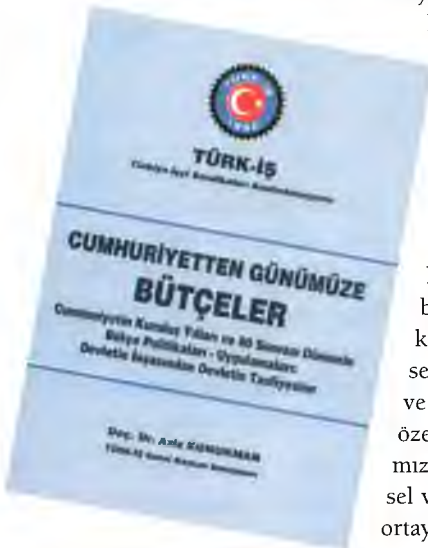
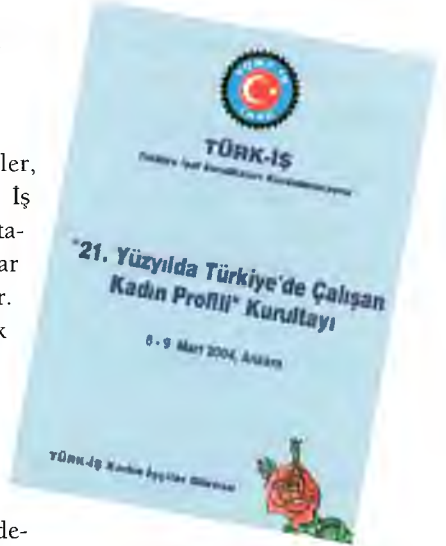
sinde bu tür bir düzenleme yapılmış olması, çalışma hayatında kadın erkek eşitliğini sağlamak açısından önemlidir. Doğum izninin, 12 haftadan 16 haftaya çıkarılması, süt izni ve kadınların gece çalıştırılması konularındaki düzenlemeler ve cinsel taciz ile ilgili bir maddenin, ilk defa İş Kanunu'nda yer almış olması, kadın çalışanlar açısından büyük önem taşımaktadır.

Yeni yasada yapılan bu düzenlemelerin Avrupa Birliği direktifleri ile ne derece uyumlu olduğu ve aksayan yönlerinin telafisi için yapılması gerekli ilave düzenlemeler, bu çalışmada ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Ayrıca kadınların karar alma mekanizmaları ve sendikal faaliyetlerde yeterince yer almamasının nedenleri ele alınmış, sendika yöneticisi kadınlar ve akademisyenlerle bu soruna yönelik çözüm önerileri ortaya konmuştur.

Kadınların, çalışma hayatında ikinci plana itilmesi- nin en önemli nedeni olan, kadının eğitimsizliği ve bu konuda yapılması gerekenler ve kadın işçilerin, çalıştıkları iş kolunun niteliğine bağlı olarak erkeklerden farklı olarak yaşadıkları sağlık sorunları, bu tür riskleri asgariye indirmek açısından alınması gerekli tedbirler ise bu çalışmanın diğer konularını oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın, kadın işçilerin yeni yasada belirlenen hakları konusunda bilinçlenmeleri ve 21. yüzyılda kadın çalışanların, çalışma hayatında karşılaştıkları sorunların ortaya konması açısından faydalı olacağına inanıyoruz.

TÜRK-İŞ ve BAĞLI SENDİKALAR

TÜRK-İŞ	Genel Başkan: SALİH KILIÇ Bayındır Sokak No. 10 ANKARA Tel: (312) 433 31 25 (4 Hat) Fax: (312) 433 68 09 - 433 85 80	18	DOKGEMİ-İŞ Genel Başkan: NAZIM TUR Küçükpiyalı Paşa Mah. Kızılay Meydanı No. 24/26 Tel: (212) 232 25 90 (5 Hat) • Fax: 237 39 89 Kasımpaşa / İST.	14
1	TARIM-İŞ Genel Başkan: BEDRETTİN KAYKAÇ Bankacı Sokak No. 10 Kocatepe / ANKARA Tel: (312) 419 04 56 (6 Hat) • Fax: (312) 419 38 47	01	TÜRKİYE YOL-İŞ Genel Başkan: FIKRET BARIN Sümer 1 Sok. No. 18 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 232 46 87-95 • Fax: (312) 232 48 10	19
2	ORMAN-İŞ Genel Başkan: MEHMET KAFES Özveren Sokak No. 19 Maltepe / ANKARA Tel: (312) 229 10 56-57-58-59 • Fax: (312) 229 21 15	01	TES-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA KUMLU Meriç Sok. No. 23 Beştepe / ANKARA Tel: (312) 212 65 10 (20 Hat) • Fax: (312) 212 65 52	20
3	TÜRKİYE MADEN-İŞ Genel Başkan: H. HÜSEYİN KAYABAŞI Strasbourg Cad. 7/4-5 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 231 73 55-56-57 • Fax: (312) 229 89 31	02	TEZKOOP-İŞ Genel Başkan: SADIK ÖZBEN Üçyıldız Cad. No. 29 Subayevleri / ANKARA Tel: (312) 318 39 79-86 • Fax: (312) 318 39 88	21
4	GENEL MADEN-İŞ Genel Başkan: ÇETİN ALTUN Mithatpaşa Mah. Nizam Cad. Şemsi Denizler Sk. No. 18 Tel: (372) 229 10 44 77 • Fax: (372) 253 66 35 ZONGULDAK	02	TÜRK KOOP-İŞ Genel Başkan: EYÜP ALEMDAR İzmir Cad. Fevzi Çakmak Sokak 15/11 Yenışehir / ANKARA Tel: (312) 230 08 55 - 229 44 80 • Fax: (312) 229 58 36	22
5	PETROL-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA ÖZTAŞKIN Altunizade Mah. Kuşbaşı Sok. No. 25 Üsküdar / İSTANBUL Tel: (216) 474 98 70 (10 Hat) • Fax: (216) 474 98 67 - 474 92 38	03	TÜMTİS Genel Başkan: SABRİ TOPÇU İnkılap Cad. No. 35/1-2 Aksaray / İSTANBUL Tel: (212) 530 07 43 • Fax: (212) 588 26 20	23
6	TEKGIDA-İŞ Genel Başkan: KORKUT GÜLER 4. Levent Konaklar Sokak Levent / İSTANBUL Tel: (212) 264 49 96-97-98 • Fax: (212) 278 95 34	04	DEMİRYOL-İŞ Genel Başkan: ERGÜN ATALAY Necatibey Cad. Sezenler Sok. 5/4 ANKARA Tel: (312) 231 80 30-31 • Fax: (312) 231 80 32	24
7	ŞEKER-İŞ Genel Başkan: ÖMER ÇELİK Karanfil Sokak No. 59 Bakanlıklar / ANKARA Tel: (312) 418 42 73-74 • Fax: (312) 425 92 58	05	TÜRKİYE DENİZCİLER Genel Başkan: TURAN UZUN Rıhtım Cad. Denizciler Sok. No. 7 Tophane / İSTANBUL Tel: (212) 292 90 81 (7 Hat) • Fax: (212) 244 52 21	25
8	TEKSİF Genel Başkan: ZEKİ POLAT Ziya Gökalp Cad. Aydoğmuş Sok. No. 1 ANKARA Tel: (312) 431 21 70-71-72-73 • Fax: (312) 435 78 26	06	HAVA-İŞ Genel Başkan: ATILAY AYÇİN İncirli Cad. Volkan Apt. 66/1 Bakırköy / İSTANBUL Tel: (212) 660 20 95 (5 Hat) • Fax: (212) 571 90 51	26
9	DERİ-İŞ Genel Başkan: YENER KAYA Ali Nihat Tarlan Cad. Ertaş Sok. No. 4 (Ardıl İş Merkezi) Kat: 3 Tel: (216) 572 90 50-51-52 • Fax: (216) 572 90 53 Bostancı/İST.	07	LİMAN-İŞ Genel Başkan: RAİF KILIÇ Necatibey Cad. Sezenler Sok. 4/5 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 231 74 18 • Fax: (312) 230 24 84	27
10	AĞAÇ-İŞ Genel Başkan: MÜRSEL TAŞCI Necatibey Cad. No. 20/22-23 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 229 53 95 - 229 08 27 • Fax: (312) 231 52 19	08	TÜRKİYE HABER-İŞ Genel Başkan: CENGİZ TEKE Kültür Mah. Yüksel Cad. No. 38 Yenışehir / ANKARA Tel: (312) 444 1992 • Fax: (312) 434 57 04	28
11	SELÜLOZ-İŞ Genel Başkan: ERGİN ALŞAN Ankara Cad. İpek Apt. No. 87 İZMİT Tel: (262) 321 18 99 • Fax: (262) 321 34 51	09	SAĞLIK-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA BAŞOĞLU Hedef Sok. No. 5 Anıttepe / ANKARA Tel: (312) 231 80 45 • Fax: (312) 230 23 96	29
12	BASIN-İŞ Genel Başkan: ALİ EKBER GÜVENÇ Hanımeli Sokak No. 26/6-7 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 230 29 08 - 229 85 65 • Fax: (312) 229 43 15	10	TOLEYİS Genel Başkan: CEMİL BAKINDI İnebey Mah. Küçük Langa Cad. No. 16/18 Kat. 1 Bilir İş Merkezi Tel: (212) 530 73 82-585 52 07 • Fax: 530 72 99 Aksaray / İST.	30
13	BASİSEN Genel Başkan: METİN TIRYAKIOĞLU Dolmabahçe Caddesi, No: 29-31 Beşiktaş / İSTANBUL Tel: (212) 227 88 10 (8 hat) • Fax: (212) 227 86 44 - 227 86 52	11	TÜRK HARB-İŞ Genel Başkan: OSMAN ÇİMEN İnkılap Sokak No. 20 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 417 50 97-98-99 • Fax: (312) 417 13 64	31
14	BASS Genel Başkan: TURGUT YILMAZ Sümer 2 Sok. No. 29 Kat. 3 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 232 50 09-11 • Fax: (312) 231 67 30	11	TGS Genel Başkan: BEHZAT ERKOÇ Basın Sarayı Kat. 2 Çağaloğlu / İSTANBUL Tel: (212) 514 06 94-96 • Fax: (212) 511 48 17	32
15	TÜRKİYE ÇİMSE-İŞ Genel Başkan: TAMER ERALAN Esat Cad. No. 43 Küpükesat / ANKARA Tel: (312) 419 58 30-34 • Fax: (312) 425 13 35	12	TÜRKİYE BELEDİYE-İŞ Genel Başkan: NIHAT YURDAKUL Necatibey Cad. No. 59 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 231 83 43-45 • Fax: (312) 232 08 74	33
16	KRİSTAL-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA BAĞÇECİ Kazancı Yokuşu, Ağaçırağı Sok. No. 3 D. 10 Taksim / İSTANBUL Tel: (212) 251 95 77 (3 Hat) • Fax: (212) 251 95 79	12	TÜRK-SEN Genel Başkan: ARSLAN BIÇAKLI A. Şehit Mehmet R. Hüseyin Sok. No. 7 Lefkoşe / KKTC Tel: (0.392) 227 24 44 • Fax: (0.392) 228 78 31	34
17	TÜRK-METAL Genel Başkan: MUSTAFA ÖZBEK Kızılırmak Mah. Eskişehir Yolu 1. km. Söğütözü / ANKARA Tel: (312) 284 40 10-17 • Fax: (312) 284 40 18	13	HÜR-İŞ Genel Başkan: ÖZAY ANDIÇ Şehit Şener Enver Sok. No. 23 Yenışehir - Lefkoşe / KKTC Tel: (0.392) 228 24 56 • Fax: (0.392) 228 64 31	35

Back

Forward

Stop

Refresh

Home

AutoFill

Print

Mail

Address: http://www.turkis.org.tr/index1.php

MacUpdate @ BİLKOM A.Ş. @ Drivers.com

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

DUYURU

Sitemizde eksik linkler tamamlanma aşamasındadır...

ÖZELLEŞTİRMEİN FARKLI BİR BOYUTU : Özelleştirme Mağdurları Anketi

Konfederasyonumuzun "özelleştirme mağdurları" olarak nitelendirilen işçiler üzerinde uyguladığı "Özelleştirme Nedeniyle İşsiz Kalanların Ekonomik ve Sosyal Profili" anketinin sonuçları özelleştirme konusunda farklı bir boyutu ortaya koymaktadır. Özelleştirme sonucu, emeklilik haklarını bile elde edemeden işini kaybeden ve ülkemizin var olan olumsuz ekonomik yapısı içinde yeniden istihdam edilemeyen işçilerin endişesi, sosyal dışlanmışlığı, aile sorumluluğunu yerine getirememenin üzüntüsü ve bunun sonuçları çarpıcı bir biçimde ortaya çıkmıştır, "insanı insan yapan" değerlerdeki aşınmanın ülkütücü boyutu dikkati çekmiştir.

Özelleştirme mağdurları arasında yaptığımız anket sonrası ortaya çıkan bu bulguların, karar alan ve uygulama konumunda olanlara önemli bir "uyarı" niteliğinde olması en büyük dileğimizdir.

TÜRK-İS GENEL BAŞKANI SALİH KILIÇ'IN KONUŞMASI

1 Mayıs Coflukıyla Kutlandı

"...Değerli arkadaşlarım,

1 Mayıs emekçilerin haklarını korumak ve geliştirmek için moral bulduğu, motive olduğu, güç tazelediği, inancını artırdığı, haksızlıklara karşı demokratik tepkisini ortaya koyduğu bir mücadele günüdür. Ancak bu ülkenin üretkenleri olarak bugün

güncel

GIDA FIYATLARI NISAN
2004 İTİBARIYLA
AYLIK YÜZDE 1,7
ONİKİ AYLIK
ORTALAMA YÜZDE
22,5 ORANINDA ARTIŞ
GÖSTERDİ.

foto-galeri

